

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

TREBALLS DE LA SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS, V

LLUÍS RECOLONS I ARQUER

LA POBLACIÓ
DE CATALUNYA

DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL I EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA
1900 - 1970

BARCELONA
1976

LA POBLACIÓ
DE CATALUNYA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

TREBALLS DE LA SECCIÓ DE FILOSOFIA I CIÈNCIES SOCIALS, V

LLUÍS RECOLONS I ARQUER

LA POBLACIÓ
DE CATALUNYA

*DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL I EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA
1900 - 1970*

BARCELONA
1976

UN ALTRE TIRATGE D'AQUESTA OBRA
HA ESTAT FET PER L'EDITORIAL LAIA
(dins la seva col·lecció Les Eines,
Sèrie Història, de la qual forma el volum 10)

Publicat per acord de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS,
pres en sessió del 15 de gener de 1971.

© Lluís Recolons i Arquer, Barcelona

Imprès a Gràfiques Universitat. Arquimedes, 3, Sant Adrià

Dipòsit legal B. 18.527-76

ISBN 84-7283-106-X

La present edició és propietat
de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS i de l'EDITORIAL LAIA.

INTRODUCCIÓ

1. OBJECTIU I GÈNESI

Pretenem d'oferir en aquest treball una informació sistemàtica de la distribució actual de la població dins el territori de l'antic Principat de Catalunya i de la seva evolució demogràfica des del començament del segle xx.

La interessant bibliografia disponible sobre el tema ens ha ofert orientacions inestimables. Calia, però, actualitzar dades i lligar, amb una sistemàtica coordinada, aportacions monogràfiques més recents.

Ens hauria agradat d'estendre el nostre treball a les altres parts del conjunt dels Països Catalans i estudiar les actuals relacions recíproques, seguint la línia, tan interessant, dels estudis de demografia catalana publicats durant el decenni dels 60, que donen, a més, profundes interpretacions científiques dels fets.

Però vam experimentar la necessitat de fixar-nos un límit en un estudi que ens anava creixent a les mans, i de no ultrapassar el caràcter descriptiu, d'informació sistemàtica, que ens havia portat ja, tot cenyint-nos a tractar només del Principat, a donar a l'estudi un volum considerable.

Creiem que aquest treball, a més d'ajudar al coneixement de la població actual de Catalunya, pot ésser un instrument de treball per a ulteriors estudis més detallats i monografies més localitzades que trobin una àmplia base de dades fonamentals fins ara disperses. També creiem que pot servir per als planejaments d'activitats dins el territori de Catalunya que estudiem.

No podem oblidar que aquesta darrera fou la motivació original per la qual aquest treball fou començat. Efectivament, una institució, la Província Tarraconense de la Companyia de Jesús, disposant-se a fer un planejament, va considerar que no podia prescindir d'un coneixement de la distribució actual i de l'evolució més recent de la població amb la qual duia a terme principalment les seves activitats.

Per això va encarregar aquest estudi al seu servei tècnic (Survey S. I. de Catalunya). L'autor i els col·laboradors no imaginaven, inicialment, de dedicar-hi tant de temps. Pensaven, més aviat, en un recull senzill de dades. Es van anar, però, engrescant fins a arribar en aquests resultats, la publicació dels quals algunes opinions autoritzades en la matèria han cregut que podria fer un servei. L'interès i la dedicació

This One

90RK-PD3-PJRK

que l'Institut d'Estudis Catalans i Editorial Laia han posat en la publicació d'aquest treball han fet possible l'edició d'aquest llibre.

2. ESTRUCTURA METODOLÒGICA

El text és estructurat en quatre parts principals:

La primera part ofereix una visió de conjunt: Catalunya en general i en relació amb Espanya (capítol I); les grans unitats demogràfiques de Catalunya, considerada cadascuna en el seu conjunt i en la seva mútua interrelació: la província de Tarragona, la província de Girona, la província de Lleida, la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana, l'Àrea Metropolitana exclosa la capital, i el municipi de Barcelona (capítol II); l'evolució de la població durant aquest segle, tant al conjunt de Catalunya com a cadascuna de les grans unitats esmentades (capítol III).

La segona part estudia el detall interior de cadascuna de les grans unitats exteriors a l'Àrea Metropolitana de Barcelona: província de Tarragona (capítol IV), província de Girona (capítol V), província de Lleida (capítol VI) i la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana (capítol VII). De cadascuna d'aquestes unitats són estudiats les comarques, els municipis i les zones de concentració demogràfica.

La tercera part és dedicada a l'estudi del detall interior de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (capítol VIII) que fem seguint successivament dues sistemàtiques: la de les comarques, els municipis i les zones de concentració demogràfica, d'una banda (capítol VIII, 1), i les demarcacions concèntriques de densitat progressivament creixent en apropar-se al municipi de Barcelona (capítol VIII, 2).

La quarta part és dedicada íntegrament al municipi de Barcelona, i estudia en detall els districtes, els barris municipals i l'evolució dels índexs demogràfics.

Si observem la distribució de les quatre parts esmentades, veurem que, després de la primera, de caràcter més general, les altres tres, que comprenen zones de superfície molt desigual, corresponen fonamentalment a la distribució quantitativa de la població de Catalunya en tres parts. Així, hem condicionat l'estructura del llibre a l'objectiu formal de donar una visió de l'actual distribució de la població. Podem dir que el tractament que rep cada part i cada unitat demogràfica té una certa relació proporcional amb la importància numèrica de la seva població, com també amb el dinamisme demogràfic que presenta.

Per això hem donat una importància gran no solament al municipi de Barcelona, del qual estudiem fins les demarcacions interiors, sinó

també a l'Àrea Metropolitana, i així inserim dins l'estudi general de Catalunya —tot actualitzant-ne les dades— el fruit dels seriosos estudis de la Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros Municipios: Comisión Técnica para la Revisión del Plan Comarcal de 1953.

El tractament que fem de l'Àrea Metropolitana ens ha portat, d'altra banda, a considerar com una gran unitat la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana mateixa.

Hem parat esment en el fet que l'obligada consideració de les províncies no ens fes oblidar realitats d'arrel més profunda, com ara les comarques i els municipis.

Com a aportació més pròpiament original, oferim un estudi de les zones d'actual concentració demogràfica de Catalunya.

En la presentació de l'estudi procurem de facilitar la lectura seguida del text i, per això, deixant les taules estadístiques per al final, intercalem sovint en el text mateix resums de les taules que facin ressaltar les dades més significatives del tema tractat. Els gràfics i mapes, situats també entre el text, volen ajudar a la visió intuïtiva de les característiques més sobresortints.

De vegades repetim algunes idees en diferents contextos per tal de facilitar la lectura particularitzada dels capítols i apartats, sense haver de multiplicar massa les consultes dins el text. Així s'esdevé, per exemple, amb algunes precisions metodològiques que donem a la introducció i repetim o ampliem en els capítols respectius. El creixement de la població, que té el seu lloc obvi al capítol III, pel fet de tractar sistemàticament de l'evolució durant el segle xx, és considerat, pel que fa als índexs dels darrers anys, com un factor de la població actual, i per això és tractat també als dos primers capítols.

3. TERMINOLOGIA

Creiem convenient de precisar el sentit d'alguns dels termes emprats en el nostre estudi.

3.1. *Termes que indiquen territoris geogràficament i històricament delimitats*

ESPANYA: Emprem en aquest treball el terme «Espanya» referint-nos a *l'Espanya peninsular i les illes Balears i Canàries*. Ho fem així perquè moltes de les dades dels anuaris estadístics i d'altres publicacions de l'Instituto Nacional de Estadística —INE— que utilitzem se'ns ofereixen delimitades d'aquesta manera, que alhora ens facilita la comparació entre províncies i regions.

Sempre que hi incloem les poblacions de Ceuta, Melilla, places menors africanes i Sàhara Espanyol, ho indiquem. Si no diem el contrari, les comparacions globals entre Catalunya i Espanya són referides a Catalunya i al conjunt d'Espanya inclosa Catalunya.

CATALUNYA: El territori objecte del nostre estudi demogràfic equival, substancialment, al de l'històric *Principat de Catalunya*. És la *Catalunya estricta*,¹ la Catalunya de les quatre províncies que distingim expressament de l'*Àrea catalana*² o del *Països catalans*, els quals inclouen d'altres zones històricament i culturalment lligades al *Principat de Catalunya*, com és ara:

- les comarques sota administració francesa des de la Pau dels Pirineus del 1659: Cerdanya septentrional, Capcir, Conflent, Vallespir i Rosselló.
- les Valls d'Andorra.
- la franja de comarques avui dia incloses en les províncies aragoneses: Èssera superior, Ribagorça, Llitera, Baix Cinca i Matarranya.
- tot el País Valencià.
- les illes Balears.
- la ciutat i comarca de l'Alguer, de l'illa de Sardenya.

Parlant sobre la unitat geogràfica i històrica del *Principat de Catalunya*, Pierre Vilar s'expressa en els termes següents:

«Convenia de recordar que una separació administrativa és incapaç d'adaptar-se gaire exactament a les realitats geogràfiques i històriques sempre complexes. Però veiem que la delimitació de les «províncies» de 1833, si bé es totalment artificial per a la divisió *interior* de Catalunya, ha hagut de respectar, quant als límits *exterior*s d'aquesta, unes tradicions sòlidament fonamentades.

(...)

»Sobretot aquest mot [«Principat»] comprèn exactament el territori que hem definit «...*el Principado de Cataluña, Condados de Rosellón y Cerdeña, en una sola Provincia componen un Bello Mapa, pequeño mundo, o admiración del mundo*» (FELIU DE LA PENYA, *Fénix de Catalunya*, 1683, p. 1).

»És així com el patriotisme català de 1680 expressa alhora en una molt curiosa (i molt moderna) fórmula de tendresa per a la imatge geogràfica de la continuïtat, l'enyorança pels territoris perduts el 1659, i la distribució neta entre els «comtats» des d'aleshores francesos, i el «Principat», al qual es lligava particularment la denominació «Catalunya».

1. SOLÉ I SABARÍS i col·laboradors, *Geografia de Catalunya*, Aedos (Barcelona). Vegeu també Alfred SAUVY, *La població*, Edicions 62 (Barcelona, 1964), p. 145, la part del llibre realitzada per E. LLUCH i E. GIRAL, «La població catalana».

2. JOAQUIM MALUQUER I SOSTRES, *Població i societat a l'àrea catalana*, Ed. 62 (Barcelona, 1965).

»I bé: aquest "Principat" és el que retrobem en els límits actuals de les "Quatre Províncies": els Pirineus, amb les anomalies de signe contrari de la Cerdanya i de la Vall d'Aran, les Alberes, la mar, el Sénia, els Ports de Beseit, l'Ebre, les fronteres fixades des del segle XIV a la Llitera, en fi, la Noquera Ribagorçana, fins al cim de la Maladeta i al Port de la Picada.

»Aquest domini ha estat políticament i administrativament coherent de 1659 a 1833 i a penes canviat, a partir d'aquesta data, per la divisió en "províncies" convencionals.»³

PROVÍNCIES DE BARCELONA, TARRAGONA, GIRONA I LLEIDA: Malgrat les justificades crítiques que hom pugui fer a aquesta divisió interna provincial del 1833, per les seves arbitrietats geogràfiques i històriques, és impossible de prescindir-ne en qualsevol estudi demogràfic de la Catalunya del segle XX, pel fet que pràcticament totes les sèries de dades disponibles estan, avui dia, circumscrites a l'actual divisió administrativa provincial.

COMARQUES: Emprem les comarques com a unitat territorial immediatament inferior a les províncies.

Resulta difícil de trobar una divisió comarcal que pugui satisfer alhora les condicions exigides pels geògrafs, historiadors, economistes i tants d'altres especialistes en ciències humanes. Hem escollit, finalment, la divisió comarcal establerta per la Generalitat de Catalunya,⁴ la qual —bé que avui dia manca certament de certes rectificacions i actualitzacions—⁵ encara és considerada com a substancialment vàlida, fruit de seriosos estudis i d'una detinguda ponderació de diversos criteris.

D'altra banda, aquesta divisió ens permet de disposar empíricament de sèries molt perllongades de dades estadístiques⁶ i —fora el cas de la Cerdanya— mostra també una concordança substancial amb els límits de les divisions provincials i de l'Àrea Metropolitana, que segueixen pràcticament els termes de les comarques de la Generalitat.

3. PIERRE VILER, *Catalunya dins l'Espanya moderna. Introducció al medi natural*, vol. I, Edicions 62 (Barcelona, 1964), pp. 211-214.

4. GENERALITAT DE CATALUNYA, *Divisió territorial. Estudis i projectes. Nomenclàtor de municipis* (Barcelona, 1933).

5. JOSEP IGLÉSIES, *La divisió comarcal catalana*, Bruguera (Barcelona, 1967).

6. JOSEP IGLÉSIES, «El movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años» en *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, vol. 33, n.º 16 (Barcelona, 1961). i també *La realitat comarcal a Catalunya*, Bruguera (Barcelona, 1966).

SERVEI D'ESTUDIS DE BANCA CATALANA, *Localització i dinàmica de l'activitat econòmica*, IV Evolució demogràfica (Barcelona, 1968), pp. 175 i ss.

Id. *Evolució econòmica 1969* (Barcelona, maig 1970).

Id. *Rella. Dietari Català 1971*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barcelona, 1970), pp. 240 i ss.

Id. *Cataluña en cifras, 1972*.

MUNICIPIS: Són les unitats territorials i demogràfiques més petites emprades en aquest estudi, exceptuades les divisions interiors del municipi de Barcelona.

La molt variada superfície territorial dels municipis —que sovint no té una relació proporcional amb el volum de la població— subratlla la importància de les dades sobre la densitat d'habitants per km².

En les comparacions de dades corresponents a diferents anys, cal tenir en compte que s'han produït certes annexions totals o parcials de municipis, especialment a les capitals de província, com les experimentades pel municipi de Barcelona que assenyalem en el capítol IX, 1.

3.2. Demarcacions a l'interior de la província de Barcelona

Tenint present el que suposen la població de la província de Barcelona i les característiques peculiars d'algunes de les seves demarcacions respecte al conjunt de Catalunya, hem emprat —a més de la divisió comarcal— d'altres unitats demogràfiques que tot seguit exposem i que resten encara més detallades en els apartats corresponents:

PART DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA EXTERIOR A L'ÀREA METROPOLITANA: Es tracta d'un territori de volum demogràfic molt semblant al de les províncies de Tarragona, Girona i Lleida, per la qual cosa hem cregut més encertat d'estudiar-lo amb la mateixa metodologia aplicada a aquestes províncies. Per tal de simplificar la referència a aquest territori, l'anomenem sovint en el text per les sigles **ABBO**, inicials de les quatre comarques que comprèn: Anoia, Bages, Berguedà i Osona.⁷

ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA: És una unitat tècnicament establerta per la Comisión Técnica para la Revisión del Plan Comarcal de 1953 de la Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros Municipios (vegeu el contingut territorial d'aquesta Àrea al capítol II, 1, i als gràfics 1, 17 i 18).

Fem servir simplement el terme d'*Àrea Metropolitana* quan no hi volem incloure el municipi de Barcelona. En els altres casos —i si no és ja evident pel context— emprem el terme d'*Àrea Metropolitana inclòs el municipi de Barcelona*.

L'íntima relació de l'Àrea Metropolitana amb la ciutat de

7. Excloent-ne, però, els municipis de la Molsosa, Viladrau i Espinelves, incloent-hi, en canvi, els de Montesquiu, Santa Maria de Besora i Sant Quirze de Besora. Vegeu notes a la taula 30.

Barcelona es manifesta per una progressiva concentració d'habitants a mesura que ens apropem a la capital. Hem volgut subratllar aquest fenomen amb la consideració d'unes corones concèntriques de densitat demogràfica creixent.

ISÒCRONA NO PONDERADA D'UNA HORA: Concepte aplicat en els estudis de l'Àrea Metropolitana. Ens indica una zona delimitada per la distància —en totes direccions— que recorren en una hora els trens i autobusos públics des del centre de la ciutat de Barcelona.

COMARCA DEL PLA DEL 1953: És la zona creada per la llei del 3 de desembre de 1953 com a resultat del *Plan de Ordenación Urbana de Barcelona y su Zona de Influencia*, Pla Soteras en l'argot urbanístic local.^{7bis}

CONTÍNUUM URBÀ: Amb aquesta denominació assenyallem un conjunt de municipis que configuren una unitat ininterrompuda d'edificacions juntament amb el municipi de Barcelona.

BARCELONÈS: És la comarca natural del pla de Barcelona, avui dia absorbida dins el Contínuum urbà.

MUNICIPI DE BARCELONA: L'anomenem indistintament *ciutat de Barcelona*, *Barcelona-capital*, *municipi de Barcelona* o bé senzillament *la capital*. Només té grans extensions sense edificar a la serra de Collserola, amb l'enclavament de Santa Creu d'Olorda, a Montjuïc i a la Zona Franca.

CORONA: Anomenem Corona la superfície territorial que s'estén entre el límit d'una divisió territorial major i el límit de la immediatament inferior (per ex.: corona de l'Àrea Metropolitana és la superfície de l'Àrea Metropolitana menys la superfície de la isocrona d'una hora).

DISTRICTES I BARRIS MUNICIPALS DE BARCELONA: L'actual divisió municipal en 12 districtes —que cal no confondre amb els districtes postals— fou establerta l'any 1950. Cada districte presenta, alhora, una divisió interior en barris.

Actualment hom estudia la revisió d'aquesta divisió administrativa municipal pel fet que ja no s'adiu amb l'evolució soferta per la ciutat i amb les noves característiques urbanístiques i socials.

Malgrat tot, les dades estadístiques avui disponibles són condicionades per l'actual divisió del municipi. D'altra banda,

7 bis. Un decret llei de 24 de setembre de 1974 ha donat nou status jurídic al que era la comarca del Pla 1953, i ha creat l'Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona (EMMB).

malgrat l'heterogeneïtat interna dels districtes, l'estudi de la població ens assenyalava interessants característiques diferencials.

3.3. Zones de concentració demogràfica

Si les unitats territorials fins ara exposades concorden bàsicament amb les demarcacions administratives o bé amb divisions tècniques assenyalades per d'altres estudis, les *Zones de concentració demogràfica*, per contra, han estat totalment elaborades per nosaltres. Ha representat certament un treball feixuc, ja que, amb les dades de població i superfície de cadascun dels municipis de Catalunya l'any 1970, ha calgut anar cercant sobre el mapa l'agrupament de municipis veïns que donessin, en conjunt, una densitat demogràfica d'una certa significació (gràfic 13).

El resultat ha estat la configuració, a Catalunya, de deu zones de concentració demogràfica que, en conjunt, ocupen 4.805 km² —el 15 % de la superfície de Catalunya— amb una població de 4.259.233 habitants —el 83'1 % de la població catalana l'any 1970 (taula 33 i gràfic 13).

A la resta de Catalunya, els altres 863.334 habitants es dispersen sobre un territori de 27.125 km² (taula 33).

3.4. Altres termes emprats

CREIXEMENT ABSOLUT DE LA POBLACIÓ: És la diferència d'habitants experimentada en una mateixa unitat geogràfica entre dues dates diferents.

CREIXEMENT ABSOLUT PER MIL HABITANTS: Generalment donem el coeficient, però a vegades interessa la mitjana del creixement anual per mil habitants en un període determinat. Hem recorregut a la fórmula matemàtica

$$k = \frac{\log. N_x - \log. N_y}{(x - y) \log. e} \cdot 1.000, \text{ on } N \text{ és el nombre to}$$

tal d'habitants, i els anys «x» i «y», any que acaba i any que comença, respectivament, el període considerat (taules 7 i 48).

CREIXEMENT VEGETATIU: Terme que en el nostre text emprem amb un sentit equivalent al de *Creixement natural*. És la diferència entre el nombre de naixements (no són comptabilitzats els infants morts dins les vint-i-quatre hores després del naixement) i el de defuncions, en una mateixa unitat geogràfica i en un període determinat.

COEFICIENT ANUAL DE NATALITAT: És el nombre de nascuts vius per cada mil habitants (o per cada cent habitants, segons els casos), en una mateixa unitat geogràfica i en un període d'un any.

COEFICIENT ANUAL DE MORTALITAT: És el nombre de morts per cada mil habitants (o per cada cent habitants, segons els casos), en una mateixa unitat geogràfica i en el període d'un any.

CREIXEMENT MIGRATORI: És el resultat de la diferència entre el nombre d'immigrants i el d'emigrants, en una mateixa unitat geogràfica i en un període determinat. Lògicament el creixement és positiu si preponderen els immigrants i negatiu si preponderen els emigrants.

SALDO MIGRATORI: Emprem aquesta expressió quan volem remarcar que el *creixement migratori* no ha estat possible d'obtenir directament —la qual cosa s'esdevé sovint per manca de dades—, sinó que hem hagut de recórrer al procediment indirecte de restar del creixement absolut de població el creixement vegetatiu.

Teòricament la xifra obtinguda indirectament hauria d'ésser la mateixa que l'obtinguda per mitjà de les dades directes. Ara: com fàcilment podem comprovar, qualsevol possible errada existent en les dades que serveixen per a la deducció incideix, forçosament, en les xifres deduïdes. Per això és explicable que fem servir en aquests casos un terme diferent.

4. CRONOLOGIA

La data inicial que emprem normalment per a seguir l'evolució de la població és el 31 de desembre de 1900.

Calia, però, fixar també una data final típica per al nostre estudi.

A Espanya, les dades bàsiques de població estan circumscrites pels censos decennals corresponents a l'estat de la població el 31 de desembre dels anys acabats en zero. Entremig, a tots els municipis, hom confecciona el padró d'habitants corresponent a l'estat de la població el 31 de desembre dels anys acabats en cinc. Els altres anys hom duu a terme rectificacions anuals del padró municipal que, normalment, ofereixen menys exactitud que les dades dels censos i dels padrons.

En l'elaboració del nostre estudi calia escollir una data amb prou homogeneïtat cronològica per tal que fos possible la comparació entre els diferents conceptes i les zones demogràfiques. D'una banda, aquesta data, com més allunyada fos de l'actualitat, menys representaria la situació demogràfica d'avui dia; de l'altra, però, calia aconseguir, també la màxima fiabilitat possible de les dades exposades.

Quan es va començar el procés d'edició i d'impressió d'aquest llibre, la data final típica escollida era la de 1965. Per causes extrínseques a l'obra mateixa, però, aquest procés s'ha perllongat insospitadament.

Aquest retard ha permès a l'autor, després d'una laboriosa correcció addicional de les proves d'impremta, d'integrar a l'obra les dades del cens del 1970 publicades fins a l'agost del 1972.^{7er} Per tant, la data de 31 de desembre de 1970 ha quedat com a data final típica per als càlculs de població.

Els gràfics i mapes han estat confeccionats amb l'idea d'ajudar al lector, amb un impacte visual de conjunt, a intuir el procés que és tractat amb precisió al text i a les taules estadístiques.

5. FONTS

A la Bibliografia donem l'enumeració més completa de les obres utilitzades. Aquí esmentem únicament les fonts que ens han proporcionat els principals blocs de sèries estadístiques.

L'Institut Nacional de Estadística —INE—, amb els *Censos de la Población, Anuarios Estadísticos, Reseñas Estadísticas* provincials i d'altres publicacions.

Els volums de la *Memoria del Plan Director del Area Metropolitana de Barcelona* ens han ofert les dades bàsiques per a l'estudi d'aquesta zona i de les seves demarcacions interiors i també per a algunes dades del municipi de Barcelona. Sovint hem actualitzat les sèries estadístiques amb dades posteriors.

L'Ajuntament de Barcelona, principalment per la publicació anual *Estadística Municipal. Resumen del año*, el llibre *Población y Vivienda. Barcelona, 1965* i d'altres publicacions, ens ha ofert les dades bàsiques per al municipi de Barcelona i també sèries estadístiques referents a la Comarca del Pla 1953. El *Programa de Actuación Municipal 1969-1974*, a més d'ésser publicat en un volum, va ésser àmpliament exhibit a l'exposició *Barcelona-74*, a les Drassanes Reials.

Les obres de Josep Iglésies i del Servei d'Estudis de Banca Catalana (vegeu nota 6) ens han facilitat les dades referents a les comarques.

6. CONSULTES TÈCNIQUES

La participació en el curs que va fer Josep Maria Muntaner i Pascual el 1968 a l'ICESB, *Estructura econòmica de Catalunya*, ens resultà una introducció molt útil per a tot el treball, tant per l'orientació estructural del conjunt com per la iniciació bibliogràfica.

^{7er}. El perllongament del procés d'edició d'aquest llibre ha permès també a l'autor d'actualitzar algunes dades publicades fins al començament de l'any 1975. Aquestes darreres dades han estat incorporades a l'obra en les notes i, de tant en tant, en el text, corregint una prèvia redacció. No sempre ha estat possible d'evitar la impressió d'afegit en aquestes últimes correccions al text.

Antoni M. Raventós, Martí Fabregat, Rogeli Duocastella (director de l'Institut de Sociología y Pastoral Aplicadas), José Casco, Jaume Capellades i Paulina Almeric ens van ajudar a resoldre moltes de les dificultats que vam trobar durant el nostre treball.

Remarquem també la freqüent utilització de les biblioteques d'ISPA, ESADE i ICESB.

Agraïm molt als professors Pau Vila i Ramon Trias i Fargas, membres de l'Institut d'Estudis Catalans, i a la doctora Maria de Bolòs, del Departament de Geografia de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, llur benvolença en llegir i aconsellar la publicació de l'obra i les observacions que feren, les quals ens han resultat d'una gran utilitat.

7. REALITZADORS

En diverses etapes de la composició de l'obra ens han ajudat eficaçment Manuel Alejandro, Mario Chávez, Lluís Guimet, Miguel Giménez Salinas, Joan Llibre, Lluís Magriñà, Marc Recolons, Ignasi Torrent i Marta Vidal-Ribas.

En la revisió i complementació de dades fins a l'abril de 1971 i en la redacció del text català han col·laborat amb inestimable dedicació i eficiència Jaume Gomà i Lladó i Xavier Pedret i Grezner.

LLUÍS RECOLONS I ARQUER

Nova York, 27 de gener de 1973

PRIMERA PART

I. CATALUNYA DINS ESPANYA

1. SUPERFÍCIE

Les quatre províncies que divideixen administrativament Catalunya, tres a la costa: Girona, Barcelona i Tarragona, i una altra d'interior: Lleida, comprenen una superfície territorial de 31.930 km², que representa el 6'32 % de la superfície d'Espanya (Península, Balears i Canàries) (taula 2).

2. POBLACIÓ ABSOLUTA ¹

L'any 1970, els 5.122.567 habitants de Catalunya (taula 1) representaven el 15'1 % de la població espanyola (taula 3) i, el mateix any, la província de Barcelona amb 3.929.194 habitants comprenia un 11'6 % de població d'Espanya.

3. DENSITAT

La densitat de població de Catalunya l'any 1970 era de 160'43 habitants per km², aproximadament dues vegades i mitja la densitat espanyola, que aquell mateix any era de 67 habitants per km² (taula 2).

4. CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ

Del 1960 al 1970 la població d'Espanya va augmentar de 3.393.220 habitants, dels quals 1.196.788 corresponien a Catalunya, és a dir, el 35'3 % del creixement absolut de població d'Espanya del 1960 al 1970 s'ha produït a Catalunya (1961-1965: 37'0 %; 1966-1970: 33'8 %; taules 5, 6 i gràfic 2).

8. L'any 1965 la població de Catalunya representava el 14,1 % de la d'Espanya (taula 3). Al gràfic 2 trobareu l'expressió visual d'aquestes dades per a l'any 1965.

El ritme de creixement de la població absoluta de Catalunya durant el quinquenni 1966-1970 és 2'3 vegades el corresponent al conjunt d'Espanya.

Els components d'aquest creixement absolut presenten unes característiques molt diferents a Catalunya i al conjunt d'Espanya (taules 7, 8 i 14 i gràfic 3).

Coefficients de creixement de població per mil habitants

<i>Anys 1966-1970</i>	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>
Coefficient anual de creixement vegetatiu	11'69 ‰	11'13 ‰
Coefficient anual de saldo migratori	— 0'36 ‰	15'06 ‰
Coefficient anual de creixement absolut	11'33 ‰	26'19 ‰

4.1. Creixement vegetatiu: natalitat i mortalitat

El coeficient de creixement vegetatiu (naixements menys defuncions) del període 1966-1970 fou semblant: a Catalunya 11'13 per mil habitants com a mitjana anual, i a Espanya: 11'69.

Aquest fet —com ho comentarem al capítol III— és nou en l'evolució del creixement vegetatiu de Catalunya durant el segle XX (taules 8 i 11 i gràfics 4 i 9).

Desdoblant alhora els elements que componen el creixement vegetatiu: natalitat i mortalitat, observem que en el quinquenni 1966-1970 Catalunya arriba pràcticament al mateix nivell d'Espanya (taules 9 i 12).

J. Maluquer remarcava la importància d'aquest fenomen pel que fa a la natalitat:

«Si, efectivament, s'aferma la superació de la crisi natalista sens dubte estarem en presència d'un fet de transcendència capital en la nostra demografia i, per tant, en la nostra societat»

tot i que prudentment afegia

«caldria, però, abans de lliurar-nos a l'optimisme, verificar el redreçament i aprofundir les investigacions sobre l'evolució de la fecunditat».⁹

L'observació de les sèries de natalitat prolongades uns anys des que

9. JOAQUIM MALUQUER I SOSTRES, *Població i societat a l'àrea catalana*, Ed. 62 (Barcelona 1965), pp. 97-98.

El temps passat dona encara més interès i urgència a la necessitat d'aprofundir les investigacions sobre l'evolució de la fecunditat. Pel que fa a aquest llibre, som conscients que els índexs de natalitat que donarà resultat resulten uns indicadors massa a l'engròs per als complexos problemes de la fecunditat, que mereixen un tractament específic.

això fou escrit sembla confirmar una tendència d'alça fins a 1966, i de baixa de 1967 a 1970 (taules 9 i 12).

Quant a la mortalitat, el notable envelliment de la població de les províncies de Tarragona i Girona té una influència decisiva en el fet que l'índex de mortalitat de Catalunya sigui actualment superior al d'Espanya, malgrat que la província de Barcelona tingui un índex inferior a l'espanyol (taules 10 i 13).

Coficients anuals per mil habitants

<i>Anys 1966-1970</i>	<i>Espanya</i>	<i>Catalunya</i>
Natalitat	20'26 ‰	20'01 ‰
Mortalitat	8'57 ‰	8'88 ‰
Creixement vegetativu	11'69 ‰	11'13 ‰

La immigració ha suposat una important alteració en la mitjana d'edat de la població de Catalunya deguda, no tan principalment al fet que els coeficients de fecunditat de la població immigrant siguin molt més elevats que els de la població autòctona, sinó més aviat —com ho indica J. Maluquer— al fet que la immigració introdueix una proporció més gran de persones entre els 15 i els 35 anys d'edat, que alhora que rejoyeneix la població

«permet un augment de la natalitat sense, però, que correspongui necessàriament a un increment paral·lel de la fecunditat».¹⁰

Creiem, també, que es dona de fet una progressiva tendència a l'homogeneïtzació de les normes de conducta enfront de la fecunditat entre la població catalana i la del conjunt d'Espanya. Aquesta observació, però, cal que sigui comprovada.

4.2. Creixement migratori

El conjunt d'Espanya presentava un dèficit migratori en el decenni 1961-1970 (taula 5) pel fet d'ésser més els emigrants que els immigrants. A Catalunya, però, el creixement migratori no solament és positiu, sinó fins i tot força més elevat que el creixement natural (gràfic 3). Així, durant el decenni 1961-1970, la migració suposa a Catalunya un augment de 719.877 habitants, i el creixement natural, 476.911 habitants.

Els coeficients anuals de saldo migratori per mil habitants del període 1961-1965 donen per a Catalunya: 16'43 ‰, i per a Espanya: —2'88. En 1966-1970, 15'06 ‰ i —0'36 ‰ respectivament (taula 14).

10. *Op. cit.*, pp. 90-91.

4.2.1. Migració interior espanyola

Desdoblant també els factors que componen el creixement migratori i referint-nos només a la migració interna espanyola —ja que no disposem de dades completes i directes de la migració amb l'estranger—, obtenim el panorama següent (gràfic 6):

*Migració interior d'Espanya. Quinquenni 1962-1966*¹¹

	<i>Immigrants</i>	<i>Emigrants</i>
Catalunya	715.585 (35'42 %)	271.611 (13'44 %)
Conjunt d'Espanya	2.020.344 (100'00 %)	2.020.344 (100'00 %)

L'anàlisi de la composició de les xifres migratòries de Catalunya és la següent:

(Resum de les taules 16 i 17)

*Migració de Catalunya (exclosa tota migració amb l'estranger)
Quinquenni 1962-1966*

	<i>Immigració a Catalunya</i>	<i>Emigració de Catalunya</i>
A l'interior de les 4 províncies . . .	192.929 (26'96 %)	192.929 (71'03 %)
Entre les 4 províncies	41.034 (5'73 %)	41.034 (15'11 %)
Entre Catalunya i la resta d'Espanya	481.622 (67'30 %)	37.648 (13'86 %)
TOTAL	<u>715.585 (100'00 %)</u>	<u>271.611 (100'00 %)</u>

Dues dades són remarcables: la quantitat d'immigrants que vénen a Catalunya procedents de la resta d'Espanya —gairebé no minvada pel nombre reduït de residents a Catalunya que hi emigren— que en el quinquenni esmentat suposà, per a Catalunya, un creixement migratori net (taula 18) de 443.974 habitants, i també la quantia del moviment intern dins les províncies catalanes. Aquesta migració intraprovincial havia augmentat el 1970, mentre que la migració neta entre Catalunya i Espanya havia minvat considerablement en relació amb els anys 1962-1966 (taula 18).

(Resum de la taula 19)

En el trànsit de població d'una província a l'altra a l'interior d'Espanya, les quatre províncies catalanes ocupaven l'ordre següent en el conjunt de províncies espanyoles:

11. INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968), per a les dades del 1962 al 1965. Per a les dades de 1966: INE, *Anuario estadístico de España 1968*.

Migració neta

Anys 1962-1965		Any 1970	
1.ª Prov. <i>Barcelona</i> , rep el	44'71 %	1.ª Prov. <i>Barcelona</i> , rep el	43'87 %
2.ª Prov. <i>Madrid</i> , rep el	18'71 %	2.ª Prov. <i>Madrid</i> , rep el	20'81 %
3.ª Prov. <i>Biscaia</i> , rep el	9'69 %	3.ª Prov. <i>València</i> , rep el	9'49 %
4.ª Prov. <i>València</i> , rep el	9'54 %	4.ª Prov. <i>Alacant</i> , rep el	7'02 %
5.ª Prov. <i>Guipúscoa</i> , rep el	3'89 %	5.ª Prov. <i>Biscaia</i> , rep el	5'27 %
6.ª Prov. <i>Alacant</i> , rep el	3'47 %	6.ª Prov. <i>Alaba</i> , rep el	2'11 %
7.ª Prov. <i>Tarragona</i> , rep l'	1'94 %	7.ª Prov. <i>Saragossa</i> , rep el	2'03 %
8.ª Prov. <i>Girona</i> , rep l'	1'88 %	8.ª a 10.ª i 13.ª a 16.ª prov., reb.	7'07 %
9.ª a 15.ª prov., reben el	6'17 %	11.ª Prov. <i>Girona</i> , rep l'	1'18 %
16.ª Prov. <i>Lleida</i> , cedeix el	-0'31 %	12.ª Prov. <i>Tarragona</i> , rep l'	1'15 %
17.ª Prov. <i>Oviedo</i> , cedeix el	-0'36 %	30.ª Prov. <i>Lleida</i> , cedeix	-1'85 %
18.ª a 50.ª prov., cedeixen el	-99'33 %	17.ª a 29.ª i 31.ª a 50.ª, cedeixen	-98'15 %
TOTAL D'ESPANYA	0'00 %	TOTAL D'ESPANYA	0'00 %

Tres províncies catalanes es troben, doncs, entre les quinze províncies espanyoles amb un augment de població degut a aquests canvis interprovincials de residència (setze l'any 1970). Només una, Lleida, figura entre les trenta-cinc províncies espanyoles (trenta-quatre el 1970) amb un trànsit interprovincial deficitari.

El resultat és que Catalunya es beneficià en el quinquenni 1962-1965 del 48'22 % de la migració neta interprovincial espanyola, i en l'any 1970 del 44'35 %.

En el gràfic 5 i la taula 20 podem comprovar la tendència dominant de l'emigració de cadascuna de les províncies espanyoles.

(Resum de la taula 20)

Tendència dominant de l'emigració interprovincial espanyola

A la província de	Nombre de províncies	
	Anys 1962-1965	Any 1970
<i>Barcelona</i>	27	21
<i>Madrid</i>	5	12
<i>Biscaia</i>	10	5
<i>València</i>	4	3
<i>Saragossa</i>	—	2
<i>Alaba, Guipúscoa</i> (1 cada una)	2	2
<i>Alacant, la Corunya, Navarra, las Palmas, Valladolid</i> (1 cada una, 1970)	—	5
<i>Girona, St. Cruz T.</i> (1 cada una, 1962-1965)	2	—
Total províncies peninsulars i insulars	50	50

La província de Barcelona es col·loca en un destacadíssim primer lloc positiu de la migració nacional neta, talment que, tot i ésser la primera

província quant a població absoluta, manté el primer lloc entre les províncies espanyoles en la migració neta relativa al nombre d'habitants. Tarragona i Girona se situen en setè i vuitè lloc, mentre que la província de Lleida, amb coeficient negatiu, n'ocupa el vigèsim. Els percentatges són els següents:

(Elaboració de la taula 21)

Migració neta interprovincial per cent habitants

	1962-1964 (Mitjana anual)	1970
1.ª Barcelona	2,88 %	1,37 %
2.ª Biscaia	2'35 %	0'62 %
3.ª Alaba	2'25 %	1'27 %
4.ª Guipúscoa	1'50 %	0'28 %
5.ª Madrid	1'31 %	0'67 %
6.ª València	1'31 %	0'66 %
7.ª Tarragona	1'06 %	0'33 %
8.ª Girona	1'05 %	0'35 %
ESPANYA	0'00 %	0'00 %
20.ª Lleida	—0'18 %	—0'65 %

Catalunya és també, relativament al nombre d'habitants, la regió amb migració interior neta més elevada d'Espanya: 2'32 % anual per a 1962-1965 i 1'06 % l'any 1970. La comparació d'aquests anys ens permet d'apreciar una reducció de la migració interior neta bastant generalitzada: forta a Catalunya, més accentuada encara al País Basc (per a més detalls, cf. taula 21).

Cal, però, tenir en compte que en el quinquenni 1966-1970 es produeix una redistribució suplementària dels espanyols en el territori nacional pel retorn dels emigrants de l'estranger (cf. l'apartat següent 4.2.2). *Procedència dels immigrants a Catalunya.* — Andalusia sobresurt com a regió d'origen de la meitat dels immigrants a Catalunya. En general, les regions de la meitat centre-sud de la península proporcionen a Catalunya el 80 % dels immigrants espanyols no catalans (taula 20).¹²

Destinació dels emigrants procedents de Catalunya, 1962-1966. — El 71 per cent dels residents a Catalunya que canvien de municipi de residència dins Espanya es mouen dins la seva mateixa província, men-

12. Vegeu les dades d'immigració a la província de Barcelona (capítol II, 5.3) que pel fet de representar el 89'1 % dels immigrants a Catalunya esdevé prou significativa per a tot el conjunt (taules 18 i 49).

tre que per al conjunt d'Espanya aquest moviment migratori intra-provincial només representa el 35 %.¹³

El 15'1 % dels emigrants de Catalunya (excloent-ne la migració a fora d'Espanya) van d'una a alguna de les altres tres províncies catalanes, i únicament el 13'9 % van a d'altres províncies espanyoles (xifres deduïdes de la taula 17).

4.2.2. Migració amb l'estranger

Fins ara hem exposat la migració a l'interior d'Espanya. Sens dubte, però, cal tenir present el fenomen de les migracions amb l'estranger.

Es ben sabut per tothom que, a més de la migració transoceànica —actualment gairebé sense importància numèrica—, es produeix avui dia el fet destacadíssim de la migració amb Europa. Malgrat això, mentre disposem de dades completes referides a la migració transoceànica, només comptem amb dades parcials corresponents a l'emigració continental assistida als països d'Europa i del nord d'Àfrica.¹⁴ Ens trobem, doncs, amb una manca de dades segures sobre l'emigració continental no assistida i el retorn dels emigrants procedents d'Europa.

A un nivell estatal sembla que les xifres corresponents a aquests dos importants conceptes omesos a les estadístiques van quedar gairebé compensades en el quinquenni 1961-1965 (vegeu nota a la taula 22).

A un nivell provincial i regional, aquestes omissions poden suposar, per contra, variacions força importants. Quant a Catalunya i les seves províncies, sembla clar que aquests dos factors que desconeixem corresponen a contingents de població elevats: d'una banda, l'emigració no assistida a Europa —afavorida per la proximitat territorial—, i de l'altra, el retorn a Espanya dels emigrants. No fóra gens estrany que l'atracció que Catalunya exerceix sobre la migració interna espanyola es fes notar igualment en el moment que els emigrants procedents d'Europa han d'escollir nova residència a Espanya.

Comparant les dades de saldo migratori del quinquenni 1961-1965 amb les del quinquenni 1966-1970 (taula 6), podem veure que, per al conjunt d'Espanya, la forta migració neta negativa de 1961-1965 amb l'estranger (—441.682) va quedar gairebé compensada pel retorn dels emigrants en el quinquenni següent 1966-1970 (—50.688).

A Catalunya, l'estudi comparat de les xifres de les taules 6 i 15 ens fa pensar —amb les reserves que hem de tenir tractant-se de deduccions, les quals no corregirien, sinó que multiplicarien els errors que hi poguéss haver en les xifres d'origen— que durant el quinquenni 1961-1965 la migració neta amb l'estranger va ser negativa per a Catalunya en uns

13. INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968), Tabla 1.2.3.2, p. 48.

14. Vegeu a la taula 22 i gràf. 6, aquestes dades parcials per regions per als anys 1962-1965.

100.000 habitants. En el quinquenni 1966-1970, però, a causa en gran part del retorn dels emigrants, la migració neta amb l'estranger va ser positiva per a Catalunya, en uns 100.000 habitants. Sembla, doncs, que de fet les pèrdues de població que la migració amb l'estranger va produir a Catalunya durant la primera meitat del decenni 1961-1970 van equilibrar-se amb els guanys produïts per la població vinguda des de l'estranger a la segona meitat del decenni. Això explicaria que la suma de les xifres anuals de migració neta entre les províncies espanyoles doni per a Catalunya (taula 15) una xifra molt semblant a la del saldo migratori de Catalunya (taula 5), per al decenni 1961-1970, 719.877 habitants.

Això explicaria també el fet que, malgrat la forta baixada de la migració interprovincial espanyola neta a Catalunya (cf. I. 4.2.1 i taules 15 i 21), el coeficient anual de saldo migratori per mil habitants a Catalunya (taula 14) sigui en 1966-1970 (15'06 ‰) força semblant al de 1961-1965 (16'43 ‰) i que fins i tot en xifres absolutes (taula 6) el saldo migratori de 1966-1970 de Catalunya (365.481) sigui lleugerament superior al de 1961-1965 (354.396).

5. ESTRUCTURA PER EDATS ¹⁵

Les fonts que hem pogut trobar al nostre abast ens ofereixen dades sobre l'estructura per edats de la població només fins l'any 1960. Aquest fet no ens permet de presentar sèries més perllongades que ens apropin a la situació real de l'any 1970. Hem procurat de suplir aquesta deficiència basant-nos en els coeficients de natalitat i mortalitat, creixement vegetatiu i saldo migratori que oferim a les taules.

Taxes d'envelliment de la població de Catalunya i del conjunt d'Espanya

En la taula que tot seguit exposem hom pot comprovar que la població de Catalunya presentava fins al 1960 una taxa d'envelliment notablement superior a la del conjunt de la població espanyola.

La taxa d'envelliment és deduïda a partir de la relació entre la població més gran de 65 anys i la població que oscil·la entre els zero i els quinze anys d'edat.

Taxes d'envelliment ¹⁶

	1920	1930	1940	1950	1960
Catalunya	23'8 %	24'5 %	32'4 %	43'6 %	41'2 %
Espanya	17'1 %	17'0 %	21'7 %	27'8 %	30'7 %

15. A l'espera de la publicació de les dades del cens del 1970, abregem molt el tractament d'aquest tema. Per això incloem també en aquest apartat les poques dades que donem de l'evolució de l'estructura per edats al conjunt de Catalunya.

16. Font: Elaboració basada en les dades de l'INE, reproduïdes per les C maras Oficiales de Comercio, Industria y Navegación de la Región Catalana, *Memoria econ mica de Cataluña, 1968* (Barcelona, junio 1969).

(Resum de la taula 23)

Estructura per edats de la població de Catalunya i Espanya. 1960

<i>Edats en anys</i>	<i>0-14</i>	<i>15-44</i>	<i>45-65</i>	<i>Més de 65</i>	<i>Total</i>
Catalunya	23'2 %	44'8 %	22'4 %	9'6 %	100'00 %
Espanya	27'3 %	44'3 %	20'0 %	8'4 %	100'00 %

En la taula 23 són donades, a més, les mateixes dades per als quatre censos anteriors; per tant, des del 1920. En tots ells veiem que a Catalunya la proporció d'infants fins als catorze anys és inferior a la d'Espanya.

El 1960, la diferència, però, és menor que en els altres censos. No seria estrany, atès, el que ens indiquen la natalitat, la mortalitat i el ritme d'immigració, que el 1970 les proporcions a Catalunya i a Espanya es trobessin a nivells molt semblants.

6. ACTIVITAT DE LA POBLACIÓ¹⁷

6.1. Població activa i població passiva

La població activa de Catalunya era, l'any 1969, de 2.155.064 habitants (taula 25), el 16 % de la població activa espanyola (taula 29).

(Resum de la taula 25)

Catalunya. Any 1969

Població activa	43'80 %
Població passiva	56'20 %
Població absoluta	<u>100'00 %</u>

En el conjunt d'Espanya, la proporció de població activa —40'07 %— era inferior a la de Catalunya.¹⁸

17. El tema de la població activa interessa fortament a l'economia del país. Per això les entitats financeres i comercials han promogut els estudis i publicacions sobre la matèria, que compta amb una base de dades estadístiques abundant i actualitzada.

La informació que nosaltres donarem d'aquest tema restarà limitada al conjunt de Catalunya i a les quatre províncies (vegeu també els capítols II, 7, i III, 4), i, més endavant, al municipi de Barcelona (IX, 9, taules 73 a 77).

Per a una informació més detallada tant pel que fa als diferents rams de producció com a les unitats geogràfiques més reduïdes —comarques, per exemple— remeten el lector a les publicacions, que citem a la Bibliografia, dels Serveis d'Estudis de Banca Catalana, Banco Urquijo en Barcelona i Banco de Bilbao, de les Cambres de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya i a l'obra de J. R. LASUEN SANCHO i L. RACIONERO GRAU, *Análisis espacio-temporal de la población activa en España 1860-1965*, Instituto de Economía de la Empresa (Barcelona, novembre 1968), de la qual fem ús abundant.

18. Vegeu les taules 25 i 26. L'any 1971 les dades de població activa sobre població absoluta donen un 42'73 % a Catalunya i un 39'59 % a Espanya (taula 27).

6.2. *Distribució sectorial de la població activa*

En el procés de transferència de grans contingents de mà d'obra des de l'agricultura, ramaderia i pesca cap a la indústria i els serveis, l'any 1965 fou per a Espanya una data d'equilibri. Aquest any, en efecte, la població activa es repartí a Espanya en tres parts equivalents —amb el 33 % de la població activa cada una— corresponents als tres sectors bàsics de l'activitat econòmica.

Catalunya, contràriament, oferia el mateix any 1965 aquesta distribució de la població activa:

(Resum de la taula 28)

Distribució sectorial de la població a Catalunya.
Any 1965

Sector primari	13 %
Sector secundari	50 %
Sector terciari	37 %
Total població activa	100 %

La meitat de la població activa de Catalunya es dedicava, doncs, a la indústria, amb tendència a mantenir aquesta proporció, mentre que la de l'agricultura, ramaderia i pesca continuava baixant i la dels serveis augmentava (vegeu capítol III, 4.2).

Catalunya tenia, l'any 1965, el 24 % del conjunt de població ocupada en el sector industrial a Espanya; seguien després la Submeseta Sud espanyola (Castella la Nova i Albacete) amb el 15 %, i el Cantàbric (País Basc, Santander i Astúries) amb el 14 % (taula 29).

El conjunt de la Submeseta Sud, per raó de Madrid-capital, polaritzava més que cap altra regió la població espanyola ocupada en serveis, amb un 21 %, seguida de Catalunya amb el 18 %.

Pel que fa a l'agricultura, ramaderia i pesca, únicament el 6 % de la població espanyola ocupada en aquest sector era a Catalunya.

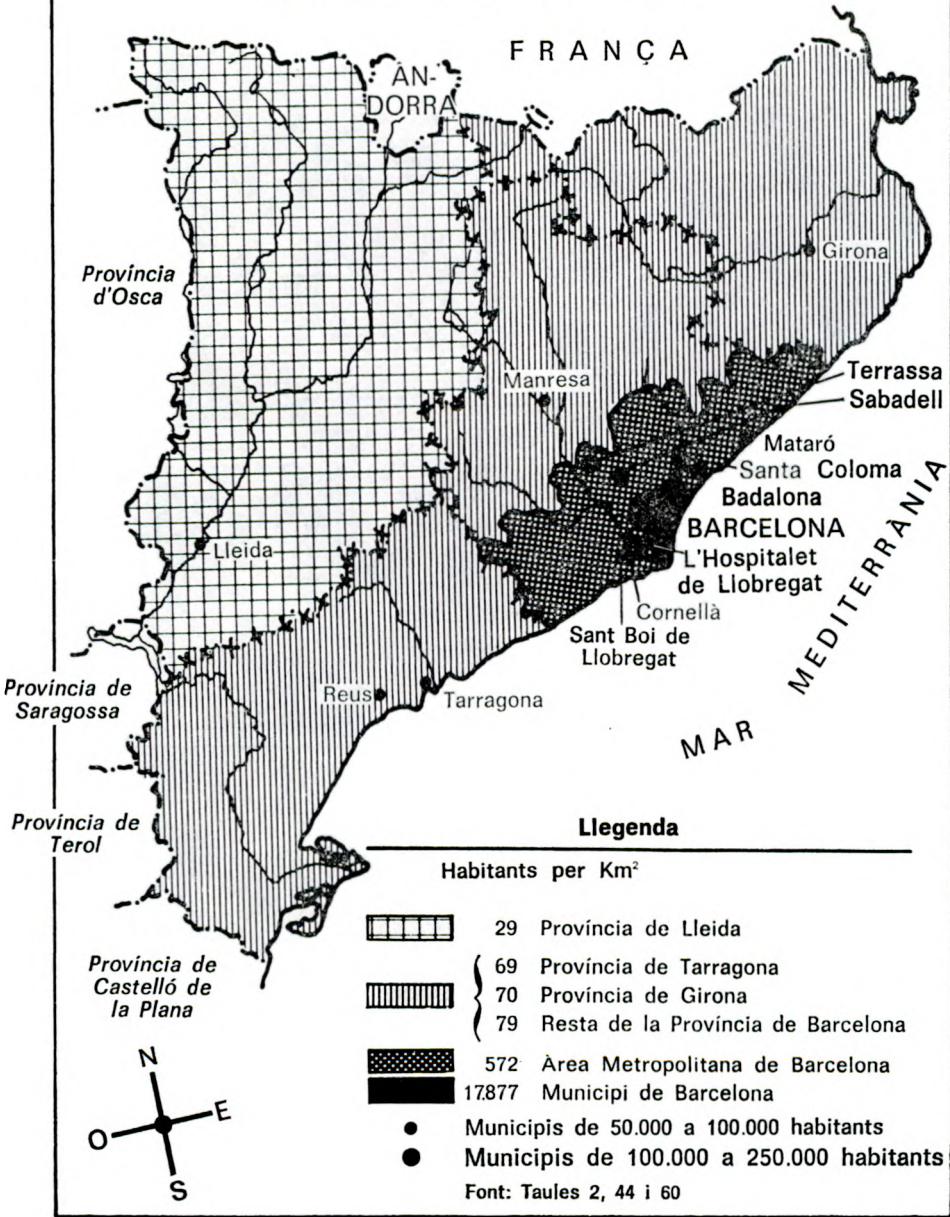
L'any 1969, a Espanya, el sector terciari —els serveis— passava a ocupar el primer lloc amb un 35 %, seguit de ben a prop per la indústria amb el 34 %, mentre que la població dedicada a l'agricultura, ramaderia i pesca començava a quedar endarrerida, amb el 31 % de la població activa.

A Catalunya, el 1969, la indústria continuava ocupant el 50 % de la població activa com el 1965, l'agricultura, ramaderia i pesca havien baixat a l'11 %, mentre que els serveis pujaven al 39 % de la població activa (taula 28; per a l'any 1971 vegeu la taula 27).

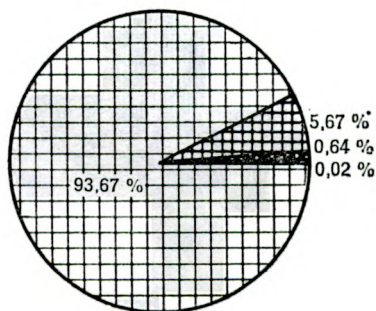
GRÀFIC 1

Mapa de Catalunya: municipis de més de 50.000 habitants i densitat de les grans unitats demogràfiques l'any 1970.

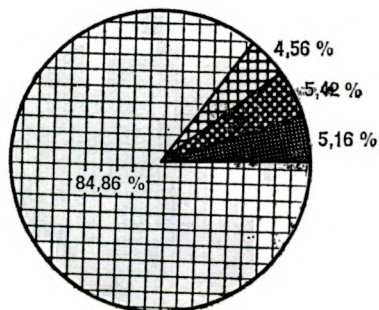

GRÀFIC 2
Catalunya dins Espanya: superfície, població i creixement de la població

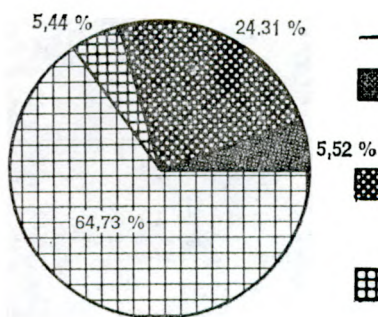
SUPERFÍCIE D'ESPANYA
 (Península, Balears i Canàries)

POBLACIÓ D'ESPANYA
 EL 1970

CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ
 A ESPANYA, DEL 1960 AL 1970

Llegenda

- **Municipi de Barcelona**
- **Area Metropolitana de Barcelona (sense MB)**
- **Resta de Catalunya**
- **Reste d'Espanya**

Font: Taules 1, 2, 5, 43, 44 i 60

II. GRANS UNITATS DEMOGRÀFIQUES DE CATALUNYA

1. METODOLOGIA

Les grans unitats demogràfiques que establím per a l'estudi de la població de Catalunya són les següents:

1. Província de Tarragona
2. Província de Girona
3. Província de Lleida
4. Part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana
5. Àrea Metropolitana de Barcelona sense la capital
6. Barcelona-capital
7. Província de Barcelona

En aquest capítol estudiem cadascuna d'aquestes grans unitats en el seu conjunt i mútua interrelació. En d'altres capítols d'urem a terme l'estudi més detallat de cadascuna.

Hem parlat d'aquesta divisió metodològica a la introducció (apartat 2). Completeu aquí l'explicació d'alguns termes.

El repartiment de la província de Barcelona en tres grans unitats té la justificació no sols en l'elevat nombre de població i extraordinari ritme de creixement, sinó també en les peculiaritats intrínseques de cadascuna de les unitats (gràfics 1 i 2).

La *ciutat de Barcelona* constitueix actualment una unitat demogràfica que desborda la superfície territorial del municipi. Estudiarem aquest fet en el capítol corresponent a l'Àrea Metropolitana.

Analitzarem també separatament la Ciutat de Barcelona pel fet que la seva evolució es distingeix de la de l'Àrea Metropolitana. A més, les dades disponibles ens facilitaran l'estudi interior del municipi.

Entenem per *Àrea Metropolitana* la zona delimitada i estudiada per la Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros Municipios. Comisión Técnica de Revisión del Plan Comarcal de 1953.

L'esmentada Comissió, basant-se en un seriós examen i ponderació de criteris urbanístics,

«...determinó la existencia de una zona central alrededor de Barcelona, caracterizada por una gran densidad de relaciones recíprocas. Esta zona constituye en la actualidad, y seguramente desde hace unos lustros, un Área Metropolitana típica. Está formada por las comarcas de Barcelonès, Baix Llobregat, Baix Maresme, Vallès Occidental y gran parte del Vallès Oriental (exceptuando el alto valle del Tordera). Esta Area se presenta como de indispensable planificación urbanística...

»Otras comarcas situadas en la periferia de esta Area central ofrecen ya algunos índices claros de metropolitaneidad aunque de menor intensidad de relación. Son: Alt Maresme, y el Alt Penedès y el Garraf en la parte sur. Estas comarcas se presentan como indispensables para una planificación urbanística a medio y largo plazo por resultar insuficiente la zona que hemos llamado central, y por el hecho de que en las décadas próximas su crecimiento se acelerará para convertirse por sí misma en metropolitana...»¹⁹

L'Àrea Metropolitana comprèn des del límit de les províncies de Barcelona i Girona, al nord (desembocadura del riu Tordera), fins al límit de les províncies de Barcelona i Tarragona, al sud (desembocadura del riu Foix). Cap a l'interior segueix tant pel nord com pel sud la delimitació provincial fins al centre del massís del Montseny i de la serra de Foix respectivament. Des d'aquests dos punts el límit segueix substancialment la delimitació comarcal, de manera que resten dins l'Àrea Metropolitana totes les comarques abans esmentades.

Ja que tot sovint fem referència a aquesta Àrea Metropolitana de Barcelona exclosa la capital, per tal de simplificar l'anomenarem: Àrea Metropolitana de Barcelona o, senzillament, Àrea Metropolitana. Cas que parlem de l'Àrea Metropolitana inclosa la capital, ho indicarem expressament.

La província de Barcelona sense la capital i l'Àrea Metropolitana forma una unitat integrada²⁰ —amb ben poques excepcions— pels municipis que pertanyen a les comarques naturals del Bages, l'Anoia, Osona i el Berguedà, les capitals de les quals són respectivament: Manresa, Igualada, Vic i Berga, totes quatre caps de partit judicial.

Per tal de simplificar la referència a aquesta unitat, de vegades l'anomenem per les inicials de les comarques que la integren: ABBO.

19. COMISIÓN TÉCNICA PARA LA REVISIÓN DEL PC 1953, *Memoria del Plan Director del Área Metropolitana de Barcelona*, Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros Municipios, vol. I (Barcelona, 1966), p. 57.

A més de les vuit comarques esmentades en aquesta cita, el municipi de Fogars de Tordera, de la comarca de la Selva queda inclòs també a l'Àrea Metropolitana.

20. Excloent-ne, però, els municipis de la Molsosa, Viladrau i Espinelves, i incloent-hi en canvi, els de Montesquiu, Santa Maria de Besora i Sant Quirze de Besora. Vegeu notes a la taula 30.

2. SUPERFÍCIE

Les quatre províncies catalanes es distribueixen la superfície de la regió en proporcions desiguals, de manera que la de més gran extensió —província de Lleida— dobla la superfície de la més petita —província de Girona— (gràfic 1).

La província de Barcelona voreja la mitjana d'extensió, i ocupa una quarta part del conjunt de Catalunya. La província de Tarragona té una superfície una mica més gran que la província de Girona. L'ABBO s'estén sobre un territori menor que el de Girona.

L'Àrea Metropolitana de Barcelona representa el 10 % de la superfície de Catalunya (menys de la meitat de la província de Barcelona).

El municipi de Barcelona (Barcelona-capital) posseeix un territori de 91 km² —97'62 km² segons altres fonts (taula 44)— (el de Madrid té 607 km²).

(Resum de les taules 2 i 44)

	Superfície en km ²	% superfície respecte del conjunt de Catalunya
Província de Tarragona	6.283	19'68 %
Província de Girona	5.886	18'43 %
Província de Lleida	12.028	37'67 %
ABBO	4.436	13'89 %
Àrea Metropolitana	3.206	10'04 %
Barcelona-capital	91	0'28 %
Província de Barcelona	7.733	24'22 %
CATALUNYA	31.930	100'00 %
ESPANYA	504.750	

3. POBLACIÓ L'ANY 1970

Barcelona-capital comprèn una mica més del 34 % de la població de Catalunya; l'Àrea Metropolitana, una mica menys del 36 %. Per tant, l'Àrea Metropolitana inclosa la capital té el 70 % de la població de Catalunya, mentre que la seva superfície només ocupa una desena part del territori de Catalunya. El 30 % restant de la població es distribueix força equitativament entre les altres quatre unitats: província de Tarragona, província de Girona, província de Lleida i la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana (ABBO).

És significatiu de fer la comparació entre la superfície, la població i el creixement recent de població d'aquestes tres parts de Catalunya.

El 1970, l'Àrea Metropolitana superava per primera vegada la població del municipi de Barcelona, quan deu anys enrera, en el 1960, l'Àrea Metropolitana, no arribava als dos terços de la població de Barcelona-capital. De fet a l'Àrea Metropolitana es va acumular una quarta part

del creixement absolut de la població d'Espanya en el període 1960-1970 (24'3 %), mentre que la seva superfície representa el 0'63 de la d'Espanya (gràfic 2).

(Resum de les taules 1, 3, 43, 45)

*Població de fet l'any 1970*²¹

Província de Tarragona	431.961		8'43 %
Província de Girona	414.397		8'09 %
Província de Lleida	347.015		6'77 %
ABBO	349.878		6'83 %
Àrea Metropolitana	1.834.174		35'81 %
Barcelona-capital	1.745.142		34'07 %
Província de Barcelona		3.929.194	767 %
CATALUNYA	<u>5.122.567</u>		<u>100'00 %</u>
ESPANYA	33.823.918		

4. DENSITAT

El mapa de densitats (gràfic 1) mostra el municipi de Barcelona com una zona de densitat elevadíssima. Al voltant de la capital podem traçar uns cercles de densitat decreixent a mesura que ens allunyem de la ciutat, fenomen que exposarem més detalladament al capítol corresponent a l'Àrea Metropolitana.

Si considerem el conjunt de l'Àrea Metropolitana (sense la capital) podem observar que l'any 1970 la seva densitat era vuit vegades i mitja més gran que la d'Espanya.

Quant a les quatre unitats restants —amb una població absoluta similar—, les densitats es mostren amb relació inversa a la magnitud de llur superfície territorial.

La província de Lleida té una densitat de població escassa: menys de la meitat de la d'Espanya. Forma part de les deu províncies espanyoles amb menys densitat de població.

Les províncies de Tarragona i Girona, amb densitats similars, avanatgen lleugerament la mitjana d'Espanya. L'ABBO té una densitat una mica més alta.

21. Les dades corresponents a l'any 1965 eren les següents:

Província de TARRAGONA	399.942	8'90 %
Província de GIRONA	387.972	8'63 %
Província de LLEIDA	337.680	7'51 %
ABBO	333.715	7'43 %
Àrea Metropolitana	1.378.787	30'68 %
Barcelona-Capital	1.655.603	36'84 %
CATALUNYA	<u>4.493.699</u>	<u>100'00 %</u>
ESPANYA	31.965.565	

Vegeu observacions crítiques a la xifra corresponent a Barcelona-Capital a la taula 43.

(Resum de les taules 2 i 44)

Densitat: habitants per km²

	Any 1965	Any 1970
Província de Tarragona	64	69
Província de Girona	66	70
Província de Lleida	28	29
ABBO	75	79
Area Metropolitana	430	572
Barcelona-capital	18.193	19.177
Província de Barcelona	436	508
CATALUNYA	141	160
ESpanya	63	67

Als capítols següents estudiarem cadascuna d'aquestes grans unitats i indicarem les concentracions de població que s'hi produeixen.

En general, s'aprecia clarament una tendència a la concentració de població al voltant de la costa i també en les zones estratègiques dels rius principals: conca del Llobregat i el seu afluent Cardener, Segre, Ter i últim tram de l'Ebre. Catalunya accentua, sens dubte, la característica general de la població espanyola que es va concentrant progressivament a la perifèria de la península.

5. CREIXEMENT DE POBLACIÓ DEL 1960 AL 1970

Hem analitzat fins ara la significació del creixement de població de les tres grans zones demogràfiques que es reparteixen els habitants de Catalunya en proporcions similars. Tot seguit passem a l'anàlisi del creixement de les set unitats demogràfiques dels nostre estudi.

(Resum de les taules 7 i 48)

Coefficient anual de creixement absolut de la població per 1.000 habitants

	1961-1965	1966-1970
Província de Tarragona	19'56	15'40
Província de Girona	20'33	13'18
Província de Lleida	2'17	5'45
ABBO	13'59	9'42
Area Metropolitana	62'40	57'08
Barcelona-capital	12'17 ²²	10'53
Província de Barcelona	31'44	30'81
CATALUNYA	27'02	26'19
ESpanya	9'84	11'33

22. Aquí és on pot repercutir amb més força la possible errada per defecte del 3'8 % en la comptabilització de la població del municipi de Barcelona en el padró de 1965 (cf. taula 48).

La nota més acusada és l'intensíssim ritme de creixement anual de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, sis vegades més alt que la mitjana de creixement del conjunt d'Espanya, en 1961-1965, i cinc en 1966-1970.

Les províncies de Girona i Tarragona doblaven en 1961-1965 els coeficients d'Espanya. En el quinquenni següent es redueix llur ritme de creixement.

L'ABBO supera la mitjana de creixement del conjunt espanyol, en 1961-1965 i hi queda lleugerament per sota en 1966-1970.

Només la província de Lleida presenta un creixement demogràfic acusadament inferior a la mitjana de creixement del conjunt d'Espanya en 1961-1965. Malgrat tot, continuava creixent, mentre que foren 18 les províncies espanyoles que van disminuir el nombre d'habitants. En 1966-1970 el ritme anual de creixement va augmentar i va ser pràcticament la meitat del d'Espanya.

5.1. Creixement vegetatiu

Desdoblant els elements de creixement absolut —creixement vegetatiu i creixement migratori— podem comprovar la gran diferència que hi ha entre l'índex de creixement vegetatiu de la província de Barcelona i el de les altres tres províncies catalanes. El creixement vegetatiu de la província de Barcelona s'apropà notablement al del conjunt d'Espanya en el període 1961-1965, el superà per primera vegada en tot el segle l'any 1965 i guanyà avantatge els cinc anys del període 1966-1970. Les altres tres províncies mostren uns creixements vegetatius que no arriben al 60 % del d'Espanya (taules 8 i 11 i gràfic 4).

Si analitzem alhora els elements constitutius del creixement vegetatiu —natalitat i mortalitat— obtenim les dades següents:

(Resum de les taules 9 a 14)

Coefficients anuals per mil habitants. Anys 1966-1970

	Prov. Barcelona	Prov. Tarragona	Prov. Girona	Prov. Lleida	Catalunya	Espanya
Natalitat	20'91	18'37	16'71	16'62	20'01	20'26
Mortalitat	8'33	11'42	10'38	10'01	8'88	8'57
Creixement vegetatiu . .	12'58	6'95	6'33	6'61	11'13	11'69

Si les dades reals anessin d'acord amb aquesta correcció, els coeficients anuals de creixement absolut serien els següents: 1961-1965: 19'57 %; 1966-1970: 3'07 %. Malgrat que aquesta errada també influiria en el conjunt de la població de la província de Barcelona, de Catalunya i d'Espanya —tenint en compte que repercutiria amb menys intensitat en aquests conjunts d'àmbit més ampli—, no la corregim per tal de no complicar l'estudi sense obtenir-ne una variació apreciable.

Mentre l'índex de mortalitat de la província de Barcelona presenta una mínima diferència amb l'índex espanyol, el de la província de Tarragona, per contra, es mostra molt superior al del conjunt d'Espanya, fins al punt d'ésser la província espanyola amb un índex de mortalitat més elevat, conseqüència de l'envelliment de la seva població. Les províncies de Girona i Lleida tenen una mortalitat elevada també amb referència a la mitjana d'Espanya.

Pel que fa a la natalitat, la província de Tarragona té un coeficient inferior al d'Espanya, però superior al de les províncies de Girona i Lleida. La natalitat de la província de Barcelona supera per primera vegada —en aquest segle— la del conjunt d'Espanya, en proporció suficient perquè el conjunt de Catalunya s'acosti notablement al conjunt espanyol, malgrat la minsa natalitat de les províncies de Girona i de Lleida.

Com podem veure a les taules 12 i 13 i al capítol III, 3.2, els actuals coeficients de natalitat i mortalitat de cadascuna de les províncies han experimentat una evolució diferent durant aquest segle.

5.2. Creixement migratori

Hem obtingut el creixement migratori total pel procediment de saldo migratori ja descrit a la introducció.

Cal remarcar que en el període 1961-1965 (taules 6 i 14), a més del creixement molt intens de la província de Barcelona (313.714 habitants, que representen un 19,96 ‰ de creixement anual mitjà respecte a la població total de la província), les províncies de Tarragona i Girona mostren també cadascuna saldos migratoris positius de més de 25.000 habitants (13'0 ‰ de creixement anual mitjà respecte a la població total de la província), situant-se així entre les províncies amb un fort procés d'immigració (taula 14). La província de Lleida és l'única amb un saldo migratori negatiu de menys 10.071 habitants, la qual cosa suposa un coeficient mitjà anual de menys 5'22 ‰.

Per manca de dades completes no gosem precisar la migració amb l'estranger²³ i estudiem amb detall únicament la migració interior es-

23. Tal com diem en el text, no disposem de dades directes i completes sobre la migració amb l'estranger. En les informacions publicades pel Ministeri de Treball sobre l'emigració, hom fa algunes deduccions per vies indirectes, com és ara les dades procedents d'organismes dels països d'arribada referides a regularitzacions, contractes de treball, permisos de residència, censos de la policia dels estrangers, etc. Amb aquestes dades hom ha deduït unes xifres d'emigració no assistida a escala nacional que el mateix Ministeri reconeix que *evidentemente ha de quedar sobrepasada por la realidad, puesto que en gran número de casos los emigrantes de esta clase no han conseguido la regularización de su situación legal en el país...*

Sobre el retorn dels emigrants, la mateixa publicació indica que es troba amb dificultats:

panyola. En pàgines precedents (capítol I, 4.2.1) hem ofert ja dades comparades de les províncies catalanes i de les altres províncies espanyoles. A continuació exposem els corrents migratoris que es produeixen entre les quatre províncies catalanes.

Fent distinció de la migració amb la resta d'Espanya (exclosa Catalunya) i la migració a l'interior de Catalunya, observem que les quatre províncies donen una migració neta positiva amb la resta de l'Espanya no catalana.

Les xifres d'immigració són altes i les d'emigració molt baixes (taules 16 i 17). La migració neta resultant és la següent (taula 18):

*Migració neta entre les províncies catalanes
i l'Espanya no catalana*

	1962-1966	1970
Província de Barcelona	395.590	49.667
Província de Tarragona	21.370	2.311
Província de Girona	19.096	1.915
Província de Lleida	7.918	466
CATALUNYA	443.974	54.359

Cal tenir en compte que la província de Lleida, tot i rebre immigrants procedents de l'Espanya no catalana, presenta, en conjunt, dèficit migratori pel fet que anualment cedeix un elevat nombre d'habitants a la província de Barcelona.

A Catalunya el tràfic de població dins cada província és molt intens seguint aquestes tendències: dels petits municipis a les grans ciutats, de la muntanya a la plana, de l'interior a la costa i —dins la província de Barcelona— de la capital cap a d'altres municipis de l'Àrea Metropolitana.

---

lo que hace necesario también recurrir a estimaciones, que, no obstante su carácter, se considera se acercan bastante a la realidad. MINISTERIO DE TRABAJO, Informe sobre emigración en 1966 (Madrid, 1968), pp. 39, 40 i 105.

Cal afegir, a més, que aquestes dades —bé que les limitéssim a un valor indicatiu— només es refereixen al conjunt d'Espanya, sense indicació dels detalls regionals o provincials.

Per tot això hem optat per guardar reserva respecte a les xifres directes de migració amb l'estranger. A l'apartat 4.22 del capítol I hem fet unes deduccions a les quals remetem el lector.

(Resum de les taules 16 i 17)

Moviment migratori dins cada província

	1962-1966	1970
Província de Barcelona	147.535	44.142
Província de Tarragona	10.726	2.855
Província de Girona	22.124	4.603
Província de Lleida	12.544	2.198
CATALUNYA	<u>192.929</u>	<u>53.798</u>

Relativament a la població de cada província, el tràfic interior de la província de Girona és el més important.

El moviment de població entre les províncies catalanes beneficia únicament la província de Barcelona, que presenta un saldo positiu, mentre que és negatiu el saldo corresponent a les altres tres províncies.

(Resum de la taula 18)

*Migració neta entre la província de Barcelona
i les altres tres províncies catalanes*

	1962-1966	1970
De la província de Tarragona a la de Barcelona	4.251	1.082
De la província de Girona a la de Barcelona	2.612	631
De la província de Lleida a la de Barcelona	10.492	2.398
De totes tres províncies a la de Barcelona	<u>17.355</u>	<u>4.111</u>

Com dèiem abans, la nombrosa població que la província de Lleida envia a la de Barcelona fa que el conjunt del seu saldo migratori sigui de signe negatiu.

Quant a l'emigració de Barcelona cap a les altres províncies, Girona és la que rep més habitants: 4.052, en 1962-1966, essent la província espanyola amb més immigració procedent de Barcelona (taules 16, 17 i 20 i gràfic 5).

La més abundosa de les altres migracions interprovíncies es produeix entre les províncies de Lleida i Tarragona, amb un saldo favorable per a aquesta última de 685 en 1962-1965. L'intercanvi més reduït és el que es dona entre les províncies de Tarragona i Girona (332 i 326 respectivament), de manera que el resultat net del quinquenni 1962-1966 és de 6 habitants favorable a la província de Girona i en 1970, 52 habitants (taules 16, 17 i 18).

5.3. Regions de procedència dels immigrants a la província de Barcelona

Atès que la província de Barcelona rep el 80'1 % de la immigració

a Catalunya, creiem prou indicador del conjunt el que afecta aquesta província.

Les dades de la taula 49 reflecteixen la preponderància d'Andalusia com a regió d'origen de la majoria dels immigrants a la província de Barcelona, talment que els 189.666 andalusos que van entrar a la província durant el període 1962-1965 suposen el 49'2 % del total d'immigració registrada en aquell període.

Extremadura se situava en segon lloc amb un contingent de 42.425 immigrants que representaven un 11'0 % del volum immigratori, seguida de Castella la Nova, amb 35.185 immigrants —el 9'1 % del total—, i de Catalunya (exceptuada la província de Barcelona), que amb els seus 22.953 immigrants representà el 6'0 % de la immigració registrada a la província durant el mateix període 1962-1965 (vegeu dades de 1970 a la taula 49).

A la taula 20 i al corresponent gràfic 5 es pot comprovar que eren 27 les províncies espanyoles que preponderantment enviaren llurs emigrants a la província de Barcelona en 1962-1965, i 21 el 1970.

6. ESTRUCTURA PER EDATS

Les quatre províncies catalanes presentaven el 1960 (taula 24) un grau d'envelliment semblant; sobresortia la relativa joventut de la població de la província de Barcelona, conseqüència principalment de la gran aflluència d'immigrants.

Les diferències més fortes es trobaven entre les províncies de Barcelona i Tarragona en els grups de 15-44 anys i més de 65 anys, indicant més envelliment a la província de Tarragona i més joventut a la de Barcelona.

L'estructura de les poblacions de les províncies de Girona i Lleida era pràcticament idèntica, per a la població entre quinze i seixanta-cinc anys, i per a la resta, lleugerament més jove a la província de Lleida.

Pel que fa al 1970, sense tenir encara les dades directes del cens, dèiem (capítol I, 5) que —observant els coeficients de natalitat, mortalitat i migració— creiem en un cert rejuveniment general de la població de Catalunya, que deu tenir ara una estructura d'edats més propera a la d'Espanya.

Creiem que aquest procés ha estat més intens a la província de Barcelona, seguida per les de Tarragona (tot i conservar el seu alt percentatge de població de més de seixanta-cinc anys) i Girona. Contràriament, a la de Lleida no trobem indicis que ens facin pensar en un rejuveniment sensible de la població entre 1960 i 1970.

7. ACTIVITAT DE LA POBLACIÓ

7.1. Població activa i població passiva

(Resum de la taula 25)

	Població activa	
	Any 1965	Any 1969
Província de Barcelona	42'57 %	42'86 %
Província de Tarragona	42'25 %	47'12 %
Província de Girona	51'03 %	48'27 %
Província de Lleida	48'27 %	44'67 %
CATALUNYA	43'70 %	43'80 %

Podem apreciar un clar creixement de la població activa a la província de Tarragona i un clar retrocés en la de Lleida, i també que a la de Girona la població activa superava en 1965 la passiva. (Vegeu dades de 1971 a la taula 27 i referències bibliogràfiques a la nota 17 del text.)

7.2. Distribució sectorial de la població activa, l'any 1971

Les províncies de Barcelona i Lleida es troben als extrems més divergents entre les províncies catalanes pel que fa a l'ocupació dels habitants (taula 27).

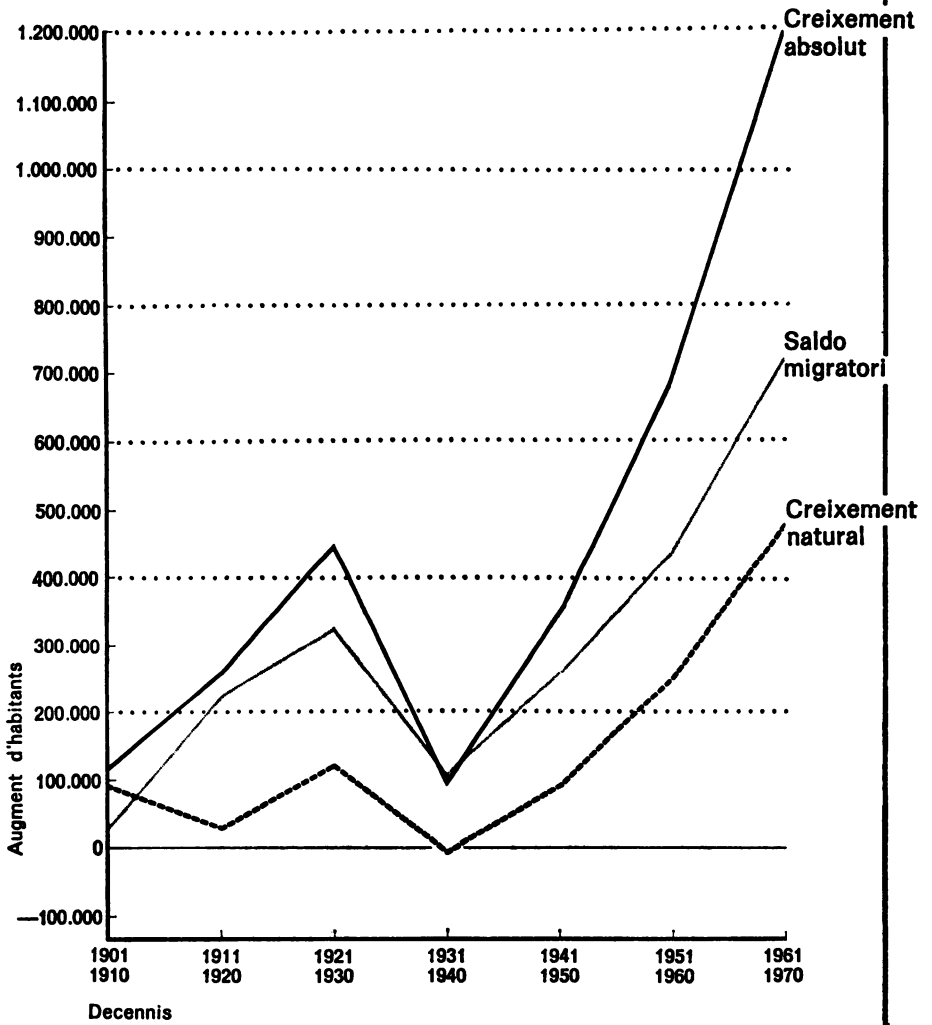
A la província de Barcelona el sector industrial era el que més població ocupava, 56'4 % de la població activa, seguit pel sector terciari amb el 39'6 %.

A la província de Lleida, però, són l'agricultura i la ramaderia les que més gent ocupen, 43'8 % de la població activa, i els sectors secundari i terciari es reparteixen el que hi resta.

La província de Girona segueix la mateixa estructura d'ocupació que la de Barcelona, amb proporcions, però, menys contrastades: el 43'5 % al sector secundari i el 37'3 al sector terciari.

La província de Tarragona presentava, l'any 1971, una estructura força anivellada indicadora de la fi d'una preponderància pagesa. L'acceleració observada darrerament (vegeu capítol IV) en els increments de població de les zones on es polaritzen les indústries i els serveis fan probable un canvi ràpid en l'estructura de la població activa d'aquesta província. El sector primari ocupava el 34'6 i la indústria i els serveis arribaven a 34'3 % i 21'1 % respectivament.

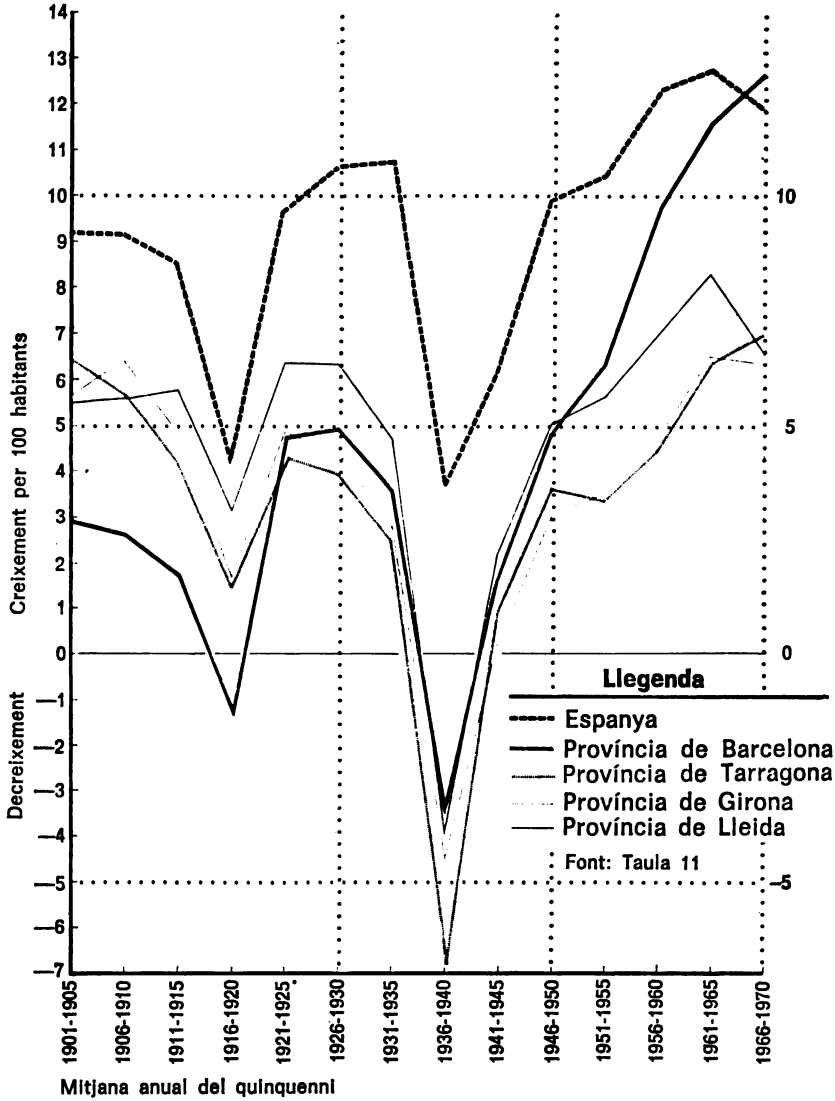
GRÀFIC 3
Creixement absolut, natural i migratori de Catalunya, de l'any 1901 a l'any 1970, per decennis

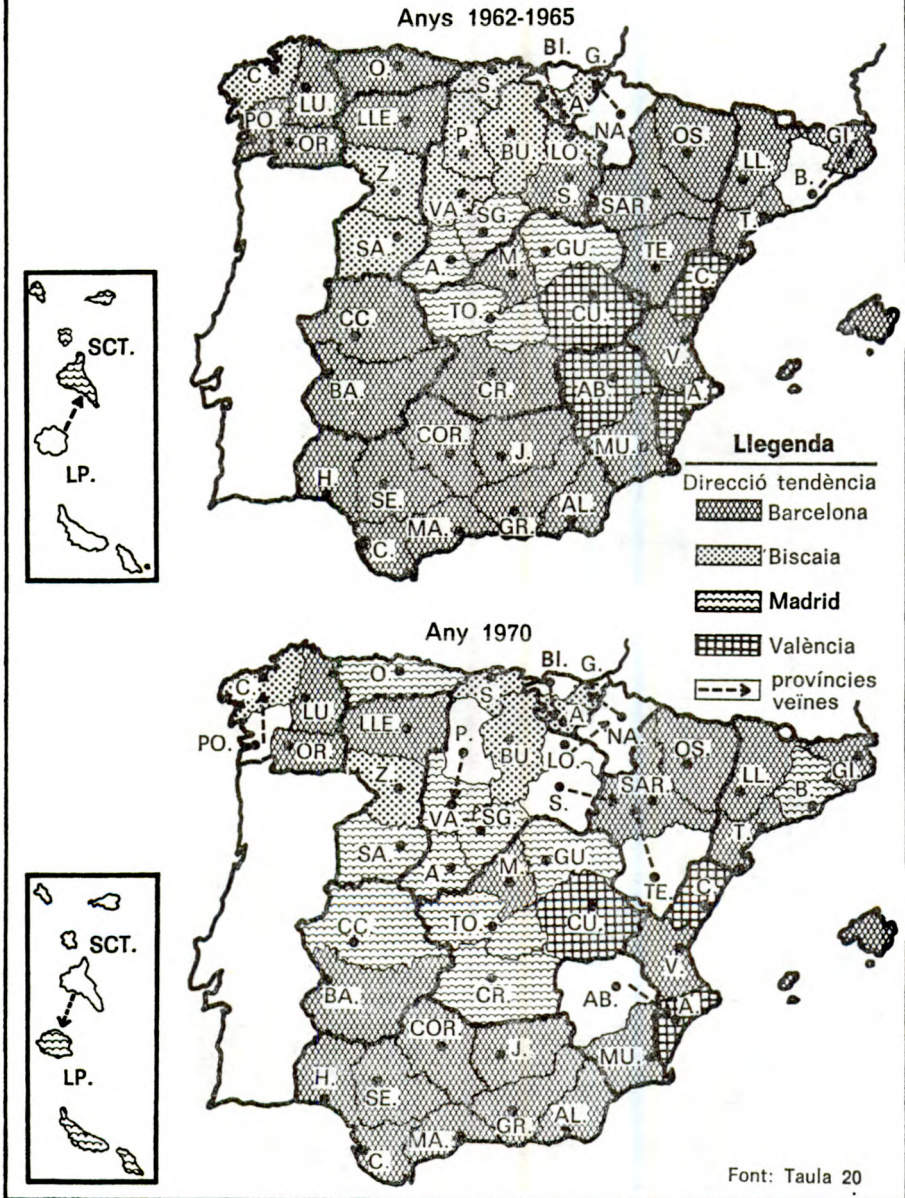
Font: Taula 5

GRAFIC 4

Creixement natural: Espanya i les quatre províncies catalanes, de l'any 1901 a l'any 1970. Mitjana dels coeficients anuals per cada quinquenni

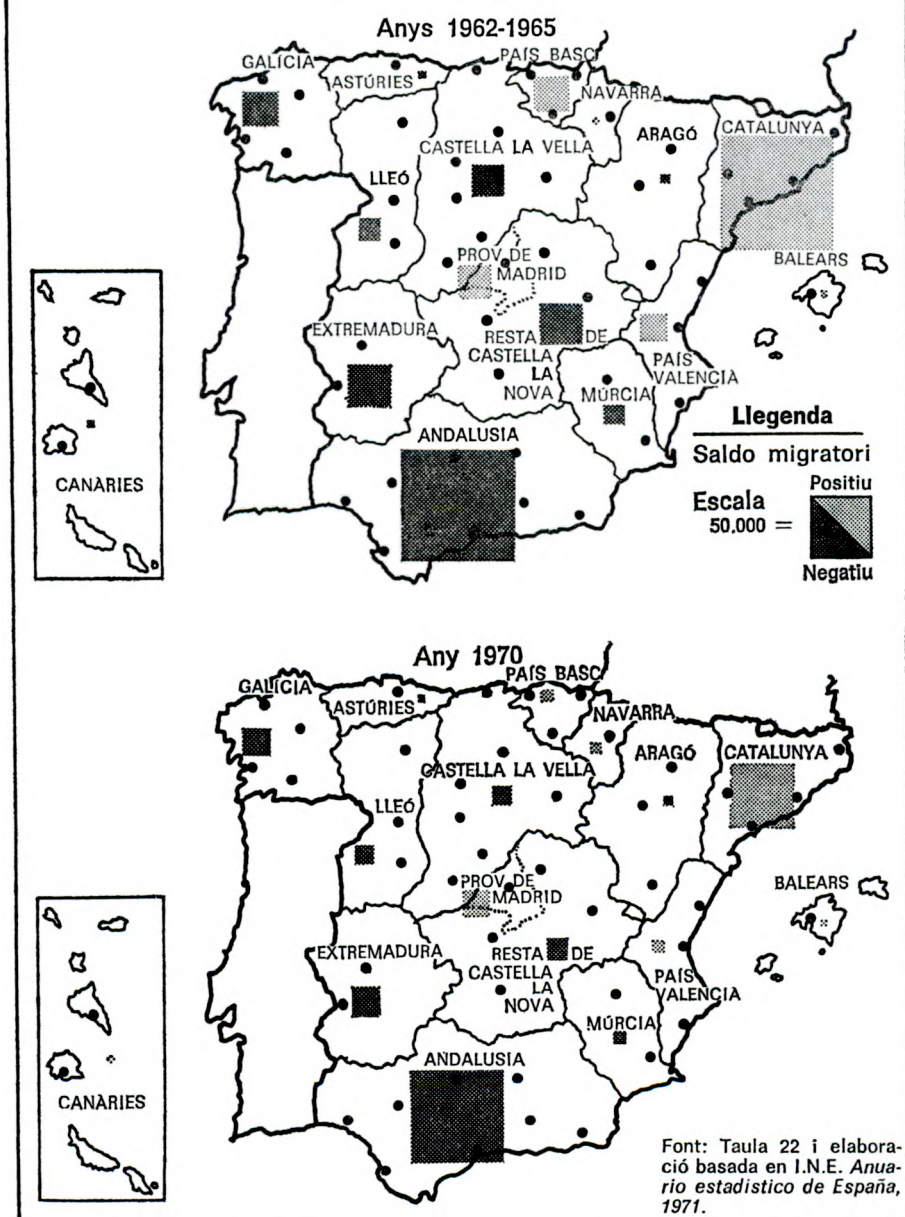

GRAFIC 5
Mapes d'Espanya amb la tendència dominant de l'emigració de cada província a les altres províncies espanyoles. Període 1962-65 i any 1970

GRÀFIC 6
Mapes d'Espanya amb la migració neta, parcial, per regions. Mitjana anual 1962-1965 i any 1970*

Font: Taula 22 i elaboració basada en I.N.E. Anuario estadístico de España, 1971.

*Hi són incloses les migracions interiors i les emigracions assistides a Europa. Hi són excloses les immigracions d'espanyols i d'estrangers des d'Europa. Per a més precisions vegeu taula 22.

III. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DEL 1900 AL 1970

En els capítols precedents, quan hem intentat d'exposar una panoràmica demogràfica de la situació —la més actual que ens permetien les fonts de dades disponibles—, ja teníem present un element dinàmic: el creixement recent de la població, com a part integrant d'una visió general de la situació. En aquest capítol assenyalarem l'evolució de les diferents dades demogràfiques des del començament del segle per tal de veure el creixement recent entroncat en el dinamisme secular. Això ens permetrà de tenir una perspectiva més àmplia per a la interpretació de la situació actual i de poder, alhora, preveure les perspectives futures. Malgrat tot —enyint-nos a l'objecte del nostre estudi—, serem molt parcs en l'explicitació de projeccions demogràfiques.

1. EVOLUCIÓ DE LA DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE CATALUNYA

En els setanta anys del nostre segle, Catalunya ha augmentat la població en 3.156.185 habitants. En 1900 tenia 1.966.382 habitants, el 1950 uns 3.240.313 i el 1965 va arribar als 4.493.669. El cens de la població del 1970 indica una població de fet de 5.122.567 habitants. L'acceleració més forta del seu creixement demogràfic es produeix els darrers vint anys (taula 1).

(Resum de les taules 3 i 45)

Distribució de la població de Catalunya. En percentatges

	<i>Any 1900</i>	<i>Any 1950</i>	<i>Any 1965</i>	<i>Any 1970</i>
Barcelona-capital	27'11	39'51	36'84	34'07
Area Metropolitana	16'70	21'23	30'68	35'81
Resta de Catalunya	56'19	39'26	32'48	30'12
CATALUNYA	100'00	100'00	100'00	100'00

L'expressió visual d'aquestes xifres es troba al gràfic 8.

La comparació d'aquestes dades amb les del començament de segle mostra la pregonera transformació que s'ha produït. És remarcable, durant la primera meitat del segle, el ràpid augment proporcional de població de la ciutat de Barcelona, que es beneficia de la regressió proporcional d'habitants de la resta del territori de Catalunya, mentre que a partir del 1950 l'Àrea Metropolitana esdevé la zona de Catalunya d'increment demogràfic més elevat.

Analitzant més de prop la demografia de la zona anomenada resta de Catalunya, constatem que s'hi ha produït l'evolució següent:

(Resum de les taules 3 i 45)

*Distribució de la població a la Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana.
En percentatges*

	Any 1900	Any 1950	Any 1965	Any 1970
Província de Tarragona	17'1	11'0	8'9	8'4
Província de Girona	15'2	10'1	8'6	8'1
Província de Lleida	13'9	10'0	7'5	6'8
ABBO	9'9	8'1	7'4	6'8
RESTA DE CATALUNYA	<u>56'19</u>	<u>39'26</u>	<u>32'48</u>	<u>30'12</u>

Entre aquestes quatre unitats és, doncs, observable una tendència a l'equiparació (gràfic 7). Cal no oblidar que llur decreixement demogràfic proporcional respecte al conjunt de Catalunya va lligat, però, a un augment de llur població absoluta (gràfic 8). Les dues unitats demogràficament més endarrerides al començament de segle —província de Lleida i ABBO— també són les zones amb un ritme mitjà de creixement més elevat durant la primera meitat del segle, ritme que s'accentua per a l'ABBO i es minora per a Lleida en el període 1950-1960.

La província de Girona augmenta el ritme de creixement en el període 1950-1960 i més intensament encara en el quinquenni 1960-1965, mentre que la província de Tarragona inicia un bruscat creixement en aquest mateix quinquenni 1960-1965.

L'índex de creixement relatiu ens permet de quantificar l'increment que s'ha produït en aquestes zones. És remarcable la diferència de ritme de creixement entre els primers cinquanta anys del segle i els vint següents.

(Resum de les taules 4 i 47)

Índex de creixement relatiu

	Any 1900	Any 1950	Any 1950	Any 1970
Província de Tarragona	100	106	100	121
Província de Girona	100	109	100	127

Província de Lleida	100	118	100	107
ABBO	100	137	100	132
Area Metropolitana	100	208	100	267
Barcelona-capital	100	240	100	136
Província de Barcelona	100	212	100	176
CATALUNYA	100	165	100	158
ESPANYA	100	150	100	121

Destaca el creixement en els vint anys 1950-1970 de la població de l'Àrea Metropolitana, més ràpid que el de Barcelona-capital en els cinquanta primers anys del segle. L'ABBO ha crescut en aquests vint anys relativament més que cap de les altres províncies no barcelonines, malgrat que aquest creixement ha perdut acceleració darrerament.

2. EVOLUCIÓ DE LES DENSITATS DE POBLACIÓ

L'evolució de les densitats de població des del començament de segle fins ara ha estat com segueix:

(Resum de les taules 2 i 44)

Densitat de població: habitants per km²

	Any 1900	Any 1950	Any 1965	Any 1970
Província de Tarragona	54	57	64	69
Província de Girona	51	56	66	70
Província de Lleida	23	27	28	29
ABBO	43	59	75	79
Area Metropolitana	102	214	430	572
Barcelona-capital	8.557	14.004	18.193	19.177
Província de Barcelona	136	289	436	508
CATALUNYA	62	101	141	160
ESPANYA	37	55	63	67

Hom constata que la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana (ABBO) ha variat de posició respecte a les altres províncies: la seva densitat, que era inferior a la de les províncies de Girona i Tarragona l'any 1900, esdevé superior els anys posteriors. Les províncies de Tarragona i de Girona, malgrat llur augment de densitat, amb una situació força superior a la del conjunt d'Espanya al començament de segle, han passat el 1965 a tenir una densitat que hi és pràcticament equiparable.

La densitat de l'Àrea Metropolitana, que l'any 1900 triplicava la del conjunt d'Espanya i l'any 1950 la quadruplicava, va arribar a multiplicar-la per més de vuit el 1970.

La gran densitat del reduït municipi barceloní —gairebé triplicada durant la primera meitat del segle— indica una saturació demogràfica.

3. EVOLUCIÓ DELS INCREMENTS DE POBLACIÓ

3.1. *Evolució dels increments de població del conjunt de Catalunya*

3.1.1. Primera meitat del segle: Creixement absolut (1901-1950)

El creixement absolut de la població de Catalunya durant els cinc decennis de la primera meitat del segle és força desigual, amb un màxim de 446.573 habitants entre el 1921 i el 1930 —seguit de 349.339 habitants en el període 1941-1950— i un mínim de 99.682 habitants en 1931-1940, afectada per la guerra civil (taula 5, amb nota 3 pel que fa a 1931-1940, i gràfic 10).

Llevat el primer decenni del segle, tots els altres mostren un saldo migratori molt superior al creixement natural.

3.1.2. Primera meitat del segle: Creixement migratori (1901-1950)

El creixement migratori de Catalunya presenta el seu nivell decennal més baix durant els anys 1901-1910 amb un saldo positiu de només 30.498 immigrants, xifra que augmenta en el decenni següent i arriba fins a 321.995 durant els anys 1921-1930, que donen així el nivell més alt de la primera meitat del segle. En el quinquenni següent, 1931-1935, es produeix un notable creixement migratori que permet d'atenuar l'impacte negatiu de la guerra civil sobre el saldo migratori del decenni 1931-1940, que, malgrat, tot, suposa un trencament de la tònica creixent del segle. L'increment migratori de 256.718 habitants del període 1941-1950 encara quedava lluny del nivell assolit al decenni 1921-1930 (taula 5 i gràfic 3).

3.1.3. Primera meitat del segle: Creixement vegetatiu (1901-1950)

Només el decenni 1921-1930 dóna un creixement natural superior als 100.000 habitants: 124.578. L'impacte demogràfic de la guerra civil produeix, durant el decenni 1931-1940, un decreixement natural de 7.441 habitants. A més, el baix creixement natural de 1911-1920 reflecteix la forta mortalitat produïda per les epidèmies 1917-1918-1919 (taula 5 i gràfics 3 i 4).

El creixement natural de Catalunya durant la primera meitat del segle fou només de 333.306 habitants (mitjana anual: 2'82 ‰), mentre que per al conjunt d'Espanya fou de 9.452.034 habitants (mitjana anual: 8'20 ‰) (taules 6 i 8 i gràfic 9).

La causa general que el creixement natural de Catalunya sigui tan reduït ell mateix i en comparació amb el ritme del conjunt d'Espanya es troba en la mínima diferència que presenta Catalunya durant la primera meitat del segle entre el coeficient de mortalitat (mitjana del període 1901-1950: 17'9 ‰) i el coeficient de natalitat (mitjana del període

de 1901-1950: 20'5 ‰). Cal afegir-hi encara el fet de la forta mortalitat de la guerra civil (1936-1939) —i de l'epidèmia (1917-1919)— que produeix no tan sols una disminució del seu ritme de creixement, sinó també un autèntic decreixement natural (taules 9 i 10 i gràfic 9).

També durant la primera meitat del segle el coeficient de mortalitat de Catalunya és més baix que el del conjunt d'Espanya. Això mostra clarament que la baixa natalitat de Catalunya —especialment del 1931 al 1950— és la causa fonamental del seu escàs creixement natural.²⁴

Si Catalunya, malgrat aquest reduït coeficient de creixement natural, va mantenir durant la primera meitat del segle un creixement absolut de població per damunt de l'espanyol, va ser a causa del fenomen migratori, que suposà per a Catalunya una aportació de 940.625 habitants, és a dir, gairebé tres quartes parts del creixement absolut del període 1901-1950 (taula 6 i gràfics 3 i 4).

3.1.4. Segona meitat del segle: Creixement absolut (1951-1970)

Durant la segona meitat del segle es produeix un notable increment en el ritme de creixement de la població de Catalunya.

El creixement absolut de població de Catalunya els anys 1951-1970 és d'1.882.254 habitants, gairebé el 60 % dels 3.156.185 habitants en què s'ha incrementat la població de Catalunya en els setanta anys de 1901 a 1970 (taula 6 i gràfic 10).

(Resum de la taula 7)

Creixement total per mil habitants: mitjana anual per períodes

	1901-1950	1951-1960	1961-1965	1966-1970
CATALUNYA	9'99	19'18	27'02	26'19
ESpanya	8'17	8'41	9'84	11'33

A la taula 7 s'observa que, mentre l'índex d'Espanya només experimenta un lleuger creixement, l'índex de Catalunya —respecte a la mitjana de la primera meitat del segle— pràcticament es duplica durant el primer decenni de la segona meitat (1951-1960) i gairebé es triplica en els quinquennis següents (1961-1965 i 1965-1970).

L'intens increment del creixement absolut de Catalunya acumula els efectes positius dels increments experimentats pels coeficients de creixement migratori i de creixement vegetatiu. El creixement migratori continua ostentant la màxima importància, ja que durant aquests vint anys (1951-1970) va aportar 1.159.762 habitants, i el creixement vegetatiu, 722.490. En relació amb el període anterior, cal tenir en compte

24. El crit d'alarma davant aquesta crisi de la natalitat fou donat per JOSEP VANDELLÒS, en la seva famosa obra *Catalunya, poble decadent* (Barcelona, 1935).

la força adquirida pel creixement vegetatiu, ja que, si el del 1901 al 1950 només va suposar una quarta part del creixement absolut (26'16 %), en el període 1951-1970 ha representat, tanmateix, més d'un terç (38'38 %) de l'increment total de la població de Catalunya (taula 6 i gràfics 3 i 4).

3.1.5. Segona meitat del segle: Creixement migratori (1951-1970)

El coeficient anual de saldo migratori —negatiu per al conjunt d'Espanya, de mitjana anual de menys 2'88 ‰ en 1961-1965 i menys 0'36 ‰ en 1966-1970— a Catalunya ha anat accentuant el seu signe positiu, passant d'un coeficient anual de 7'17 ‰ durant la primera meitat del segle a 11'88 ‰ en el període 1951-1960, fins a arribar al 16'43 ‰ en el quinquenni següent 1961-1965 i 15'06 ‰ en 1966-1970. La migració d'aquest últim període ja ha estat detalladament analitzada al capítol I, 4.2. (taula 14 i gràfic 3).

3.1.6. Segona meitat del segle: Creixement vegetatiu (1951-1970)

El creixement vegetatiu del 1951 al 1970 marca una tendència que fa variar progressivament la relació que hi havia entre Catalunya i la resta d'Espanya, que inicien, durant la segona meitat del segle, una tendència a l'equiparació, gairebé assolida l'any 1967 (taules 8 i 11).

Fent l'anàlisi de les sèries detallades de dades hom constata que entre 1964 i 1967 els creixements vegetatius de Catalunya i del conjunt d'Espanya han aconseguit els nivells més alts del segle, alhora que el creixement de Catalunya pràcticament ha arribat a igualar el coeficient mitjà espanyol.

Ara: fixant-nos en les sèries corresponents a Espanya, constatem que el recent període 1958-1967 mostra, encara que amb fluctuacions, una tònica més aviat estacionària.

A Catalunya, per contra, els nivells aconseguits aquests darrers anys suposen un fort increment respecte a la baixíssima tònica habitual dels quinquennis de la primera meitat del segle. En efecte, el període 1958-1967 mostra un ritme fort d'increment dels coeficients de creixement vegetatiu (gràfic 4).

Ens trobem, doncs, en un moment molt interessant de l'evolució del creixement vegetatiu de Catalunya. Caldrà observar atentament el que succeirà els anys propers. Les dades de 1968-1970 donen índexs més baixos, tant a Catalunya com a Espanya, que les dels anys 1964-1967.

3.1.7. Evolució de la mortalitat a Catalunya i Espanya (1901-1970)

Pel que fa a la mortalitat, veiem que a la davallada general que es produeix en aquest índex, durant la primera meitat del segle —des dels 25'95 ‰ i 23'30 ‰ d'Espanya i Catalunya respectivament, com a coeficients mitjans anuals del quinquenni 1901-1905, fins als coeficients que

voregen el 12 ‰ i l'11 ‰, cap al 1950— Catalunya mantingué generalment una diferència d'un 2 ‰ menys, respecte a la mortalitat d'Espanya.

Per contra, posteriorment, el coeficient espanyol va situar-se per sota del de Catalunya. En 1966-1970 els coeficients s'han apropat molt: 8'57 ‰ per al conjunt d'Espanya i 8'88 ‰ per al de Catalunya, com a mitjana anual (taules 10 i 13).

No és, doncs, degut a la mortalitat el canvi que hem trobat en el creixement vegetatiu entre Catalunya i Espanya. Més aviat, dins uns marges reduïts, l'evolució de la mortalitat ha actuat en sentit contrari.

3.1.8. Evolució de la natalitat a Catalunya i Espanya (1901-1970)

La natalitat, d'altra banda, mantenia fins al 1945 unes diferències entre Espanya i Catalunya de l'ordre del 7 al 9 ‰ favorables al conjunt d'Espanya. Aquestes diferències s'escurcen progressivament, de manera que el 1966 Espanya i Catalunya coincideixen pràcticament. Això no resulta gens inesperat, sinó que és més aviat fruit d'una continuada i ràpida evolució (taula 11).

Abans de la guerra civil es produí a Espanya un fort descens del coeficient de natalitat que del 35'13 ‰ del quinquenni 1901-1905 arriba al 21'63 ‰ del quinquenni 1936-1940, amb un període intermedi relativament estacionari (1916-1935) i un altre de ràpid descens (1936-1940).

A Catalunya el nivell més alt de començaments de segle parteix d'un coeficient de 27'70 ‰ com a mitjana anual del quinquenni 1901-1905 i descendeix a un coeficient només d'un 14'0 ‰ el quinquenni 1936-1940, amb un període d'estacionament que fluctua entre el 1911 i el 1925.

A partir de la guerra civil, el procés que ha seguit la natalitat a Espanya i a Catalunya ha estat diferent. A Espanya, el coeficient de natalitat es conserva pràcticament el mateix, amb fluctuacions que van des d'un mínim de 19'87 ‰ el 1954 a un màxim de 21'98 ‰ el 1964. A Catalunya, per contra, l'increment en aquests trenta anys 1941-1970 ha estat molt, fort, passant d'una mitjana anual d'uns 14 naixements per mil habitants el quinquenni 1941-1945, a un màxim de 20'98 ‰ l'any 1966. Entre 1966 i 1970, hom observa, però, una certa baixada tant per al conjunt d'Espanya com per a Catalunya —especialment a les províncies de Tarragona, Lleida i Girona— (taula 12). Les mitjanes anuals per al quinquenni 1966-1970 foren de 20'26 ‰ a Espanya i 20'01 ‰ a Catalunya²⁵ (taula 9).

25. Sobre la repercussió de la immigració en aquesta evolució de la natalitat, vegeu el capítol I, 4.1.

3.2. Evolució dels increments de població de les províncies catalanes

3.2.1. Visió global comparada dels creixements absolut i migratori

A les taules 1, 5 i 7 i als gràfics 3 i 8 podem observar la perfecta concordança entre les figures que ens mostren el creixement absolut, el creixement vegetatiu i el saldo migratori de Catalunya i de la província de Barcelona, conseqüència de la importància que té el volum de la població d'aquesta província respecte a la demografia del conjunt de Catalunya. L'estudi de l'evolució demogràfica de la província de Barcelona²⁶ resulta, doncs, semblant al ja fet sobre el conjunt de Catalunya.

Les altres tres províncies, que presenten una corba similar entre elles de creixement vegetatiu (gràfic 8), es diferencien, per contra, en les corbes de saldo migratori i de creixement absolut. Les províncies de Tarragona i de Lleida del 1901 al 1960 mostren unes curvatures similars amb uns pendents generalment més accentuats a la província de Lleida, tant en els períodes de resultat positiu com en els de resultat negatiu. La província de Lleida, durant la primera meitat del segle (1901-1950), augmenta absolutament en 49.272 habitants (3'31 ‰ de mitjana anual) després de descomptar els 12.407 de saldo migratori negatiu, mentre que la província de Tarragona, en el mateix període, té el baix creixement absolut de 18.847 habitants (1'08 ‰ de mitjana anual) després de descomptar els 29.890 de saldo migratori negatiu.²⁷

A partir del 1961 es produeix un canvi total entre les corbes d'evolució de la província de Lleida —de saldo migratori negatiu reduït de 1965 a 1970 probablement pel retorn d'emigrants de l'estranger— i de la província de Tarragona, que comença a augmentar amb un elevat creixement absolut i migratori que la fa semblant a la província de Girona. Tant és així que l'augment de 37.263 habitants de la província de Tarragona durant el quinquenni 1961-1965 duplica l'augment aconseguit durant els primers cinquanta anys del segle.

L'evolució de la província de Girona presenta una corba molt més harmònica de creixement absolut. Si en el primer decenni del segle va experimentar un creixement absolut de 20.392 habitants gràcies a la

26. Al decenni 1911-1920, el creixement natural indicat a la taula 5 per a la província de Barcelona és de 2.375 habitants. Aquesta xifra ha estat deduïda de la suma dels creixements vegetatius anuals del 1911 al 1920, recollits per l'INE a *Reseña estadística de la província de Barcelona* (Madrid, 1957), p. 121.

En l'exigüitat d'aquesta xifra compta molt el decreixement vegetatiu d'11.958 habitants de l'any 1918; també foren negatives les xifres dels anys 1917 (604) i 1919 (370) a causa de les epidèmies.

Remarquem, però, una interessant observació crítica que, sobre aquesta dada, ens ha fet el professor Pau Vila: «Entenem que és dubtosa la xifra de 2.375 habitants de creixement natural de la província de Barcelona per a la dècada 1911-1920, quan les de l'anterior i posterior són de 30.080 i 75.275 respectivament, malgrat les epidèmies de tifus i de grip que sofrí el Barcelonès.»

27. Vegeu en aquest mateix capítol l'apartat 3.1. Per a les dades del municipi de Barcelona, vegeu, més endavant, el capítol IX.

seva intensa natalitat, aquest creixement baixa fins a 5.940 durant el decenni següent, després passa a l'estancament total de la població (menys 68 habitants) i al dèficit del període que inclou la guerra civil, i més tard es remunta lleugerament en el decenni 1941-1950. En efecte, durant la primera meitat del segle ofereix un augment absolut de tan sols 28.034 habitants (1'80 ‰ de mitjana anual) després de descomptar els 20.148 de saldo migratori negatiu, gairebé tot ells produït durant el decenni 1921-1930, que és, per a les tres províncies, el període de més elevada emigració durant la primera meitat del segle.

Del 1951 endavant el ritme de creixement absolut de la província de Girona —propulsat principalment pel saldo migratori— augmenta extraordinàriament, de manera que l'increment de 24.048 habitants corresponent al decenni 1951-1960 gairebé aconsegueix el creixement dels cinquanta anys precedents, superant-lo molt àmpliament l'augment de 36.603 habitants experimentat durant el quinquenni 1961-1965.²⁸ Al quinquenni 1966-1970 segueix més moderada aquesta tònica per a les províncies de Tarragona i Girona.

3.2.2. Creixement vegetatiu

Al gràfic 4 hom constata que el creixement vegetatiu de la província de Barcelona era força inferior al de les altres províncies des del 1901 fins al 1920, seguia després una tònica equiparable durant el període 1921-1950, i les superava ja definitivament a partir de l'any 1951.

Tarragona i Girona evolucionen amb coeficients similars, mentre que la província de Lleida es manté a un nivell més elevat durant el llarg període 1911-1965.

L'evolució del creixement vegetatiu de les quatre províncies catalanes s'ha mantingut —al llarg d'aquest segle— a un nivell inferior al creixement del conjunt d'Espanya. La província de Barcelona redueix distàncies a partir del 1955 i arriba a superar el coeficient del conjunt espanyol a partir de l'any 1965.

Hem comentat abans que el creixement vegetatiu de Catalunya restava condicionat per la importància del creixement de la província de Barcelona. Cal remarcar, però, que les altres tres províncies aconsegueixen en 1961-1965 llurs nivells més alts de creixement vegetatiu en tot aquest segle, malgrat que encara restin bastant lluny de la mitjana espanyola (taula 11). El quinquenni 1966-1970 baixen les províncies de Girona i Lleida, que per primera vegada queda per sota de la de Tarragona.

28. Sobre l'evolució més recent de la migració, vegeu el capítol II, 5.2.

3.2.3. Mortalitat

La mitjana anual de mortalitat de les quatre províncies catalanes durant els quinquennis inclosos en el període 1901-1930 resta inferior al coeficient del conjunt espanyol. Comparant-les elles amb elles, el coeficient més baix correspon a la província de Tarragona i el més alt a la de Barcelona (taula 13).

Del 1931 al 1935 els coeficients de les quatre províncies se situen entre el mínim de la província de Lleida (14'05 ‰) i el màxim de la de Girona (14'61 ‰).

L'impacte de la mortalitat produïda per la guerra civil (1936-1939) s'acusa especialment a la província de Tarragona. A partir del quinquenni 1941-1945 —malgrat el progressiu descens de la mortalitat— se situa com la província catalana que té un índex de mortalitat més elevat, aconseguida esporàdicament per la província de Girona. Els darrers anys, Tarragona ha estat sovint la província amb un coeficient de mortalitat més elevat, conseqüència de l'envelliment de la seva població que cal relacionar amb la baixa mortalitat registrada per aquesta província durant el primer terç del segle.

La província de Barcelona, per contra, a partir del quinquenni 1941-1945, esdevé la província catalana amb un índex de mortalitat més baix, amb nivells equiparables i inferiors als d'Espanya.

3.2.4. Natalitat

Girona és la província catalana que presenta un índex de natalitat més alt del 1901 al 1910. Fora d'aquest decenni, la província de Lleida és la que presenta l'índex més elevat durant el llarg període del 1911 al 1935 i els quinquennis 1941-1945 i 1951-1955. Des de l'any 1956 la província de Barcelona se situa en primer lloc superant, per primera vegada, el coeficient de natalitat del conjunt d'Espanya del 1965 al 1970 (taula 12).

Del 1916 al 1935 la província de Tarragona va ocupar el darrer lloc de la natalitat de Catalunya. A partir del 1941 fins al 1965 les províncies de Tarragona i de Girona s'han anat alternant en aquest darrer lloc. Això explica que els coeficients de creixement vegetatiu més recent d'aquestes dues províncies resultin baixos en relació amb el coeficient del conjunt d'Espanya i de Catalunya, malgrat d'ésser els més alts a què han arribat en tot aquest segle. En aquest fet incideixen alhora la relativament elevada mortalitat i la relativament baixa natalitat de totes dues províncies; s'accentua la influència de la mortalitat en el cas de la província de Tarragona i la baixa natalitat a Girona. Entre el 1966 i el 1970 baixa sensiblement la natalitat en aquestes tres províncies.

4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT DE LA POBLACIÓ

4.1. *Evolució de la població activa i de la població passiva*

La població activa de Catalunya va augmentar, entre 1900 i 1969, en un 187'2 %, mentre que la del conjunt d'Espanya augmentava en un 87'1 % (taula 26).

Les taxes d'activitat —percentatge de població activa sobre població absoluta— han seguit una evolució divergent: en començar el segle xx, tant Catalunya com Espanya comptaven aproximadament amb un 41 % de població activa i un 59 % de població passiva. L'any 1969, per contra, Catalunya comptabilitzava el 43'80 % de la seva població absoluta com a població activa, i el conjunt d'Espanya, el 40'07 % (vegeu la nota 20 del text i la taula 26; per a dades de l'any 1971, taula 27).

4.2. *Evolució de la distribució sectorial de la població activa*

L'evolució d'aquestes dades és un indicador important del grau i el ritme de desenvolupament econòmic.

Fixant-nos primerament en la proporció de gent dedicada al sector primari —agricultura, ramaderia i pesca— ens trobem amb aquestes proporcions:

(Resum de les taules 27 i 28)

Percentatge de població activa ocupada en el SECTOR PRIMARI

	<i>Catalunya</i>	<i>Espanya</i>
Any 1900	57 %	77 %
Any 1950	23 %	51 %
Any 1965	13 %	33 %
Any 1969	11 %	31 %
Any 1971	11 %	28 %

Podem en el quadre anterior apreciar que la davallada de població ocupada en el sector primari ha estat molt forta tant per al conjunt d'Espanya com, i encara més, per a Catalunya.

Els sectors secundari i terciari han anat augmentant els percentatges sobre el total de la població activa. A Espanya, han mantingut entre ells uns percentatges bastant semblants.

L'any 1900, a Catalunya, la població ocupada en el sector secundari era del 29 % del total de la població activa, més del doble que l'ocupada en el sector terciari: 14 %. L'any 1969, el sector secundari ocupava el 50 % i el terciari el 39 %, la qual cosa ens indica un ritme de creixement més fort en el terciari. Darrerament, la participació proporcional del

sector secundari en el total de la població activa de Catalunya sembla estabilitzada, mentre que augmenta la del terciari i disminueix la del primari.

Passant a considerar el que en cada sector d'activitat suposa Catalunya en el conjunt d'Espanya, veiem, pel que fa al *sector secundari*, aquesta evolució:

(Resum de la taula 29)

1900	23 %	de la pobl. activa espanyola en el sector secundari							
1950	27 %	»	»	»	»	»	»	»	»
1965	24 %	»	»	»	»	»	»	»	»

Catalunya es destaca com a primera regió industrial espanyola. En el període 1950-1965, però, ha estat més fort el ritme d'increment de la població ocupada en el sector industrial a Espanya que a Catalunya (vegeu taula 72).

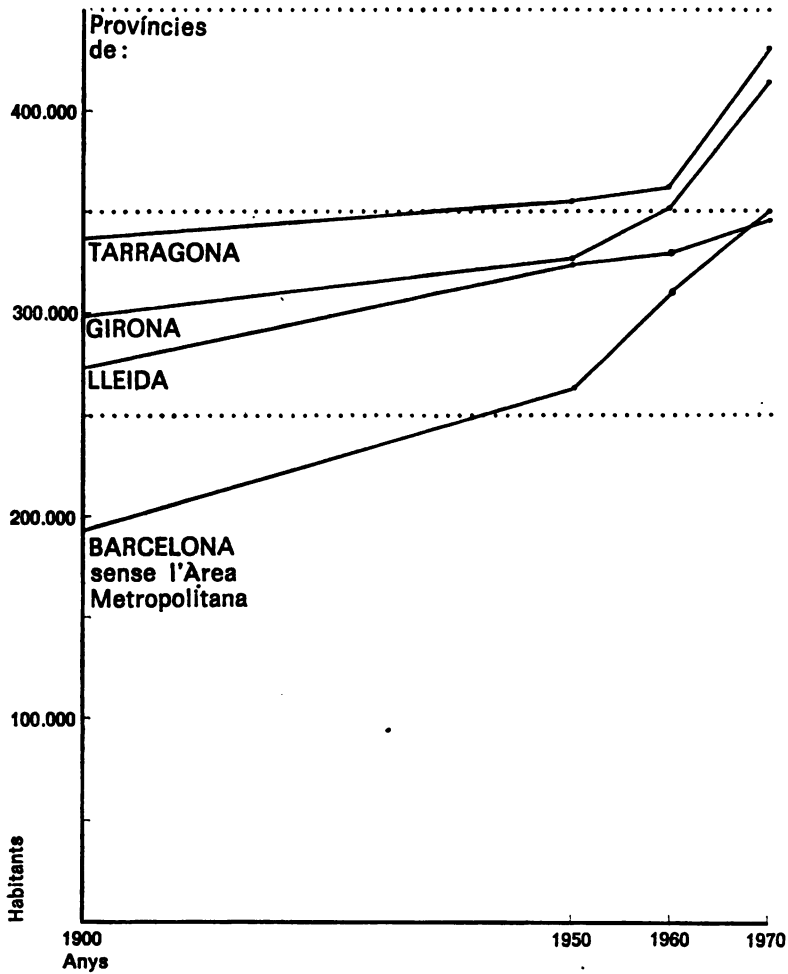
Pel que fa al *sector terciari*, el percentatge de la població ocupada a Catalunya respecte a Espanya ha anat creixent de la manera següent:

(Resum de la taula 29)

1900	15 %	de la pobl. activa espanyola en el <i>sector terciari</i>							
1950	17 %	»	»	»	»	»	»	»	»
1965	18 %	»	»	»	»	»	»	»	»

En el *sector primari*, Catalunya tenia, tant l'any 1950 com el 1965, el 6 % respecte del total espanyol. L'any 1900, però, en tenia el 8 % (taula 28 i dades de 1971 a la taula 27).

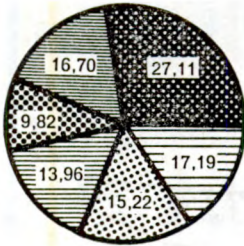
GRAFIC 7
Evolució de la població de les províncies de Tarragona, Lleida, Girona i Barcelona (sense l'Àrea Metropolitana), de l'any 1900 a l'any 1970

Font: Taules 1 i 43

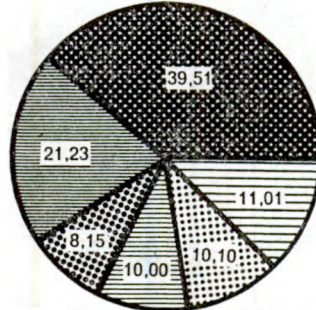
GRÀFIC 8
Distribució de la població de Catalunya en grans unitats demogràfiques els anys 1900, 1950, 1960 i 1970 en percentatges

Any 1900

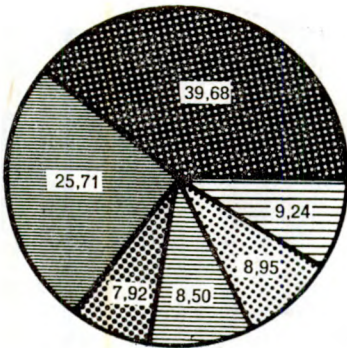
Total Hab.: 1.966.382

Any 1950

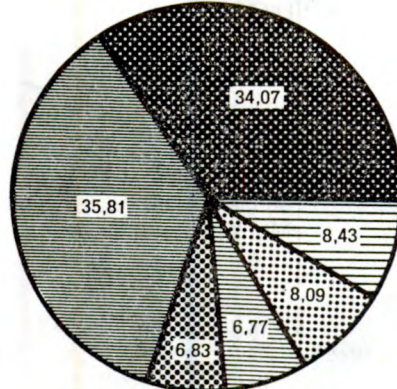
Total Hab.: 3.240.313

Any 1960

Total Hab.: 3.925.779

Any 1970

Total Hab.: 5.122.567

Llegenda

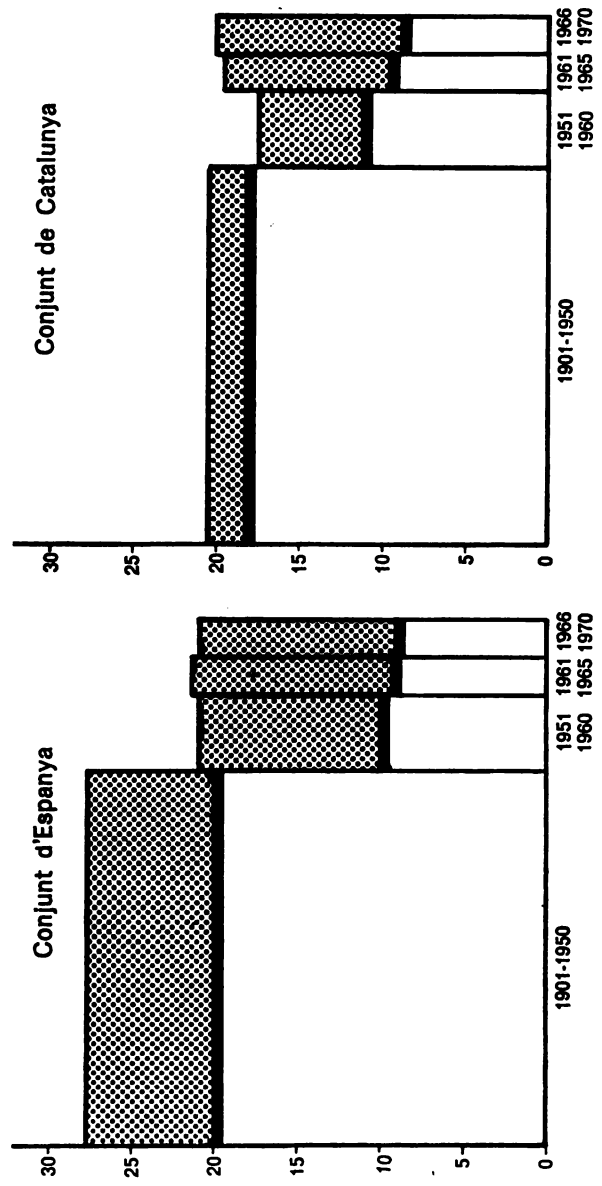
	Municipi de Barcelona		Província de Lleida
	Àrea Metropolitana		Província de Girona
	Resta Prov. Barcelona (Anoia, Bages, Berguedà i Osona)		Província de Tarragona

Font: Taules 1, 3, 43 i 45

GRAFIC 9

Evolució dels coeficients anuals de creixement natural, natalitat i mortalitat a Espanya i a Catalunya, de l'any 1901 a l'any 1970, per períodes

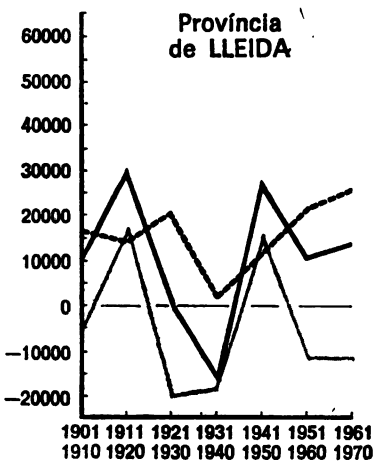
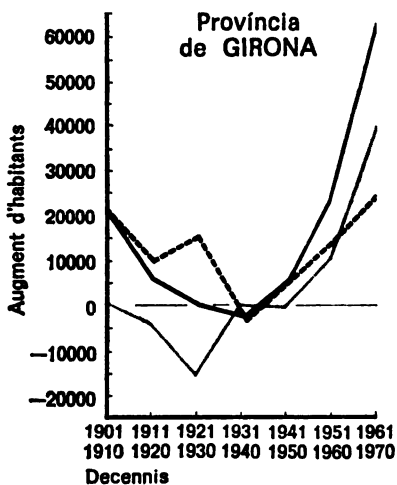
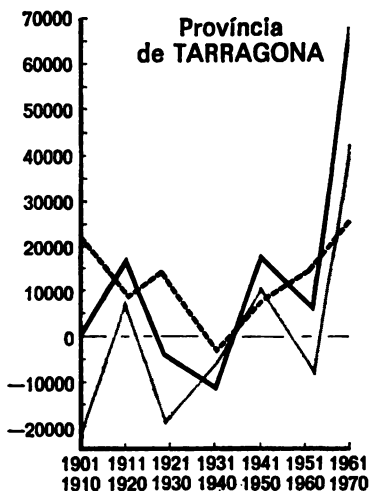
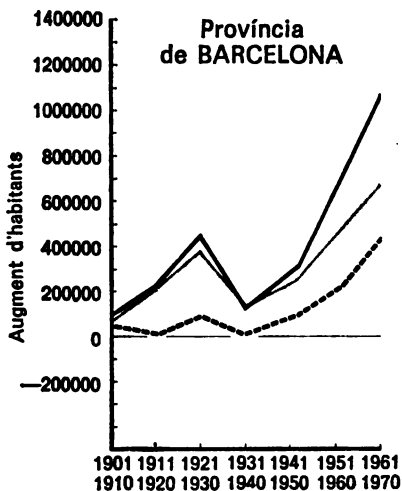

Llegenda

- Coeficient de natalitat per 1.000 hab.
- Coeficient de mortalitat per 1.000 hab.
- ▨ Coeficient de creix. natural per 1.000 hab.

Font: Taules 8, 9 i 10

GRÀFIC 10
Creixement absolut, natural i migratori de les quatre províncies catalanes,
de l'any 1901 a l'any 1970, per decennis

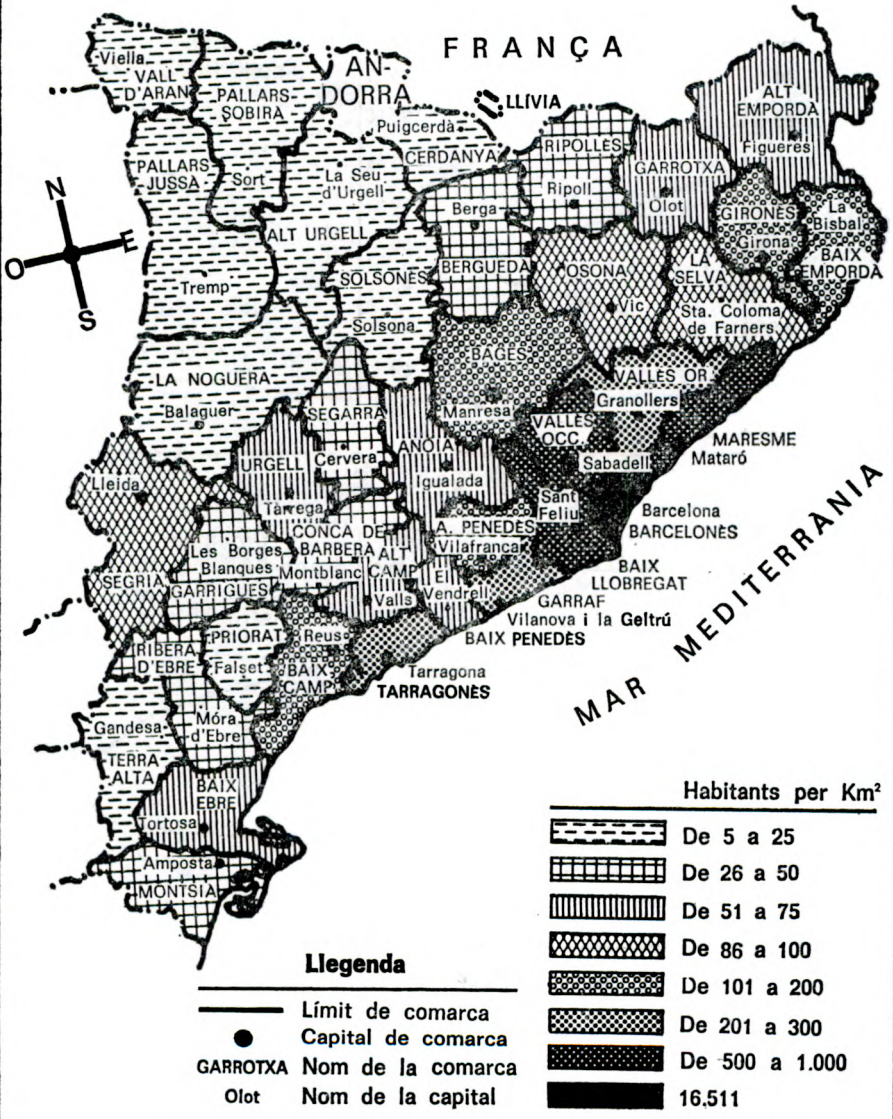

Llegenda

- Creixement absolut
- Saldo migratori
- - - - - Creixement natural

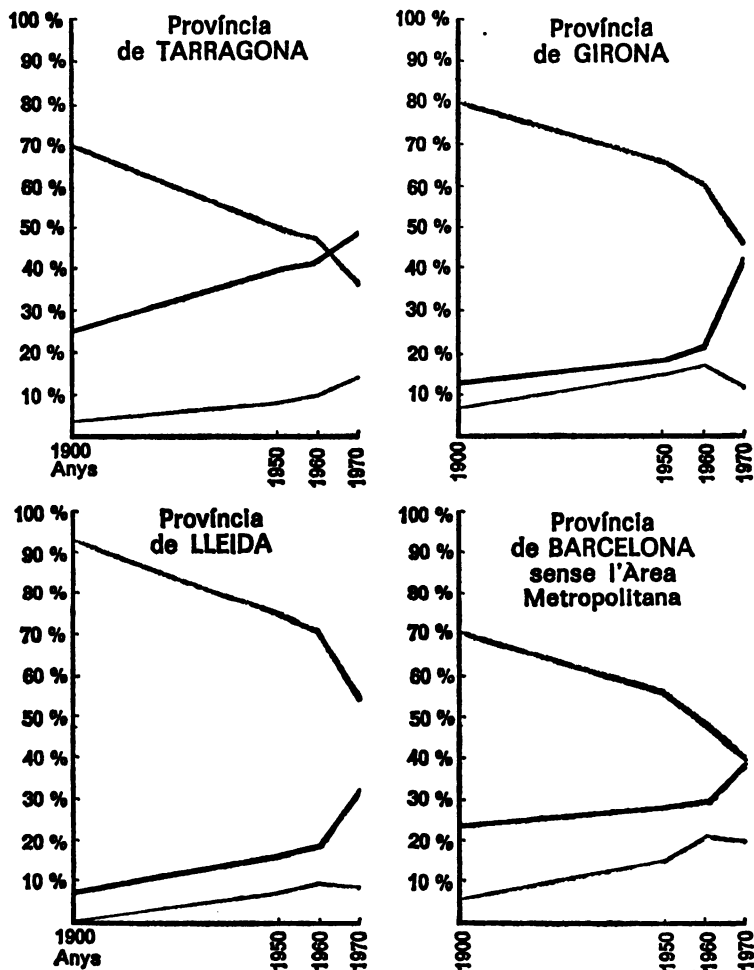
Font: Taula 5

GRÀFIC 11
Mapa de les comarques de Catalunya amb les densitats corresponents a l'any 1970

Font: Generalitat de Catalunya, Ponència de la Divisió Territorial de Catalunya. Divisió Territorial. Estudis i Projectes. Nomenclàtor de municipis (Barcelona 1933). Per a les dades del 1970: Taula 31.

GRÀFIC 12
Evolució de la població de les províncies catalanes segons el volum demogràfic dels municipis, de l'any 1900 a l'any 1970

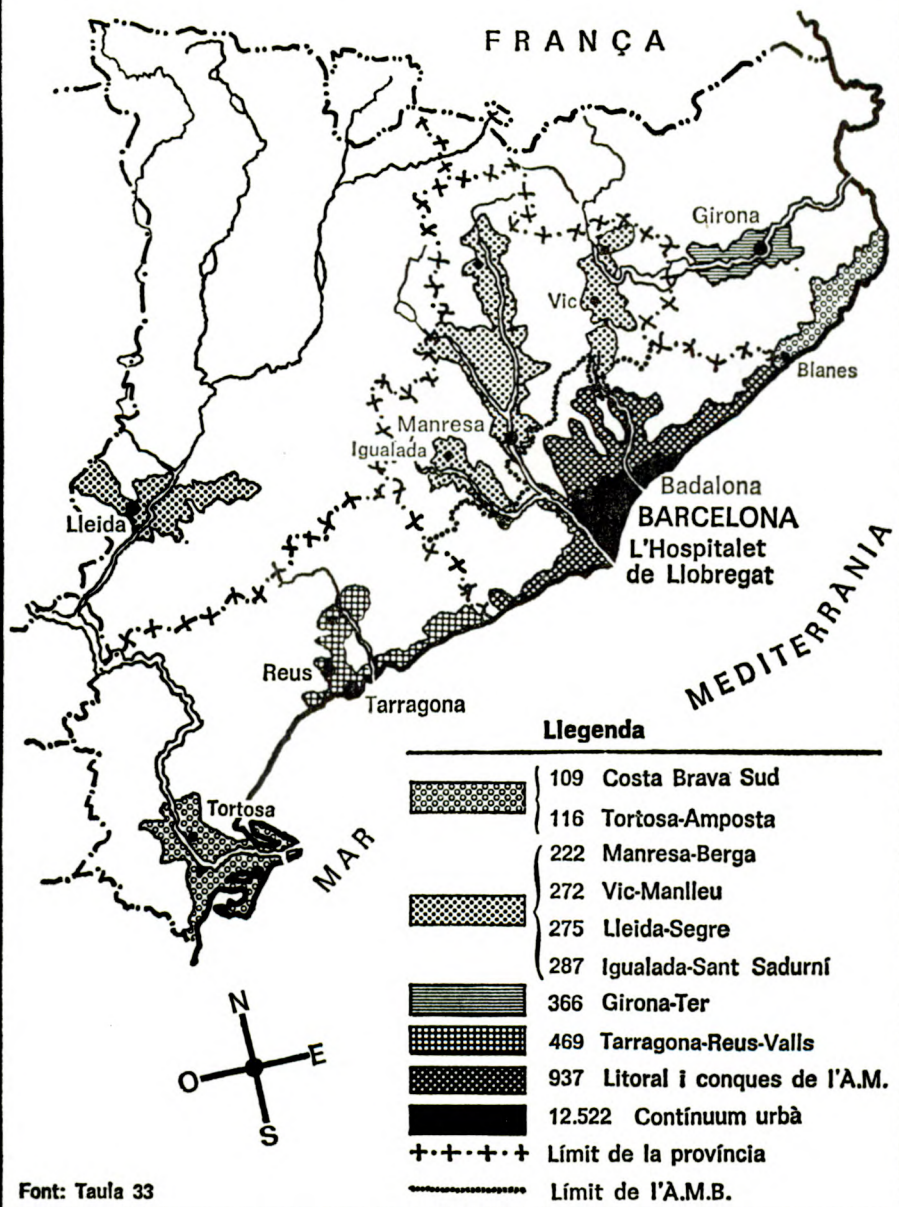
Llegenda

- Municipis amb menys de 5.000 habitants
- Municipis de 5.000 a 10.000 habitants
- Municipis amb més de 10.000 habitants

Font: Taules 34, 37, 40 i 50

GRÀFIC 13

Mapa de les zones de concentració demogràfica de Catalunya l'any 1970

Font: Taula 33

SEGONA PART

IV. PROVÍNCIA DE TARRAGONA

1. COMARQUES

Les deu comarques de la província de Tarragona (gràfic 11) presenten una distribució de població desigual amb fortes variacions de densitats entre elles (taules 30, 31 i 32).

(Resum de la taula 31)

	<i>Any 1970</i>	
	<i>Població relativa conjunt Catalunya</i>	<i>Densitat habitants km²</i>
Alt Camp	0'59 %	55
Baix Camp	1'80 %	134
Tarragonès	2'07 %	294
Baix Penedès	0'42 %	72
Conca de Barberà	0'37 %	26
Priorat	0'24 %	20
Ribera d'Ebre	0,48 %	33
Terra Alta	0,29 %	13
Baix Ebre	1'26 %	57
Montsià	0'90 %	44
PROV. TARRAGONA	8'43 %	69
CATALUNYA	100'00 %	160

El Tarragonès, l'any 1970, amb 106.090 habitants —2'07 % de la població de Catalunya—, havia superat amb escreix la població del Baix Camp. Pel que fa a la densitat de població, l'any 1970 es trobava situada en el cinquè lloc entre totes les comarques catalanes, únicament superada per quatre comarques de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. El ritme de creixement absolut de la població (taula 32) del Tarragonès, en els períodes 1900-1950 i 1950-1960, bé que no arribà al del creixement absolut de Catalunya, superà el del creixement natural. Darrerament, entre 1960 i 1970, ha sofert una rapidíssima acceleració, fins al punt que

el seu increment de població ha estat del 62'01 %, únicament superat pels del Baix Llobregat, el Vallès Oriental i el Vallès Occidental, entre les comarques catalanes.

El Baix Camp —92.710 habitants, l'any 1970— i el Baix Penedès —21.390—, veïnes al Tarragonès, si bé no van tenir un creixement tan fort com el d'aquest, també van accelerar notablement, entre 1960 i 1970, els ritmes d'increment, que foren del 35'00 % i del 30'89 %, respectivament. Això les va situar, en aquest període, entre les nou comarques catalanes amb increments superiors al del conjunt de Catalunya. Aquest fort creixement es polaritzà en el quinquenni 1960-1965, i després, entre 1965 i 1970, tornà a un ritme de creixement molt més suau.

L'Alt Camp —29.896 habitants, l'any 1970—, on entre el 1900 i el 1960 havia minvat bastant la població, en el període 1960-1970, amb un augment de 7'83, se situava immediatament sota el tant per cent de creixement natural de Catalunya.

El Baix Ebre —65.267 habitants, l'any 1970— i el Montsià —45.854 habitants, l'any 1970—, a la costa sud de la província de Tarragona, han tingut una evolució semblant. En els noranta anys que van del 1860 al 1950, aquestes comarques foren les de més fort increment de població de la província (taula 32). Per contra, posteriorment, quedaren estabilitzades. El Baix Ebre fins i tot perdé població, entre el 1950 i el 1960. Darrerament, 1960-1970, les dues comarques presenten increments positius però molt reduïts.

La Ribera d'Ebre ha perdut població en tots els períodes d'aquest segle que considerem, a excepció del de 1950-1960.

Les altres tres comarques, Conca de Barberà i especialment Terra Alta i Priorat, se situen entre les comarques amb densitats més febles i disminucions de població més fortes, de Catalunya, durant aquest segle.

Si considerem conjuntament el període de cent anys que va del 1860 al 1960, podem observar que les comarques de la província de Tarragona compliren exactament el que dèiem de la dinàmica general de la població de Catalunya: cresqueren les comarques de la costa i de l'Ebre —Baix Penedès, Tarragonès, Baix Camp, Baix Ebre, Montsià i Ribera d'Ebre— i disminuïren les comarques més elevades de l'interior —Alt Camp, Conca de Barberà, Priorat i Terra Alta.

2. MUNICIPIS

En la comparança de la distribució de la població segons el volum dels municipis amb la de les províncies de Girona, Lleida i la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana, hom constata que Tarragona és l'única província que té més percentatge de població

en municipis de més de 10.000 habitants que en municipis inferiors als 5.000 habitants (taula 34 i gràfics 12 i 14).

La província de Tarragona ostenta una triple capitalitat demogràfica: els municipis de Tarragona, Reus i Tortosa, que s'han anat alternant en la categoria de municipi més poblat de la província:

(Resum de la taula 35)

<i>Any 1900</i>		<i>Any 1950</i>	
Reus	26.681 habitants	Tortosa	45.672 habitants
Tortosa	24.452 habitants	Tarragona	38.841 habitants
Tarragona	23.423 habitants	Reus	35.950 habitants
<i>Any 1970</i>			
		Tarragona	78.238 habitants
		Reus	59.025 habitants
		Tortosa	46.376 habitants

La influència d'aquests tres municipis caracteritza d'una manera decisiva la distribució i evolució demogràfica de la província. Si només ells tres ja suposen el 43 % de la població de la província, cal tenir present que a llur voltant i dins llur zona d'influència també se situen gairebé tots els municipis de volum intermedi entre 5.000 i 10.000 habitants, talment que només els municipis de Flix i de Montblanc s'escapen de l'esmentada influència. Per sobre dels 10.000 habitants cal afegir-hi Valls i Amposta (taula 35).²⁹

3. ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA L'ANY 1970 (gràfic 13)

3.1. Zona Tarragona-Reus-Valls

Amb dades del 1970, podem configurar una zona contínua molt densa —dotze municipis—, de forma irregular, bifurcada en dos braços.

El braç de l'interior comença a Valls (15.091 habitants), capital de la comarca de l'Alt Camp, i tot passant per Alcover i la Selva del Camp arriba fins a Reus, capital de la comarca del Baix Camp, contigu als municipis de Vila-seca i Tarragona a la costa.

El braç de la costa —integrat per vuit municipis— s'estén des de Cambrils (7.295 habitants) fins a Calafell, pròxim al límit amb la província de Barcelona. Comprèn els cinc municipis de la costa de la comarca del Tarragonès: Vila-seca, municipi a què pertany el cap i la

29. Per a dades globals sobre la demografia de la província de Tarragona en relació amb el conjunt de Catalunya i el conjunt d'Espanya, vegeu els capítols II i III.

platja de Salou i que ha experimentat el creixement més espectacular de la zona passant de 3.976 habitants l'any 1960 a 7.309 el 1965 fins a 9.161 el 1970; Tarragona, amb les seves recents annexions de Tamarit i la Canonja; segueixen després els municipis d'Altafulla, Torredembarra i Roda de Berà fins a la comarca del Baix Penedès, en el terme municipal del Vendrell (8.903 habitants), capital de la comarca, on també es troba el municipi de Calafell (taula 36 i gràfic 13).

Aquests dotze municipis tenen, en conjunt, un territori de 412 km², que suposa el 6'6 % de la superfície de la província. L'ur població conjunta l'any 1970 era de 193.336 habitants —el 44'8 % de la província—, que suposa per a la zona una mitjana de densitat de 469 habitants per km², la més alta que es dona a Catalunya, fora de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, en una zona d'aquesta extensió (taula 33).

Són diverses les causes que han determinat aquesta concentració demogràfica: entre les més recents hi ha el fet que els municipis de la costa famosos pel turisme multipliquen desmesuradament la densitat real d'aquesta *Costa Daurada* durant els mesos d'estiu i aquest fet influeix alhora en l'augment de població amb residència estable, objecte del nostre estudi. D'altra banda, als municipis tradicionalment industrials de la zona, Reus i Valls, s'hi ha afegit la recent i important industrialització de Tarragona i ha augmentat, també, la importància comercial del seu port.³⁰

3.2. Zona Tortosa-Amposta

L'altra zona de concentració demogràfica de la província de Tarragona s'estén per tot el llarg i ample del delta de l'Ebre, tenint com a capital l'extens municipi de Tortosa (424'26 km²), situat a l'extrem nord. Malgrat que els quatre municipis d'aquesta zona superen els 5.000 habitants: Tortosa, 46.376; Amposta, 12.740; Sant Carles de la Ràpita, 8.964; i Alcanar, 7.070 habitants l'any 1970 (taula 35 i gràfics 13 i 14), llur gran extensió territorial fa que la mitjana de densitat del conjunt no sigui gaire elevada. De fet és la densitat més baixa de les zones de concentració de Catalunya després de Costa Brava-Sud; supera, però, els 100 habitants per km² (116 hab./km²) (taula 33).

Al voltant d'aquests quatre municipis en trobem dos que també superen els 5.000 habitants: Roquetes, 5.617 i Ulldesona, 5.494 habitants l'any 1970 (taula 35 i gràfic 14). No els hem inclosos en aquesta zona de concentració demogràfica, perquè llurs densitats, afectades per la gran extensió territorial, són molt baixes.

30. Sobre la zona que ens ocupa i en un marc més ampli que inclou —a més de les tres comarques del Camp de Tarragona: Alt Camp, Baix Camp i Tarragonès— les comarques del Baix Penedès, Priorat i Conca de Barberà, vegeu E. LLUCH i E. GIRALT, *L'economia de la regió de Tarragona*, Servei d'Estudis de Banca Catalana (Barcelona, 1968), pp. 14-21, on trobem dades de població interessants.

Les dues comarques a què pertanyen els quatre municipis d'aquesta zona de concentració demogràfica, el Baix Ebre, capital Tortosa, i el Montsià, que inclou els altres tres, registren del 1860 al 1950 els creixements més alts de la província, gràcies, principalment, a l'atracció que l'increment de conreus de regadiu exercí sobre la població immigrada. Constatem que aquesta zona de concentració inclou bàsicament l'extensió territorial que té més hectàrees de regadiu.³¹

El municipi de Tortosa té un gran moment d'expansió entre el 1900 i el 1920, continua creixent després de la desfeta demogràfica de la guerra civil i arriba al 1950 amb una població de 45.672 habitants; encapçala la província i se situa després, només, de Lleida entre els municipis de la Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana de Barcelona. A partir del 1950 atura el seu creixement i equilibra les pèrdues demogràfiques de les zones de secà amb els guanys de les de regadiu. Hom ha dubtat de la disminució de població que es dedueix de la comparació dels censos del 1950 i del 1960 i creu més segur de parlar d'estancament.³² El 1970 arriba a 46.376 habitants.

Del 1860 al 1960, Amposta experimentà un creixement relatiu més important encara que el de Tortosa i ara dobla de sobres la població d'Uldecona.

4. RESTA DE LA PROVÍNCIA

Fora de les zones de concentració demogràfica (gràfic 13), la resta de la província de Tarragona suposa el 83'1 % de la seva superfície territorial, on viu el 37'8 % de la població amb una mitjana de densitat de 31 habitants per km² (taula 33).

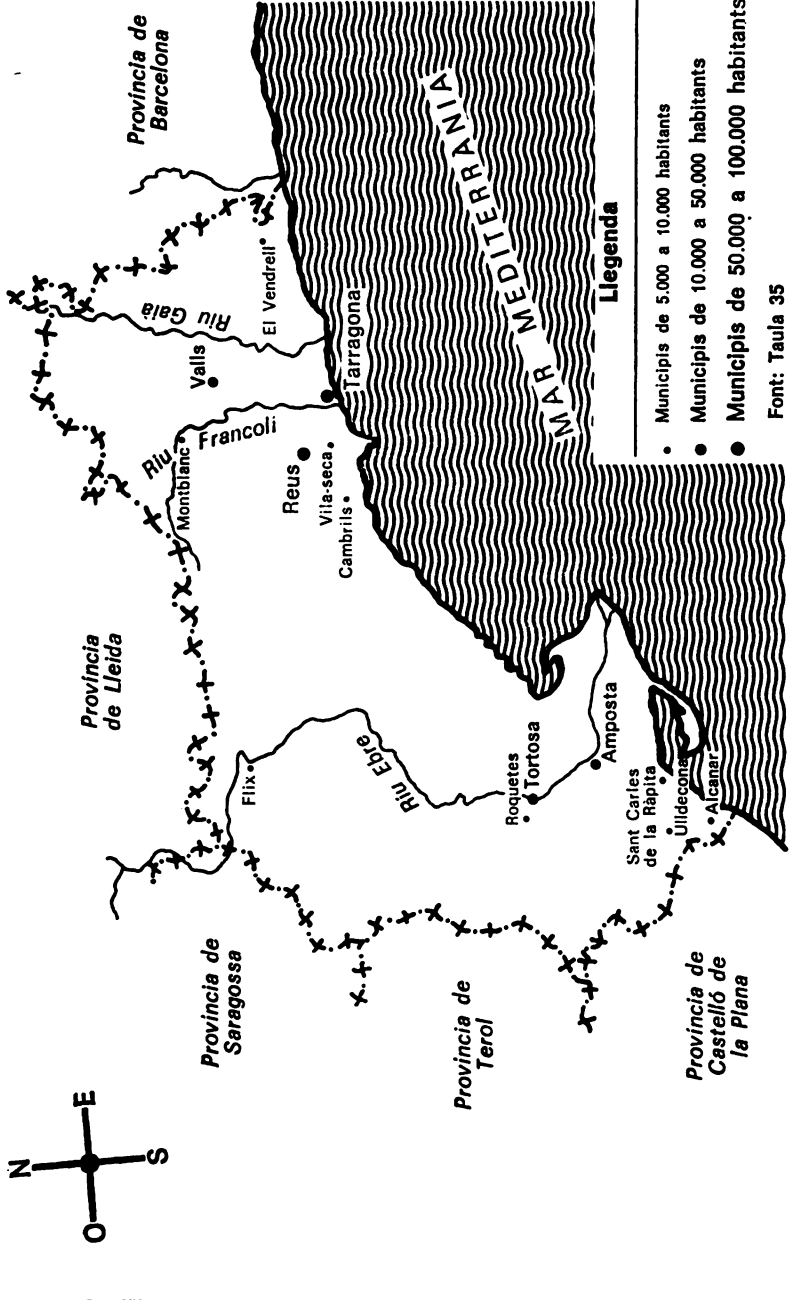
De les comarques que experimenten un cert creixement de població entre el 1860 i el 1960, només la Ribera d'Ebre —el creixement de la qual del 1860 al 1950 és pràcticament estacionari— no té cap municipi inclòs en les zones de concentració demogràfica estudiades, després de créixer en 1950-1960, decreix de nou, i molt, en 1960-1970 (taula 32). Flix, que és el municipi de la comarca amb més habitants (5.166), experimentà un fort creixement fins al 1960, però des d'aleshores les xifres de població mostren una lleugera recessió (taula 35). Móra d'Ebre, capital de la comarca, lleugerament recessiva del 1860 al 1950, augmenta en 1950-1960 la seva població (3.638 habitants l'any 1970). Amb un ritme més ràpid de creixement, Móra la Nova, situada a l'altra banda de l'Ebre, arriba fins als 2.940 habitants l'any 1970.

31. Vegeu E. LLUCH i E. GIRALT, *L'economia del Baix Ebre*, Servei d'Estudis de Banca Catalana (Barcelona, 1967), que comprèn les comarques del Baix Ebre, Montsià, Terra Alta i Ribera d'Ebre. A les pp. 12-18 és estudiada la població, i a les pp. 17 i 23, la comparació de les zones que assenyallem en el nostre text.

32. *Op. cit.*, p. 16.

Montblanc, capital de la Conca de Barberà, que el 1900 superava els 5.000 habitants, passa, de seguida, a situar-se per sota d'aquest nivell, però el recupera novament l'any 1970 amb 5.021 habitants. Es mantenen estacionaris els municipis de Gandesa (2.807 habitants), capital de la Terra Alta, i Falset (2.517 habitants), capital del Priorat.

GRÀFIC 14
Mapa de la província de Tarragona amb els municipis de més de 5.000 habitants l'any 1970

- Llegenda**
- Municipis de 5.000 a 10.000 habitants
  - Municipis de 10.000 a 50.000 habitants
  - Municipis de 50.000 a 100.000 habitants
- Font: Taula 35

V. PROVÍNCIA DE GIRONA

1. COMARQUES

Les set comarques de la província de Girona (gràfic 11) presenten, entre elles, una homogeneïtat més gran en població i densitat que la que es dona entre les comarques de les províncies de Tarragona i Lleida (taules 30, 31 i 32).

(Resum de la taula 31)

	<i>Any 1970</i> <i>Població relativa</i> <i>conjunt Catalunya</i>	<i>Densitat</i> <i>habitants km²</i>
Alt Empordà	1'46 %	65
Baix Empordà	1'38 %	123
Selva	1'37 %	87
Gironès	2'24 %	164
Garrotxa	0'84 %	63
Ripollès	0'66 %	38
Cerdanya (tota la part espanyola, inclosa la de la prv. de Lleida)	0'24 %	18
PROV. GIRONA	8'09 %	70
CATALUNYA	100'00 %	160

En els períodes 1950-1960 i 1960-1970 no trobem cap comarca de la província de Girona (taula 32) que hagi crescut a un ritme superior al del creixement absolut de Catalunya. Tampoc no trobem, però, cap comarca que hagi deixat de créixer en aquest períodes, a excepció del Ripollès pel que fa al de 1960-1970.

Per damunt del ritme de creixement natural de Catalunya, en el període 1950-1960, hi trobem el Baix Empordà —13'03 % d'increment—, el Gironès —12'00 %— i la Selva —7'73 %— i entre els anys 1960 i 1970: la Selva —30'26 %— arribant gairebé al ritme de creixement absolut de Catalunya; segueixen el Gironès —23'91—, el Baix Empordà —21'09— i l'Alt Empordà —13'13 %.

A la primera meitat del segle, però, hi hagué tres comarques que minvaren lleugerament: Cerdanya, Alt Empordà i Baix Empordà, amb percentatges negatius del 3 %, 4 % i 5 % respectivament. Cal notar que les dues comarques empordaneses tingueren una evolució diferent entre el 1860 i el 1900: d'augment per al Baix Empordà i de pèrdua de població per a l'Alt Empordà. En el període 1900-1950 l'única comarca de la província de Girona que superà el ritme de creixement natural de Catalunya va ser la del Gironès, que augmentà en un 37 %.

L'any 1970, el Gironès, amb 115.422 habitants —el 2'24 % de Catalunya—, ocupava el vuitè lloc entre les comarques catalanes pel que fa al nombre d'habitants. Ocupava aquest mateix lloc l'any 1970 pel que fa a la densitat —164 habitants per km²—, a part ésser l'única comarca de la província amb una densitat superior a la mitjana de Catalunya.

L'Alt Empordà —72.765 habitants, l'any 1970— i el Baix Empordà —66.260 habitants, l'any 1970— segueixen en nombre d'habitants. El Baix Empordà, pel fet de tenir un territori més reduït, ofereix una densitat bastant més elevada.

La Selva tenia, l'any 1970, 62.938 habitants.

Les comarques pirinenques de la Garrotxa, el Ripollès i la Cerdanya —dividida entre França i Espanya, i encara la part espanyola entre les províncies de Girona i Lleida— contrasten amb les comarques pirinenques de la província de Lleida pel fet de tenir unes densitats més elevades i una evolució demogràfica, durant el conjunt del segle xx, que les ha portades a un augment discret de la població. En els cent anys 1860-1960, el Ripollès destaca entre les comarques pirinenques de Catalunya pel fet d'augmentar en un 37'16 %, quan totes les altres comarques pirinenques de les províncies de Girona i Lleida decreixen.

L'evolució demogràfica de les comarques de la província de Girona (taula 32) segueix, en línies generals, la tònica de la província (taules 1 i 4) d'increment gradual de població, accelerat en els darrers períodes.³³

2. MUNICIPIS

En la distribució de població segons el volum dels municipis observem el mateix fenomen que es produeix a les altres províncies catalanes: una progressiva disminució dels habitants de municipis amb menys de 5.000 habitants —malgrat que encara el 1970 suposaven el 45'76 % dels habitants de la província—, i un fort augment dels habitants de municipis amb més de 5.000 habitants que, en el període 1900-1970, quadruplicaren la població (taula 37 i gràfics 12 i 15).

Girona és l'única província catalana que no posseïa cap municipi

33. Per a dades globals sobre la demografia de la província de Girona en relació amb el conjunt de Catalunya i el conjunt d'Espanya, vegeu els capítols II i III.

que arribés als 50.000 habitants l'any 1968 (taula 39), bé que Girona-capital, arribà als 50.338 habitants en el cens del 1970. Fora de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, la província de Girona és la unitat demogràfica amb més municipis entre 5.000 i 50.000 habitants, de manera que —després del recent accés de Puigcerdà als 5.000 habitants— no resta cap comarca de la província sense algun municipi que no hagi aconseguit aquest nivell. Figueres i Olot superaven el 1970 els 20.000 habitants i set municipis més superaven els 10.000 (taula 38).

3. ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA L'ANY 1970 (gràfic 13)

3.1. Zona Girona-Ter

Existeix una zona continuada de concentració demogràfica al voltant de Girona-capital que, remuntant el curs del Ter fins a Amer, inclou un conjunt de nou municipis, tots ells de més de 2.000 habitants l'any 1970 (taula 39 i gràfic 13). Les recents annexions de municipis a Girona-capital s'han afegit a les anteriors de Sant Daniel, Santa Eugènia i Palau-sacosta.

Pertanyen a la comarca de la Selva els municipis d'Amer (3.631 habitants), la Cellera de Ter i Anglès (4.788) i seguint el riu, ja dins el Gironès,³⁴ Bescanó, Sant Gregori (6.469), Salt (11.467), Sarrià de Ter, Girona (50.338) i Celrà.

La reduïda extensió d'aquesta zona —un total de 235 km², equivalents al 4 % del territori de la província— concentra una població de 86.099 habitants —el 20'8 % de la població provincial— que donen l'elevada densitat de 366 habitants per km². De cara al futur, cal tenir present que la zona presenta també un fort ritme d'increment de població.

3.2. Zona Costa Brava Sud

Dotze municipis de la meitat sud de la Costa Brava formen una franja litoral que s'estén des del cap de Begur, al nord, fins a la desembocadura del riu Tordera, al sud, en el municipi de Blanes, el més poblat de la zona (16.020 habitants) i veí del municipi de Malgrat —a la comarca del Maresme de la província de Barcelona—, on comença la zona de gran densitat de l'Àrea Metropolitana, que ja analitzarem més endavant.

34. Darrerament els municipis de Salt, Sarrià de Ter i part dels de Sant Gregori i Celrà han estat annexats al municipi de Girona.

A més de Blanes, i nord enllà, trobem dos municipis que pertanyen a la comarca de la Selva: Lloret (7.064 habitants) i Tossa, als quals la incidència de la gran afluència turística ha permès de superar recentment —després d'una perllongada recessió— la població estable que ja havien tingut ara fa un segle. Seguint la costa i ja a la comarca del Baix Empordà, se succeeixen els municipis de Santa Cristina d'Aro, Sant Feliu de Guíxols (12.508 habitants), Castell d'Aro, Calonge, Palamós (10.088 habitants), Vall-llobrega, Mont-ras, Palafrugell (12.256 habitants) i Begur (taula 39 i gràfics 13 i 15).

Aquesta zona, de gran importància turística, s'estén sobre un territori de 652 km² —11 % de la superfície de la província— amb una població de 71.330 habitants, és a dir, el 17'2 % de la població provincial. Si tenim present que, malgrat que la població es concentra únicament a la costa, ens veiem obligats a comptabilitzar la totalitat de la superfície d'aquests municipis, resulta que la densitat de 109 habitants per quilòmetre quadrat de la zona suposa una concentració bastant més elevada en l'estricta franja litoral.

4. RESTA DE LA PROVINCIA

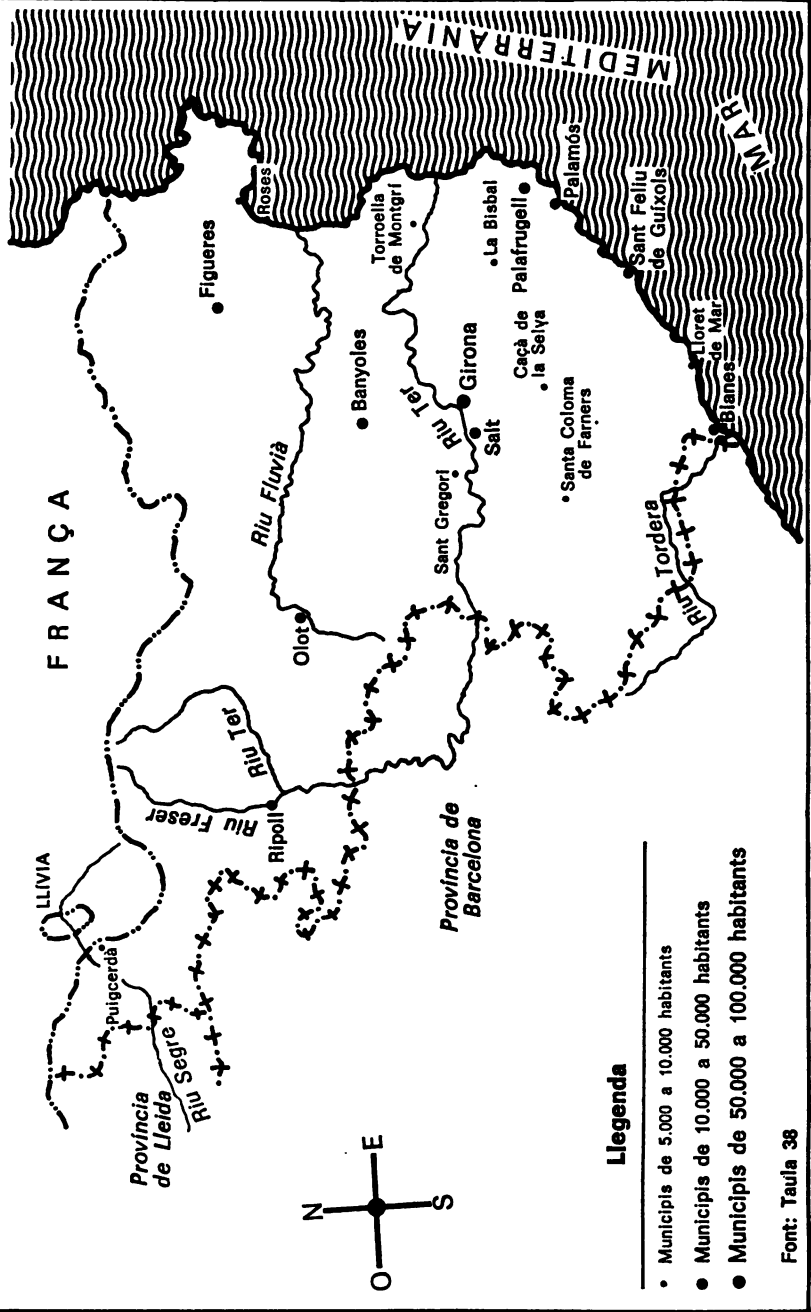
Fora de les dues zones de concentració demogràfica estudiades, la resta de la província de Girona (gràfic 13) té una població equivalent al 62'00 % del total de la província, una mitjana de densitat de 51 habitants per km² i inclou deu municipis de més de 5.000 habitants, dos dels quals superen els 20.000 (taula 38). En relació amb les províncies de Tarragona i Lleida i l'ABBO, Girona és la província que dona una densitat de població més elevada en el territori exterior a les zones de concentració demogràfica. Tot això la presenta, una vegada més, com la província catalana amb una distribució més homogènia de la seva població.

A continuació enumerem els municipis més importants de la província l'any 1970 no inclosos dins les zones de concentració demogràfica. Banyoles (10.023 habitants), Caçà de la Selva (6.120) i Llagostera (4.464) de la comarca del Gironès. A l'interior del Baix Empordà hi ha la Bisbal, capital de la comarca, amb 6.432 habitants. A la comarca de la Selva, els municipis no inclosos dins les zones de concentració són: Santa Coloma de Farners, capital de la comarca, amb 5.754 habitants, i Arbúcies amb 4.084.

A l'Alt Empordà, la seva capital, Figueres, comptava 22.087 habitants, i Roses, a la costa, que el 1960 només tenia 3.575 habitants, el 1970 arribà als 6.186, índex significatiu de la importància aconseguida per aquests altres municipis de la Costa Brava no inclosos en la zona de concentració més enrera estudiada. Situat també a la costa, però separat dels municipis de la zona de concentració, hi ha el municipi de Torroella de Montgrí amb 5.175 habitants.

La capital de la Garrotxa, Olot, experimenta un fort creixement i arriba als 21.244 habitants l'any 1970. Aquest mateix any, Ripoll, capital del Ripollès, aconsegueix els 10.033 habitants, i els 5.526 Puigcerdà, capital de la Cerdanya.

GRAFIC 15
Mapa de la província de Girona amb els municipis de més de 5.000 habitants l'any 1970

Llegenda

- Municipis de 5.000 a 10.000 habitants
- Municipis de 10.000 a 50.000 habitants
- Municipis de 50.000 a 100.000 habitants

Font: Taula 38

VI. PROVÍNCIA DE LLEIDA

1. COMARQUES

A la província de Lleida és remarcable la despoblació de les 6 extenses comarques pirinenques i la desigual distribució dels habitants entre les 11 comarques de la província (taules 30, 31 i 32, gràfic 11).

(Resum de la taula 31)

	<i>Any 1970</i>	
	<i>Població relativa conjunt Catalunya</i>	<i>Densitat habitants km²</i>
Cerdanya (tota la part espanyola, inclosa la que pertany a la pro- víncia de Girona) . .	0'24 %	18
Alt Urgell	0'37 %	13
Pallars Sobirà	0'15 %	5
Pallars Jussà	0'42 %	11
Vall d'Aran	0'08 %	6
Solsonès	0'20 %	10
Segarra	0'35 %	32
Urgell	0'73 %	52
Segrià	2'98 %	98
Noguera	0'94 %	25
Garrigues	0'47 %	27
PROV. LLEIDA	6'77 %	29
CATALUNYA	100'00 %	160

Com podem veure, cap comarca de la província de Lleida no arriba a la densitat mitjana de Catalunya. Això resulta coherent amb el fet que Lleida és, alhora, la província més extensa i la menys poblada de Catalunya.

Una comarca, però, destaca clarament sobre les altres: la del Segrià,

la capital de la qual és la ciutat de Lleida. Aquesta comarca, que l'any 1970 comptabilitzava 152.759 habitants —el 2'98 % de la població de Catalunya—, era la més poblada de tota la Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, superant de nou, com a l'any 1950, el Bages.

El Segrià és, també, l'única comarca de la província que, durant el període 1900-1950, superà el ritme de creixement absolut de Catalunya (taula 32), amb un increment del 66 %, ultrapassat únicament pel Barcelonès, el Vallès Occidental i el Baix Llobregat. En els períodes 1950-1960 i 1960-1970, sense arribar a la mitjana de creixement absolut de Catalunya, els increments absoluts de població del Segrià —13'88 % i 24'76 % respectivament— han estat molt per damunt del creixement natural de Catalunya.

L'extensió d'aquesta comarca fa que, malgrat trobar-se en el cinquè lloc entre les comarques catalanes pel que fa a la població absoluta, ocupi el lloc tretzè pel que fa a la densitat.

Fora del Segrià, cap comarca de la província de Lleida no ha arribat a superar el ritme de creixement natural de Catalunya, durant els períodes que considerem del segle xx, a excepció del Solsonès per al període 1900-1950 (taula 32).

La Noguera, que segueix en nombre d'habitants —47.961, l'any 1970—, ha restat pràcticament estabilitzada. Durant la primera meitat del segle xx, malgrat fortes oscil·lacions entre 1920 i 1936, tingué l'insignificant augment de 170 habitants. Entre 1950 i 1970 l'augment ha estat també insignificant: 218 habitants.

L'Urgell —37.432 habitants, l'any 1968— és la segona comarca de la província en densitat de població. Augmentà el 13 % entre 1900 i 1950, minvà un 3'59 % en 1950-1960, i augmentà un 1'44 % en 1960-1970.

Les altres dues comarques del sud de la província, les Garrigues i la Segarra, amb lleugers decreixements de població entre 1900 i 1950, posteriorment han disminuït a un ritme bastant més fort.

Les cinc comarques pirinenques íntegrament incloses en la província de Lleida —Alt Urgell, Pallars Sobirà, Pallars Jussà, Vall d'Aran i Solsonès— presenten, totes elles, una evolució demogràfica oscil·lant. Entre el 1860 i el 1900, experimentaren fortes pèrdues de població. En els 50 anys següents, 1900-1950, aquest ritme decreixent s'aturà i fins i tot aquestes comarques es recuperaren parcialment de les pèrdues de població sofertes abans. L'única excepció és la del Pallars Sobirà, que, entre 1900 i 1950, continuà disminuint fortament. El Solsonès, contràriament, superà, durant la primera meitat del segle xx, la mitjana de creixement natural de la població de Catalunya passant de 9.817 habitants, l'any 1900, a 12.482, l'any 1950, encara lluny, però, dels 16.065 del 1860.

En el decenni 1950-1960, aquestes comarques pirinenques s'estabilitzaren pràcticament en llur població, amb l'augment màxim del 5'34 % del Pallars Jussà i la màxima disminució del 5'26 de l'Alt Urgell.

Entre 1960 i 1970, foren aquestes les comarques catalanes amb per-

dues més fortes de població, situant-se totes elles entre la disminució del 10'00 % de l'Alt Urgell i la del 36'03 de la Vall d'Aran.

Pel que fa al conjunt actualment espanyol de la Cerdanya, després d'una forta disminució de la població entre el 1860 i el 1900, seguí un altre període de disminució a ritme més suau. L'any 1940 arribà al nivell més baix de població absoluta, amb 10.035 habitants. A partir del 1940 va augmentant la població i, entre el 1960 i el 1970, el ritme de creixement és d'un 5'27, menys de la meitat del ritme d'increment natural de Catalunya. La població absoluta de la Cerdanya espanyola, l'any 1970 —12.474 habitants—, ja és a prop dels 13.505 habitants de l'any 1860.

L'evolució de la província de Lleida (taula 32) ens mostra que cada vegada són més les comarques que disminueixen la població. En el període 1900-1950, eren quatre les comarques recessives; en el decenni següent, eren sis, i, entre 1960 i 1970, vuit.

2. MUNICIPIS

L'any 1970, la població de la província de Lleida estava preponderantment distribuïda en municipis de menys de 5.000 habitants que concentraven el 58'6 % dels habitants de la província. Aquest percentatge, bé que ha anat disminuint durant tot el nostre segle, continua essent superior al de les altres províncies catalanes (taula 40 i gràfics 12 i 16).

Els tres únics municipis superiors als 10.000 habitants són: Lleida amb 90.884 l'any 1970, capital de la comarca del Segrià, Balaguer amb 11.676, capital de la Noguera, i la capital de l'Urgell, Tàrrega, amb 10.281. Cal tenir present, però, per a Balaguer i per a Tàrrega, que el cens de 1970 ha estat el primer en què han superat els 10.000 habitants (taula 41).

La província de Lleida és la unitat demogràfica de Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana que presenta un percentatge més alt de població concentrada a la capital: 71.044 habitants, que suposen el 21'10 % de la província l'any 1965, i 90.884 que suposen el 26'19 % l'any 1970. A més, Lleida-capital és ara la ciutat més poblada de la Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

3. ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA L'ANY 1970 (gràfic 13)

3.1. Zona Lleida-Segre

Al voltant de la ciutat de Lleida hem pogut configurar una zona de concentració demogràfica integrada per catorze municipis (taula 42) que pertanyen, tots ells, a la comarca del Segrià. Fora de Lleida-capital

amb 90.884 habitants i Mollerussa amb 6.685, tots els altres municipis són inferiors als 5.000 habitants. Només Almacelles, amb 4.992 habitants, sobresurt bastant enmig dels altres, demogràficament més reduïts.

Aquesta zona, que s'estén sobre un territori de 419 km² —el 3'5 % de la província— i que concentra 115.410 habitants— 33'3 % de la població provincial—, donava una densitat conjunta de 275 habitants per km² l'any 1970 (taula 33).

L'emplaçament geogràfic de la zona se situa en la intersecció de dos elements importants. D'una banda, la carretera general Barcelona-Lleida, que segueix a l'oest desdoblant-se en direcció cap a Saragossa-Madrid i cap a Osca; de l'altra, el curs del riu Segre.

Anant de Barcelona a Lleida trobem aquestes poblacions de la zona a la vora de la carretera: Golmés, Mollerussa, Fondarella, el Palau d'Anglesola, Bell-lloc i Alcoletge. Els importants municipis de Cervera (5.773 habitants) i Tàrraga (10.281 habitants), també situats en aquest recorregut, resten fora de la zona de concentració pel fet d'estar envoltats de municipis de molt poca densitat.

A partir de la ciutat de Lleida, a la carretera que condueix a Osca, hi ha el municipi d'Almacelles i a la carretera que va a cap a Saragossa hi ha Sonadell, tots dos pertanyents a la zona de concentració demogràfica.

A la resta de la zona hi ha els municipis de Benavent de Lleida, Rosselló, Torrefarrera i Torre-serona cap al nord.

4. RESTA DE LA PROVÍNCIA

Fora de la zona de concentració estudiada s'estén un territori (gràfic 13) que comprèn el 96'5 % de la superfície de la província, on viu el 66'66 % de la població provincial amb una densitat de 20 habitants per km². Només sis municipis superen els 5.000 habitants i dos els 10.000 (taula 41). Tot això demostra, una vegada més, la desproporció que existeix entre la zona d'influència de la capital i la resta de la província.

Els sis municipis que l'any 1970 superaven els 5.000 habitants són capitals de llurs comarques: Balaguer (11.676 habitants), capital de la Noguera; Tàrraga (10.281), de l'Urgell; la Seu d'Urgell (8.007), de l'Alt Urgell; Cervera (5.773), de la Segarra; Solsona (5.346), del Solsonès i Tremp (5.077), del Pallars Jussà.

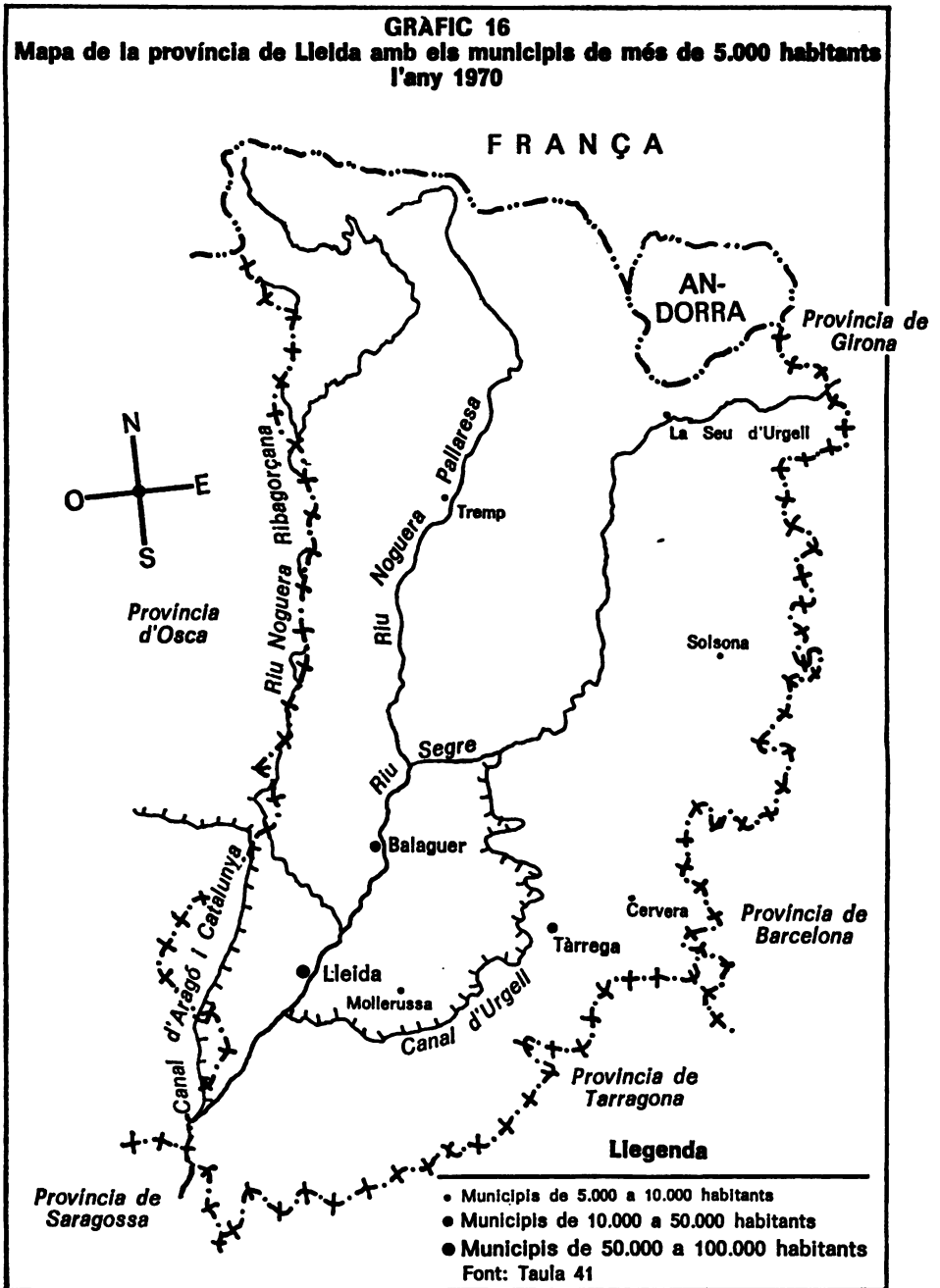
Balaguer, Solsona i la Seu d'Urgell, que l'any 1900 respectivament tenien 4.938, 2.304 i 3.044 habitants (taula 41), són els municipis que han experimentat un creixement més fort i han aconseguit pràcticament doblar la població.

Les Borges Blanques, capital de les Garrigues, amb una disminució de 95 habitants entre 1960 i 1970, han passat a classificar-se entre els municipis de menys de 5.000 habitants (4.991).

La resta de capitals de comarca que l'any 1970 no arribaven als 5.000 habitants són les següents: Sort (1.835 habitants), capital del Pallars Sobirà; Viella (2.142), de la Vall d'Aran. El municipi de Pont de Suert (2.982 habitants), que entre 1950-1960 va experimentar una notable expansió, pertany al Pallars Jussà.³⁵

35. Per a dades globals sobre la demografia de la província de Lleida en relació amb el conjunt de Catalunya i el conjunt d'Espanya, vegeu els capítols II i III.

GRAFIC 16
Mapa de la província de Lleida amb els municipis de més de 5.000 habitants l'any 1970

VII. PART DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA EXTERIOR A L'ÀREA METROPOLITANA

En els capítols II i III ja hem parlat del conjunt de les comarques de l'Ànoia, Bages, Berguedà i Osona (ABBO).³⁶ El presentàvem com una de les grans unitats demogràfiques de Catalunya.³⁷ Analitzarem, ara, les comarques en particular, els municipis i les zones de concentració demogràfica i podrem constatar que les dimensions d'aquest conjunt el fan més semblant a les províncies de Tarragona, Girona i Lleida que no pas a la resta de la província de Barcelona, integrada per l'Àrea Metropolitana.

Malgrat tot, la relació entre aquestes dues parts de la província de Barcelona no es limita, simplement, a un veïnatge i una connexió geogràfica pel fet de trobar-se unides pel curs del riu Llobregat —autèntic eix de la província, amb una conca que suposa més del 70 % del seu territori—, sinó que es reflecteix, també, en algunes característiques comunes, bé que a una escala diferent.

Totes les comarques de la província han augmentat la població tant en el període 1900-1950 com en el període 1950-1960 (taula 32), fenomen que no s'escau a les altres províncies catalanes. La de Girona és en això la més semblant.

Tampoc cap de les altres tres províncies no mostra zones de concentració demogràfica tan extenses i poblades com les de l'Àrea Metropolitana i, a una escala més petita, les de la resta de la província de Barcelona.

36. Excloent, però, el municipis de la Molsosa, Viladrau i Espinelves, incloent-hi, en canvi, els de Montesquiu, Santa Maria de Besora i Sant Quirze de Besora. Vegeu notes a la taula 30.

37. Vegeu a la Introducció l'apartat 3.2.

1. COMARQUES

(Resum de la taula 31)

	Any 1970 Població relativa conjunt Catalunya	Densitat habitants km ²
Anoia	1'29 %	72
Bages	2'69 %	116
Berguedà	0'90 %	39
Osona	1'93 %	88
	<hr/>	<hr/>
CONJUNT ABBO . . .	6'83 %	79
CATALUNYA	100'00 %	160

Les dades del decenni 1960-1970 representen un canvi en la relació dels ritmes de creixement en els seixanta primers anys del segle entre aquestes quatre comarques: Anoia i Osona han estat les que més han crescut en aquest decenni. Bages i Berguedà han experimentat una forta baixada (taules 30, 31, 32 i gràfic 11).

El Bages, amb 137.299 habitants, l'any 1970 —el 2'69 % del total de Catalunya—, ha anat alternant amb el Segrià, al llarg del segle (taula 30), el primer lloc com a comarca més poblada de la Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana de Barcelona. En els períodes 1900-1950 i 1950-1960, el Bages tingué un fort creixement de població, amb percentatges que en 1950-1960 superaren els del creixement absolut de Catalunya. Contràriament, en el període 1960-1970, l'increment ha estat bastant més baix que el ritme de creixement de Catalunya, inferior fins i tot al del creixement natural del Principat.

Osona, amb 92.132 habitants, l'any 1970, era la cinquena comarca de la Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana, en població absoluta. S'ha mantingut amb uns ritmes regulars de creixement absolut, durant el segle xx, superiors als del creixement natural de Catalunya. Seguint la tònica del conjunt del Principat, els increments han estat més vius darrerament.

L'Anoia —66.178 habitants, l'any 1970—, entre les quatre comarques que ara considerem, fou la de creixement més feble entre 1900 i 1950. Per contra, entre 1960 i 1970, fou la de creixement més fort entre totes —35'33 %.

El Berguedà tenia 45.843 habitants, l'any 1970. Tant entre el 1900 i el 1950 com al decenni següent, mantingué uns forts ritmes de creixement i ocupà els llocs setè i vuitè d'augment entre les comarques catalanes. Per contra, l'evolució demogràfica entre el 1960 i el 1970 fou per al Berguedà de signe negatiu, ja que decreixé un 4'40 %

Entre el Berguedà i el Bages hi ha una forta connexió, condicionada per l'abocament geogràfic del Berguedà cap al Bages. Tant aquesta comarca com les veïnes de l'Anoia i Osona es troben en una situació central dins Catalunya.

A part la comunicació d'aquestes comarques entre elles, totes tres estan talment situades que bona part de les intercomunicacions entre la Gran Barcelona del municipi i l'Àrea Metropolitana, d'una banda, i altres comarques catalanes, i més enllà les regions del centre i nord d'Espanya i sud de França, les travessen.

2. MUNICIPIS

La distribució de la població de l'ABBO segons el volum demogràfic dels municipis (taula 50 i gràfics 12 i 17) mostra una tònica molt similar a la de les altres províncies catalanes: disminució del percentatge de població establerta en municipis petits i augment del percentatge que viu en municipis mitjans i grans, que passa del 29'3 %, l'any 1900, al 59'4 %, l'any 1970.

Malgrat tot, l'any 1970, el 40'6 % de la població encara vivia en municipis amb menys de 5.000 habitants, bé que, certament, representa una notable disminució respecte al 70'7 % de l'any 1900.

Una característica exclusiva de l'ABBO és que la població establerta en municipis amb menys de 5.000 habitants, tot i presentar la disminució proporcional abans assenyalada, experimenta, tanmateix, un augment del nombre absolut d'habitants, entre 1900 i 1970, encara que l'últim quinquenni va disminuir fortament, ja que 4 municipis van superar els 5.000 habitants.

(Elaboració basada en les taules 34, 36, 37, 40, 42, 50, 53)

Índex de creixement de la població en els municipis amb menys de 5.000 habitants

	1900	1950	1960	1965	1970
Província de Tarragona	100	76	72	69	66
Província de Girona	100	90	88	87	79
Província de Lleida	100	97	93	86	80
ABBO ³⁸	100	109	111	115	104
Àrea Metropolitana	100	101	85	84	73

L'índex de creixement de tots aquests municipis de l'ABBO³⁸ resulta encara lleugerament més elevat que l'indicat a la taula precedent, si tenim en compte que set municipis, força importants dins aquesta categoria l'any 1900, posteriorment superaren el nivell dels 5.000 habitants, per la qual cosa ja no són comptabilitzats en aquest grup.

38. Per al càlcul de les dades de l'ABBO hem fet sovint ús d'un procediment indirecte: restar del total de la província els habitants de l'Àrea Metropolitana. Això ens obliga a mantenir una certa reserva respecte al valor d'aquests índexs de l'ABBO i de les deduccions que hi segueixen fins que no fem una comprovació directa.

Aquest creixement dels petits municipis —que l'any 1970 representaven un total de 142.101 habitants— ha estat un factor decisiu perquè la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana aconseguís, l'any 1970, un volum demogràfic equiparable al de les províncies de Tarragona, Girona i Lleida, de les quals restava força allunyada al començament del segle.

Tarragona, que sempre ha tingut un volum més reduït de població resident en municipis amb menys de 5.000 habitants que les províncies de Girona i Lleida, l'any 1900 superava l'ABBO per un ampli marge de 102.479 habitants establerts en aquests municipis (taule 34 i 50). L'any 1970 la diferència entre la població resident en municipis de menys de 5.000 habitants de la província de Tarragona i la de l'ABBO es reduí a 15.679 habitants (taules 34 i 50).

De dos municipis mitjans l'any 1900 ha arribat a haver-n'hi onze el 1970 (taula 51). És subratllable el caire de transició d'aquest grup si tenim present que els dos únics municipis —Berga i Manlleu— que al començament del segle oscil·laven entre els 5.000 i els 10.000 habitants, l'any 1965 ja van superar el nivell dels 10.000, mentre que els onze municipis que ara pertanyen a aquest grup mitjà provenen, tots ells, del grup dels de menys de 5.000 habitants.

La inestabilitat d'aquest grup de municipis de volum demogràfic mitjà ha produït una oscil·lació notable del seu percentatge d'habitants respecte al total de la població de l'ABBO: 5'8 % l'any 1900; 21'5 % l'any 1960; 14'8 % l'any 1965; 20'2 % l'any 1970 (taula 50).

Del 1960 al 1970, tres dels set municipis de 5.000 a 10.000 habitants —Cardona, Puig-reig i Sallent— van experimentar un decreixement de població. En 1965-1970, a més de seguir el decreixement d'aquests tres municipis, n'hi ha dos més —Súria i Gironella— de la mateixa categoria que s'afegeixen a la tònica recessiva (taula 51).

La lleugera recessió demogràfica d'aquests cinc municipis fluvials pot ésser un índex de la marxa històrica de la revolució industrial catalana, que —tot potenciant inicialment les poblacions amb rius d'aprofitament fabril— ha desplaçat posteriorment la localització d'alguns dels nuclis d'importància econòmica.

Cal, però, no exagerar el volum d'aquesta regressió demogràfica, puix que podem observar que la majoria de les poblacions de la mateixa conca del riu Llobregat han augmentat el nombre d'habitants. Entre aquestes: Navars i Sant Joan de Torroella —al Cardener— que juntament amb Santa Margarida de Montbui i Vilanova del Camí són els quatre municipis que el 1970 van superar de bell nou els 5.000 habitants.

Els cinc municipis de l'ABBO amb més de 10.000 habitants concentren el 39'2 de la població l'any 1970. Del 1900 al 1970 tots aquests municipis han doblat, almenys, el nombre d'habitants, de manera que Manresa —el municipi amb més població absoluta i de creixement més intens—, de 23.252 habitants l'any 1900, ha passat a tenir-ne 57.846 l'any 1970.

Malgrat tot, Manresa ha perdut el paper de ciutat més populosa de tota la Catalunya exterior a l'Àrea Metropolitana. Si l'any 1900, a tot Catalunya, exclosa la ciutat de Barcelona, només Sabadell passava al davant de Manresa amb un avantatge mínim de 42 habitants, cal tenir en compte, per contra, que durant la primera meitat del segle, a la Catalunya exterior a l'Àrea, Manresa fou superada per Lleida i, l'any 1965, per Tarragona, i que Girona se situà immediatament darrera Manresa.

La cèntrica ubicació de Manresa dins el territori català es pot veure potenciada per la projectada millora de vies de comunicacions que —apropant-la més a Barcelona pel sud i als Pirineus pel nord— en faria un important punt d'enllaç amb França que li permetria d'aconseguir, a llarg termini, un desenvolupament semblant al de les grans ciutats de l'Àrea Metropolitana.

El municipi d'Igualada ha accelerat, darrerament, el ritme de creixement, fins al punt de superar, el 1965, la ciutat de Vic —25.960 l'any 1970— que presenta, però, per la seva banda, un augment intens i constant.

Amb el recent creixement de Manlleu i Berga —any 1965—, les quatre capitals de comarca han superat el nivell demogràfic dels 10.000 habitants.

3. ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA, L'ANY 1970 (gràfic 13)

L'any 1970, les tres zones de concentració demogràfica de la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana s'estenien sobre un territori de 1.171 km² —el 26'3 % de la superfície de l'ABBO— amb una població de 284.985 habitants —el 81'4 % de la seva població (taula 33).

Aquestes xifres són considerablement més importants que les corresponents a les províncies de Lleida i Girona, alhora que també passen al davant de les de la província de Tarragona. L'accentuada concentració de la població es presenta, doncs, com una de les característiques més remarcables de la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana.

No suposa, però, la desaparició dels municipis amb menys de 5.000 habitants, bé que cal tenir present que els municipis d'aquest volum inclosos a les zones de concentració són els que mostren un creixement més intens.

Convé, també, d'observar l'armònica distribució de les zones de concentració dins el conjunt de l'ABBO i, àdhuc, dins cadascuna de les comarques que tenen unes capitals de densitat demogràfica remarcables —incloses a les zones— i voltades d'uns indrets de força des població.

3.1. Zona Manresa-Berga

Aquesta zona, que inclou 23 municipis amb una superfície conjunta de 695 km², és la més extensa de totes les zones de concentració demogràfica exteriors a l'Àrea Metropolitana. Els seus 154.343 habitants donen una mitjana de 222 habitants per km² (taules 33 i 52).

Des de Monistrol, municipi veí de l'Àrea Metropolitana, aquesta zona remunta el curs del riu Llobregat incloent-hi els municipis de Castellbell i el Vilar i Sant Vicenç de Castellet (6.831), on es bifurca cap a l'oest pel curs del riu Cardener en amunt amb els municipis de Castellsalí, Manresa (57.846 habitants), Sant Martí de Torroella (5.302), Callús i les poblacions mineres de Súria (6.869) i Cardona (7.006), i cap al nord, continuant Llobregat amunt, amb els municipis de Sant Fruitós de Bages, Navarxes, Artés, Santpedor, Sallent (8.650), Castellnou de Bages, Balsareny, Navars (5.036), tots ells de la comarca del Bages i ja dins la comarca del Berguedà, Puig-reig (5.748), Casserres, Gironella (5.703), Avià, Berga (12.285) i Cercs, el municipi situat més al nord de la zona (gràfic 17).

Aquesta zona mostra clarament la influència que el riu Llobregat té sobre la configuració demogràfica del conjunt de la província de Barcelona, circumstància que podrem observar amb més de detall quan estudiarem la part corresponent a l'Àrea Metropolitana.

3.2. Zona Vic-Manlleu

Quinze municipis de la comarca d'Osona formen una zona de concentració demogràfica polaritzada pels municipis de Vic (25.906 habitants), capital de la comarca, i per Manlleu (13.169), a la vora del riu Ter. El conjunt de la zona inclou 79.715 habitants, que, distribuïts per un territori de 292 km², donen una mitjana de densitat de 272 habitants per km² (taules 33 i 52).

Aquesta zona, que forma una franja vertical que divideix en dues parts la comarca d'Osona, té dos nuclis d'interès especial que reuneixen característiques diferenciadores. D'una banda, hi trobem Vic, regió preponderantment agrícola i integrada per municipis de petit volum demogràfic com Sant Martí de Riudeperes, Santa Eugènia de Berga, Taradell, Tona (4.376), Balenyà i Centelles (4.745) prop del límit amb l'Àrea Metropolitana. D'altra banda, al nord de Vic hi ha Gurb, que enllaça amb els municipis situats al voltant de Manlleu, població amb una indústria tèxtil d'una certa importància. A partir de Roda de Ter (4.383), els altres municipis remunten pràcticament el curs del riu Ter: Sant Hipòlit de Voltregà, les Masies de Voltregà, Torelló (8.889), Sant Vicenç de Torelló i Sant Pere de Torelló (gràfic 13).

3.3. Zona Igualada-Sant Sadurní

Hem inclòs aquí el municipi de Sant Sadurní d'Anoia, que pertany a l'Àrea Metropolitana, perquè constitueix una unitat demogràfica amb els altres vuit municipis de la zona que pertanyen a l'ABBO (gràfic 13). En el càlcul de les xifres absolutes i dels percentatges de la zona, farem notar expressament en cada cas la inclusió o exclusió del municipi de Sant Sadurní.

Sense el municipi de Sant Sadurní, aquesta zona, que s'estén sobre un territori de 184 km² —uns 203 km², inclòs Sant Sadurní—, que representen el 4'1 % de la superfície de l'ABBO i que l'any 1970 tenia una població conjunta de 51.126 habitants —uns 58.201, inclòs Sant Sadurní—, que representaven el 14'6 % dels habitants de l'ABBO, donava una mitjana de densitat de 278 habitants per km² —uns 287 habitants per km², inclòs el municipi de Sant Sadurní.

Vuit municipis de la zona pertanyen a la comarca de l'Anoia, mentre que Sant Sadurní pertany a l'Alt Penedès. Tots ells, però, se situen a la vora del riu Anoia, afluent del Llobregat pel vessant dret.

Igualada (27.941 habitants), capital de la comarca de l'Anoia, és el municipi més important de la zona. Al nord, s'hi troba el municipi d'Odena, i cap al sud els municipis de Vilanoveta del Camí (5.367), la Pobla de Claramunt, Santa Margarida de Montbui (5.229), Capellades (3.910), Vallbona, Piera (3.813) i Sant Sadurní d'Anoia (7.074); (taules 51 i 52; gràfics 13 i 17).

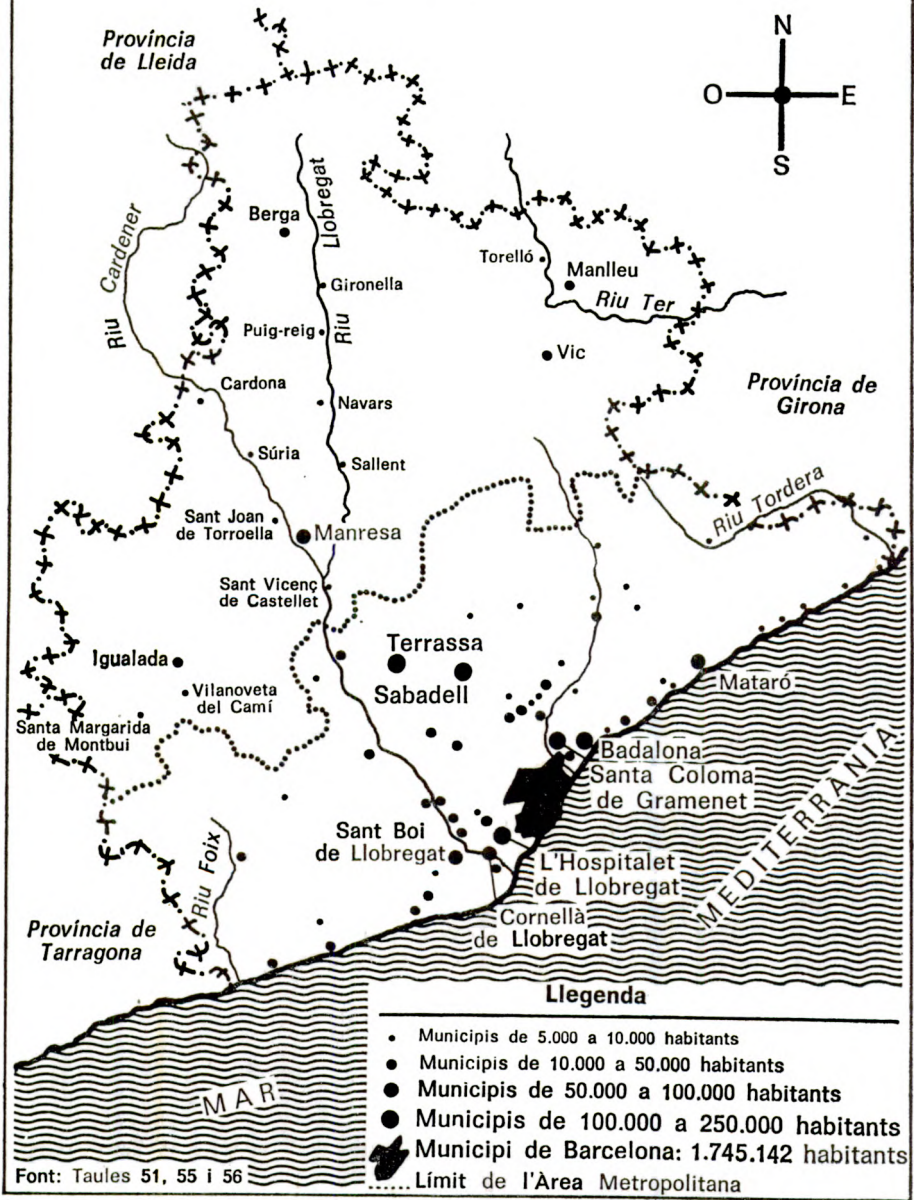
4. RESTA DE L'ANOIA, BAGES, BERGUEDA I OSONA

Excloses les tres zones de concentració demogràfica assenyalades, la resta de l'ABBO té un territori de 3.265 km² —el 73'7 % de la superfície de la província— amb una població de 64.893 habitants —el 18'6 % del total— i una densitat de 20 habitants per km², la més baixa —junt amb la resta de la província de Lleida— entre totes les restes de les altres unitats demogràfiques de Catalunya (taula 33).

Tenint en compte que tots els municipis amb més de 5.000 habitants ja es troben inclosos dins les zones de concentració demogràfica (taula 52), podem comprovar que no existeix cap nucli de població important situat fora de les zones esmentades.³⁹

39. Per a dades globals sobre la demografia de la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana (ABBO) en relació amb el conjunt de Catalunya i el conjunt d'Espanya, vegeu els capítols II i III.

GRAFIC 17
Mapa de la província de Barcelona amb els municipis de més de 5.000 ha-
bitants l'any 1970

TERCERA PART

VIII. AREA METROPOLITANA DE BARCELONA

Tant la delimitació geogràfica (gràfics 17 i 18) de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (capítol II, 1) com les dades que fan referència al conjunt de l'Àrea i les seves relacions demogràfiques amb la resta de la província de Barcelona i de Catalunya ja han estat exposades en capítols anteriors (especialment al capítol II).

En aquest capítol són estudiades les particularitats internes de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Per a aquest estudi seguim dos camins:

A l'apartat 1 fem la mateixa metodologia que hem utilitzat a les quatre grans unitats fins ara estudiades. És a dir, exposem successivament les comarques naturals, els municipis i les zones de concentració demogràfica. Així haurem completat amb una sistemàtica homogènia i compendiosa el recorregut pel territori del Principat.

A l'apartat 2 seguim un mètode més particularitzat per les característiques especials de l'Àrea. Per això tractem de diferents demarcacions progressivament més reduïdes i amb una població més i més concentrada a mesura que es troben geogràficament més a prop del municipi de Barcelona. Farem l'estudi detallat d'aquest municipi al capítol següent.

És inevitable que, en tractar la mateixa zona de població amb dues sistemàtiques diferents, es produeixin algunes repeticions. Creiem, però, que aquestes són justificades per a donar una visió més completa del complex conjunt de l'Àrea.

1. COMARQUES, MUNICIPIS, ZONES DE CONCENTRACIÓ I ZONA MENYS POBLADA

1.1. Comarques

De les set comarques naturals incloses dins l'Àrea Metropolitana de Barcelona ^{39bis} (gràfic 11), quatre ocupen els primers llocs, tant pel que fa a la població com a la densitat, entre les comarques de tota Catalunya (taules 30, 31 i 32).

(Resum de la taula 31)

	Any 1970 Població relativa conjunt Catalunya	Densitat habitants km ²
Barcelonès	45'29 %	16.511 ⁴⁰
Baix Llobregat	6'87 %	751
Vallès Occidental	8'97 %	873
Vallès Oriental	2'88 %	201
Maresme	3'71 %	574
Garraf	1'10 %	248
Alt Penedès	1'07 %	117
<hr/>		
ÀREA METROPOLITANA IN-		
CLOSA LA CAPITAL	69'88 %	1.086
ÀREA METROPOLITANA	35'81 %	572
CATALUNYA	100'00 %	160

El Barcelonès, que comprèn set municipis del pla de Barcelona —inclosa la capital—, amb una densitat exorbitant en comparació amb la de les altres comarques catalanes, tenia el 1970 una població de 2.319.871 habitants. És la comarca que més va créixer durant els cinquanta anys 1900-1950, amb un augment del 152 % (taula 32). Prioritat d'increment que trobàvem amb un avantatge encara més fort entre el 1860 i el 1900.

Si ens fixem, però, en el decenni 1950-1960, podrem veure que el percentatge d'increment del Barcelonès, 27'24 %, bé que superior al de les comarques exteriors a l'Àrea, és, tanmateix, notablement inferior als increments del Baix Llobregat i del Vallès Occidental.

Durant el període 1960-1970, el creixement del Barcelonès, tot i con-

39 bis. Amb l'excepció de l'Alt Penedès i el Garraf, que restaven adscrites a la Regió Tercera, les comarques avui dia incloses en la unitat tècnica anomenada Àrea Metropolitana de Barcelona van ser agrupades a la divisió territorial de Catalunya feta per la Conselleria d'Economia de la Generalitat, formant la Regió Primera.

40. 13.833 habitants per km² segons la taula 60. La diferència ve de les notables divergències en els càlculs de la superfície del Barcelonès a les taules 31 i 60 d'acord amb les fonts documentals respectives.

tinuar elevat (23'42 %), es troba lleugerament per sota de l'increment del conjunt de Catalunya i ocupa el lloc onzè d'increment comarcal.

A l'apartat 2 seran completades les dades sobre el Barcelonès.

El Vallès Occidental ocupa el segon lloc en població entre les comarques de Catalunya: 458.882 habitants l'any 1970, xifra més elevada que les corresponents a les províncies de Tarragona, Girona o Lleida. És també la segona comarca de Catalunya en densitat i en increment de població en tots els períodes que considerem a excepció de 1960-1970 pel que fa a l'increment de població —67'25 %— en què cedeix aquest lloc al Vallès Oriental (taula 32).

El Baix Llobregat, que segueix en nombre d'habitants —351.279— supera lleugerament la població de l'ABBO i la de la província de Lleida, el 1970. És també la tercera comarca en densitat, va ser la tercera en increment del 1900 al 1950, i ha arribat a ocupar el primer lloc d'increment comarcal entre el 1950 i el 1960, i, amb un fort avantatge sobre les comarques que la seguien, entre 1960 i 1970, amb un augment del 126'11 %.

La quarta comarca de Catalunya en població absoluta i en densitat és el Maresme: 190.949 habitants, l'any 1970. El seu ritme de creixement, que se situà immediatament per sota de la mitjana de Catalunya en el període 1900-1950 i 1950-1960, s'ha accelerat entre el 1960 i el 1970, amb un augment del 51'96 %.

El Vallès Oriental —149.137 habitants l'any 1970—, que per població i densitat ocupa el sisè i setè lloc entre les comarques catalanes, ha anat creixent durant aquest segle a un ritme superior al de la mitjana de Catalunya. Entre el 1960 i el 1970, fou la segona comarca en increment, 69'43 %.

Amb una densitat superior, però amb una població absoluta molt més reduïda, Garraf —56.238 habitants, l'any 1970— és també de les comarques que, des de l'any 1950, han anat presentant uns increments superiors al del conjunt de Catalunya.

L'Alt Penedès és la comarca de l'Àrea Metropolitana més allunyada de Barcelona, amb una població absoluta del mateix ordre que la de Garraf: 54.716 habitants, l'any 1970. El seu caràcter rural i més autònom respecte a la capital es reflecteix en un feble ritme de creixement. En els períodes 1900-1950 i 1950-1960 va situar-se per sota del creixement natural de la població de Catalunya. En el període 1960-1970 va superar aquesta taxa, sense arribar, però —amb un creixement del 20'07 %—, a la mitjana de creixement de la població total de Catalunya. La seva densitat, malgrat ésser inferior a la de les altres comarques de l'Àrea Metropolitana, únicament és superada, fora de l'Àrea, per la densitat de vuit altres comarques catalanes.

1.2. Municipis

Deixant per al capítol següent l'estudi del municipi de Barcelona, tractem ara dels municipis⁴¹ de l'Àrea Metropolitana sense la capital.

El caire preponderantment urbà de l'Àrea Metropolitana es reflecteix en l'elevat percentatge de població —81'7 % l'any 1970— que resideix en municipis de més de 10.000 habitants. Aquest percentatge resulta considerablement més alt que el que hem trobat a la resta de Catalunya (taula 53).

Des del 1900 fins ara, s'ha produït un capgirament total en la distribució de la població segons el volum demogràfic dels municipis (gràfic 20). Tant és així, que la província de Lleida —que té la proporció més forta d'habitants en municipis amb menys de 5.000 habitants: 64'6 % el 1965— oferia l'any 1965 pràcticament la mateixa distribució proporcional que l'Àrea Metropolitana l'any 1900. Darrerament, a l'Àrea Metropolitana residien en municipis amb menys de 5.000 habitants el 13 % el 1965, i el 8'5 % el 1970.

Del 1965 al 1970, la majoria dels 114 municipis amb menys de 5.000 habitants de l'Àrea van augmentar la població. Cal remarcar, també, que gairebé tots els municipis que, en aquest període, van disminuir es troben entre els de menys de 1.000 habitants.

Nombre de municipis⁴² amb més de 5.000 habitants

	1900	1950	1960	1965	1970
De 5.000 a 10.000 habitants	3	13	19	20	25
De 10.000 a 25.000 habitants	5	8	13	18	19
Amb més de 25.000 habitants	—	5	7	9	13
TOTAL (exclosa la capital)	8	26	39	47	57

L'observació d'aquestes dades ens fa veure fins a quin punt és forta i general la tònica de creixement en els municipis de l'Àrea, amb tendència a ésser més gran com més grans són els municipis.

Proporció de població resident en municipis amb més de 10.000 habitants a l'Àrea Metropolitana (taula 53):

1900	1950	1960	1965	1970
27'4 %	55'6 %	69'7 %	77'0 %	81'7 %

41. A l'Àrea Metropolitana és inclòs el municipi de Fogars de Tordera, que, malgrat pertànyer a la comarca de la Selva, es troba actualment dins l'administració de la província de Barcelona.

42. Per tal de facilitar la comparació hem considerat, durant tot aquest segle, homogeniament les delimitacions municipals, en el límits que oferien els anys 1965 i 1970. Així, per exemple, no incloem en aquesta taula la vila de Sarrià, que tenia l'any 1900, 6.576 habitants i que l'any 1921 fou annexionat al municipi de Barcelona.

Si encara hi afegiem la capital, l'any 1970 aquesta proporció seria del 90'6 %.

Tractem tot seguit dels municipis amb més de 25.000 habitants.

(Resum de la taula 56)

	Nombre d'habitants	
	Any 1900	Any 1970
1r. L'Hospitalet de Llobregat	4.948	241.978
2n. Badalona	19.240	162.888
3r. Sabadell	23.209	159.408
4t. Terrassa	15.956	138.697
5è. Santa Coloma de Gramenet	1.510	106.711
6è. Cornellà	2.197	77.314
7è. Mataró	19.704	73.129
8è. Sant Boi de Llobregat	5.311	50.051
9è. El Prat de Llobregat	2.804	36.363
10è. Vilanova i la Geltrú	11.856	35.714
11è. Granollers	6.755	30.066
12è. Esplugues de Llobregat	1.057	29.474
13è. Rubí	4.400	25.461

Com podem veure, cap d'aquestes poblacions no arribava als 25.000 habitants l'any 1900.

El creixement més espectacular ha estat el de Santa Coloma de Gramenet, que ha multiplicat per 70 la població de l'any 1900, seguit pel de l'Hospitalet de Llobregat, que l'ha multiplicada per prop de 50, i el de Cornellà, per 35. Cap d'aquests tres municipis no arribava als 5.000 habitants l'any 1900. A la primera meitat del segle, l'Hospitalet va experimentar el creixement més fort de tots els municipis, multiplicant-se per 15, mentre que Santa Coloma ho feia per 10 i Cornellà per 5.

Ja el 1950, l'Hospitalet era el capdavanter en població absoluta municipal amb 71.580 habitants. El 1970 era el municipi no capital de província més poblat de tot Espanya i ocupava el desè lloc entre totes les ciutats espanyoles.

Badalona i Sabadell van començar el segle amb un avantatge de població per a Sabadell, que ocupava aleshores el primer lloc després de la capital. A mitjan segle, Badalona arribava a un contingent de 61.645 habitants, mentre que Sabadell en comptava 54.494. El 1960, trobem un altre canvi: Sabadell, 105.152, i Badalona, 92.257. Les xifres abans reproduïdes ens mostren, per al 1970, un avantatge de 3.480 per a Badalona.

En quart lloc, segueix Terrassa, bé que el 1950 havia superat Sabadell i el 1960 igualava Badalona.

Ja hem parlat del creixement fortíssim de Santa Coloma de Gramenet. De 1960 a 1970 ha passat de 32.590 a 106.711.

En un altre nivell hi trobem Mataró, que, tot i haver crescut considerablement, ho ha fet a un ritme més suau, i així ha passat del segon lloc, que ocupava el 1900, al setè del 1970.

Per no allargar massa aquest apartat ens abstenim de tractar nominalment aquí dels municipis que segueixen els esmentats en població absoluta i remetem el lector a l'apartat següent, 1.3, i a les taules 54, 55 i 56, on donem les dades de població de cadascun dels municipis de l'Àrea Metropolitana en diferents anys (gràfics 18 i 19).

1.3. Zones de concentració demogràfica, l'any 1970⁴³ (gràfic 13)

1.3.1. Zona Contínuum urbà de Barcelona

Al voltant del municipi de Barcelona hi ha una zona que, unida a ell, forma un conjunt urbà amb contigüitat d'edificacions, bé que dividida administrativament en onze municipis (taules 58 i 59, gràfic 19).

Set d'aquests municipis integren, també, la comarca del Barcelonès: Barcelona (1.745.142 habitants), capital de la comarca, Badalona (162.888 hab.), Esplugues de Llobregat (29.474 hab.), Sant Adrià de Besòs (24.452 hab.), Sant Just Desvern (9.226 hab.), Santa Coloma de Gramenet (106.711 hab.) i Hospitalet de Llobregat (241.978 hab.).

Dels altres municipis, tres pertanyen a la comarca del Baix Llobregat: la capital, Sant Feliu de Llobregat (21.751 hab.), Cornellà (77.314 habitants) i Sant Joan Despí (16.055 hab.), i un altre municipi, Montgat (5.020 hab.), pertany a la comarca del Maresme (gràfic 13).

Aquests onze municipis —que s'estenen sobre una superfície de 195 km²,^{42bis} on resideixen 2.440.011 habitants— donen per al 1970 una densitat conjunta de 12.522 habitants per km², la més elevada, per molta diferència, de la de totes les altres zones de concentració de Catalunya. Aquesta zona, que només representa el 5'9 % de l'extensió total de l'Àrea Metropolitana i el 2'5 % de la província de Barcelona, concentra, però, el 95'9 % de la població de l'Àrea inclosa la capital (taula 33). A l'apartat 2.1.3. és completada la informació sobre el Contínuum urbà de Barcelona.

1.3.2. Litoral i conques de l'Àrea Metropolitana

Seguint el sistema que hem aplicat a la resta de Catalunya, de cercar sobre el mapa els municipis d'elevada densitat per tal de configurar unes zones de concentració de població, trobem dins l'Àrea Metropolitana, i envoltant totalment el Contínuum que acabem d'estudiar, una gran zona de forma irregular i ramificada amb forta densitat.

La consideració d'aquesta zona com a diferent del Contínuum no deixa d'ésser una certa arbitrarietat si tenim en compte que tota ella

42. bis. Altres fonts donen 186 km².

43. A la taula 61 hi ha la llista dels municipis de cadascuna d'aquestes zones distribuïts per comarques, amb les dades de població, superfície i densitat.

conflueix justament cap al Contínuum i la capital. Per això, donarem també, més endavant, la densitat conjunta del Contínuum i de la zona que l'envolta (apartat 1.3.3.). Si primer les tractem, però, separatament és per dues raons: la primera, la contigüitat d'edificacions que es dona entre els municipis del Contínuum, i la segona, que el grau de concentració de població arriba en els municipis del Contínuum a un nivell molt més elevat que en els de la zona del voltant.

Podem distingir en aquesta zona (gràfic 13) sis branques diferents, poc o molt relacionades amb conques hidrogràfiques i amb el litoral (taula 61).

Per a la costa nord, incloem 24 municipis del Maresme: sobre Montgat —que forma part del Contínuum urbà—, Tiana, més enllà Alella i Teià, i, a la costa, el Masnou (10.410 habitants), seguit de Premià de Mar (11.284 hab.) i Sant Joan de Vilassar (5.736 hab.), aparionats amb Sant Pere de Premià i Sant Genís de Vilassar (5.257 hab.) a la muntanya; més enllà: Cabrils, Cabrera de Mar (abans, Cabrera de Mataró) i Argenton, fins a arribar a la capital del Maresme, Mataró (73.129 hab.); segueixen Sant Andreu de Llavaneres, Sant Vicenç de Montalt, Caldes d'Estrac (Caldetes), Arenys de Mar (8.325 hab.) i Arenys de Munt (4.023 hab.); tornant a la Costa: Canet de Mar (6.556 hab.), Sant Pol de Mar, Calella (9.696 hab.), Pineda (7.776 hab.), Santa Susanna i Malgrat (9.174 hab.), que, juntament amb Palafolls, es troben al límit de l'Àrea Metropolitana. En el municipi següent, Blanes, comença la zona Costa Brava-Sud (capítol V, 3.2.) de la província de Girona.

Una altra branca, relacionada amb el riu Congost, inclou 12 municipis del Vallès Oriental: la Garriga (6.558 hab.), les Franqueses (5.539 habitants), Cardedeu (5.017 hab.), Canovelles (8.100 hab.) —capital de la comarca— Granollers (30.066 hab.), Parets (5.626 hab.) i, ja a la zona de confluència amb el Mogent, el Tenes i el Besòs, cap avall, després de Mollet (20.212 hab.), Montmeló (4.384 hab.), Martorelles, Montornès del Vallès (7.364 hab.), Sant Fost de Campsentelles i la Llagosta (7.349 hab.).

Una branca més estreta comença a Sant Feliu de Codines, del Vallès Oriental, i, penetrant tot seguit al Vallès Occidental per Caldes de Montbui (8.161 hab.), segueix el curs de la Riera de Caldes pels municipis de Palau de Plegamans i Santa Perpètua de Mogoda (8.217 hab.). Aquí enllaça tant amb la zona del Vallès Oriental ja esmentada com amb la del Vallès Occidental, que tot seguit exposem.

Deu municipis del Vallès Occidental configuren una gran branca central que agafa la major part de la comarca. Hidrogràficament s'orienta cap al Besòs mitjançant el Ripoll i les rieres subsidiàries i cap al Llobregat per la riera de les Arenes i d'altres afluents. Castellar del Vallès (7.683 hab.) i Terrassa (138.697 hab.) són els dos municipis més interiors, no gaire distanciat de la zona de concentració Manresa-Berga (capítol VII, 3.1.); segueixen Sabadell (159.408 hab.), capital de la comarca, Sant Quirze de Terrassa, Rubí (25.461 hab.), i cap a l'Est, Santa

Maria de Barberà (8.928 hab.), Ripollet (20.197 hab.), i finalment, tocant ja al municipi de Barcelona, Montcada i Reixac (22.462 hab.), Cerdanyola (19.945 hab.) i Sant Cugat del Vallès (20.669).

El Llobregat, des de la confluència amb l'Anoia, a Martorell, fins a la desembocadura, vertebra una altra branca de municipis d'alta densitat. Són només nou municipis, tots ells de la comarca del Baix Llobregat, puix que prescindim del municipis del marge oriental del riu des de Sant Feliu fins a mar, perquè ja han estat inclosos al Continuum urbà: Martorell (13.086 hab.), i, riu avall—, Sant Andreu de la Barca, el Papiol, Pallejà, Molins de Rei (14.456 hab.), Sant Vicenç dels Horts (14.509 hab.), Santa Coloma de Cervelló, Sant Boi de Llobregat (50.051 hab.) i el Prat de Llobregat (36.363 hab.).

Finalment, la branca de la costa meridional comprèn cinc municipis. Tres són de la comarca del Baix Llobregat: Viladecans (24.483 hab.), Gavà (24.213 hab.) i Castelldefels (13.219 hab.); el altres dos són de Garraf: Sitges (11.451 hab.) i la capital de la comarca, Vilanova i la Geltrú (35.714 hab.). Entre aquests dos últims municipis s'interposen uns pocs metres que pertanyen al municipi interior de Sant Pere de Ribes, del qual prescindim per la seva feble densitat.

Els 64 municipis d'aquesta zona del litoral i conques de l'Àrea Metropolitana s'estenen sobre un territori de 1.052 km², que amb els seus 985.838 habitants, donen una mitjana de densitat de 937 habitants per km². La importància de la zona resulta evident en comprovar que, malgrat posseir la superfície més extensa de totes les zones de concentració de Catalunya, té una densitat que és el doble de la zona de concentració Tarragona-Reus-Valls, primera en densitat de la Catalunya exterior a l'Àrea (taula 33).

1.3.3. Conjunt de zones de concentració demogràfica de l'Àrea Metropolitana

Considerant ara conjuntament el Continuum urbà i la zona del litoral i conques que l'envolta, trobem 76 municipis contigus, 51 dels quals superen els 5.000 habitants. Tenen una superfície global de 1.266 km² —el 38'4 % de la superfície de l'Àrea i el 3'96 % de la de Catalunya. En aquestes dades s'inclouen també les del municipi de Sant Sadurn d'Anoia (taula 33).

Aquest conjunt, amb una població de 3.432.923 habitants —el 95'9 % dels de l'Àrea i el 67'01 % de Catalunya—, té una densitat de 2.712 habitants per km².

1.4. Resta de l'Àrea Metropolitana

La resta de l'Àrea Metropolitana, tot i posseir un territori de 2.031 km², equivalents al 61'6 % de la superfície total de l'Àrea (gràfic 13),

només compta amb 146.393 habitants, que representen solament el 4'1 % de la població total de l'Àrea.

La densitat —72 habitants per km²— és d'un ordre semblant al de la mitjana d'Espanya i, malgrat ésser superior a la de la resta de Catalunya no inclosa en les zones de concentració demogràfica (taula 33), contrasta fortament amb les elevades densitats de les zones de concentració de l'Àrea que acabem d'estudiar.

Dels 86 municipis situats en aquesta part de l'Àrea, únicament sis superen els 5.000 habitants. Sant Celoni (9.297 habitants), Tordera (5.277 habitants), no inclòs en la zona de concentració, car la gran extensió territorial li dona una baixa densitat; Esparreguera (7.635 habitants) i Olesa de Montserrat (10.092 habitants), separats de la zona de concentració únicament pel municipi d'Abrera, que té una població i una densitat molt baixes; Sant Sadurní d'Anoia (7.014 habitants), en contigüitat amb els municipis de concentració demogràfica de prop d'Igualada (vegeu, al capítol VII, 33) queda inclòs a la zona Igualada-Sant Sadurní; i Sant Pere de Ribes (5.291 habitants).

Vilafranca del Penedès (17.546 habitants), capital de l'Alt Penedès, és l'únic nucli important de població de l'Àrea geogràficament allunyat de les zones de concentració demogràfica. Hi trobem al voltant alguns municipis amb densitats superiors als 100 habitants per km², però no resulten suficients per a confegir una zona de concentració pel fet que són municipis de poca població absoluta i no pas tots en estricta contigüitat. Remarquem, però, aquests inicis de concentració, capitalitzats per Vilafranca.

2. DEMARCACIONS INFLUÏDES PEL MUNICIPI DE BARCELONA

A l'interior de l'Àrea Metropolitana trobem que la distància respecte a la capital és, de fet, un determinant del grau de concentració de la població. Sense prendre, però, aquesta afirmació amb una exactitud de detall matemàtic, fem ús, entre el límit de l'Àrea i el del municipi de Barcelona, de quatre altres delimitacions. Cadascuna d'elles, amb una amplitud progressivament més gran, contorneja una demarcació centrada a la capital.

Ja hem parlat de les dues demarcacions més cenyides al municipi de Barcelona: la comarca natural del Barcelonès (capítol VIII, 1.1.) i el Contínuum urbà (capítol VIII, 1.3.1.). En una extensió més gran trobem dues altres demarcacions utilitzades en la tècnica urbanística: la Comarca del Pla 1953 i la demarcació delimitada per la isocrona no ponderada d'una hora.

Tot seguit, a l'apartat 2.1., descrivim la composició interna de les demarcacions amb els municipis que inclouen, i després, a l'apartat 2.2., en una panoràmica comparada, donem les dades conjuntes de cada demarcació. Finalment, a l'apartat 2.3., resumirem les conclusions deduïbles de la descripció anterior.

2.1. Descripció de les demarcacions

2.1.1. Demarcació delimitada per la isòcrona no ponderada d'una hora.

Anomenem *isòcrona no ponderada d'una hora* la línia formada per la unió dels límits dels municipis que es troben a una hora de distància —per trens i autobusos públics— des del centre de Barcelona-capital (gràfic 18).

La consideració d'aquesta línia isòcrona esdevé important si tenim en compte que l'establiment de la població —i consegüentment la seva distribució geogràfica— és molt determinat per la proximitat i facilitat de trasllat entre els llocs d'habitatge i els llocs de treball i vida social.

La demarcació formada per aquest límit té una superfície aproximada de 1.789 km² i comprèn, a més de la capital, 102 municipis.

Comparant-la amb les zones de concentració demogràfica de l'Àrea, abans esmentades (apartat 1.3 i gràfic 13), hi trobem moltes semblances. La diferència més gran és que la meitat de l'Alt Penedès i la part alta del Baix Llobregat, inclosos en la demarcació limitada per la isòcrona d'una hora, no entraven en les zones de concentració. És en aquests indrets on trobem els dos únics municipis amb població superior als 5.000 habitants —Esparreguera i Olesa de Montserrat— que, tot i entrar en la demarcació de la isòcrona d'una hora, són exclosos de les zones de concentració demogràfica.

Contràriament, tres altres municipis d'una categoria demogràfica semblant —Malgrat, la Garriga, Castellar del Vallès—, que tot just entraven en les zones de concentració demogràfica, resten a l'exterior de la demarcació de la zona delimitada per la isòcrona.

Finalment, els municipis de Tordera, Sant Celoni, Vilafranca del Penedès i Sant Pere de Ribes són els únics de l'Àrea Metropolitana, amb més de 5.000 habitants, que es troben fora tant de la demarcació de la isòcrona d'una hora com de les zones de concentració demogràfica.

Les dades demogràfiques del conjunt d'aquesta demarcació i de les que segueixen seran donades a l'apartat 2.2.

2.1.2. Comarca de Barcelona del Pla 1953

Aquesta *comarca* és una demarcació (gràfics 18 i 19), creada pel Plan Comarcal de Ordenación Urbana de Barcelona y su Zona de Influencia, aprovada per llei del 3 de desembre de 1953.^{43bis}

Té una superfície aproximada de 488 km² i el seu àmbit és bastant semblant al que formaria la isòcrona no ponderada de *mitja hora*, aplicant els criteris abans esmentats (apartat 2.1.1).

^{43 bis.} El 24 de setembre de 1974, el que era la comarca del Pla 1953 ha rebut un nou status jurídic i una nova denominació: Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona (EMMB). Vegeu també l'apartat 2.4 al final d'aquest capítol.

La Comarca del Pla 1953 comprèn 26 municipis (taula 57), a més de la capital, deu dels quals formen el Contínuum urbà (apartats 2.1.3. i 1.3.1.). Dels 16 municipis restants, 11 superen els 10.000 habitants: Castelldefels, Gavà, Viladecans, el Prat de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Sant Vicenç dels Horts, Molins de Rei, Sant Cugat del Vallès, Cerdanyola, Ripollet i Montcada i Reixac. Els altres cinc municipis no arriben als 5.000 habitants: Sant Climent de Llobregat, Santa Coloma de Cervelló, Pallejà, el Papiol i Tiana.

La població d'aquesta demarcació, exclosa la capital, es va multiplicar per 13 el 1900 i el 1970. Molt per damunt d'aquest creixement, a més de Santa Coloma de Gramenet, l'Hospitalet i Cornellà, ja esmentats (apartat 1.2.), hi trobem Castelldefels, que ha multiplicat per 46 la seva població —al començament de segle només era de 289 habitants—, Esplugues de Llobregat, que l'ha multiplicada per 28, Cerdanyola per 21, Viladecans per 20 i Sant Adrià de Besòs per 58'5.

Cap dels sis municipis amb població inferior als 5.000 habitants, l'any 1965, no havia arribat a quintuplicar la població, durant els 65 primers anys del segle. I, tanmateix, els 20 municipis amb més de 5.000 habitants, tots l'havien multiplicada per més de cinc, a excepció de Sant Feliu de Llobregat i Molins de Rei, que únicament la multiplicaren per quatre.

2.1.3. Contínuum urbà de Barcelona

Ja hem tractat d'aquesta demarcació com a zona de concentració demogràfica (apartat 1.3.1), amb dades del 1970. La tornem a tractar aquí, pel fet que és un conjunt essencialment determinat per la seva contigüitat amb la capital.

Els 98 km² que afegeixen al municipi de Barcelona els 10 municipis del Contínuum (gràfics 18 i 19) dupliquen la superfície real de la ciutat fent-la arribar als 195 km².

Dins el Contínuum podem distingir clarament dues subàrees (taula 58), a una banda i a l'altra del municipi de Barcelona.

Quatre municipis formen la subàrea del Besòs: Santa Coloma de Gramenet, Sant Adrià de Besòs, Badalona i Montgat. Els altres sis es troben a la subàrea del Llobregat: Sant Feliu, Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Esplugues, Cornellà i l'Hospitalet.

L'any 1900 el conjunt de municipis de la banda del Besòs tenia una població —21.168 habitants— molt superior al conjunt dels de la banda del Llobregat —13.789 habitants. Contràriament, el 1970 trobem l'ordre invertit: els del Besòs, 299.071 habitants, i els del Llobregat, 395.798 habitants.

Com veiem, mentre la subàrea del Besòs s'ha multiplicat per 14'1, en el període 1900-1970, la del Llobregat ho ha fet per 28'7, en el mateix temps; malgrat que és un municipi del Besòs, Santa Coloma de Gramenet, el que ha crescut més (apartat 1.2.).

En arribar Montgat als 5.020 habitants, l'any 1970, cap municipi del Continuum urbà no es troba, des d'aquesta data, per sota dels 5.000 habitants.

2.1.4. El Barcelonès

Apropant-nos més al municipi de Barcelona, trobem la comarca natural del Barcelonès (taules 30 a 32, 58 a 60, gràfics 11 i 19), ja esmentada (apartat 1.1.). Té una superfície de 167'71 km², 70 dels quals pertanyen als municipis de Badalona, Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet, Esplugues de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat i Sant Just Desvern. Ocupa els 97'62 km² restants el terme municipal de Barcelona.⁴⁴

L'any 1970, únicament Sant Just Desvern, amb 9.226 habitants, no arribava als 20.000 habitants.

2.2. Comparació entre les demarcacions influïdes pel municipi de Barcelona⁴⁵

2.2.1. Superfícies

Donem, a continuació, les dades que fan referència, d'una banda, a cada DEMARCACIÓ íntegrament considerada, i de l'altra, a les respectives CORONES, és a dir, el territori que cada nova demarcació *afegeix* a la immediatament inferior (gràfics 18 i 19).

	Superfície km ²	
	Demarcacions inclosa capital	De les corones
Municipi de Barcelona (cf. nota 44)	98 aprox.	—
Barcelonès (cf. nota 44)	168 aprox.	70 aprox.
Continuum urbà (cf. nota 42 bis)	195 aprox.	27 aprox.
Comarca del Pla 1953	488 aprox.	293 aprox.
Isòcrona d'una hora	1.828 aprox.	1.339 aprox.
Area Metropolitana	3.292 aprox.	1.464 aprox.
Area Metropolitana inclosa la capital		<u>3.292</u>

El salt proporcionalment més fort és fet entre la Comarca del Pla 1953 i la demarcació limitada per la isòcrona d'una hora. L'extensió afegida més gran és la de la corona de l'Area Metropolitana, seguida de prop per la corona de la isòcrona d'una hora. El Continuum urbà, per contra, afegeix poc a la superfície del Barcelonès.

44. Taula 60. Altres fonts indiquen per al Barcelonès una superfície de 140'5 km² (taula 31), i de 91 km² per al municipi de Barcelona (taula 44).

45. En tot aquest apartat fem ús de les dades que hi ha a les taules 43 a 48 i 54 a 61 i d'altres dades que figuren a les fonts citades a peu de plana en aquestes taules. Els quadres sintètics que donem en aquest apartat són sovint el resultat d'una elaboració que combina dades de bastants de fonts de les indicades. Les hem esmentades aquí totes plegades per tal d'estalviar uns detalls que carregarien excessivament la lectura.

2.2.2. Nombre i distribució per habitants dels municipis

<i>Nombre de municipis</i>	<i>Demarcacions inclosa capital</i>	<i>Corones</i>
Municipi de Barcelona	1	1
Barcelonès	7	6
Contínuum urbà	11	4
Comarca del Pla 1953	27	16
Isòcrona d'una hora	103	76
Area metropolitana inclosa cap .	162	59
TOTAL		<u>162</u>

Hom observa una progressió semblant entre el nombre de municipis i les superfícies respectives, a excepció de la corona de l'Àrea Metropolitana, que, tot i ésser més extensa que la corona de la isòcrona d'una hora, inclou menys municipis.

Distribució dels municipis segons el nombre d'habitants.
Any 1970

<i>Demarcacions inclosa la capital</i>	<i>Menys de 1.000</i>	<i>De 1.000 a 4.999</i>	<i>De 5.000 a 9.999</i>	<i>De 10.000 a 25.000</i>	<i>De 25.000 a 99.999</i>	<i>100.000 i més</i>
Municipi de Barcelona	—	—	—	—	—	1
Barcelonès	—	—	1	1	1	4
Contínuum urbà	—	—	2	3	2	4
Comarca del Pla 1953	—	5	2	12	4	4
Isòcrona d'una hora	11	40	20	18	8	6
Area Metropolitana	41	63	25	19	8	6

En aquest quadre apareix molt clar el lligam que, en realitat, hi ha entre la urbanització i l'apropament a la capital i correlativament entre la ruralització i la distància a la capital. El fet que fins a arribar a la Comarca del Pla 1953 no es trobin municipis amb població inferior als 5.000 habitants, i d'altra banda, el fet que entre el límit de la isòcrona d'una hora i el de l'Àrea Metropolitana únicament hi hagi un municipi amb més de 10.000 habitants, n'és un indicador molt significatiu.

Vegeu al final d'aquest capítol VIII, 2.4. la nota complementària sobre el que l'Anuari Demogràfic de l'ONU defineix com a ciutat pròpiament i com a aglomeració urbana i les implicacions que porta l'aplicació d'aquests conceptes a Barcelona.

2.2.3. Població total de les demarcacions i corones (gràfic 21).

*Població de les demarcacions inclosa la capital.
Any 1970 (taula 59)*

	<i>Habitants</i>	<i>% de l'Àrea M. inclosa la capital</i>
Municipi de Barcelona	1.745.142	48'75 %
Barcelonès	2.319.871	64'81 %
Contínuum urbà	2.440.011	68'16 %
Comarca del Pla 1953	2.713.797	75'81 %
Isòcrona d'una hora	3.469.652	96'93 %
Àrea Metropolitana	3.579.316	100'00 %

*Població de les demarcacions exclosa la capital.
Any 1970 (taula 59)*

	<i>Habitants</i>	<i>% de l'Àrea M. exclosa la capital</i>
Barcelonès	574.729	31.33 %
Contínuum urbà	694.869	37'88 %
Comarca del Pla 1953	968.655	52'81 %
Isòcrona d'una hora	1.724.510	94'02 %
Àrea Metropolitana	1.834.174	100'00 %

En aquest quadre podem apreciar que el límit de la Comarca del Pla 1953 divideix la població de l'Àrea Metropolitana aproximadament en dues meitats.

Per tal de precisar el que cada demarcació afegeix a la precedent, donem tot seguit la població de les corones:

Població de Barcelona i les corones (taula 59)

	<i>Habitants</i>		<i>% de l'Àrea M. inclosa la capital</i>	
	<i>Any 1965</i>	<i>Any 1970</i>	<i>Any 1965</i>	<i>Any 1970</i>
Municipi de Barcelona . . .	1.655.603	1.745.142	54'56 %	48'75 %
Corona del Barcelonès . . .	412.417	574.729	13'59 %	16'06 %
Corona del Contínuum urbà .	79.692	120.140	2'63 %	3'36 %
Corona de la Comarca 1953 .	181.956	273.786	6'00 %	7'65 %
Corona de la isòcrona	608.123	755.855	20'04 %	21'12 %
Corona de l'Àrea M.	94.894	106.301	3'13 %	2'97 %
Desajust de xifres	1.705	3.363	0'06 %	0'09 %
TOTAL Àrea Metropolitana in- clusa la capital	3.034.390	3.579.316	100'00 %	100'00 %

La comparació entre les dades de 1965 i 1970 mostra clarament la baixada proporcional de la població del Municipi de Barcelona dintre del conjunt de l'Àrea Metropolitana. Totes les altres corones creixen proporcionalment a excepció de la corona de l'Àrea Metropolitana que té una lleugera reducció relativa.

2.2.4. Densitats

Les densitats de població queden clarament escalonades des del nucli central de l'Àrea Metropolitana —el municipi de Barcelona— fins a la part més perifèrica —la corona de l'Àrea (gràfic 23).

Densitats de població. Any 1970 (taula 60)

	<i>Habitants km²</i>
Municipi de Barcelona	17.877
Corona del Barcelonès	8.200
Corona del Contínuum urbà	4.415
Corona de la Comarca del Pla 1953	933
Corona de la isòcrona d'una hora	564
Corona de l'Àrea Metropolitana	73

El salt més fort de densitats es dona entre la corona de l'Àrea Metropolitana —de densitat molt similar a la d'Espanya— i la corona de la isòcrona d'una hora. Les diferències més petites es troben entre les densitats de la Comarca del Pla 1953 i de la corona de la isòcrona d'una hora.

2.2.5. Evolució dels increments de població de l'any 1900 al 1970

Tornant a la consideració separada de les demarcacions i de la capital, donem primer les dades dels creixements de població experimentats, durant aquest segle, fins a l'any 1970 (taules 57 i 58 i gràfic 22).

Índex de creixement del municipi de Barcelona i de les demarcacions exclosa la capital

	<i>Període 1900-1965 base 1900 = 100</i>	<i>Període 1950-1965 base 1950 = 100</i>	<i>Període 1965-1970 base 1960 = 100</i>
Municipi de Barcelona	310	129	105
Barcelonès	1.046	248	139
Contínuum urbà	1.068	259	141
Comarca del Pla 1953	914	254	144
Àrea Metropolitana	419	200	133

Ja a primer cop d'ull, podem apreciar en el quadre anterior la gran diferència que s'ha escaigut entre l'increment del municipi de Barcelona (vegeu, però, el que dèiem a la nota) i el molt més fort increment del Barcelonès, el Contínuum urbà i la Comarca del Pla 1953 (gràfic 22). Entre aquestes tres últimes demarcacions, és remarcable un eixamplament progressiu de la tònica de màxim creixement: bé que el Barcelonès té el creixement global més fort en els 50 anys 1900-1950 (taules 57 i 58) en el darrers vint anys el Contínuum urbà i la Comarca del Pla 1953 han crescut a uns ritmes semblants i fins i tot més elevats que no el Barcelonès.

Tot seguit donem un índex més sensible, perquè es tracta no ja de les demarcacions, sinó de les corones, de superfície més reduïda. Els índexs fan referència al període més recent del 1965 al 1970.

Índex de creixement del municipi de Barcelona i de les Corones

	<i>Període 1965-1970 base 1965 = 100</i>
Municipi de Barcelona	105
Corona del Barcelonès	139
Corona del Contínuum urbà	150'8
Corona de la Comarca del Pla 1953	150'5
Corona de la isòcrona d'una hora	124'3
Corona de l'Àrea Metropolitana	112'0

Creixement del total de l'Àrea exclosa la capital	133'0
Creixement del total de l'Àrea inclosa la capital	118'0
Creixement de Catalunya	114'0
Creixement d'Espanya	105'8

Aquestes dades ens confirmen que el creixement més elevat continua produint-se, en proporcions semblants, al Contínuum urbà i a la Comarca del Pla 1953. Podem apreciar també el fort increment del Barcelonès i de la Corona de la isòcrona d'una hora, important pel contingut de població que suposa.

La Corona de l'Àrea Metropolitana creix a un ritme superior al del municipi de Barcelona, que dona el creixement més baix, entre les superfícies de l'Àrea Metropolitana considerades en aquest apartat.

2.3. Conclusions

a) Dins l'Àrea Metropolitana es produeix una clara relació entre les densitats de les diferents demarcacions i llur apropament al municipi de Barcelona, on la densitat és elevadíssima.

Fins a arribar a una distància des del centre de la capital superior a la que es pot fer en una hora de tren o autobús, la densitat de població, dins l'Àrea Metropolitana, és en general bastant més alta que la del conjunt de Catalunya.

b) La distribució dels municipis segons el nombre d'habitants està també escalonada en relació amb l'apropament de les poblacions al municipi de Barcelona.

No queda ja cap municipi amb població inferior als 5.000 habitants en tot el Continuum urbà barceloní. Per contra, més enllà de la isòcrona d'una hora prepondera la població establerta en municipis d'aquesta dimensió demogràfica.

c) El ritme de creixement més fort dins l'Àrea Metropolitana es dona darrerament en la demarcació compresa entre el límit exterior de la comarca del Barcelonès i el de la Comarca del Pla 1953 (bastant aproximat al de la distància recorreguda en mitja hora en tren o autobús, des del centre de la ciutat).

Entre aquesta delimitació i la formada per la distància d'una hora de camí en serveis públics, el creixement també és molt elevat, i fins i tot més enllà, fins al límit de l'Àrea, l'increment demogràfic és més fort que al municipi de Barcelona.

d) El territori sotmès al màxim ritme d'increment de població de l'Àrea Metropolitana s'ha anat ampliant. Mentre que, durant la primera meitat del segle, el Barcelonès va tenir el màxim creixement de l'Àrea Metropolitana, darrerament la demarcació de màxim creixement s'ha ampliat al conjunt de la Comarca del Pla 1953.

El municipi de Barcelona, però, que durant la primera meitat del segle va créixer a un ritme més fort que l'Àrea Metropolitana, ha esdevingut darrerament la demarcació de l'Àrea de creixement més feble, inferior fins i tot a la mitjana de creixement de Catalunya.

Cal tenir en compte, però —com veurem al capítol IX—, que el que diem del conjunt del municipi de Barcelona no és igualment aplicable a cadascun dels seus districtes interiors.

2.4. *Nota complementària: la ciutat pròpiament dita i l'aglomeració urbana*

L'Anuari Demogràfic de l'ONU (United Nations, Demographic Yearbook 1970) distingeix entre les ciutats pròpiament dites i les aglomeracions urbanes (id., pp. 432-479). En donar compte, però, de la població de les ciutats d'Espanya amb més de 100.000 habitants, fa saber que la població dels municipis, que reproduïx perquè es tracta de les estadístiques disponibles, no resulta plenament adequada a cap d'aquelles dues categories estandarditzades.

Segons la definició que dona l'Anuari de què és una *aglomeració urbana*, aquesta no s'escapa amb el nucli urbà i els seus suburbis, ans

permet d'incloure-hi «*thickly settled territory lying outside of, but adjacent to, the city boundaries*» (*id.*, p. 29). A manca d'una delimitació més primfilada —el que hom diu al capítol VIII 1.3. ofereix indicacions aprofitables en aquest aspecte—, diríem que entre les demarcacions a què aquí fem referència, la isocrona d'una hora, que l'any 1970 tenia 3.469.652 habitants, és la que millor s'adiu amb aquella definició referida a Barcelona. La forta densitat d'aquesta demarcació i de la seva corona —vegeu taula 60— justifica aquesta elecció. Una visió maximalista potser inclouria aquí tota l'Àrea Metropolitana de Barcelona, Resumint, diríem que l'any 1970 la població de l'aglomeració urbana barcelonina s'acostava als 3.500.000 habitants.

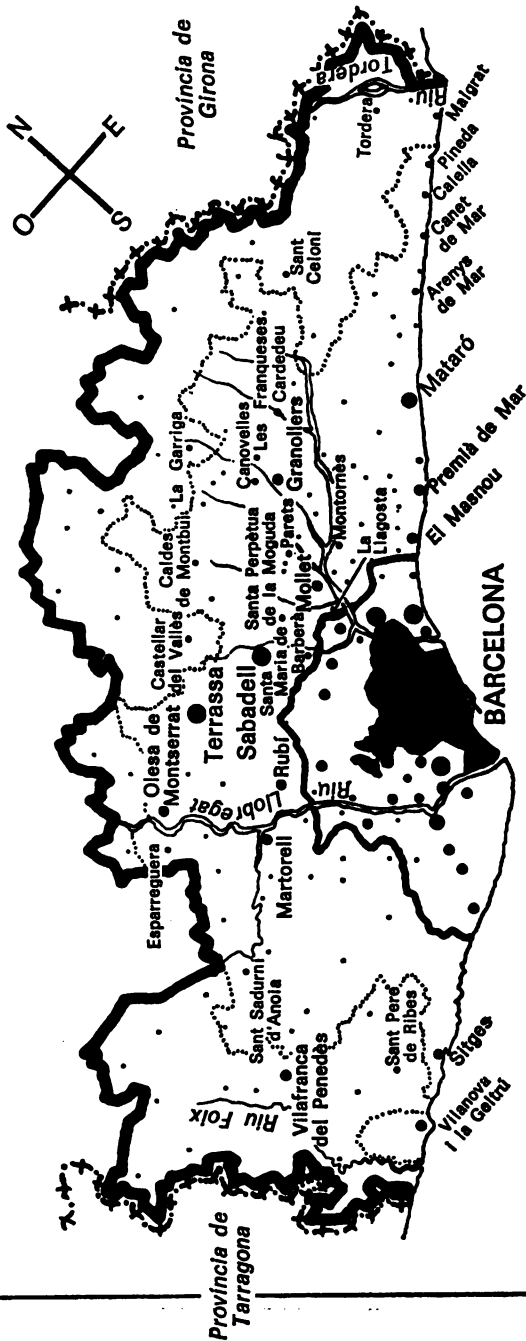
Pel que fa a la *ciutat pròpiament dita*, a primera vista proposaríem el Contínuum urbà com a base per a delimitar aquella unitat referida a la Barcelona del 1970 —vegeu Introducció 3.2 i capítol VIII 1.3.1 i 2.1.3—. Prenent, però, com a norma la definició que dona l'Oficina d'Estadística de l'ONU, hem d'excloure-hi el Contínuum urbà barceloní, per tal com li manca el status jurídic en què aquella definició posa tot l'èmfasi: «*A city proper is a large locality with legally fixed boundaries and an administratively recognized urban status which is usually characterized by some form of local government*» (*id.* p. 29). Dues entitats podrien entrar en aquesta definició: el municipi de Barcelona i la Comarca del Pla 1953. Pel que fa a aquesta, el seu status jurídic s'ha vist reforçat en ésser transformada oficialment en l'Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona des del 24 de setembre de 1974. Cap d'aquestes dues unitats no ens deixa plenament satisfets: el municipi, amb 1.745.142 habitants l'any 1970, és una unitat massa estreta per a delimitar la realitat demogràfica de la ciutat, i la Comarca del pla 1953 o Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona, amb 2.713.797 l'any 1970 inclou algunes zones rurals que no s'adiuen plenament amb el concepte (vegeu *id.* p. 478, nota 283). En la disjuntiva, més inadequació trobem des d'un punt de vista demogràfic en el municipi que en la Comarca del Pla 1953 o EMMB, per tal com la diferència amb la població del Contínuum urbà, que l'any 1970 tenia 2.440.011 habitants, és més forta en aquell que en aquesta.

Allò que certament creuríem inadequat fóra una solució simplificada que reduís l'aglomeració urbana barcelonina als límits de la Comarca del Pla 1953 o Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona.

GRAFIC 18

Mapa de l'Àrea Metropolitana de Barcelona amb els municipis de més de 5.000 habitants l'any 1970

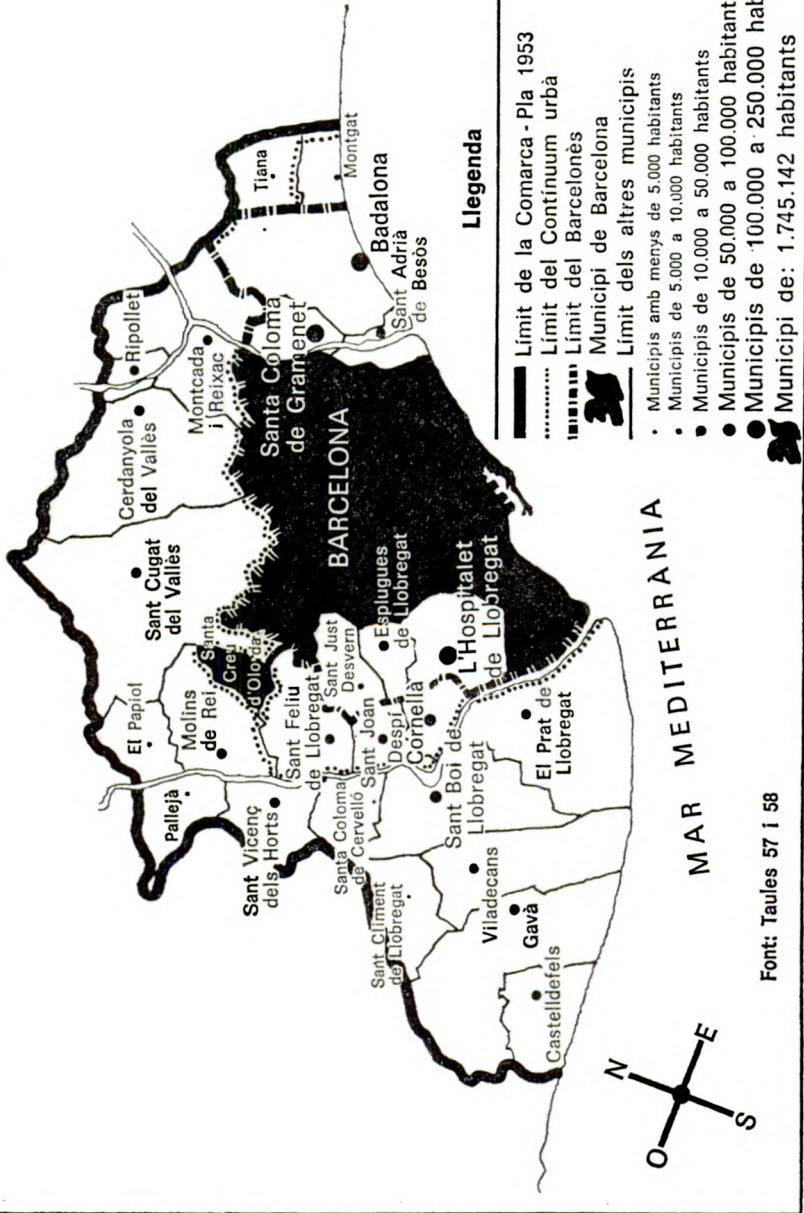
Llegenda

- Municipis amb menys de 5.000 habitants
  - Municipis de 5.000 a 10.000 habitants
  - Municipis de 10.000 a 50.000 habitants
  - Municipis de 50.000 a 100.000 habitants
  - Municipis de 100.000 a 250.000 habitants
  - Municipi de Barcelona
-
- +—+—+—+— Límit de la província
  - Límit de l'Àrea Metropolitana
  - Límit de la isòcrona d'una hora
  - Límit de la Comarca - Pla 1953=EMMB

Font: Taules 54, 55 i 56

GRÀFIC 19

Mapa de la Comarca Pla 1953 (= Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona), del Continuum Urbà i del Barcelonès, amb la població dels municipis l'any 1970

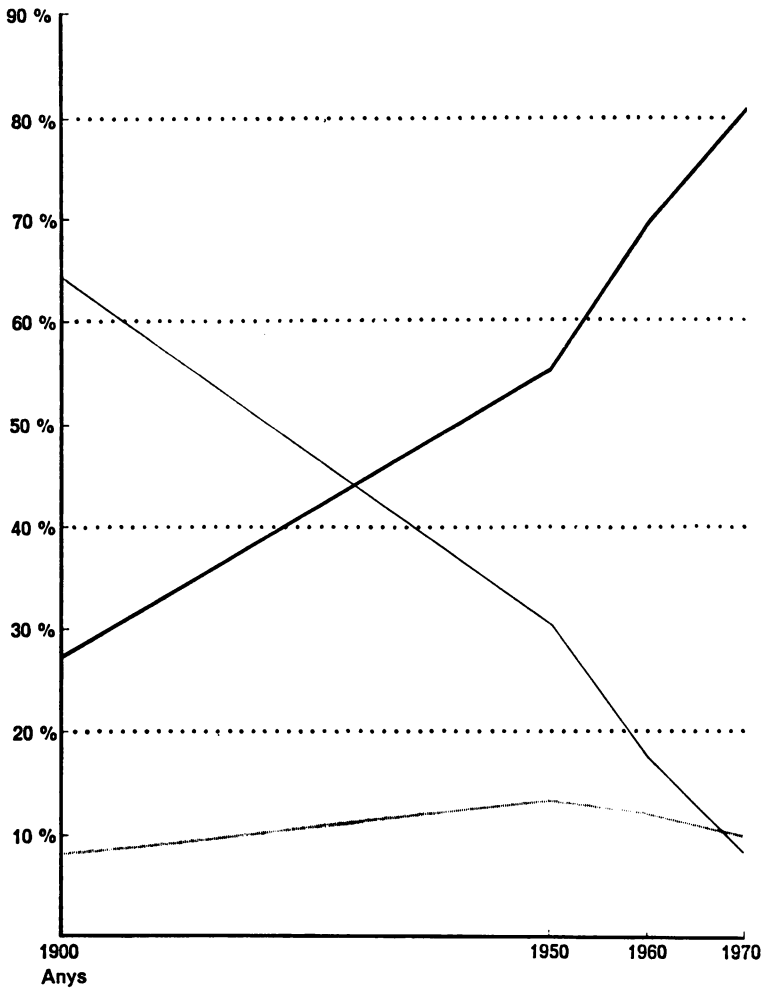
Font: Taules 57 i 58

MAR MEDITERRANEA

GRÀFIC 20

Evolució de la població a l'Àrea Metropolitana (sense el municipi de Barcelona) segons el volum demogràfic dels municipis, de l'any 1900 a l'any 1970

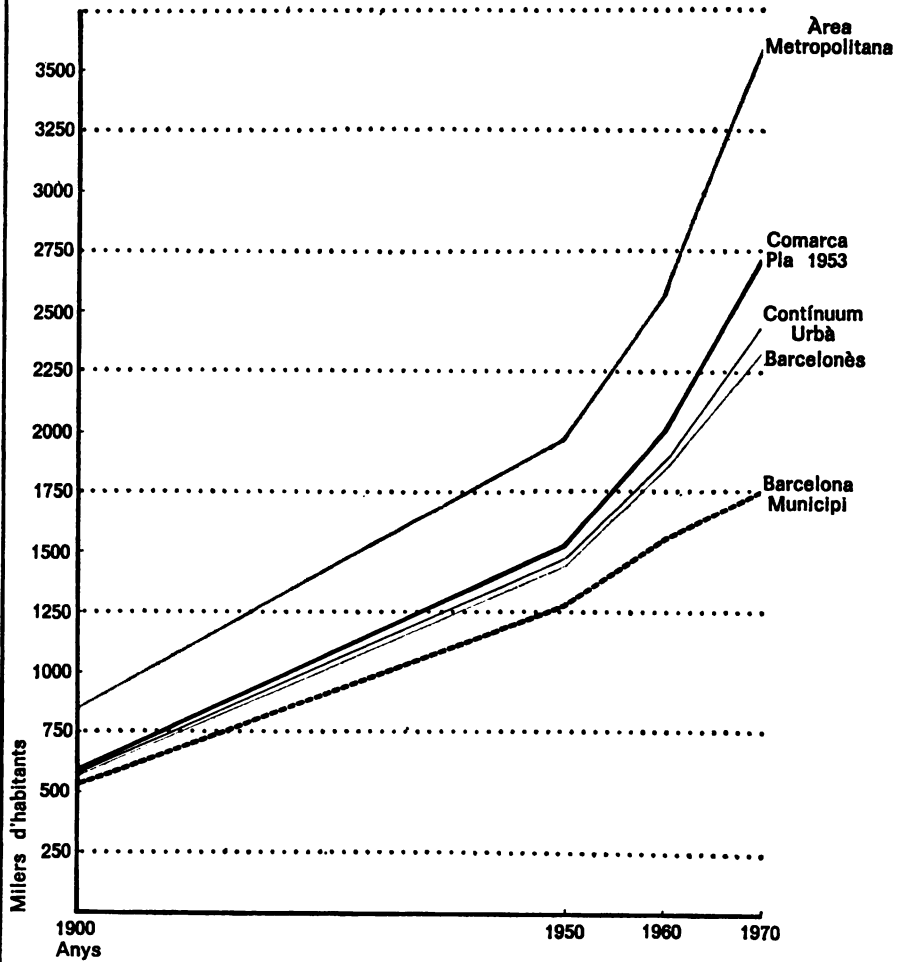
Llegenda

- Municipis amb menys de 5.000 habitants
- Municipis de 5.000 a 10.000 habitants
- Municipis amb més de 10.000

Font: Taula 53

GRÀFIC 21

Evolució de la població absoluta inclosa en el Municipi de Barcelona i en els límits actuals del Barcelonès, Continuum Urbà, Comarca Pla 1953 (= EMMB) i Àrea Metropolitana, de l'any 1900 a l'any 1970

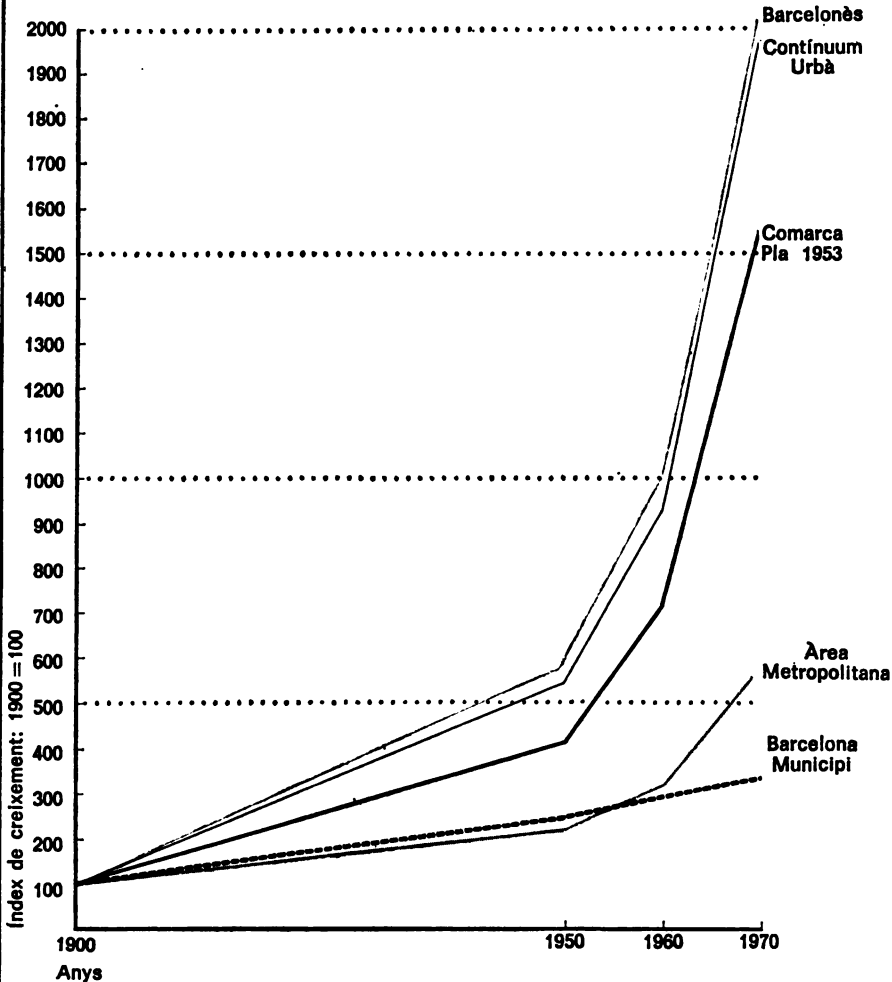
Nota:

En aquest gràfic, les diferents demarcacions de més enllà del Municipi de Barcelona *inclouen* aquest Municipi.

Notes i Font: Taules 43, 57 i 58

GRÀFIC 22

Creixement relatiu de la població inclosa en el Municipi de Barcelona en els límits actuals del Barcelonès, Continuum Urbà, Comarca Pla 1953 (= EMMB) i en l'Àrea Metropolitana, de l'any 1900 a l'any 1970

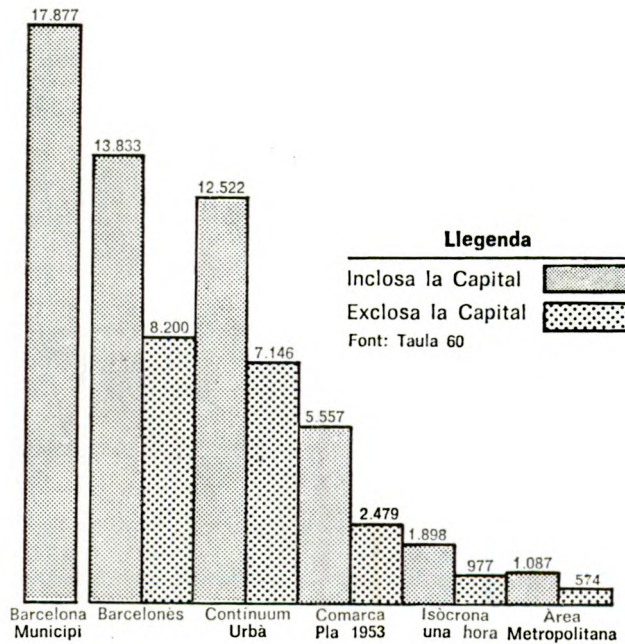
Notes:

En aquest gràfic, les diferents demarcacions de més enllà del Municipi de Barcelona *exclouen* aquest Municipi.

La no exacta coincidència d'aquest gràfic amb les taules 47, 57 i 58, pel que fa als índex de creixement de les demarcacions de més enllà del Municipi de Barcelona, és deguda al fet que aquí operem amb demarcacions de delimitació constant, prescindint per tant dels 11.137 habitants d'Horta, Sarrià i Santa Creu d'Olorda l'any 1900, puix que aquestes poblacions foren annexades posteriorment al Municipi de Barcelona.

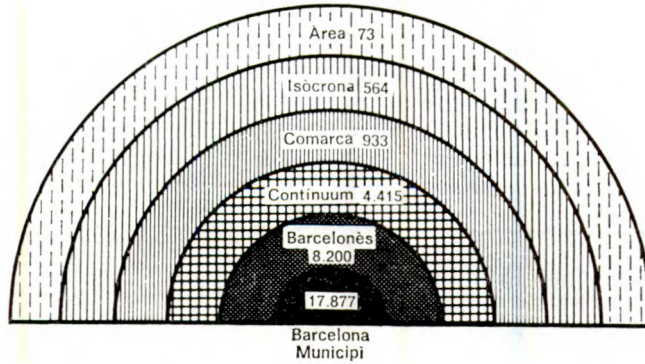
Font: Elaboració basada en les taules 47, 57 i 58 i notes incloses.

GRÀFIC 23
Densitats de població: Municipi de Barcelona, Barcelonès, Continuum Urbà, Comarca Pla 1953 (= EMMB), Àrea Metropolitana i Corones corresponents, a l'any 1970

Llegenda
 Inclou la Capital
 Exclou la Capital
 Font: Taula 60

Densitats de les corones

Anomenem **corona** la superfície territorial que s'estén entre el límit d'una divisió territorial major i el límit de la immediatament inferior (p. ex.: **corona de l'Àrea Metropolitana** és la superfície de l'Àrea Metropolitana menys la superfície de la isòcrona d'una hora). Per a la descripció de cada demarcació vegeu **Introducció, 3.2** i els mapes dels gràfics 17 a 19

QUARTA PART

IX. MUNICIPI DE BARCELONA

1. DESENVOLUPAMENT HISTÒRIC DEL MUNICIPI DE BARCELONA

La ciutat de Barcelona, plena de nombrosos records de l'època romana, ha experimentat un procés de desenvolupament progressiu en el curs de la seva dilatada història.

Limitant-nos a la història de temps més moderns, assenyalarem les dates més importants d'aquesta expansió urbana, accelerada principalment el segle passat i l'actual.

L'any 1818 ja fou iniciat un primer intent d'ampliació de la ciutat, el qual rectificava el traçat de les antigues muralles i incorporava una petita zona de 16 hectàreas.

La demolició definitiva de les muralles de la ciutat fou autoritzada finalment per una Reial Ordre del 1853.

L'any 1859 fou elaborat un pla urbanístic de més àmplies dimensions. L'enginyer Ildefons Cerdà presentà un projecte d'ampliació de la ciutat que volia tenir en compte certs aspectes socials i que mostrava una notable intuïció de la futura circulació ciutadana. Aquest projecte fou aprovat per Reial Ordre del 7 de juny de 1859, i així esdevingué una realitat el Pla Cerdà de l'Eixample de Barcelona.

Certes circumstàncies econòmiques i alguns interessos particulars van privar el Pla Cerdà d'importants aspectes al moment de dur-lo a terme. Per a adonar-se'n, només cal confrontar l'actual estat de l'Eixample barceloní amb el projecte original del Pla Cerdà, que preveia per a cada illa de cases una superfície de 12.500 m², amb 7.500 dedicats a jardins i els altres 5.000 a edificacions amb una alçada màxima de 24 metres.

L'Eixample va unir el nucli antic de la ciutat amb els pobles del voltant, de manera que el 20 d'abril de 1897 fou decretada llur annexió al municipi de Barcelona. Les poblacions agregades aleshores foren:

Sant Andreu del Palomar
 Sant Martí de Provençals
 Sants
 Sant Gervasi de Cassoles
 Gràcia
 Les Corts

En començar el segle xx l'àrea comprenia 62'2885 km².

Posteriorment, per decret del 4 de juliol de 1903, la vila d'Horta també fou agregada al municipi de Barcelona.

El 1905 fou preparada una reordenació de la ciutat que no pogué ésser duta a terme per escassetat de recursos econòmics.

Un projecte que organitzava el sistema de vies d'enllaç i la distribució de les zones verdes fou aprovat l'any 1917.

El 1920, Barcelona s'agregà la zona sud de l'Hospitalet de Llobregat, que pràcticament comprèn l'actual Zona Franca.

La vila de Sarrià i l'enclavament de Santa Creu d'Olorda foren annexionats a Barcelona per decret del 4 de setembre de 1921.

Un moment important per a la vida barcelonina fou l'Exposició Universal del 1929, que suposà la construcció dels metros subterranis i l'ordenació de la muntanya de Montjuïc.

La ciutat de Barcelona, l'any 1933, va tornar a annexionar-se una altra part del municipi de l'Hospitalet de Llobregat, pròxima a Sants.

També l'any 1933, el grup GATEPAC, amb els arquitectes Josep Lluís Sert i Le Corbusier, planificà la ciutat amb visió futurista, però la guerra civil estroncà totalment el projecte.

La darrera annexió territorial de Barcelona fou duta a terme l'any 1943, tot agregant-se una part de Santa Coloma de Gramenet.

La Comisión de Ordenación Provincial de Barcelona, creada el 1945, juntament amb d'altres entitats designades i patrocinades per l'Ajuntament barceloní, redactà el *Plan de Ordenación Urbana de Barcelona y su Comarca*, aprovat per llei del 3 de desembre de 1953.

Aquest Pla comarcal del 1953 fou superat per la realitat urbanística i demogràfica de Barcelona, de manera que l'any 1964 fou creada la Comisión Técnica para la Revisión del Plan de la Comarca de 1953, que, el 1966, redactà una àmplia Memòria, base de l'actual Àrea Metropolitana de la ciutat de Barcelona.^{45b}

Si tenim en compte el desenvolupament històric de la ciutat de Barcelona recentment exposat i l'estudi de la demografia de Catalunya en general i de la província de Barcelona en particular, podem observar que la influència del municipi barceloní sempre ha desbordat i desbordat, de fet, l'estretor dels seus límits administratius.

^{45 bis}. Un decret llei del 24 de setembre de 1974 ha donat un nou status jurídic al que era la Comarca del Pla 1953 creant l'Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona (EMMB). Cal no confondre-la amb l'Àrea Metropolitana.

2. ÀMBIT GEOGRÀFIC DEL MUNICIPI DE BARCELONA

El municipi de Barcelona, amb una superfície inferior als 100 km², s'estén sobre una àmplia planura separada del Vallès per la serra de Collserola amb el Tibidabo, que n'és el punt més elevat. En direcció cap a Tarragona (sud) limita amb la desembocadura del riu Llobregat, i en direcció cap a Girona (nord), gairebé amb la del riu Besòs. La mar Mediterrània completa el marc geogràfic de la ciutat.

Administrativament, la ciutat de Barcelona limita amb nou municipis d'extensió i densitat demogràfica molt variada: el Prat de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat, Esplugues, Sant Just Desvern, Sant Cugat del Vallès, Cerdanyola, Montcada i Reixac, Santa Coloma de Gramenet i Sant Adrià de Besòs * (gràfic 24).

3. DIVISIÓ ADMINISTRATIVA: DESCRIPCIÓ DELS DISTRICTES MUNICIPALS

L'administració municipal ha dividit la ciutat de Barcelona en dotze districtes, dividit cadascun d'ells, al seu torn, en diversos barris (gràfic 25). Malgrat que hom estudia una nova divisió municipal que reunixi conjunts urbans més homogenis que les demarcacions actuals, ens veiem obligats a tenir-les en compte, perquè les fonts de dades disponibles s'adaptin a la divisió actualment existent.

Hem cregut convenient, però, d'agrupar els districtes municipals sota cinc àmplies denominacions que només pretenen d'expressar la tònica preponderant dels districtes, puix que, tot sovint, els barris d'una mateixa demarcació presenten característiques molt diferents.

3.1. *Districtes d'Expansió Urbanística — Immigració: IX, XII, X*

D'aquests tres districtes sobresurt, principalment, l'elevat índex de creixement, que els converteix en les demarcacions de la ciutat de població més nombrosa. Com que llur creixement és degut, sobretot, a l'afluència d'immigrants procedents d'altres regions espanyoles en cerca d'una més gran prosperitat econòmica, és fàcil de comprovar que llur població és formada, preponderantment, per membres de la classe obrera industrial en els seus diferents graus de qualificació (gràfic 25).

3.2. *Districtes de Zones Residencials: III, XI*

Són districtes residencials de classe alta on viuen industrials, propietaris, alts tècnics, directors, professions liberals, etc., en proporció més elevada que als altres districtes.

46. En el capítol VIII hem tractat el municipi de Barcelona en relació amb la seva Àrea Metropolitana. Els capítols II i III tracten el municipi de Barcelona, en el seu conjunt, com una de les grans unitats demogràfiques de Catalunya.

Presenten una expansió urbanística important, però més aviat amb edificacions de categoria alta o bé de luxe.

Formen part d'aquests districtes la part alta de la Diagonal, Pedralbes, Bonanova, Sarrià, Sant Gervasi de Cassoles, etc. (gràfic 25).

3.3. *Districtes de Gràcia, Montjuïc, Sants: VIII, II, VII*

Gràcia (VIII) i Sants (VII) conserven encara unes certes característiques urbanes i sociològiques que deixen traslluir llur antiga condició de viles autònomes. La part nord del districte VIII arriba fins al Tibidabo, amb característiques semblants a les dels districtes veïns (III i XIII).

El districte II és molt complex. La zona que s'estén entre la muntanya de Montjuïc i el riu Llobregat —annexionada de l'Hospitalet— forma l'actual Zona Franca, pràcticament dedicada a ús exclusivament industrial i comercial. La muntanya de Montjuïc és una zona destinada a jardins, a instal·lacions esportives i recreatives i a la fira internacional de mostres, malgrat que també s'hi trobi el cementiri del sud-oest i grups de barraques avui dia amb tendència a desaparèixer. La resta del districte es distribueix en dues zones clarament dividides pel carrer Marquès del Duero (Paralel): la zona situada entre aquest carrer i la muntanya de Montjuïc i la zona d'urbanització estil eixample delimitada pels carrers del Marquès del Duero, Granvia i Ronda de Sant Pau (gràfic 25).

3.4. *Districtes de l'Eixample: VI, IV*

Comprenen la gran part de l'Eixample del Pla Cerdà.

Malgrat tot, el sector sud del districte IV limitat pels carrers de la Princesa, Via Laietana, Ronda de Sant Pere i Passeig de Sant Joan presenta unes característiques urbanes i sociològiques que el diferencien de la resta del districte.

Altres districtes, XII, X, VIII, XI, VII i II, tenen parts més o menys petites de l'Eixample (vegeu gràfic 25).

3.5. *Districtes del Nucli Antic: I, V*

El districte I comprèn l'anomenat Barri Gòtic, bona part de la Ribera, inclòs el Parc de la Ciutadella, i la Barceloneta.

La Rambla, des de la plaça de Catalunya fins al port, separa el districte I del V, que comprèn, en gran part, el sector ciutadà anomenat Barri Xinès.

Aquests dos districtes es caracteritzen per una fortíssima densitat de població (gràfic 25).

4. EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA DEL CONJUNT DEL MUNICIPI (1900-1970)

L'any 1970, en els 91 km² del municipi barceloní, que suposen el 0'28 % de la superfície total de Catalunya, s'hi concentrava una població de 1.745.142 habitants,⁴⁷ que representaven el 34'07 % de la població total de Catalunya i el 44'41 % de la de la província de Barcelona. La densitat demogràfica era de 19.177 habitants per km².

L'any 1900, el municipi de Barcelona tenia una població de 533.000 habitants, que representaven el 27'11 % del total de Catalunya i el 50'57 % de la població de la província de Barcelona (taules 43, 44, 45 i 46).

Bé que ha estat certament constant l'augment de la població absoluta de Barcelona durant tot el nostre segle, cal tenir present, però, que l'índex de creixement anual d'aquest període ha sofert variacions notables.

Del 1901 al 1950, Barcelona-capital es presentava com el centre de creixement més actiu de Catalunya. Oferia un coeficient anual de creixement de l'ordre del 19'55 % que superava duplicant-la la mitjana de Catalunya (9'99 ‰) i més àmpliament encara la mitjana del conjunt espanyol (8'17 ‰).

Del 1951 al 1960 s'opera una clara variació de l'índex de creixement. El centre més actiu de creixement anual de Catalunya passa a l'Àrea Metropolitana amb un coeficient anual del 38'34 ‰, mentre que Barcelona-capital redueix el seu coeficient a un 19'63 ‰, que resulta pràcticament similar al coeficient de Catalunya (19'18 ‰), tot i que continua doblant àmpliament el coeficient del conjunt espanyol (8'41 ‰).

El procés inicial en el període anterior s'aferma durant el decenni següent, 1961-1970, de manera que, mentre l'Àrea Metropolitana aconseguix un coeficient anual de creixement de l'ordre del 59'74 ‰, Barcelona capital presenta un coeficient anual només d'un 11'35 ‰. Si dividim el decenni en dues parts, l'últim quinquenni 1966-1970 presenta per al municipi de Barcelona un creixement inferior al del conjunt d'Espanya (taula 48).

Tot aquest procés sembla mostrar clarament la saturació demogràfica progressiva dels estrets límits del municipi de Barcelona, mentre que les zones que l'envolten recullen el paper de protagonista del creixement de població de Catalunya. El que diem, però, del conjunt, no és aplicable a cada un dels diferents districtes municipals.

47. Segons l'Ajuntament de Barcelona la superfície del municipi és de 97'62 km². Vegeu taules 44 i 65. El padró municipal de 1965 donava 1.655.603 habitants.

Altres càlculs donarien una xifra d'1.718.516 habitants aproximadament per al municipi de Barcelona, l'any 1965. Vegeu el que diu la taula 43. Cal tenir-ho en compte, perquè aquest augment podria fer variar algunes dades demogràfiques. En cas de recaure únicament sobre pocs barris municipals, els suposaria una forta variació, pel fet de tractar-se d'unitats reduïdes. Per això en els comentaris corresponents (apartat 5.7) i en els gràfics 27 i 28 hem remarcat els augments i no les pèrdues, que en algun cas particular podrien suposar errades considerables.

5. EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA DELS DISTRICTES MUNICIPALS (1950-1960-1970)

5.1. Panoràmica global

El 1970 el volum demogràfic dels districtes municipals (taula 62) es troba força diferenciat. La classificació dels districtes segons llur població segueix gairebé del tot l'ordre en què hem classificat els districtes (vegeu Capítol IX, 3).

Primer hi trobem els districtes d'expansió urbanística-immigració (IX, XII, X) que reuneixen el 43'64 % de la població del municipi —761.408 habitants—; i en últim lloc, els districtes del Nucli Antic (I, V) que entre tots dos únicament reuneixen el 8'55 % de la població del municipi.

El 1950 la diferència entre els dotze districtes anava des del màxim del districte VIII, amb 136.955 habitants, al mínim del districte X, amb 73.944. El 1970 les diferències s'han eixamplat i van des d'un màxim de 357.880 del districte IX a un mínim de 72.357 del districte V (taula 62).

Traduint en xifres relatives aquestes diferències tenim aquest quadre:

(Resum de la taula 62)

Any	% de la població del municipi	
	Districte més poblat	Districte menys poblat
1950	VIII (10'74 %)	XI (5'77 %)
1970	IX (20'51 %)	V (4'51 %)

Completant la comparació entre la població dels districtes municipals el 1950 i 1970, exposem —de major a menor— l'ordre dels districtes segons llur població en els dos anys a què hem fet referència.

(Deducció de la taula 62)

Any	Ordre dels districtes segons el nombre d'habitants											
1950	VIII	II	IV	VII	X	XII	V	I	IX	VI	III	XI
1970	IX	XII	X	VIII	III	II	VII	XI	IV	VI	I	V

Agrupant els districtes segons hem explicat abans (capítol IX, 3), trobem aquests augments o disminucions de població (gràfic 26).

(Resum de la taula 63)

<i>Districtes</i>	<i>Increment absolut de població</i>	
	<i>1951-1960</i>	<i>1961-1970</i>
Expansió Urbanística-Immigració (IX, XII, X) . . .	202.045	236.148
Zones Residencials (III, XI)	45.521	37.536
Gràcia-Montjuïc-Sants (VIII, II, VII)	34.741	1.386
Eixample (VI, IV)	— 1.397	— 29.663
Nucli Antic (I, V)	— 3.226	— 58.129
TOTAL MUNICIPI DE BARCELONA	277.684	187.684

Com pot apreciar-se de seguida, la major part —i de molt— de l'augment de població del municipi de Barcelona s'ha produït en els tres districtes —IX, XII i X— que hem anomenat d'Expansió Urbanística-Immigració.

En els vint anys que van del 1951 al 1970 l'augment de 438.193 habitants experimentat per aquesta part de Barcelona superava la població de fet de tota la província de Tarragona el 1970.

Aquest grup de districtes —IX, XII i X— són també els únics que en el decenni 1961-1970 superaven l'augment del decenni anterior 1951-1960.

D'altra banda, la comparació entre tots dos decennis deixa veure un increment molt fort i significatiu en la tendència deficitària del Nucli Antic i de l'Eixample (taula 63).

Traduint en xifres relatives aquestes dades tenim el quadre següent:

(Dades deduïdes de la taula 63)

<i>Districtes</i>	<i>% d'increment de població respecte al del total del municipi</i>	
	<i>1951-1960</i>	<i>1961-1970</i>
Expansió Urbanística-Immigració (IX, XII, X) . . .	72'8 %	126'1 %
Zones Residencials (III, XI)	16'4 %	20'0 %
Gràcia-Montjuïc-Sants (VIII, II, VII)	12'5 %	0'7 %
Eixample (VI, IV)	— 0'5 %	— 15'8 %
Nucli Antic (I, V)	— 1'1 %	— 31'0 %
TOTAL MUNICIPI DE BARCELONA	100'0 %	100'0 %

L'estudi d'aquestes dades de conjunt deixa veure una clara diferenciació en la funció dels diferents tipus de districtes respecte a l'evolució de la població. A més, la comparació entre tots dos decennis fa veure que aquesta diferència s'ha accentuat més en el segon d'aquests decennis:

El conjunt dels districtes d'expansió urbanística i immigració ha superat l'augment del municipi sencer en 1960-1970.

El dèficit del Nucli Antic i de l'Eixample, d'altra banda, els ha fets

passar d'una tendència gairebé estacionària en 1951-1960, a una tendència clarament deficitària en 1961-1970.

5.2. Evolució dels Districtes d'Expansió Urbanística-Immigració: IX, XII, X

Com hem vist abans, en la variació demogràfica experimentada pels districtes municipals de Barcelona del 1950 al 1970, sobresurten en primer lloc els districtes IX, XII i X en aquest mateix ordre, com pot apreciar-se en el quadre següent:

(Dades de la taula 63)

	% d'increment de població respecte al del total del municipi	
	1951-1960	1961-1970
Districte IX	41'9 %	73'9 %
Districte XII	22'0 %	35'3 %
Districte X	8'9 %	16'9 %
	<hr/> 72'8 %	<hr/> 126'1 %

En els vint anys 1950-1970, l'augment de població del districte IX —254.763 habitants—, supera el nombre total d'habitants del segon municipi de Barcelona, l'Hospitalet del Llobregat segons el cens del 1970. En el decenni 1951-1960, l'augment fou de 116.361 habitants i en 1961-1970, de 138.392, gairebé 3/4 de l'augment total del municipi.

El districte XII va augmentar en 61.025 habitants en 1951-1960 i en 66.067 en 1961-1970.

El districte X va créixer en 24.659 habitants en 1951-1960 i en 31.689 en 1961-1970 (taula 63).

5.3. Evolució dels districtes de Zones Residencials: III i XI

Aquests districtes són els que després dels d'Immigració aporten més increment de població.

(Dades de la taula 63)

	% d'increment de població respecte al del total del municipi	
	1951-1960	1961-1970
Districte III	10'2 %	14'3 %
Districte XI	6'2 %	5'7 %
	<hr/> 16'4 %	<hr/> 20'0 %

El creixement del districte III fou de 28.276 habitants en 1951-1960 i de 26.797 en 1961-1970. El districte XI, 17.245 i 10.739 respectivament (taula 63).

5.4. Evolució dels Districtes de Gràcia, Montjuïc, Sants: VIII, II i VII

Ja hem parlat de l'especial heterogeneïtat d'aquests districtes, particularment la del districte II (capítol IX, 3.2.). Cal tenir-ho en compte per a interpretar la tònica de creixement resultant.

(Dades de la taula 63)

	% d'increment de població respecte al del total del municipi	
	1951-1960	1961-1970
Districte VIII	5'2 %	4'4 %
Districte II	5'3 %	— 5'6 %
Districte VII	2'0 %	1'9 %
	<hr/>	<hr/>
	12'5 %	0'7 %

L'increment del districte VIII, Gràcia-Tibidabo, va ésser de 14.488 habitants en 1951-1960, baixant a 8.188 en 1961-1970.

El districte II, Paral·lel-Montjuïc-Zona Franca, va experimentar un augment de 14.657 habitants. Per contra, en 1961-1970 va disminuir en 10.451, a causa principalment de la supressió de barraques a Montjuïc.

El districte VII té una tònica gairebé d'equilibri, amb augments de 5.596 en 1951-1960 i de 3.650 en 1961-1970 (taula 63).

5.5. Evolució dels districtes de l'Eixample: VI, IV

Aquests districtes han evolucionat a una situació de signe clarament deficitari en l'últim decenni.

(Dades de la taula 63)

	% d'increment de població respecte al del total del municipi	
	1951-1960	1961-1970
Districte VI	0'1 %	— 5'1 %
Districte IV	— 0'6 %	— 10'7 %
	<hr/>	<hr/>
	— 0'5 %	— 15'8 %

El districte VI va acabar el decenni dels cinquanta amb una po-

blació inalterada: augment de 223 habitants. Per contra, en el decenni següent 1961-1970 va disminuir en 9.539 habitants.

El districte IV amb una lleugera disminució entre 1951 i 1960: —1.620 habitants, va passar a una forta recessió: —20.124 habitants entre 1960 i 1970. Moltes cases utilitzades com a estatge familiar es transformen en locals de despatx, comerç i banca (taula 63).

5.6. Evolució dels districtes del Nucli Antic: I, V

Aquests dos districtes, caracteritzats per la superpoblació, han produït les disminucions més fortes en tot el municipi.

(Dades de la taula 63)

	% d'increment de població respecte al del total del municipi	
	1951-1960	1961-1970
Districte I	— 0'3 %	— 13'5 %
Districte V	— 0'8 %	— 17'5 %
	— 1'1 %	— 31'0 %

El Districte I, Barri Gòtic-Barceloneta, gairebé estable entre 1951 i 1960, 875 habitants, va perdre 25.364 habitants en 1961-1970.

El màxim de pèrdua de població el té el districte V, que ha passat de créixer en 2.351 habitants en 1951-1960 a 32.765 en el decenni 1961-1970 (taula 63).

5.7. Evolució demogràfica per districtes i barris municipals (1945-1965-1970)

A la taula 64 exposem la variació demogràfica del municipi de Barcelona del 1945 al 1965, és a dir, durant un període lleugerament més ampli que l'analitzat en els apartats precedents i que detalla la variació demogràfica no sols per districtes, sinó també a nivell dels seus barris.

Si no hem fet servir les dades de població corresponents als districtes l'any 1945 ha estat perquè l'any 1950 es dugué a terme una nova ordenació dels districtes municipals, que van passar de 10 als 12 actualment existents.

L'equiparació de les dades de població per districtes segons la divisió del 1945 i la del 1950 ofereix, per la seva mateixa complexitat, la possibilitat d'un marge d'errada que hem cregut millor d'evitar.

Malgrat tot, de la lectura de la taula 64 es dedueix que el signe

demogràfic dels districtes de Barcelona és pràcticament el mateix tant estudiant el període 1945-1965 com el 1950-1965, fa poc analitzat per nosaltres.

Resulta més interessant encara l'observació dels gràfics 27 i 28 —corresponents a la taula 64—, on es troben visualment exposats els augments demogràfics del període 1945-1965.

El gràfic 27 —corresponent a l'augment demogràfic del 1945 al 1960— ja ens mostra l'intens creixement dels barris situats als districtes IX, XII i X d'immigració, a les parts altes dels districtes VIII i IX i als barris marítims del districte II. Aquesta mateixa tònica es manifesta al gràfic 28, corresponent a l'augment demogràfic del 1960 al 1965.

Si afegim que del 1945 al 1960 (gràfic 27) alguns barris dels districtes centrals I, IV i V encara augmentaven, mentre que del 1960 al 1965 (gràfic 28) aquests signes de creixement han desaparegut totalment i que, a més, els barris més pròxims al centre de la ciutat pertanyents als districtes X, XII, VIII, XI i VI tampoc no presenten cap signe d'augment, constatarem fàcilment que el creixement de població del municipi es configura d'una manera centrífuga, formant una mena de cinturó demogràfic que cenyeix els barris més antics de la ciutat.

Malgrat les reserves indicades a la nota 1 de la taula 64 sobre algunes dades parcials, el conjunt d'aquestes dades de població dels barris, com podem veure als gràfics, permet d'apreciar millor les heterogeneïtats dels districtes, i l'extensió de les característiques dels districtes VI i IV a tot l'Eixample, que ocupa també extensions més o menys grans d'altres districtes. A la taula 64 trobareu també dades de 1970.

6. DENSITAT DEMOGRÀFICA DEL MUNICIPI DE BARCELONA I ELS SEUS DISTRICTES

La significació d'aquest apartat radica en el fet de relacionar els habitants amb el territori sobre el qual s'han de desenvolupar. Dins l'Europa occidental, i llevat el cas de Madrid, amb una superfície municipal sis vegades més extensa que la de Barcelona (vegeu cap. I 2), únicament la població de les ciutats pròpiament dites de Londres, París, Roma i Berlín Oest supera la del municipi de Barcelona segons el *Demographic Yearbook 1970* de l'ONU. Cal notar, però, que resulta una mica inflada la població estimada per al municipi de Barcelona l'any 1969 que s'hi dóna: 1.827.838 habitants. Per això cal tenir en compte també la població estimada l'any 1969 per a Hamburg: 1.818.600 habitants (vegeu capítol VII, 2.4 pel que fa a la problemàtica que resulta de l'aplicació a Barcelona de les definicions del *Demographic Yearbook* de l'ONU).

D'altra banda, Barcelona és una de les grans ciutats europees que tenen superfícies municipals més reduïdes.

Per això la densitat de població de Barcelona és de les més altes d'Europa.

Limitant-nos al municipi de Barcelona, cal tenir present que no tots els districtes tenen una mateixa proporció de superfície ja edificada i de superfície a edificar, circumstància que fa variar la significació de llurs respectives densitats demogràfiques.

Podem pràcticament considerar com plenament edificats els districtes IV, V, VI, VII i I. Els districtes X i IX tenen alguns terrenys encara per edificar. La part alta dels districtes XII, VIII i III correspon a la zona muntanyosa i pràcticament no edificable de Collserola i Tibidabo. Al districte XI hi ha la zona de la ciutat universitària de Pedralbes amb poca població habitual. Al districte II es troben la zona verda de la muntanya de Montjuïc i la Zona Franca, dedicada gairebé exclusivament a serveis industrials.

A la taula 65 i al corresponent gràfic 29 es troben detalladament exposades les densitats demogràfiques dels districtes barcelonins els anys 1950, 1960, 1965 i 1970.

Del 1950 al 1970 els augments de densitat més importants han estat els dels districtes IX, XII i X d'Expansió Urbanística-Immigració. També han augmentat, encara que en menys grau, les densitats dels districtes XI, III, VIII, VII i II.

Durant el mateix període, han disminuït llur densitat demogràfica, per ordre de major a menor pèrdua, els districtes V, I, IV i VI. Són, precisament, les demarcacions corresponents a l'Eixample i al Nucli Antic, que configuren el centre de la ciutat, les que —malgrat que contínuem donant, ara per ara, unes densitats molt elevades— presenten un signe accentuadament recessiu.

L'any 1950, eren cinc els districtes (III, II, IX, XII i X) que no arribaven a igualar la mitjana de densitat del municipi (13.114 habitants per km²). L'any 1970, només eren tres (II, III i XI) els districtes que clarament no aconseguien la mitjana de densitat del municipi (17.877 habitants per km²), mentre que els districtes XII, IX i X superaven clarament aquesta mitjana amb densitats superiors als 20.000 habitants per quilòmetre quadrat.

7. CREIXEMENT NATURAL I SALDO MIGRATORI EN CONJUNT DEL MUNICIPI (1900-1970)

El creixement absolut del municipi de Barcelona desglossat en els seus components —creixement natural i saldo migratori— durant el període 1900-1970 és exposat a la taula 66 i al corresponent gràfic 30.

La ciutat de Barcelona, durant els setenta primers anys del nostre segle, ha experimentat un creixement absolut d'1.207.788 habitants, 914.975 dels quals corresponen al saldo migratori (resultat de la diferència entre immigrants i emigrants) i només 292.813 al creixement natural (resultat de la diferència entre naixements i defuncions). Per tant, el saldo migratori representa el 75'8 %, i el creixement natural, el 24'2 % del creixement absolut de la ciutat durant el període 1900-1970.

7.1. Saldo migratori

Des de començament de segle fins a 1960, el saldo migratori del municipi de Barcelona havia superat amb un marge molt ample el creixement natural. El decenni 1961-1970 falla rotundament amb aquesta tendència (gràfic 30).

(Dades deduïdes de la taula 66)

*Composició del creixement absolut de població
del municipi de Barcelona*

	1901-1950	1951-1960	1961-1970
Saldo migratori	93'31 %	67'10 %	18'96 %
Creixement natural . . .	6'69 %	32'90 %	81'04 %
Creixement absolut . . .	100'00 %	100'00 %	100'00 %

El decenni de saldo migratori més elevat per a la ciutat de Barcelona va ser el 1921-1930 amb 264.248, seguit del decenni 1951-1960 amb 186.339. L'últim decenni, el 1961-1970, ha estat per al municipi de Barcelona, el de saldo migratori més baix, 35.506.

Barcelona, municipi, ha deixat de ser el centre de la immigració a Catalunya —de 1901 a 1950 el 73'69 % del saldo migratori de Catalunya es produí al municipi de Barcelona i el 52'58 % en 1951-1960— i ha passat aquesta primacia a l'Àrea Metropolitana. En 1961-1970, únicament el 9'71 % del saldo migratori de Catalunya es produí al municipi de Barcelona (compareu les taules 6 i 66).

7.2. Creixement natural

A l'apartat anterior hem exposat les relacions entre el saldo migratori i el creixement natural. Aquí cal fer notar que el decisiu canvi de signe que s'ha produït en el decenni 1961-1970 no és simplement producte d'una baixada del saldo migratori: és també important per a aquest resultat la pujada del creixement natural (taula 66).

En els quaranta primers anys del segle, dos decennis, el 1911-1920 i, 1931-1940, donen unes xifres negatives, en 1901-1920 el creixement vegetatiu és molt a prop del zero, únicament en 1921-1930 hi ha un creixement natural apreciable, de 30.982 habitants.

Des de 1941-1950, amb 42.175, el creixement natural augmenta fins als 151.773 de 1961-1970.

Tanmateix la participació del municipi de Barcelona en el creixement natural de Catalunya baixa en els trenta anys de 1940-1970, passant d'ésser el 45'53 % del creixement vegetatiu de Catalunya en 1941-1950 al 31'82 % en 1961-1970 (comparació entre taules 6 i 66).

7.2.1. Nascuts vius en el municipi de Barcelona, segons la natura dels pares, el 1960, 1965 i 1970

Percentatge dels nascuts vius de matrimonis ^{47 bis}

	1960	1965	1970
Catalans	39'38 %	32'64 %	27'17 %
Mixtos	26'38 %	24'63 %	24'21 %
No catalans	34'24 %	42'91 %	48'62 %
	100'00 %	100'00 %	100'00 %

7.2.2. Coeficients de natalitat, mortalitat i creixement natural del municipi de Barcelona (1901-1970)

La natalitat i la mortalitat —elements integrants del creixement natural— del 1901 al 1970 presentaven, en el municipi de Barcelona, els coeficients següents:

(Elaboració basada en la taula 67)

Mitjana anual de cada quinquenni

	<i>Natalitat per mil habitants</i>	<i>Mortalitat per mil habitants</i>	<i>Creixement natural per mil habitants</i>
1901-1905	24'78	24'50	0'28
1906-1910	23'75	23'89	— 0'14
1911-1915	23'13	24'19	— 1'06
1916-1920	23'60	27'24	— 3'64
1921-1925	24'16	20'60	3'56
1926-1930	21'21	17'16	4'05
1931-1935	16'84	14'60	2'24
1936-1940	13'80	17'58	— 3'78
1941-1945	14'52	12'28	2'24
1946-1950	15'14	10'45	4'69
1951-1955	14'54	9'11	5'43
1956-1960	15'29	8'53	6'76
1961-1965	16'91	7'98	8'93
1966-1970	17'61	8'36	9'25

Les diferències entre els coeficients de natalitat i de mortalitat en els vint primers anys del segle van produir sovint un dèficit en el creixement natural. Especialment entre el 1909 i el 1920, tots els anys a excepció del 1912 i del 1916 foren deficitaris en creixement natural. Cal remarcar especialment la forta mortalitat causada per l'epidèmia de 1918:

47 bis. Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística Municipal. Resumen del año 1960*. Id., 1965, Id, 1970. En aquests càlculs hem considerat únicament el 97'13 % del total de naixements registrats per l'any 1960, el 96'24 % pel 1965 i el 93'37 % pel 1970. La resta correspon a naixements dels quals no consta la naturalesa d'un o dels dos progenitors.

és el coeficient de mortalitat anual més elevat registrat durant el segle xx, 35'88 per mil habitants (taula 67).

Del 1920 al 1930 es produeix una forta baixada del coeficient de mortalitat que permet d'arribar a un creixement natural de 5'29 ‰ el 1920, el més elevat entre el 1900 i el 1947 per al municipi de Barcelona.

Els anys de la guerra civil, per la forta mortalitat, registrada especialment en el municipi de Barcelona el 1938, i per la baixa natalitat, aquesta sobretot el 1939, donen uns creixements naturals negatius. El més baix del segle el 1938, —13'51 de decreixement per cada mil habitants.

Per als cinquanta primers anys del segle xx la mitjana de creixement natural anual dóna una xifra petitíssima: 0'84 per mil habitants, per al municipi de Barcelona, per sota del ja molt minso de Catalunya: 2'82 ‰ i molt lluny del del conjunt d'Espanya per a aquest mateix període 1901-1950: 8'20 ‰.

En els trenta anys 1941-1970, els coeficients de creixement natural del municipi de Barcelona han anat creixent, com queda palès en les sèries de xifres que hem exposat més amunt. La mitjana dels anys 1941-1945 iguala la de 1931-1935. Per al quinquenni 1946-1950 tenim una mitjana anual de creixement natural per mil habitants que supera tots els quinquennis anteriors del segle.

En els tres quinquennis següents els coeficients de creixement natural continuen augmentant fins arribar al 9'25 per mil habitants, mitjana anual del 1966 al 1970. Aquests increments han estat obtinguts alhora per un creixement de la natalitat i un decreixement de la mortalitat.

El màxim creixement natural anual en el municipi de Barcelona es va produir el 1965, amb un coeficient de 10'22 ‰. La darrera xifra de què disposem, la de l'any 1971, donava un 8'58 ‰.

8. COMPOSICIÓ DE LA POBLACIÓ DEL MUNICIPI DE BARCELONA SEGONS LA REGIÓ DE PROCEDÈNCIA

Fent una anàlisi més detallada del component immigratori del municipi de Barcelona, estudiem la composició de la població atenent a la regió de procedència.⁴⁸

Regió de naixement dels habitants de Barcelona

	Any 1960	Any 1970
Barcelona-capital	48'29 ‰	49'86 ‰
Catalunya (excepte capital)	11'96 ‰	10'91 ‰

48. COMISIÓN TÉCNICA PARA LA REVISIÓN DEL PC 1953, *Estudios del Area Metropolitana. Demografía*, Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros municipios, publicación núm. 10 (Barcelona, 1966). Per a l'any 1970: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. SUBDEPARTAMENTO DE ESTADÍSTICA, Estadística Municipal. Tablas referentes a las características de la población barcelonesa deducidas del padrón municipal de habitantes de 1970 (volumen I), pp. 185, 200 i 201 (Barcelona, 1973).

Andalusia	10'13 %	11'61 %
Aragó	6'05 %	5'29 %
País Valencià	4'33 %	3'22 %
Múrcia	3'92 %	2'98 %
Castella la Nova	3'03 %	3'31 %
Castella la Vella	2'70 %	3'54 %
Galícia	2'08 %	2'69 %
Lleó	1'97 %	1'53 %
Extremadura	0'97 %	1'72 %
Navarra	0'58 %	0'51 %
País Basc	0'57 %	0'52 %
Balears	0'50 %	0'41 %
Astúries	0'36 %	0'40 %
Canàries	0'14 %	0'14 %
Places i províncies africanes	0'12 %	0'08 %
Estrangers	1'56 %	1'28 %
No consten	0'74 %	—
TOTAL	<u>100'00 %</u>	<u>100'00 %</u>

8.1. Immigrants al municipi de Barcelona segons la regió de procedència, del 1936 al 1970

La variada composició de la població de la ciutat de Barcelona resta explicada per la taula 68, on es mostra el percentatge dels immigrants segons la regió de procedència, des d'abans del 1936 fins a l'any 1970.

Durant els sis quinquennis del període 1940-1970, Andalusia augmenta molt sensiblement el percentatge sobre el total d'immigrants, de manera que entre 1945 i 1966 ocupa el primer lloc entre les regions de procedència dels immigrants.

Catalunya, en el període 1940-1964 disminueix el percentatge d'immigrants al municipi i, mentre en el quinquenni 1940-1944 figura en primer lloc, passa a ocupar el segon durant els quatre quinquennis restants. Els darrers anys, 1967-1970, Catalunya torna a ser la regió d'on vénen més immigrants al municipi de Barcelona. Això no tant per un augment dels immigrants de Catalunya, com per una davallada general de la immigració al municipi de Barcelona des d'altres regions espanyoles.

El 1970 Catalunya i Andalusia superen de molt les altres regions espanyoles en la immigració del municipi de Barcelona. Las dues regions juntes s'emporten un 57'25 % de la immigració del municipi. Abans del 1936 aquesta aportació conjunta era més reduïda: 39'37 %.

(Resum de la taula 68)

Immigració al municipi de Barcelona. Regions de procedència

Abans de 1936		El 1970	
Catalunya	26'47 %	Catalunya	34'45 %
Aragó	13'94 %	Andalusia	22'80 %
Andalusia	12'90 %	Aragó	6'28 %
País Valencià	12'45 %	Galícia	5'55 %
Múrcia	9'91 %	Castella la Nova	5'35 %
Places i provs. africanes	4'82 %	Lleó	5'13 %
Castella la Nova	4'46 %	Extremadura	4'75 %
Castella la Vella	3'87 %	Estrangers	3'77 %
Lleó	3'04 %	Castella la Vella	3'17 %
Galícia	2'45 %	País Valencià	2'59 %
Estrangers	No comptabilitzats	Múrcia	2'03 %
Resta d'Espanya	5'69 %	Resta d'Espanya	4'13 %
TOTAL	100'00 %	TOTAL	100'00 %

Deixant a part Catalunya i Andalusia, que ja hem comentat més amunt, la comparació entre aquestes dades ens fa veure que el canvi més fort ha estat la pèrdua d'importància de la immigració des del País Valencià i Múrcia. D'altra banda Galícia, Lleó —incloent-hi les províncies de Valladolid i Palència— i Extremadura, en conjunt han aportat el 1970 el 16'03 % de la immigració al municipi de Barcelona, quan abans del 1936 únicament suposaven el 6'36 %.

La immigració d'Aragó, malgrat haver-ne minvat considerablement la proporció, conserva un lloc important el 1970.

Castella la Nova, no gaire diferent en les dades extremes que considerem, va arribar en el quinquenni 1960-1964 a aportar el 9'58 %.

8.2. *Paper dels districtes en les migracions. Quinquenni 1963-1967*8.2.1. *Paper dels districtes en les migracions interiors de Barcelona*

El màxim que ens poden donar a conèixer les dades d'un quinquenni és *la tendència* de cada districte en el seu paper de cedir habitants a d'altres districtes de la ciutat o bé en el d'ésser-ne receptors. Una anàlisi de les dades anuals ens mostra que, en alguns casos, el paper d'un districte determinat varia d'un any a l'altre passant del de recepció al de cessió d'habitants o viceversa (taula 69).

Fixant-nos en el panorama més ampli corresponent al quinquenni 1963-1967, observem que els districtes IX, X i XII experimenten un notable saldo positiu quant a la migració interior de Barcelona. Aquest fenomen resulta lògic si tenim en compte que, alhora, aquests districtes són els que reben el percentatge més gran d'immigrants procedents de

fora de Barcelona, pel fet que es troben en plena expansió d'edificació urbana.

Els districtes residencials XI i III donen un saldo migratori de gairebé perfecte equilibri.

Els districtes VI i IV de l'Eixample, caracteritzats com de categoria social i professional alta i mitjana, experimenten un saldo migratori negatiu, pel fet que, en alguns casos, els habitants es traslladen als districtes XI i III, de categoria social i professional alta.

Els districtes V i I del Nucli Antic, amb serveis urbans deficients, presenten el saldo negatiu més elevat de les migracions interiors de Barcelona.

Durant el quinquenni 1963-1967 és remarcable el comportament migratori del districte VIII que comprèn el barri de Gràcia i cap al nord una zona d'expansió fins al Tibidabo. Aquesta heterogeneïtat dels diferents barris fa que, tot i ésser el quart districte receptor de població procedent d'altres districtes (2.284 immigrants), sigui, alhora, el segon en el paper de cedir població als altres districtes (3.065 emigrants), i així dona una migració neta negativa de menys 781 habitants.

La classificació dels districtes atenent llur migració neta —resultat de la diferència entre immigrants i emigrants de cada districte— durant els quinquennis 1963-1967 i 1966-1970 és la següent:

Migració neta dels districtes municipals entre ells⁴⁹ (taula 69)

	Quinquenni 1963-1967	Quinquenni 1966-1970
IX	4.245	2.664
X	1.892	2.093
XII	1.177	173
XI	13	111
III	— 41	— 182
VII	— 355	— 246
II	— 681	— 644
VI	— 739	— 327
VIII	— 781	— 859
IV	— 1.192	— 453
V	— 1.515	— 795
I	— 2.023	— 1.535

De les dades que ofereix la taula 69 podem deduir la tendència general de la població barcelonina a traslladar-se dels districtes centrals i més antics de la ciutat cap als districtes perifèrics d'immigració (IX, X, XII). La comparació entre les dades de 1963-1967 i 1966-1970, ens permet de deduir que entre els anys 1968, 1969 i 1970, i els immediata-

49. Cal prevenir el lector que no interpreti aquestes xifres com si fossin exactes. Tot sovint els qui canvien de residència deixen de registrar aquests canvis en el registre municipal d'on provenen aquestes xifres. La relació entre elles, però, creiem que ens permet d'arribar a conclusions substancialment vàlides.

ment anteriors va baixar considerablement el nombre de canvis de residència entre els districtes municipals de Barcelona. Cal notar, però, l'increment de la migració neta interior al districte X. Per contra, al districte XII el balanç de la migració interior ha passat a un nivell gairebé insignificant.

8.2.2. Paper dels districtes en les migracions amb altres municipis

En les dades que ofereix la taula 70 observem que tots els districtes de Barcelona —excepte el II i darrerament el V—, donen xifres positives en el seu balanç migratori amb població d'altres municipis.

Tal com podem comprovar, el volum de població que entra i surt de cada districte procedent d'un altre municipi o en direcció cap a d'altres municipis és molt superior al de població ja establerta a Barcelona que canvia de districte dins la mateixa ciutat.

Els districtes d'Expansió Urbanística-Immigració IX, XII i X van rebre en conjunt, del 1963 al 1967, una migració neta de 59.571 immigrants, és a dir, el 70 % de la migració neta del total del municipi de Barcelona (84.665 immigrants).

Els districtes VIII (Gràcia), I i V (Nucli Antic) donen en conjunt una migració neta de 13.804 immigrants que representen el 16 % de la migració neta del municipi de Barcelona de 1963 a 1967. Això contrasta amb les dades de la taula 69, on aquests mateixos districtes donen un saldo notablement negatiu en llur paper migratori amb els altres districtes. Aquest fenomen confirma llur característica —altres vegades ja assenyalada— de presentar-se com a lloc de primer establiment dels immigrants recentment arribats a Barcelona i, alhora, com a punt de partença cap a d'altres districtes de la ciutat.

Els districtes IV i VI de l'Eixample presenten, amb menys volum, un comportament migratori semblant al dels districtes VIII, I i V.

El districtes residencials XI i III, en llur paper respecte a les migracions amb d'altres municipis, segueixen un comportament molt semblant entre ells.⁵⁰

Cal analitzar, finalment, els casos peculiars dels districtes VII i II, que són els de migració neta més reduïda.

El districte VII, durant el quinquenni 1963-1967, és el sisè districte barceloní quant a volum de població immigrada procedent d'altres municipis (10.935), mentre que ocupa el cinquè lloc entre els districtes que cedeixen més població a d'altres municipis (8.967), i així dona una migració neta de només 1.968 immigrants.

50. Possiblement els immigrants que treballen en el servei domèstic tenen una tendència a no registrar-se al Registre Municipal. Per això els districtes més afectats per aquest tipus d'immigració —especialment el III— donen xifres més reduïdes que el que realment els correspondria.

El districte II, durant el mateix quinquenni, experimenta un procés semblant al del districte VII però més accentuat encara. És el cinquè districte quant a població immigrada procedent d'altres municipis (12.041) i ocupa el segon lloc entre els districtes que més població cedeixen a d'altres municipis (13.441), de manera que la seva migració neta arriba a presentar un signe clarament negatiu de 1.400 habitants.

Segons el volum de les xifres de la migració neta —resultat de la diferència entre immigrants i emigrants a cada districte— s'ordenen així:

(Resum de la taula 70)

Migració neta registrada entre cada districte i altres municipis

	Quinquenni 1963-1967	Quinquenni 1966-1970
IX	33.215	15.898
XII	19.423	8.198
X	7.933	4.369
VIII	7.130	3.942
I	3.781	987
V	2.893	— 596
IV	2.750	1.497
VI	2.622	1.132
XI	2.309	1.294
III	2.041	584
VII	1.968	801
II	— 1.400	— 9.325
	<hr/> 84.665	<hr/> 28.781

La comparació entre les dades de 1963-1967 i 1966-1970 deixa veure una forta baixada de l'emigració neta en els últims anys dels decennis dels setanta que s'afegeix a la característica general d'aquest decenni de forta baixada en relació amb els anterior (IX, taula 1). Especialment el districte II, incrementa fortament en 1968-1970 el seu dèficit. El districte V canvia considerablement la seva posició en relació amb els altres municipis, i es torna deficitari.

8.2.3. Creixement migratori total dels districtes

Si sumem, a cada districte, la migració neta resultat del seu comportament en les migracions interiors de la ciutat (taula 69) i la migració neta resultat del seu comportament en les migracions amb d'altres municipis (taula 70), obtenim, la *migració neta total* registrada, és a dir, l'augment o la disminució que ha experimentat cada districte segons el volum migratori de la seva població, independent de l'augment que ha experimentat gràcies al creixement natural.

(Resum de les taules 69 i 70)

Migració neta total registrada

<i>Districtes municipals</i>	<i>Quinquenni 1963-1967</i>	<i>Quinquenni 1966-1970</i>
Expansió Urbanística- Immigració		
IX	37.460	18.562
XII	20.600	8.371
X	9.825	6.462
Gràcia-Tibidabo		
VIII	6.349	3.083
Residencials		
XI	2.322	1.405
III	2.000	402
Eixample		
VI	1.883	805
IV	1.558	1.044
Sants		
VII	1.613	555
Nucli Antic		
I	1.758	— 548
V	1.378	— 1.391
Montjuïc		
II	<u>— 2.081</u>	<u>— 9.969</u>
TOTAL MIGRACIÓ NETA AL MUNICIPI DE BARCELONA	84.665	28.781

Cal notar que les dades obtingudes pel procediment del saldo migratori (vegeu Introducció 3.4.) per al quinquenni 1966-1970 donaven per al conjunt del municipi la xifra de 10.721, bastant més reduïda que els 28.781 de migració neta derivada de les inscripcions en el Registre Municipal. Això ens fa mantenir-nos reservats sobre el valor absolut d'aquestes xifres (vegeu nota 1 a la taula 15).

Una possible explicació d'aquesta anomalia fóra la tendència a no donar-se de baixa quan hom deixa de residir en el municipi, en proporcions més elevades que la dels qui no s'inscriuen en arribar-hi.

En tot aquest apartat 8.2 ens fixem sobretot en el valor relatiu de les xifres, comparant-les amb uns altres districtes, uns altres períodes, etcètera.⁵¹

Els contrastos més grans entre l'augment o disminució total de la població (taula 63) i l'augment o disminució indicat per la migració

51. L'acumulació de reserves sobre les dades absolutes que relacionem aquí (vegeu nota 47 del text i notes 2 de la taula 43 i 1 de la taula 63), ens aconsellen d'aclarir que les dades absolutes que creiem més de fiar són les del de la població dels districtes municipals el 1960 i 1970 (taula 62) i les del moviment de població: naixements i defuncions en el conjunt del municipi per a cada any (fonts de la taules 66).

neta total que hem donat en aquest apartat es produeixen en els districtes II i III.

9. CLASSIFICACIONS DE LA POBLACIÓ PER EDAT, SEXE, ACTIVITAT I PROFESSIONI AL MUNICIPI DE BARCELONA I ALS DISTRICTES MUNICIPALS L'ANY 1965

Tractem conjuntament aquests temes en un sol apartat per tal de facilitar una comparació que ajudi el lector a definir les característiques dels districtes municipals.⁵²

Abans, però, d'entrar en els districtes, cal dir que el conjunt del municipi de Barcelona donava el 1965 un índex de població activa del 58'05 % de la població total, i se situava així considerablement per sobre de la població activa de Catalunya —43'70 %— i d'Espanya —38'40 %— el mateix any 1965 (taules 26 i 75). Dues tercers parts de la població masculina era classificada com a població activa. Per a la població femenina, el 19'79 % era considerat població activa; cal no oblidar, però, que el 56'22 % de tota la població femenina del municipi (taula 75) diu que es dedica a la feina d'una casada —«sus labores»— i aquesta feina queda classificada com a «no activa». I això no deixa d'ésser força curiós. Entre la població femenina classificada com a activa, les professions del sector serveis n'ocupen la major part; en la població masculina activa, per contra, es dona un alt percentatge dedicat a la indústria. Això fa que «l'activitat» femenina tingui una significació social diferent que «l'activitat» masculina, com quedarà palès en la classificació dels districtes municipals per població activa masculina i femenina (taules 76 i 77).

Presentem a continuació un quadre que resumeix la situació dels diferents grups de districtes municipals, en els conceptes enunciats en aquest apartat, facilitant l'estudi de les correlacions entre ells. (Per a més detall vegeu taules 71 i 77.)

A manera de resum, i alhora per ampliar les possibilitats de correlacionar els diferents conceptes i districtes, afegim també al quadre anterior un altre en el qual compendiem els conceptes ja estu-

52. Amb posterioritat a la redacció d'aquest llibre, l'Ajuntament de Barcelona ha publicat taules detallades del padró municipal d'habitants de l'any 1970 (vegeu Bibliografia). En aquestes publicacions, a més de l'actualització de les dades que aquí donem per a l'any 1965 —estructura d'edats i activitat de la població—, hi trobareu detalls molt més particularitzats del que l'extensió d'aquesta obra ens permet exposar acf. Lògicament la consulta a l'INSTITUTO MUNICIPAL DE ESTADÍSTICA resulta obligada per a profunditzar en aquesta matèria.

Molt interessant —i també publicada després de la redacció d'aquest llibre— trobem la publicació de dades del cens del 1970 referides als 162 municipis de l'Àrea Metropolitana, feta per l'Ajuntament de Barcelona (vegeu Bibliografia).

diats més amunt en aquests mateix capítol, presentats ara d'una forma semblant.

Cal recordar una vegada més (IX, 3) que es tracta de districtes amb barris de vegades molt heterogenis entre ells mateixos i que les classificacions que fem únicament pretenen de subratllar la tendència preponderant del districte:

10. EDAT, SEXE, ACTIVITAT I PROFESSIONS DE LA POBLACIÓ DELS DISTRICTES MUNICIPALS EL 1965

Distribució dels Districtes ^a: Eixample: IV, VI; Immigració: IX, XII, X; Nucli Antic: I, V; Residencials: III, XI

	Màxim Districte %	Districtes amb percentatges superiors a la mitjana del municipi	Mitjana del Municipi	Districtes amb percentatges inferiors a la mitjana del municipi			
				Districte	Mínim %		
% Població infantil (0-5 anys) sobre el total de la població (taula 71)	12'17 %	IX	Immigració, Residenc.	9'94 %	Nucli Antic, Eixample	IV	7'11 %
% Població femenina sobre el total de la població (taula 72)	55'83 %	III	Residencial, Eixample	52'79 %	Nucli, Antic, Immigració	IX	50'92 %
% Població masculina activa sobre la po- blació masculina (taula 76)	72'14 %	V	Nucli Antic, Eixample	66'73 %	Immigració, Residenc.	III	57'66 %
% Població femenina activa sobre la po- blació femenina (taula 77)	26'63 %	III	Resid., Eixam., N. Antic	19'79 %	Immigració	IX	15'19 %
% Població masculina activa en profes- sions d'alta qualifi- cació social sobre pob. masc. act. (taula 74)	31'72 %	III	Residencials, Eixample	13'05 %	Immigració, N. Antic	V	6'27 %

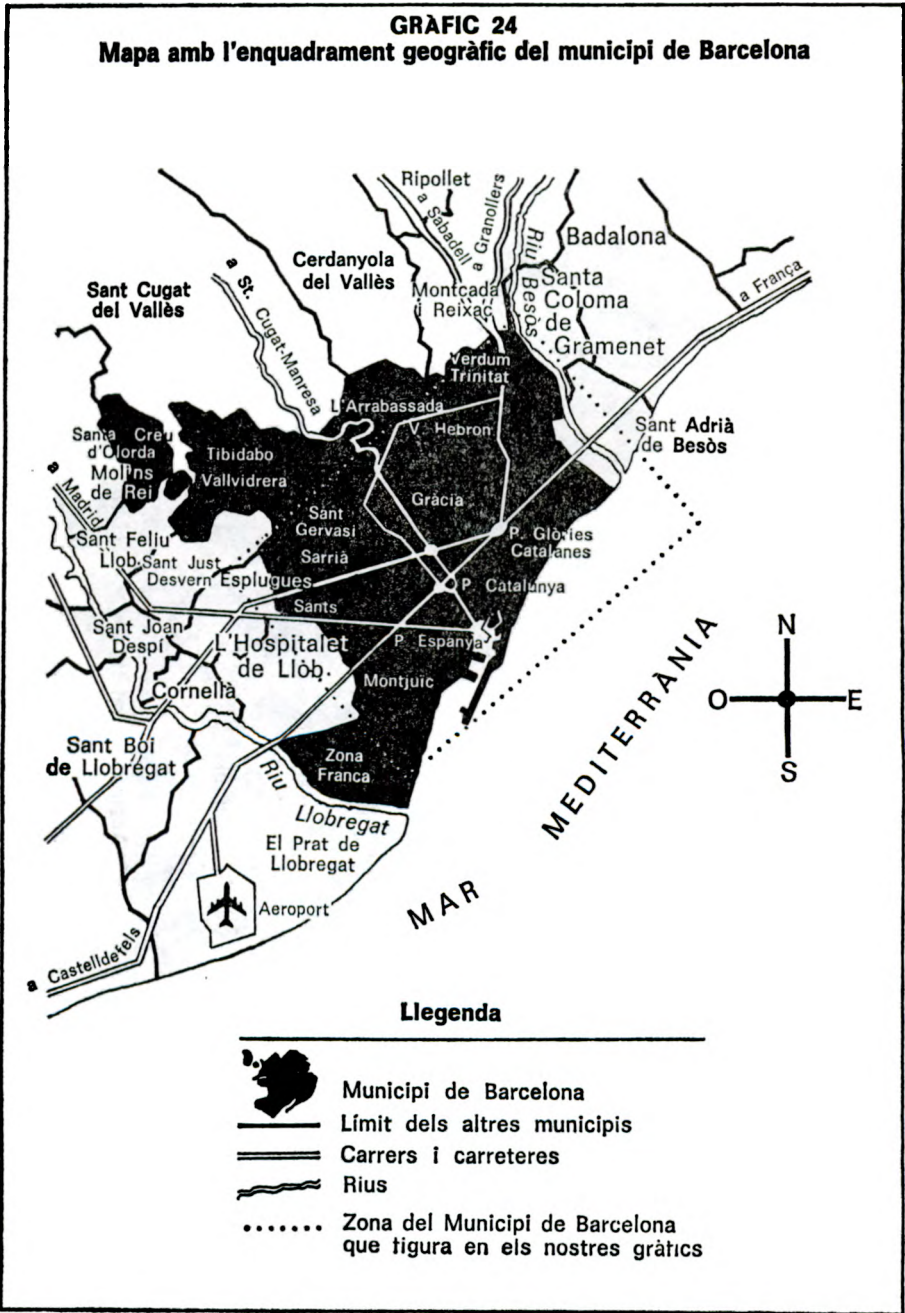

*Resum de dades de població total, increment, densitat i migració neta registrada en els districtes municipals de Barcelona*⁵²

	Màxim %	Districtes amb percentatges superiors a la mitjana	Mitjana per Districte	Districtes amb percentatges inferiors a la mitjana	Districte	Mínim %
% Població del districte sobre població del municipi el 1970 (taula 62 i text IX, 5.1)	20'51 %	IX	Immigració	8'33	Resid., Eixamp., N. Antic	V 4'15 %
% Increment pob. del districte sobre increment pob. del municipi (decenni 1960-1970) (taula 63 i text IX, 5.2)	73'09 %	IX	Immigració, Residenc.	8'33	Eixample, Nucli Antic	V -17'5 %
Migració neta registrada entre els districtes (quinquenni 1966-1970) (taula 69 i text IX, 8.2.1)	2.664	IX	Immigració		Eixamp., Resid., N. Antic	I -1.535
Migració neta registrada amb d'altres municipis (quinquenni 1966-1970) (taula 70 i text IX, 8.2.2)	15.898	IX	Immigració	2.398	Eixamp., Resid., N. Antic	II ⁵² -9.325
Densitat de població el 1970 en hab. per km ² (taula 65 i IX, 6)	77.791	V	N. Antic, Eixamp., Immig.	17.876	Residencials	II ⁵² 6.612

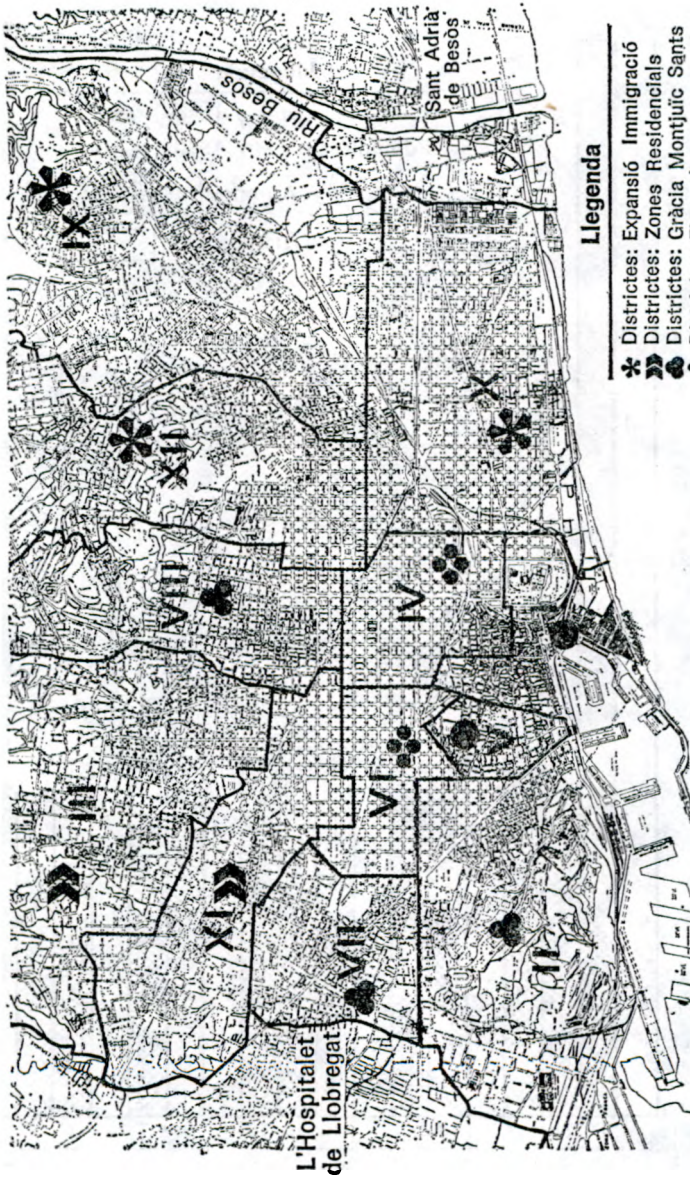
52. El districte II no entra en cap de les quatre agrupacions utilitzades en aquests quadres. Tampoc no hi entren els districtes VIII i VII. Tots tres formen un grup massa heterogeni per a una classificació (vegeu IX, 3.3). Fora de les dues classificacions assenyalades, en les quals el districte II és a l'extrem mínim, en general tots tres districtes se situen a prop de la mitjana. Per a més precisió vegeu les taules citades.

GRÀFIC 24
Mapa amb l'enquadrament geogràfic del municipi de Barcelona

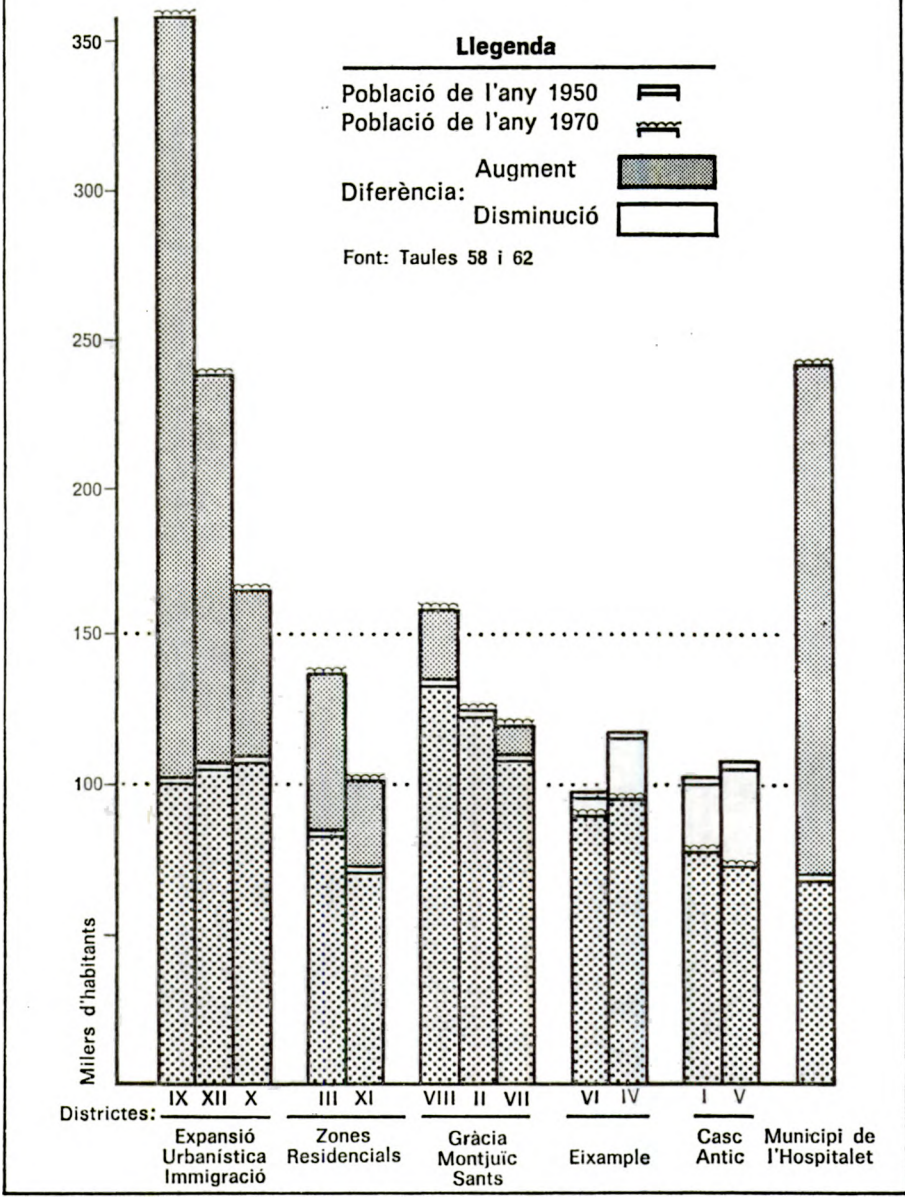
GRÀFIC 25

Mapa del municipi de Barcelona amb la divisió per districtes municipals

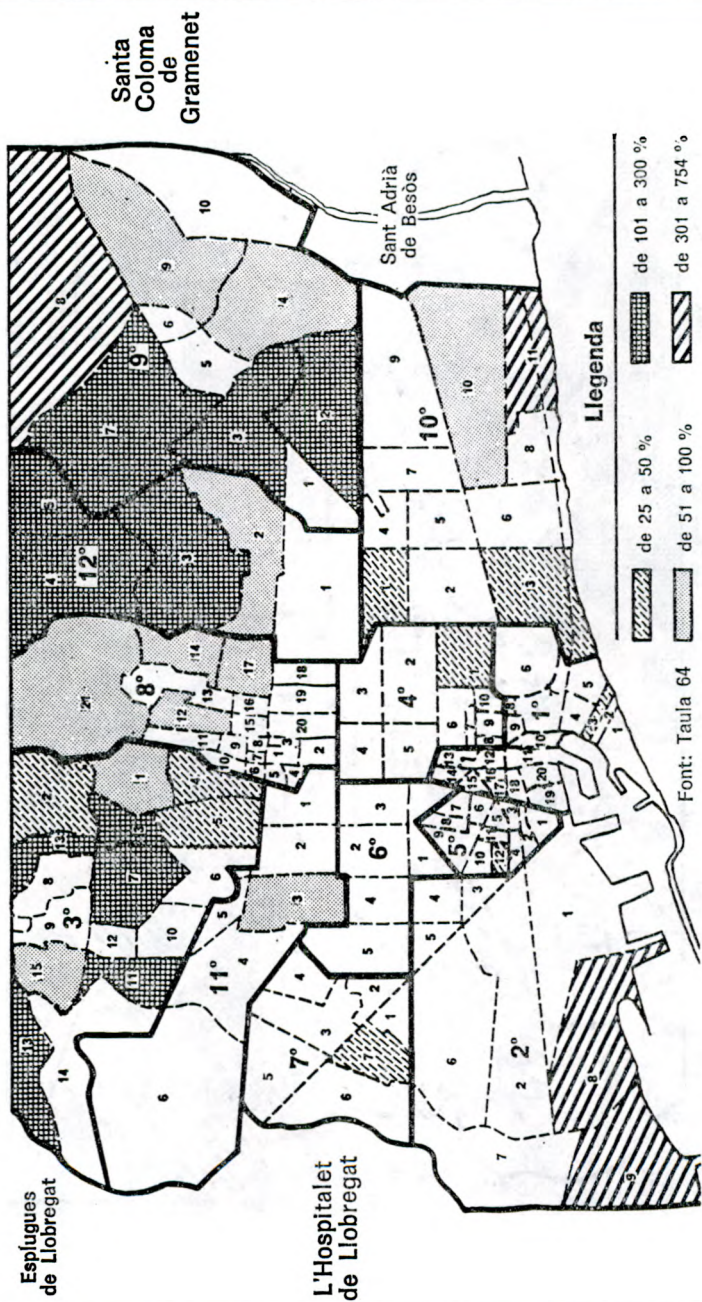
Font: Text; Cap. IX, apartat 3.

GRÀFIC 26
Població dels districtes municipals de Barcelona i del municipi de l'Hospitalet de Llobregat, els anys 1950 i 1970

GRÀFIC 27

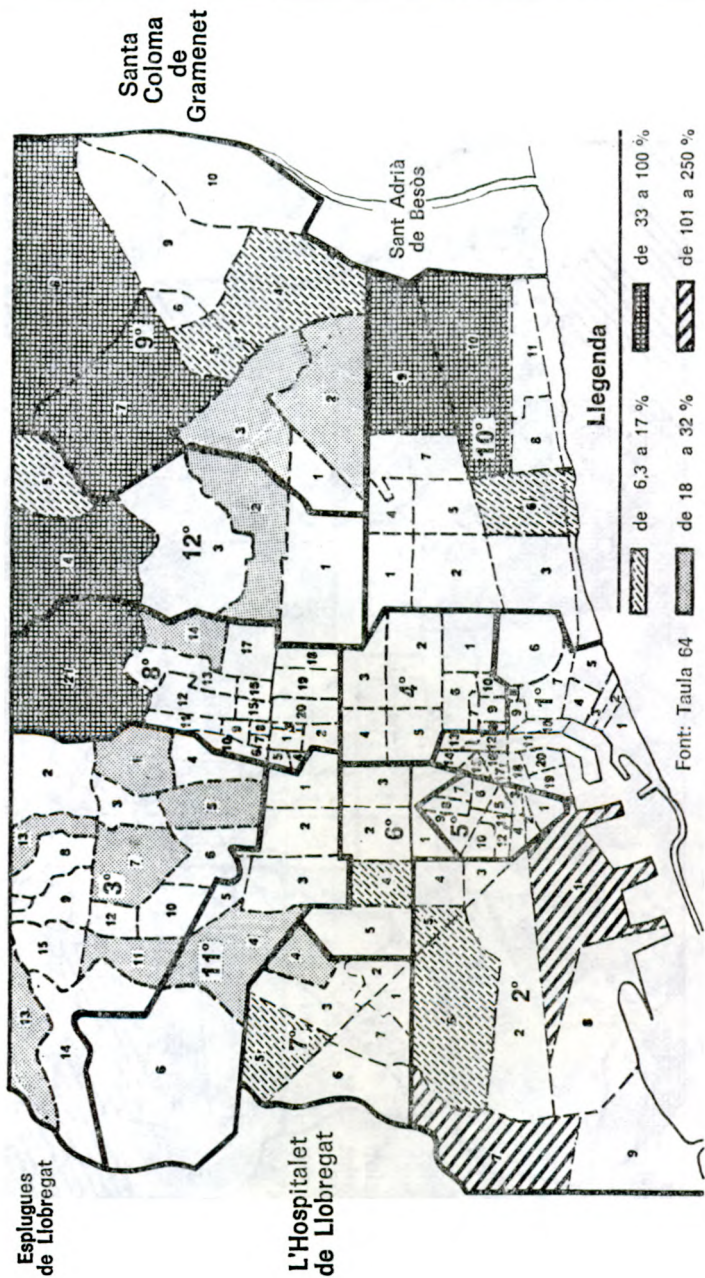
Mapa del municipi de Barcelona amb l'augment demogràfic als barris municipals de l'any 1946 a l'any 1960

Nota: Per a avaluar adequadament aquest gràfic cal tenir en compte les observacions de la taula 64-nota 1. En la mateixa taula trobareu també les disminucions de població produïdes en aquest període en alguns barris que no queden assenyalades en aquest gràfic.

GRÀFIC 28

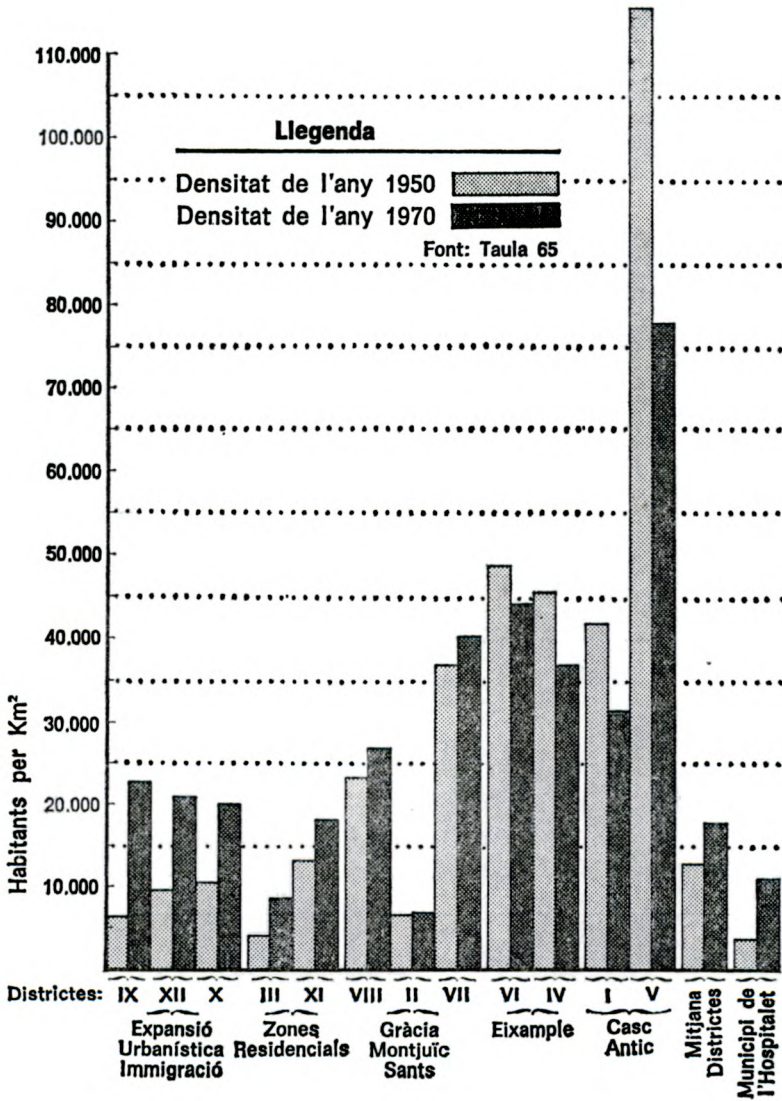
Mapa del municipi de Barcelona amb l'augment demogràfic als barris municipials de l'any 1961 a l'any 1965

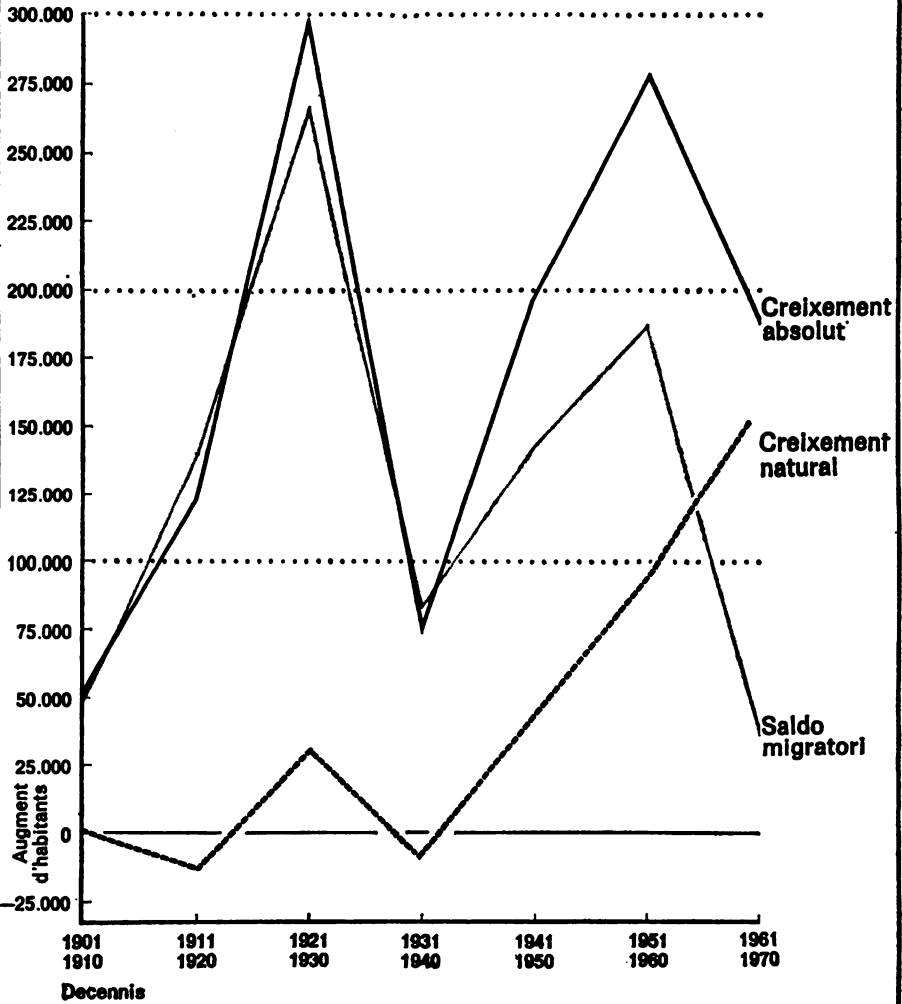
Nota: Per a avaluar adequadament aquest gràfic cal tenir en compte les observacions de la taula 64-nota¹. En la mateixa taula trobareu també les disminucions de població produïdes en aquest període en alguns barris que no queden assenyalades en aquest gràfic.

GRÀFIC 29

Densitat dels districtes municipals de Barcelona i del municipi de l'Hospitalet de Llobregat, els anys 1950 i 1970

GRÀFIC 30
Creixement absolut, natural i migratori del municipi de Barcelona, de l'any 1901 a l'any 1970, per decennis

Font: Taula 66

BIBLIOGRAFIA

Institucions:

- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística municipal*, Resumen del año 1945 (Barcelona, 1946).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística municipal. Clasificaciones de la población de la Ciudad*, Resumen del año 1947 y Reseña del año 1948 (Barcelona, 1949).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística municipal*, Resumen del año 1950.
- Id. Resumen del año 1960.
- Id. Resumen del año 1963.
- Id. Resumen del año 1964.
- Id. Resumen del año 1965.
- Id. Resumen del año 1966.
- Id. Resumen del año 1967.
- Id. Resumen del año 1968.
- Id. Resumen del año 1969.
- Id. Resumen del año 1970.
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Servicio Técnico de Estadística*, Avance del boletín de Estadística Municipal. Año XV, Núm. 208 (Barcelona, 1970).
- Id. Año XVII, Núm. 221 (Barcelona, 1971).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Servicio Técnico de Estadística. Estadística Municipal, Población 1965* (Barcelona, 1971).
- Id. *Avance Provisional de algunos Conceptos Deducidos de Censos Generales y Padrón Municipal de Habitantes 1970* (Barcelona, 1971).
- Id. *Población 1965. Profesiones* (Barcelona, 1972).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Gabinete de programación*, Plan general de Acción Municipal. Estudio de los servicios municipales, 1.ª parte, vol. II (Barcelona, 1968).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Gabinete de programación*, Población y vivienda, Barcelona, 1965 (Barcelona, 1969).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Secretaría General, Gabinete Técnico de Programación, 1971*. Apéndice: La Población de Barcelona (Barcelona, 1971).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Programa de Actuación Municipal 1969-1974* (Barcelona, 1969).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Secretaría General, Subdepartamento de Estadística*, Estadística Municipal. Datos referentes a los 162 municipios del Área Metropolitana de Barcelona deducidos de los censos generales de 1970 (Barcelona, 1972).
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Subdepartamento de Estadística*, Estadística Municipal. Tablas referentes a las características de la población barcelonesa deducidas del padrón municipal de habitantes de 1970. Volúmenes I y II (Barcelona, 1973).
- BANCA CATALANA, *Publicaciones de información económica* (Barcelona).
- Servei d'estudis de BANCA CATALANA, *Localització i dinàmica de l'activitat econòmica*. Estudis d'economia catalana (Barcelona, 1968).
- Servei d'estudis de BANCA CATALANA, *Catalunya; Indústria i demografia*. Estudis d'economia catalana (Barcelona, 1968).

- Servei d'estudis de BANCA CATALANA, *Evolució econòmica 1969* (Barcelona, maig 1970).
- Servei d'estudis de BANCA CATALANA, *Rella. Dietari català 1971*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barcelona, 1970), pp. 185-246.
- Servei d'estudis de BANCA CATALANA, *Cataluña en cifras 1972* (full).
- BANCO DE BILBAO, *Renta nacional de España y su distribución provincial 1967* (Bilbao, 1969).
- BANCO DE BILBAO, *Renta nacional de España y su distribución provincial 1969* (Bilbao, 1971).
- BANCO DE BILBAO, *Renta nacional de España y su distribución provincial 1971* (Bilbao, 1973).
- BANCO ESPAÑOL DE CRÉDITO, *Anuario del mercado español 1971*.
- Servicio de Estudios en Barcelona del BANCO URQUIJO. *La Oferta de Servicios Colectivos en Cataluña*, 4 tomos (Madrid, 1972).
- Id. *Ponencias del VII coloquio de la asociación de ciencias regional de lengua francesa*. Barcelona, 5-8 octubre 1967. Especialment pp. 173-217, Andrés GISPert LLAVET i Rafael PUJOL MARIGOT, *Localización industrial y redistribución de la población en Cataluña, 1857-1965*. Servicio de estudios en Barcelona del Banco Urquijo (Madrid, 1968).
- Id. vegeu també Ramon TRIAS FARGAS i col·laboradors, R. ROMAGUERA i A. SÁEZ. CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA, *Memoria* (Barcelona, 1965).
- CAJA DE AHORROS DE SABADELL (Estudio provincial por...); CEDEC, ISPA y otros. *Dinámica i perspectiva del Vallès*, 14 volums i síntesi (Sabadell, 1970-1971).
- CÁMARA OFICIAL DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE BARCELONA, *Boletín estadístico coyuntural*, n.º 38, 39 i 44 (Barcelona, diciembre 1969, febrero i diciembre 1970).
- CÁMARAS OFICIALES DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE LA REGIÓN CATALANA, *Memoria económica de Cataluña. Memoria sobre el estado de los negocios y el movimiento comercial e industrial de Cataluña. Año 1968* (Barcelona, 1969).
- CÁMARAS OFICIALES DE COMERCIO, INDUSTRIA Y NAVEGACIÓN DE LA REGIÓN CATALANA, *Memoria sobre el estado de los negocios y el movimiento comercial e industrial de Cataluña. Año 1970* (Barcelona, 1971).
- CÁRITAS DE BARCELONA, *Visión sociográfica de Barcelona* (Barcelona, 1965).
- CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, *Diccionari Nomenclàtor de pobles i poblats de Catalunya*, 2.ª edició (Barcelona, 1964), Editorial Aedos.
- COMISIÓN DE URBANISMO Y SERVICIOS COMUNES DE BARCELONA Y OTROS MUNICIPIOS, Comisión Técnica para la revisión del PC-53, *Memoria del Plan Director del Área Metropolitana de Barcelona*, vols. I, II, III (Barcelona 1966).
- COMISIÓN DE URBANISMO DE BARCELONA, Comisión Técnica para la revisión del PC-53, *Demografía. Datos correspondientes a las poblaciones comprendidas en el Área Metropolitana de Barcelona* (Barcelona, 1966).
- Id. *Padrón 1960, explotación general para Barcelona. Estructuras e inmigración* (Barcelona, 1966).
- Id. *Densidades de Barcelona Capital. Estudio con base en el padrón municipal de 1960* (Barcelona, 1966).
- Id. *Demografía. Análisis de una hipótesis sobre la población futura de la Ciudad de Barcelona* (Barcelona, 1966).

- CONFEDERACIÓN ESPAÑOLA DE CAJAS DE AHORROS, *España, Atlas e Índices de sus territorios municipales*, vols., I i II (Madrid, 1969).
- CONSEJO ECONÓMICO SINDICAL PROVINCIAL, Gabinete técnico de Barcelona, *Estructura económica y posibilidades de desarrollo de la provincia de Barcelona* (Barcelona, 1967).
- CONSEJO ECONÓMICO SINDICAL DE LA PROVINCIA DE LÉRIDA, *Perspectivas de desarrollo económico de la provincia de Lérida (en los próximos cinco años)*, vols. I i II, n.º 27 (Lérida, 1962).
- CONSORCIO DE INFORMACIÓN Y DOCUMENTACIÓN DE CATALUÑA. *Cataluña en cifras* (Barcelona, 1973).
- GENERALITAT DE CATALUNYA, *Divisió territorial. Estudis i projectes. Nomenclàtor de municipis* (Barcelona, 1933).
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (INE). Presidencia del Gobierno INE, *Anuario estadístico de España 1957*.
 Id. 1963.
 Id. 1964.
 Id. 1965.
 Id. 1966.
 Id. 1967.
 Id. 1968.
 Id. 1969.
 Id. 1970.
 Id. 1971.
- INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968).
- INE, *Movimiento natural de la población de España. Año 1960* (Madrid, 1963).
- INE, *Movimiento natural de la población de España. Año 1965* (Madrid, 1968).
- INE, *Movimiento natural de la población de España. Año 1967* (Madrid, 1970).
- INE, *Nomenclàtor de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población. Provincia de Barcelona. 31 de diciembre de 1950* (Madrid).
 Id. *Provincia de Tarragona*.
 Id. *Provincia de Lérida*.
 Id. *Provincia de Gerona*.
 Id. *Provincia de Barcelona. 31 de diciembre de 1960* (Madrid).
 Id. *Provincia de Tarragona*.
 Id. *Provincia de Lérida*.
 Id. *Provincia de Gerona*.
- INE, *Poblaciones calculadas referidas al 1.º de julio y 31 de diciembre a partir del censo de 1900* (Madrid).
- INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957).
- INE, *Reseña estadística provincial, Barcelona* (Madrid, 1969).
- INE, *Reseña estadística de la provincia de Tarragona* (Madrid, 1962).
- INE, *Reseña estadística de la provincia de Lérida* (Madrid, 1958).
- INE, *Reseña estadística de la provincia de Gerona* (Madrid, 1959).
- INE, *Tasas de reproducción* (Madrid, 1966).
- INE, *Censo de la población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).
- MINISTERIO DEL TRABAJO, *Informe sobre emigración en 1966* (Madrid, 1968).
- MINISTERIO DE LA VIVIENDA, *Plan general de ordenación de la provincia de Barcelona* (Barcelona, 1959).
- OCDE, *Evolution démographique 1965-1980. Europe Occidentale et Amerique du nord* (París).

ORGANIZACIÓN SINDICAL, CONSEJO ECONÓMICO/SOCIAL DE CATALUÑA, *El desarrollo y la población* (Barcelona, 1962).

UNITED NATIONS/NATIONS UNIES, *Demographic Yearbook 1970/Annuaire démographique 1970* (New York, 1970).

Autors:

JAIME ALZINA CAULES, vegeu els seus articles publicats per *Cuadernos de información económica y sociológica*, Aspectos demográficos, Centro Superior de Investigaciones Científicas (Barcelona) especialment XXXI-XXXII (Barcelona, diciembre 1967).

JAIME ALZINA CAULES, «La población de Barcelona», a *Anales de Sociología* (Barcelona, 1966), pp. 108-117.

FERNANDO ARAMBURO CAMPOY, «Los movimientos migratorios en Barcelona y su comarca», a *Anales de Sociología* (Barcelona, 1966), pp. 118-132.

JAIME BOVER ARGERICH, *Guía de Cataluña y sus comarcas*, Fondo cultural de la Caja de Ahorros provincial de la Diputación de Barcelona (Barcelona, 1966).

ILDEFONSO CERDÁ, *Teoría General de la Urbanización, Reforma y Ensanche de Barcelona*. Edición facsímil. Tres tomos. (Instituto de estudios fiscales, 1968).

JUAN DíEZ NICOLÁS, «La medida de la concentración provincial de la población en España», 1900-1960, *Revista Internacional de Sociología*, 101-102, enero-julio 1968, y 103-104, agosto-diciembre 1968.

JUAN DíEZ NICOLÁS, «Tamaño, densidad y crecimiento de la población en España, 1900-1960», *Revista Internacional de Sociología*, 109, enero-marzo 1970.

JUAN DíEZ NICOLÁS, «Componentes del crecimiento de la población en España (1900-1960)», *Revista Internacional de Sociología*, 116, mayo-agosto 1971, y 117, septiembre-diciembre 1971.

ROGELIO DUCASTELLA i col·laboradors, *Sociología y pastoral del turismo en la Costa Brava y Maresme*, Confederación Española de Cajas de Ahorro (Madrid, 1969).

ALFONSO GARCÍA BARBANCHÓ, *Las migraciones interiores españolas. Estudio cuantitativo desde 1900*, *Estudios del Instituto de Desarrollo Económico* (Madrid, 1967).

JESÚS GARCÍA FERNÁNDEZ, *La emigración exterior de España*, Ariel (Barcelona, 1965).

EMILIO GIRALT I JOSÉ ABRIL, *El desarrollo industrial de Cataluña. La población en Cataluña y en las demás regiones españolas 1857-1960*, Instituto de Economía de la Empresa (Barcelona, 1968).

JOSEP IGLÉSIES I FORT, *El movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años*, Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, vol. XXXIII, n.º 16 (Barcelona, 1961).

JOSEP IGLÉSIES I FORT, *La realitat comarcal a Catalunya*, Ed. Bruguera (Barcelona, 1966).

JOSEP IGLÉSIES, *La població de Catalunya en la dècada 1950-1960*, Ed. Rafael Dalmau (Barcelona, 1966).

JOSEP IGLÉSIES I FORT, *La divisió comarcal catalana*, Ed. Bruguera (Barcelona, 1967).

JUTGLAR, MUNTANER, SIGUAN, etc., *La immigració a Catalunya*, Edició de Materials (Barcelona, 1968).

- JOSÉ R. LASUEN I LUIS RACIONERO, *El desarrollo industrial de Cataluña. Análisis espacio-temporal de la población activa en España 1860-1965*, Instituto de Economía de la Empresa (Barcelona, 1968).
- ERNEST LLUCH I EUGENI GIRALT, *L'economia del Baix Ebre*, Servei d'estudis de la Banca Catalana (Barcelona, 1967).
- ERNEST LLUCH I EUGENI GIRALT, *L'economia de la regió de Tarragona*, Servei d'estudis de la Banca Catalana (Barcelona, 1968).
- JOAQUIM MALUQUER I SOSTRES, *Població i Societat a l'àrea catalana*, Ed. AC (Barcelona, 1965).
- V. MARTORELL PORTAS, A. FLORENSA FERRER, V. MARTORELL OTZET, *Historia del Urbanismo en Barcelona. Del Plan Cerdà al Area Metropolitana* (Barcelona, 1970).
- JOSEP M. MALUQUER I PASCUAL, *Sant Adrià de Besòs*, Ed. Eirvensae (Barcelona, 1969).
- JORGE NADAL, *La población española. Siglos XVI a XX*, Ed. Ariel (Barcelona, 1966).
- ROMÁN PERPIÑÁ GRAU, *Corología. Teoría estructural y estructurante de la población de España 1900-1960*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas (Madrid, 1954).
- ROMÁN PERPIÑÁ GRAU, *Corología de la población española 1950-1960*, a *Boletín de estudios económicos*, Deusto (Bilbao, 1962).
- A. RIBAS PIERA, «Barcelona, 1939-1969», a *Cuadernos para el diálogo*, extraordinario de 19-IV-1970 (Madrid, 1970), pp. 80-83.
- RAMÓN ROMAGUERA AMAT i JOSÉ M. DOT PALLARÉS, *El Area Metropolitana de Barcelona: Génesis y problemática*. Servicio de Estudios en Barcelona del Banco Urquijo (Madrid, 1972).
- ARMANDO SÁEZ BUESA, *La población de Barcelona en 1863 y 1960*. Servicio de estudios en Barcelona del Banco Urquijo (Madrid, 1968).
- ALFRED SAUVY, *La població* (seguit d'Ernest LLUCH i Eugeni GIRALT «La població catalana»), Edicions 62 (Barcelona, 1964).
- SOLÉ SABARÍS i col·laboradors, *Geografía regional de España*, Ed. Ariel (Barcelona, 1968).
- SOLÉ SABARÍS i col·laboradors, *Geografía de Catalunya*, Ed. Aedos (Barcelona, 1958, 1964 i en curs de publicació).
- RAMON TAMAMES, *Estructura económica de España*, Sociedad de estudios y publicaciones (Madrid, 1964).
- RAMON TRIAS I FARGAS i col·laboradors, *Desarrollo económico de Cataluña 1967-1970*, Servicio de estudios en Barcelona del Banco Urquijo.
- RAMON TRIAS I FARGAS i col·laboradors, *Estructura de la base económica de Cataluña* (Barcelona, 1965).
- RAMON TRIAS I FARGAS i col·laboradors, *El Area Metropolitana de Barcelona: Génesis y Problemática*, Servicio de Estudios en Barcelona del Banco Urquijo (Madrid, 1972).
- JOSEP VANDELLÒS, *Catalunya, poble decadent* (Barcelona, 1935).
- JOSEP VANDELLÒS, *La immigració a Catalunya* (Barcelona, 1935).
- PIERRE VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna. Especialment Introducció al medi natural*, vol. I, Edicions 62 (Barcelona, 1964).

TAULES

TAULA 1

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA. POBLACIÓ DE FET SEGONS
ELS CENSOS DECENNAIS DEL 1900 AL 1970 I EL PADRO DEL 1965

Anys	1900	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1965	1970
Província BARCELONA	1.054.541	1.141.733	1.349.282	1.800.638	1.931.875	2.232.119	2.877.966	3.368.105	3.929.194
Província TARRAGONA	337.964	338.485	355.148	350.668	339.299	356.811	362.679	399.942	431.961
Província GIRONA	299.287	319.679	325.619	325.551	322.360	327.321	351.369	387.972	414.397
Província LLEIDA	274.590	284.971	314.670	314.435	297.440	324.062	333.765	337.680	347.015
CATALUNYA	1.966.382	2.084.868	2.344.719	2.791.292	2.890.974	3.240.313	3.925.779	4.493.699	5.122.567
ESPANYA (Penín- sula, més Balears i Canàries)	18.594.405	19.927.150	21.303.162	23.563.867	25.877.971	27.976.755	30.430.698	31.965.565	33.823.918

Font: Elaboració basada en INE, *Anuaris estadístics*.

TAULA 2

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
 SUPERFÍCIE TERRITORIAL I DENSITAT DE POBLACIÓ,
 ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

	Superfície km ²	% superfície respecte a Catalunya	Densitat hab./km ² Anys				1970
			1900	1950	1960	1965	
Província BARCELONA	7.733	24'22	136	289	372	436	508
Província TARRAGONA	6.283	19'68	54	57	58	64	69
Província GIRONA	5.886	18'43	51	56	60	66	70
Província LLEIDA	12.028	37'67	23	27	28	28	29
CATALUNYA	31.930	100'00	62	101	123	141	160
ESPANYA (Península més Balears i Canàries)	504.750	1.580'80	37	55	60	63	67

Font: Elaboració basada en la taula 1 i en INE, *Anuaris estadístics*.

TAULA 3

**POBLACIÓ RELATIVA DE CATALUNYA RESPECTE A ESPANYA
I DE LES QUATRE PROVÍNCIES RESPECTE AL CONJUNT
DE CATALUNYA, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 i 1970**

<i>Anys</i>	<i>1900</i>	<i>1950</i>	<i>1960</i>	<i>1965</i>	<i>1970</i>
Província BARCELONA	53'6 %	68'9 %	73'3 %	75'0 %	76'7 %
Província TARRAGONA	17'2 %	11'0 %	9'2 %	8'9 %	8'4 %
Província GIRONA	15'2 %	10'1 %	9'0 %	8'6 %	8'1 %
Província LLEIDA	14'0 %	10'0 %	8'5 %	7'5 %	6'8 %
CATALUNYA	100'0 %	100'0 %	100'0 %	100'0 %	100'0 %
CATALUNYA respecte a ESPANYA (Península més Balears i Canàries)	10'6 %	11'6 %	12'9 %	14'1 %	15'1 %

Font: Elaboració basada en la taula 1.

TAULA 4

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA. ÍNDEX DE CREIXEMENT RELATIU
DE LA POBLACIÓ, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965, 1970

Anys	1900	1950	1960	1965	1970
Província BARCELONA	base 1900 = 100	212	273	319	373
	base 1950 = 100	100	129	151	176
	base 1960 = 100	100	100	117	137
Província TARRAGONA	base 1900 = 100	106	107	118	128
	base 1950 = 100	100	102	112	121
	base 1960 = 100	100	100	110	119
Província GIRONA	base 1900 = 100	109	117	130	138
	base 1950 = 100	100	107	119	127
	base 1960 = 100	100	100	110	118
Província LLEIDA	base 1900 = 100	118	122	123	126
	base 1950 = 100	100	103	104	107
	base 1960 = 100	100	100	101	104
CATALUNYA	base 1900 = 100	165	200	229	261
	base 1950 = 100	100	121	139	158
	base 1960 = 100	100	100	114	130
ESPANYA (Península més Balears i Canàries)	base 1900 = 100	150	164	172	182
	base 1950 = 100	100	109	114	121
	base 1960 = 100	100	100	105	111

Font: Elaboració basada en la taula 1.

TAULA 5

CATALUNYA, LES QUATRE PROVINCIES I ESPANYA CREIXEMENT VEGETATIU, SALDO MIGRATORI¹
I CREIXEMENT ABSOLUT, DEL 1901 AL 1970, PER DECENNIS

	Decennis							
	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-1960	1961-1970	
Província BARCELONA								
Creix. nat.	30.080	2.375 ²	75.275	-1.360	68.338	196.191	401.787	
Saldo mig.	57.112	205.174	376.081	132.597	231.906	449.656	649.441	
Creix. abs.	87.192	207.549	451.356	131.237	300.244	645.847	1.051.228	
Província TARRAGONA								
Creix. nat.	21.490	9.666	14.399	-4.471	7.653	14.205	25.546	
Saldo mig.	-20.969	6.997	-18.879	-6.898	9.859	-8.337	43.736	
Creix. abs.	521	16.663	-4.480	-11.369	17.512	5.868	69.282	
Província GIRONA								
Creix. nat.	20.915	10.312	14.968	-3.273	5.260	13.689	24.366	
Saldo mig.	-523	-4.372	-15.036	82	-299	10.359	38.662	
Creix. abs.	20.392	5.940	-68	-3.191	4.961	24.048	63.028	
Província LLEIDA								
Creix. nat.	15.503	13.207	19.936	1.663	11.370	21.494	25.212	
Saldo mig.	-5.122	16.492	-20.171	-18.658	15.252	-11.791	-11.962	
Creix. abs.	10.381	29.699	-235	-16.995	26.622	9.703	13.250	
CATALUNYA								
Creix. nat.	87.988	35.560	124.578	-7.441	92.621	245.579	476.911	
Saldo mig.	30.498	224.291	321.995	107.123	256.718	439.887	719.877	
Creix. abs.	118.486	259.851	446.573	99.682	349.339	685.466	1.196.788	
ESPANYA (Península més Balears i Canàries)								
Creix. nat.	1.766.080	1.321.473	2.280.480	1.759.812 ³	2.324.189	3.328.569	3.885.590	
Saldo mig.	-433.335	54.539	-19.775	554.292 ³	-225.405	-874.626	-492.370	
Creix. abs.	1.332.745	1.376.012	2.260.705	2.314.104	2.098.784	2.453.943	3.393.220	

1. Els saldos migratoris han estat obtinguts restant del creixement absolut el creixement natural.

2. Sobre la xifra de 2.375, creixement natural de la província de Barcelona el decenni 1911-1920, vegeu el que diu la nota 26 del text.

3. Sobre la sorprenent xifra de 554.292, saldo migratori d'Espanya el decenni 1931-1940, cal tenir en compte que qualsevol sobrevaloració dels naixements o infravaloració de les defuncions repercutiria directament en una sobrevaloració de saldo migratori. És probable que aquest últim fóra aquí el cas, donat les dificultats de funcionament regular del Registre Civil en temps de guerra. Lògicament la xifra de creixement natural de 1.759.812 resultaria aleshores excessiva i les defuncions infravalorades. La inseguretat sobre les dades d'aquest decenni afecta també Catalunya i cada una de les quatre províncies.

Font: Elaboració basada en INE, *Anuarios estadísticos* i *Reseñas estadísticas provinciales*.

TAULA 6

CATALUNYA, LES QUATRE PROVINCIAS I ESPANYA. CREIXEMENT VEGETATIU, SALDO MIGRATORI¹
I CREIXEMENT ABSOLUT, DEL 1901 AL 1970, PER PERIODES

	Períodes				
	1901-1970	1901-1950	1951-1970	1961-1965	1966-1970
Província BARCELONA					
Creix. nat.	772.686	174.708	597.978	176.425	225.362
Saldo mig.	2.101.967	1.002.870	1.099.097	313.714	335.727
Creix. abs.	2.874.653	1.177.578	1.697.075	490.139	561.089
Província TARRAGONA					
Creix. nat.	88.488	48.737	39.751	11.563	13.983
Saldo mig.	5.509	-29.890	35.399	25.700	18.036
Creix. abs.	93.997	18.847	75.150	37.263	32.019
Província GIRONA					
Creix. nat.	86.237	48.182	38.055	11.550	12.816
Saldo mig.	28.873	-20.148	49.021	25.053	13.609
Creix. abs.	115.110	28.034	87.076	36.603	26.425
Província LLEIDA					
Creix. nat.	108.385	61.679	46.706	13.986	11.226
Saldo mig.	-35.960	-12.207	-23.753	-10.071	-1.891
Creix. abs.	72.425	49.472	22.953	3.915	9.335
CATALUNYA					
Creix. nat.	1.055.796	333.306	722.490	213.524	263.387
Saldo mig.	2.100.389	940.625	1.159.764	354.396	365.481
Creix. abs.	3.156.185	1.273.931	1.882.254	567.920	628.868
ESPANYA (Península més Balears i Canàries)					
Creix. nat.	16.666.193 ²	9.452.034 ²	7.214.159	1.976.549	1.909.041
Saldo mig.	-1.436.680 ²	-69.684 ²	-1.366.996	-441.682	-50.688
Creix. abs.	15.229.513	9.382.350	5.847.163	1.534.867	1.858.353

1. Els saldos migratoris han estat obtinguts restant del creixement absolut el creixement natural.

2. Vegeu nota 3 de la taula 5.

Font: Elaboració basada en INE, *Anuarios estadísticos i Reseñas estadísticas provinciales*.

TAULA 7

**CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
CREIXEMENT ABSOLUT DE LA POBLACIÓ, PER MIL HABITANTS,
DEL 1901 AL 1970. COEFICIENT ANUAL¹**

<i>Períodes</i>	1901-1950	1951-1960	1961-1965	1966-1970
Província BARCELONA	15'00	25'42	31'44	30'82
Província TARRAGONA	1'08	1'64	19'56	15'40
Província GIRONA	1'80	7'09	20'33	13'18
Província LLEIDA	3'31	2'95	2'17	5'45
CATALUNYA	9'99	19'18	27'02	26'19
ESPANYA	8'17	8'41	9'84	11'33

1. Coeficients calculats per mitjà de la fórmula $k = \frac{\log. N_x - \log. N_y}{(x - y) \log. e} \cdot 1.000$, on N és el nombre total d'habitants els anys «x» i «y», any que acaba i comença respectivament el període considerat.

Font: Elaboració basada en dades de la taula 1.

TAULA 8

**CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
CREIXEMENT VEGETATIU DE LA POBLACIÓ, PER MIL HABITANTS,
DEL 1901 AL 1970. COEFICIENT ANUAL**

<i>Períodes</i>	1901-1950	1951-1960	1961-1965	1966-1970
Província BARCELONA	2'20	7'99	11'48	12'58
Província TARRAGONA	2'58	3'89	6'36	6'95
Província GIRONA	2'89	4'15	6'47	6'33
Província LLEIDA	4'08	6'32	8'33	6'61
CATALUNYA	2'82	7'30	10'59	11'13
ESPANYA	8'20	11'39	12'72	11'69

El creixement vegetatiu és donat per la diferència entre la natalitat i la mortalitat. Que no encaixin exactament les xifres decimals d'aquesta taula amb les diferències de dades que hom dona en les taules de natalitat i mortalitat respon al fet que el coeficient del creixement vegetatiu ha estat obtingut directament, fent la mitjana dels creixements vegetatius de cada període i ex-haurint-ne l'exactitud dels decimals, que es pot perdre quan arrodonim les xifres menyspreant-ne les mil·lèsimes. La quantia de les variants és, però, de poca importància.

Font: Elaboració basada en INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957) — *Id. de la provincia de Lérida* (Madrid, 1958) — *Id. de la provincia de Gerona* (Madrid, 1959) — *Id. de la provincia de Tarragona* (Madrid, 1962) — INE, *Anuario estadístico de España 1957* i ss.

TAULA 9

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
NATALITAT, PER MIL HABITANTS, DEL 1901 AL 1970.
COEFICIENT ANUAL (mitjana de cada període)

Períodes	1901-1950	1951-1960	1961-1965	1966-1970
Província BARCELONA	20'47	18'14	20'05	20'91
Província TARRAGONA	19'68	15'67	18'22	18'37
Província GIRONA	20'77	16'01	17'33	16'71
Província LLEIDA	21'45	17'00	18'26	16'62
CATALUNYA	20'5	17'7	19'5	20'01
ESPANYA	27'81	20'84	21'33	20'26

Nota: El càlcul de la natalitat ha estat obtingut sobre les dades de població de cada any el primer de juliol, per interpolació entre els censos successius. Les mitjanes dels períodes han estat calculades sobre la base dels coeficients anuals.

Font: Elaboració basada en la taula 12.

TAULA 10

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
MORTALITAT, PER MIL HABITANTS, DEL 1901 AL 1970.
COEFICIENT ANUAL (mitjana de cada període)

Períodes	1901-1950	1951-1960	1961-1965	1966-1970
Província BARCELONA	18'17	10'51	8'57	8'33
Província TARRAGONA	17'04	11'79	12'03	11'42
Província GIRONA	17'88	11'87	10'74	10'38
Província LLEIDA	17'37	10'67	9'92	10'01
CATALUNYA	17'9	10'8	9'2	8'88
ESPANYA	19'51	9'46	8'61	8'57

Nota: El càlcul de la mortalitat ha estat obtingut sobre les dades de població de cada any el primer de juliol, per interpolació entre els censos successius. Les mitjanes dels períodes han estat calculades sobre la base dels coeficients anuals.

Font: Elaboració basada en la taula 13.

TAULA 11

LES QUATRE PROVINCIES CATALANES I ESPANYA.
CREIXEMENT VEGETATIU, COEFICIENT ANUAL, PER MIL HABITANTS,
DEL 1901 AL 1970

<i>Mitjana anual del quinquenni</i>	<i>Espanya</i>	<i>P. Barcelona</i>	<i>P. Tarragona</i>	<i>P. Girona</i>	<i>P. Lleida</i>
1901-1905	9'18	2'89	6'38	5'66	5'50
1906-1910	9'16	2'60	5'70	6'48	5'58
1911-1915	8'51	1'73	4'15	4'79	5'79
1916-1920	4'23	-1'21	1'45	1'62	3'09
1921-1925	9'66	4'71	4'26	4'77	6'39
1926-1930	10'66	4'90	3'91	4'42	6'29
1931-1935	10'71	3'57	2'47	2'81	4'72
1936-1940	3'71	-3'58	-6'87	-4'85	-3'76
1941-1945	6'28	1'59	0'79	0'22	2'19
1946-1950	9'90	4'82	3'57	3'00	5'05
1951-1955	10'49	6'27	3'35	3'46	5'63
1956-1960	12'28	9'71	4'42	4'84	7'01
1961-1965	12'72	11'48	6'36	6'47	8'33
1966-1970	11'69	12'58	6'95	6'33	6'61
<i>Coefficient anual</i>					
1950	9'26	4'79	2'94	3'21	5'40
1951	8'50	3'01	1'99	1'43	2'98
1952	11'11	6'25	3'88	3'60	6'34
1953	10'84	6'60	2'76	3'26	5'53
1954	10'84	7'73	4'24	4'69	6'57
1955	11'11	7'73	3'88	4'30	6'69
1956	10'78	7'21	2'75	2'97	5'17
1957	11'84	9'35	4'20	5'02	7'72
1958	13'10	10'09	5'14	5'53	7'59
1959	12'73	10'95	5'15	5'91	7'94
1960	12'95	10'93	4'48	4'75	6'65
1961	12'74	10'05	5'90	6'28	9'52
1962	12'28	10'45	6'16	6'19	8'27
1963	12'45	10'87	5'11	5'24	7'24
1964	13'45	13'01	7'54	7'74	8'82
1965	12'67	13'04	7'11	6'89	7'84
1966	12'30	13'23	8'43	7'43	7'64
1967	12'32	13'04	7'33	6'54	7'09

TAULA 11 (continuació)

1968	11'71	12'57	6'73	6'63	6'41
1969	10'98	11'54	6'03	5'41	5'31
1970	11'13	12'52	6'25	5'82	6'62

Nota: Les xifres dels anys 1966, 1969 i 1970 són provisionals.

Font: Elaboració basada en INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957) — *Id. de la provincia de Lérida* (Madrid, 1958) — *Id. de la provincia de Gerona* (Madrid, 1959) — *Id. de la provincia de Tarragona* (Madrid, 1962) — INE, *Anuario estadístico de España 1957 i ss.* — INE, *Movimiento natural de la población de España. Año 1967* (Madrid, 1970).

TAULA 12

LES QUATRE PROVÍNCIES CATALANES I ESPANYA.
NATALITAT, COEFICIENT ANUAL, PER MIL HABITANTS,
DEL 1901 AL 1970

<i>Mitjana anual del quinquenni</i>	<i>Espanya</i>	<i>P. Barcelona</i>	<i>P. Tarragona</i>	<i>P. Girona</i>	<i>P. Lleida</i>
1901-1905	35'13	26'53	27'39	30'61	28'78
1906-1910	33'21	25'27	25'19	29'09	26'82
1911-1915	30'67	23'25	22'71	25'17	26'09
1916-1920	28'86	22'39	20'79	22'69	24'17
1921-1925	29'89	23'68	20'58	22'21	23'89
1926-1930	28'55	20'55	18'53	19'85	21'09
1931-1935	27'01	17'89	17'06	17'42	18'76
1936-1940	21'63	14'47	13'31	13'20	13'11
1941-1945	21'63	14'00	14'59	12'86	15'24
1946-1950	21'51	16'65	16'68	14'60	16'59
1951-1955	20'29	16'37	15'18	15'27	16'67
1956-1960	21'40	19'92	16'16	16'74	17'32
1961-1965	21'33	20'05	18'22	17'33	18'26
1966-1970	20'26	20'91	18'37	16'71	16'62
<i>Coeficient anual</i>					
1950	20'06	15'23	15'24	15'04	16'56
1951	19'98	15'08	15'12	15'02	15'66
1952	20'71	16'11	15'28	15'15	16'86
1953	20'43	16'29	15'05	14'74	16'57
1954	19'87	16'95	15'31	15'54	16'79
1955	20'44	17'41	15'16	15'87	17'49

TAULA 12 (continuació)

1956	20'53	18'18	15'44	16'00	17'26
1957	21'64	19'72	16'30	17'01	18'14
1958	21'69	20'55	16'45	16'65	17'07
1959	21'54	20'68	16'23	17'12	17'34
1960	21'66	20'45	16'37	16'90	16'81
1961	21'13	18'19	16'01	16'08	18'58
1962	21'08	19'08	18'19	16'76	18'17
1963	21'32	19'96	18'03	17'91	17'81
1964	21'98	21'50	19'48	17'89	18'75
1965	21'13	21'52	19'38	17'99	17'98
1966	20'76	21'71	20'55	18'03	17'44
1967	20'81	21'44	18'64	16'52	17'03
1968	20'22	20'73	17'70	16'26	16'36
1969	20'00	20'30	18'09	16'47	16'33
1970	19'50	20'38	16'87	16'31	15'94

Nota: Les xifres dels anys 1966, 1969 i 1970 són provisionals.

Font: Elaboració basada en INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957) — *Id. de la provincia de Lérida* (Madrid, 1958) — *Id. de la provincia de Gerona* (Madrid, 1959) — *Id. de la provincia de Tarragona* (Madrid, 1962) — INE, *Anuario estadístico de España 1957 i ss.* — INE, *Movimiento natural de la población de España. Año 1967* (Madrid, 1970).

TAULA 13

LES QUATRE PROVÍNCIES CATALANES I ESPANYA.
MORTALITAT, COEFICIENT ANUAL, PER MIL HABITANTS,
DEL 1901 AL 1970

<i>Mitjana anual del quinquenni</i>	<i>Espanya</i>	<i>P. Barcelona</i>	<i>P. Tarragona</i>	<i>P. Girona</i>	<i>P. Lleida</i>
1901-1905	25'95	23'64	21'01	24'95	23'28
1906-1910	24'05	22'67	19'49	22'61	21'23
1911-1915	22'16	21'51	18'56	20'38	20'30
1916-1920	24'63	23'59	19'34	21'07	21'08
1921-1925	20'23	18'98	16'32	17'44	17'50
1926-1930	17'89	15'65	14'62	15'43	14'80
1931-1935	16'30	14'41	14'59	14'61	14'05
1936-1940	17'92	18'04	20'18	18'05	16'87
1941-1945	14'35	12'41	13'80	12'64	13'05
1946-1950	11'60	10'83	12'51	11'60	11'53

TAULA 13 (continuació)

1951-1955	9'80	10'10	11'83	11'81	11'04
1956-1960	9'12	10'01	11'74	11'92	10'31
1961-1965	8'61	8'57	12'03	10'74	9'92
1966-1970	8'57	8'33	11'42	10'38	10'01
<i>Coefficient anual</i>					
1950	10'80	10'44	12'30	11'83	11'16
1951	11'48	12'07	13'13	13'59	12'68
1952	9'60	9'86	11'40	11'55	10'52
1953	9'59	9'69	12'29	11'48	10'99
1954	9'01	9'22	11'07	10'85	10'22
1955	9'29	9'68	11'28	11'57	10'80
1956	9'74	10'97	12'69	13'03	12'09
1957	9'80	10'38	12'11	11'99	10'42
1958	8'59	9'56	11'31	11'12	9'49
1959	8'80	9'74	11'08	11'21	9'40
1960	8'65	9'51	11'89	12'14	10'16
1961	8'39	8'14	11'00	9'80	9'06
1962	8'81	8'64	12'03	10'58	9'90
1963	8'87	9'10	12'92	11'66	10'57
1964	8'52	8'49	11'94	10'15	9'93
1965	8'46	8'48	12'27	11'09	10'14
1966	8'46	8'49	12'13	10'60	9'80
1967	8'49	8'40	11'31	9'98	9'94
1968	8'51	8'16	10'97	9'63	9'95
1969	9'02	8'76	12'06	11'08	11'02
1970	8'37	7'86	10'62	10'59	9'32

Nota: Les xifres dels anys 1966, 1969 i 1970 són provisionals.

Font: Elaboració basada en INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957) — *Id. de la provincia de Lérida* (Madrid, 1958) — *Id. de la provincia de Gerona* (Madrid, 1959) — *Id. de la provincia de Tarragona* (Madrid, 1962) — INE, *Anuario estadístico de España 1957 i ss.* — INE, *Movimiento natural de la población de España. Año 1967* (Madrid, 1970).

TAULA 14

**CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
SALDO MIGRATORI, PER MIL HABITANTS, DEL 1901 AL 1970.
COEFICIENT ANUAL (mitjana de cada període) ¹**

<i>Períodes</i>	<i>1901-1950</i>	<i>1951-1960</i>	<i>1961-1965</i>	<i>1966-1970</i>
Província BARCELONA	12'80	17'43	19'96	18'24
Província TARRAGONA	—1'50	—2'25	13'20	8'45
Província GIRONA	—1'09	2'94	13'86	6'85
Província LLEIDA	—0'77	—3'37	—5'22	—1'16
CATALUNYA	7'17	11'88	16'43	15'06
ESPANYA	—0'03 ²	—2'98	—2'88	—0'36

1. El coeficient de saldo migratori ha estat obtingut indirectament, restant del coeficient de creixement anual absolut el coeficient de creixement anual vegetatiu.

2. Vegeu la nota 3 a la taula 5 per interpretar adequadament el coeficient del període 1901-1950 desproporcionadament afectat per la sorprenent xifra corresponent al saldo migratori del decenni 1931-1940.

Font: Elaboració basada en les taules 7 i 8.

TAULA 15

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA. IMMIGRACIÓ, EMIGRACIÓ I MIGRACIÓ NETA INTERPROVINCIAL. ANYS 1962 A 1970¹

		(Inclou les immigracions de les províncies espanyoles peninsulars i insulars, de Ceuta, Melilla i el Sàhara, però únicament les emigracions cap a les províncies espanyoles peninsulars i insulars. No comptabilitzada la migració amb l'estranger.)									
Anys		1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970 ¹	
Província BARCELONA	Immig.	108.718	130.356	144.075	129.854	86.092	110.162	91.624	100.453	107.093	
	Emig.	29.736	39.015	43.534	43.923	28.942	50.870	57.042	60.241	53.315	
	Mig. N.	78.982	91.341	100.541	85.931	57.150	59.292	34.582	40.212	53.778	
Província TARRAGONA	Immig.	6.731	8.923	10.021	9.137	6.028	6.880	7.164	7.610	7.359	
	Emig.	4.189	4.986	5.503	4.755	3.684	5.279	5.593	6.745	5.949	
	Mig. N.	2.542	3.937	4.518	4.382	2.344	1.601	1.571	865	1.410	
Província GIRONA	Immig.	9.201	11.025	11.115	9.847	7.854	9.587	9.388	9.123	8.420	
	Emig.	5.694	7.068	6.934	6.526	6.186	7.462	7.515	7.384	6.978	
	Mig. N.	3.507	3.957	4.181	3.321	1.668	2.125	1.873	1.739	1.442	
Província LLEIDA	Immig.	5.562	6.539	6.085	5.356	4.022	5.529	4.854	4.560	3.969	
	Emig.	5.674	6.445	7.090	6.750	5.111	6.531	5.748	5.553	6.240	
	Mig. N.	-112	94	-1.005	-1.394	-1.089	-1.002	-894	-993	-2.271	
CATALUNYA ²	Immig.	130.212	156.843	171.296	154.194	103.996	132.158	113.030	121.746	126.841	
	Emig.	45.293	57.514	63.061	61.954	43.923	70.142	75.898	79.923	72.482	
	Mig. N.	84.919	99.329	108.235	92.240	60.073	62.016	37.132	41.823	54.359	
ESPANYA ³	Immig.	348.827	443.690	497.272	447.287	279.048	382.501	370.600	388.571	380.351	
	Emig.	347.279	442.104	495.202	445.548	277.608	379.916	366.957	384.644	379.292	

1. Aquestes dades i les que trobareu a les taules següents referents a la migració, provenen dels registres municipals. Com que no tothom compleix la formalitat de declarar el seu canvi de residència, ni al municipi o districte municipal que deixen, ni en aquell on arriben, aquestes

xifres no poden considerar-se exactes. Aquestes omissions es donen en proporció notable en els anys que la gent omple el padró municipal o el cens de la població, per exemple 1961, 1966 i 1971. També els anys immediatament anteriors, com per exemple 1960, 1965 i 1970, experimenten els dos últims mesos de l'any una baixada en el registre de canvi de domicili, a causa de la previsió del pròxim empadronament.

2. Noteu que la suma de la immigració de les quatre províncies no es pot dir que sigui la immigració a Catalunya, perquè part d'aquesta immigració la fan les quatre províncies entre elles. Això val en proporció molt més forta pel que fa a l'emigració, com podeu comprovar a les taules 16 i 17. La migració neta, per contra, sí que pot dir-se de Catalunya amb la resta d'Espanya amb les salvetats expressades a la nota anterior.

3. Per explicar les diferències entre les xifres d'immigració i les d'emigració interior per al conjunt d'Espanya, tingueu en compte les previsions donades a l'encapçalament d'aquesta taula.

Font: Banco Español de Crédito, *El mercado español 1971*. INE, *Anuario Estadístico 1971*.

TAULA 16

CATALUNYA I LES QUATRE PROVINCIAS. IMMIGRACIÓ. QUINQUENNI 1962-1966
(No comptabilitzada la migració amb l'estranger)

	A	B	C	D	E	F	G	E + G	F + G
Destinació ↓ Procедència ↑	De la prov. de Barcelona	De la prov. de Tarragona	De la prov. de Girona	De la prov. de Lleida	De Catalunya incloent la migració interior de la pròpia província	De Catalunya excloent la migració interior de la pròpia província	De la resta d'Espanya (exclosa Catalunya)	D'Espanya incloent la migració interna de la pròpia província	D'Espanya excloent la migració interna de la pròpia província
Prov. BARCELONA	147.535	7.592	6.664	12.838	174.629	27.094	423.466	598.095	450.560
Prov. TARRAGONA	3.341	10.726	326	1.584	15.977	5.251	24.889	40.866	30.140
Prov. GIRONA	4.052	332	22.124	662	27.170	5.046	21.907	49.077	26.953
Prov. LLEIDA	2.346	894	403	12.544	16.187	3.643	11.360	27.547	15.003
CATALUNYA	157.274	19.544	29.517	27.628	233.963	41.034	481.622	715.585	522.656

Font: Elaboració basada en: INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968), Jaime ALSINA en *Boletín de estadística comentada. Cuadernos de información económica XXI-XXII* (Barcelona, junio-diciembre 1967), pp. 330 i ss.

TAULA 17

CATALUNYA I LES QUATRE PROVINCIES. EMIGRACIÓ. QUINQUENNI 1962-1966
(No comptabilitzada la migració amb l'estranger)

	A	B	C	D	E	F	G	E + G	F + G
Destinació									
→									
Procedència									
↓									
	A la prov. de Barcelona	A la prov. de Tarragona	A la prov. de Girona	A la prov. de Lleida	A Catalunya inclosa migració interior a la prov. de la pròpia província	A Catalunya inclosa migració interior a la prov. de la pròpia província	A Catalunya inclosa migració interior a l'Espanya (exclosa Catalunya)	A Espanya inclosa migració interior a la pròpia província	A Espanya inclosa migració interior a la pròpia província
Prov. BARCELONA	147.535	3.341	4.052	2.346	157.274	9.739	27.876	185.150	37.615
Prov. TARRAGONA	7.592	10.726	332	894	19.544	8.818	3.519	23.063	12.337
Prov. GIRONA	6.664	326	22.124	403	29.517	7.393	2.811	32.328	10.204
Prov. LLEIDA	12.838	1.584	662	12.544	27.628	15.084	3.442	31.070	18.526
CATALUNYA	174.629	15.977	27.170	16.187	233.963	41.034	37.648	271.611	78.682

Font: Elaboració basada en: INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968). Jaime ALSINA en *Boletín de estadística comentada. Cuadernos de información económica* XXI-XXII (Barcelona, junio-diciembre 1967), pp. 330 i ss.

TAULA 18

CATALUNYA I LES QUATRE PROVINCIES.
MIGRACIÓ NETA INTERPROVINCIAL.¹ MIGRACIÓ INTRAPROVINCIAL.²
QUINQUENNI 1962-1966. ANY 1970
 (No comptabilitzada la migració amb l'estranger)

	QUINQUENNI 1962-1966		ANY 1970	
	Positiva	Negativa	Positiva	Negativa
	Preval la immigració	Preval l'emigració	Preval la immigració	Preval l'emigració
Província BARCELONA				
de la Prov. de Tarragona	4.251		1.082	
de la Prov. de Girona	2.612		631	
de la Prov. de Lleida	10.492		2.398	
de Catalunya	17.355		4.111	
de la resta d'Espanya	395.590		49.667	
d'Espanya inclosa Catalunya	412.945		53.778	
Província TARRAGONA				
a la Prov. de Barcelona		4.251		1.082
a la Prov. de Girona		6		52
de la Prov. de Lleida	685		233	
a Catalunya		3.567		901
de la resta d'Espanya	21.370		2.311	
d'Espanya inclosa Catalunya	17.803		1.410	
Província GIRONA				
a la Prov. de Barcelona		2.612		631
de la Prov. de Tarragona	6		52	
de la Prov. de Lleida	259		106	
a Catalunya		2.347		473
de la resta d'Espanya	19.096		1.915	
d'Espanya inclosa Catalunya	16.749		1.442	
Província LLEIDA				
a la Prov. de Barcelona		10.492		2.398
a la Prov. de Tarragona		685		233
a la Prov. de Girona		259		106
a Catalunya		11.441		2.737
de la resta d'Espanya	7.918		466	
a Espanya inclosa Catalunya		3.523		2.271
CATALUNYA				
a la Prov. de Barcelona		17.355		4.111
de la Prov. de Tarragona	3.572		901	
de la Prov. de Girona	2.347		473	
de la Prov. de Lleida	11.436		2.737	
de la resta d'Espanya	443.974		54.359	

TAULA 18 (continuació)

MIGRACIÓ INTRAPROVINCIAL ²

	QUINQUENNI 1962-1966	ANY 1970
Prov. Barcelona	147.535	44.142
Prov. Tarragona	10.726	2.855
Prov. Girona	22.124	4.603
Prov. Lleida	12.544	2.198
Catalunya	192.929	53.798

---

1. MIGRACIÓ NETA INTERPROVINCIAL: Immigració menys emigració entre les províncies.

2. MIGRACIÓ INTRAPROVINCIAL: Canvis de municipi de residència dintre de la mateixa província.

Font: Per al quinquenni 1962-1966, elaboració basada en les taules 16 i 17. Per l'any 1970, elaboració basada en dades de: INE, *Anuario Estadístico 1971*.

MIGRACIÓ NETA ENTRE LES PROVINCIES ESPANYOLES. PERIODES 1962-1965, 1966-1969. ANY 1970
(No comptabilitzada la migració amb l'estranger)

	Període 1962-1965		Període 1966-1969		Any 1970
BARCELONA	354.019	4471 %	191.236	43'29 %	53.778
Madrid	148.161	1871 %	100.243	22'69 %	25.509
Biscaia	76.754	9'69 %	43.569	9'86 %	11.630
València	75.501	9'54 %	30.109	6'82 %	8.607
Guipúscoa	30.776	3'89 %	17.735	4'01 %	6.462
Alacant	27.505	3'47 %	9.074	2'05 %	2.585
TARRAGONA	15.336	1'94 %	8.569	1'94 %	2.494
GIRONA	14.874	1'88 %	7.405	1'68 %	1.994
Alaba	13.096	1'65 %	6.789	1'54 %	1.794
Castelló de la P.	10.866	1'37 %	6.381	1'44 %	1.449
Saragossa	9.948	1'26 %	6.283	1'42 %	1.442
Balears	6.959	0'88 %	5.603	1'27 %	1.410
Navarra	4.654	0'59 %	4.180	0'95 %	1.373
Santa Cruz de T.	1.903	0'24 %	3.524	0'80 %	994
Las Palmas	1.590	0'19 %	1.030	0'23 %	641
LLEIDA	-2.465	-0'31 %	48	0'01 %	364
Altres 34 Prov. ¹	-789.472	-99'69 %	-919	-0'21 %	-176
ESPANYA ¹	000.000	00'00 %	-1.039	-0'24 %	-220
15 Prov. M. N. pos.	791.937	+100'00 %	-1.296	-0'29 %	-392
35 Prov. M. N. neg.	-791.937	-100'00 %	-1.483	-0'34 %	-15.773
			-3.978	-0'90 %	-2.271
			-433.063	-98'03 %	103.786
			000.000	00'00 %	000.000
			441.778	+100'00 %	122.576
			-441.778	-100'00 %	-122.576

1. El període 1962-1965 inclou l'Espanya peninsular i insular única ment. Al període 1966-1969 hi són també incloses les migracions procedents de Ceuta, Melilla i el Sàhara, però no les de les migracions des de l'Espanya peninsular i insular cap aquells territoris africans.

L'any 1970 inclou les migracions procedents d'aquests territoris espanyols d'Àfrica i també les que hi anaren destinades.

2. Abans de Lleida i després d'Oviedo hi ha l'any 1970: La Corunya, Pontevedra, Orense, Burgos, Avila, Segòvia, Guadaluajara, Osca, Múrcia i Sòria.

Font: Per al període 1962-1965 elaboració basada en dades de: INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968). Per al període 1966-1969 elaboració basada en Banco Español de Crédito, *Anuario del Mercado Español 1971*, pp. 497-498. Per a l'any 1970, elaboració basada en INE, *Anuario Estadístico 1971*.

PROVINCIES ESPANYOLES, TENDENCIA DOMINANT DE L'EMIGRACIÓ DE CADA PROVÍNCIA
A LES ALTRES PROVÍNCIES ESPANYOLES. ANY 1970, PERÍODE 1962-1965¹

1.ª Província de destinació de l'emigració interprovincial

Procedència	Emigracions dels municipis ²		Emigracions interprovincial ³		Any 1970		Període 1962-1965	
	Any 1970	Any 1970	Any 1970	Any 1970	Arribades	% Emigració interprovincial	Arribades	% Emigració interprovincial
Almeria	5.119	3.909	BARCELONA	2.581	66'02	BARCELONA	68'5	
Cadix	8.611	7.144	BARCELONA	2.693	37'70	BARCELONA	47'2	
Còrdova	13.741	10.779	BARCELONA	5.643	52'35	BARCELONA	59'9	
Granada	12.714	10.652	BARCELONA	6.076	57'04	BARCELONA	61'4	
Huelva	4.862	3.095	BARCELONA	1.278	41'29	BARCELONA	60'3	
Jaén	12.346	11.461	BARCELONA	4.559	39'78	BARCELONA	45'3	
Màlaga	6.583	4.762	BARCELONA	2.261	47'48	BARCELONA	54'9	
Sevilla	12.262	8.563	BARCELONA	5.013	58'54	BARCELONA	67'3	
ANDALUSIA	76.238	60.635						
Osca	4.759	3.079	BARCELONA	932	30'27	BARCELONA	39'2	
Saragossa	7.982	3.747	BARCELONA	1.030	27'49	BARCELONA	34'6	
Terol	5.266	4.238	SARAGOSSA	1.261	29'75	BARCELONA	34'3	
ARAGÓ	18.007	11.064						
Oviedo	4.571	1.991	MADRID	429	21'55	BARCELONA	20'7	
ASTURIES								
BALEARS	2.343	909	BARCELONA	218	27'49	BARCELONA	30'7	
Las Palmas	3.218	995	MADRID	403	40'50	S. CRUZ DE T.	33'5	
Santa Cruz de T.	2.625	899	LAS PALMAS	197	21'91	MADRID	25'2	
CANARIES	5.843	1.894						
Ciudad Real	8.458	7.599	MADRID	2.532	29'53	BARCELONA	30'5	
Cuenca	5.075	4.288	VALENCIA	1.803	42'05	VALENCIA	44'2	
Guadalajara	3.163	2.459	MADRID	1.313	53'40	MADRID	56'5	
Madrid	17.497	6.507	BARCELONA	875	13'45	BARCELONA	21'8	
Toledo	6.312	4.942	MADRID	3.344	67'66	MADRID	73'5	
CASTELLA LA N.	40.505	25.795						

TAULA 20 (continuació)

1.ª Província de destinació de l'emigració interprovincial

Procedència	Emigracions dels municipis ²		Emigracions interprovincial ³		Any 1970		Període 1962-1965	
	Any 1970		Any 1970		Arribades		% Emigració interprovincial	
Avila	2.862	2.211	MADRID	1.284	58'07	MADRID	54'0	
Burgos	4.725	3.163	BISCAIA	811	25'64	BISCAIA	39'7	
Logronyo	3.398	1.655	NAVARRA	399	24'11	BISCAIA	22'4	
Palència	4.977	3.350	VALLADOLID	666	19'88	BISCAIA	31'6	
Santander	3.578	1.651	BISCAIA	506	30'61	BISCAIA	44'2	
Segòvia	2.752	2.200	MADRID	1.150	52'27	MADRID	59'0	
Sòria	3.235	2.505	SARAGOSSA	746	29'78	BARCELONA	28'5	
Valladolid	5.420	2.340	MADRID	509	21'75	BISCAIA	23'2	
CASTELLA LA V.	30.947	19.075						
Barcelona	53.315	9.173	MADRID	987	10'76	GIRONA	11'4	
Girona	6.978	2.375	BARCELONA	1.545	61'22	BARCELONA	66'5	
Lleida	6.240	4.042	BARCELONA	2.694	66'65	BARCELONA	69'5	
Tarragona	5.949	3.094	BARCELONA	1.848	59'73	BARCELONA	62'4	
CATALUNYA	72.482	18.684						
Badajoz	13.673	12.007	BARCELONA	4.808	40'04	BARCELONA	40'4	
Càceres	10.911	9.113	MADRID	2.532	27'78	BARCELONA	26'2	
EXTREMADURA	24.584	21.120						
La Corunya	5.406	2.165	BISCAIA	422	19'49	BISCAIA	40'4	
Lugo	3.575	3.065	BARCELONA	1.202	39'22	BARCELONA	48'1	
Orense	2.624	1.913	BARCELONA	549	28'70	BARCELONA	38'5	
Pontevedra	2.287	1.786	LA CORUNYA	313	17'53	BARCELONA	17'0	
GALICIA	13.892	9.929						
Lleó	7.129	4.451	BARCELONA	1.004	22'56	BARCELONA	26'2	
Salamanca	6.463	4.118	MADRID	752	18'26	BISCAIA	23'0	
Zamora	3.257	2.865	BISCAIA	609	21'26	BISCAIA	31'4	
LLEO	16.849	11.434						

TAULA 20 (continuació)

1.ª Província de destinació de l'emigració interprovincial

Procedència	Emigració dels municipis ² Any 1970	Emigració interprovincial ³ Any 1970	Any 1970		Període 1962-1965	
			Arribades		% Emigració interprovincial	
			BARCELONA ALACANT	BARCELONA VALENCIA	BARCELONA VALENCIA	BARCELONA VALENCIA
Múrcia	5.365	3.897	1.203	30'87	BARCELONA	44'7
Albacete	5.474	4.517	1.540	34'09	VALENCIA	37'7
MÚRCIA	10.839	8.414				
NAVARRA	6.785	1.901	366	19'53	GUIPÚSCOA	29'4
Alaba	2.340	1.365	330	24'18	BISCAIA	31'9
Biscaia	13.387	4.333	573	13'22	ALABA	31'9
Guipúscoa	8.351	3.664	574	15'67	BISCAIA	27'4
PAIS BASC	24.078	9.362				
Alacant	6.831	2.265	681	30'07	VALENCIA	37'7
Castelló de la P.	3.851	2.078	696	33'49	VALENCIA	40'2
València	18.065	4.505	842	18'69	BARCELONA	26'6
PAIS VALENCIA	28.747	8.848				
Ceuta i Melilla	2.817	2.779	576	20'73		
Sàhara	824	824?	182	22'09		
ESPANYA (Península, més Balears i Canàries)	376.710	211.055				
ESPANYA (inclosa Ceuta, Melilla i Sàhara)	380.351	214.658				

1. Pel que fa a l'avaluació d'aquestes xifres, especialment els anys 1965 i 1970, vegeu la nota 1 de la taula 15.

2. Canvis de municipi de residència durant l'any. Inclou tant els canvis de municipi dintre de la mateixa província com les emigracions a municipis d'altres províncies.

3. Tinguen en compte que les dades que fan referència a l'emigració de cada regió —ANDALUSIA, ARAGO, etc.— inclouen les emigracions de les províncies de la mateixa regió entre elles. Pel que fa a Catalunya les taules 16, 17 i 18 donen en detall aquestes particularitats.

Font: Per a l'any 1970, elaboració basada en dades de INE, *Anuario Estadístico 1971*. Per als anys 1962-1965, INE *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968), pp. 59-60.

TAULA 21

PROVINCIES ESPANYOLES SEGONS ELS COEFICIENTS DE MIGRACIÓ NETA INTERPROVINCIAL (per 100.000 habitants), DEL 1962 AL 1965 I 1970.

	1962	1964	1965 ¹	1970 ¹
1.ª BARCELONA	2.645	2.984	3.206	2.962
2.ª Biscaia	2.120	2.446	3.036	2.674
3.ª Guipúscoa	1.236	2.058	2.604	2.215
4.ª GIRONA	989	1.702	1.764	1.571
5.ª Alaba	925	1.358	1.589	1.432
6.ª Madrid	853	1.290	1.538	1.291
7.ª València	826	1.109	1.242	1.204
8.ª TARRAGONA	700	1.083	1.201	919
9.ª Alacant	625	1.038	1.164	903
10.ª Castelló	579	836	1.041	733
11.ª Balears	336	465	566	482
12.ª Navarra	307	236	425	318
13.ª Saragossa	217	222	328	289
14.ª Sta. Cruz T.	38	178	184	65
15.ª Las Palmas	16	95	105	55
		15.ª Sta. Cruz T.	16.ª Sta. Cruz T.	16.ª Sta. Cruz T.
ESPANYA	000	28	000	000
16.ª LLEIDA	-33	000	-299	-414
		20.ª LLEIDA	23.ª LLEIDA	20.ª LLEIDA
				ESPANYA
				000
				20.ª LLEIDA
				-654

1. Pel que fa a l'avaluació d'aquestes xifres, especialment els anys 1965 i 1970, vegeu la nota 1 de la taula 15.

Font: Elaboració basada en INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968). INE, *Anuario Estadístico, 1971*.

TAULA 22

MIGRACIÓ NETA PARCIAL ESPANYOLA SEGONS REGIONS I ANYS:
MITJANA ANUAL DEL 1962 AL 1965¹

Hi són incloses les migracions interiors, les migracions transoceàniques i l'emigració assistida als països d'Europa i del nord d'Àfrica. Hi manquen, doncs, les dades de l'emigració no assistida a Europa i les del retorn dels emigrants d'Europa.

CATALUNYA	93.758	MURCIA	—17.118
PAÍS BASC	29.379	LLEÓ	—18.711
PAÍS VALENCIA	23.812	CASTELLA LA VELLA	—26.294
BALEARS	1.839	GALÍCIA	—28.381
NAVARRA	750	EXTREMADURA	—34.512
CANARIES	—514	ANDALUSIA	—94.108
ASTÚRIES	—2.089	CONJUNT D'ESPANYA	—83.968
ARAGÓ	—5.770		

CASTELLA LA NOVA:

Prov. de Madrid	28.681		
Resta Castella la Nova	—34.690		
Total	—6.009	—6.009	

1. No és probable que les omissions abans assenyalades alterin sensiblement la xifra del conjunt espanyol del 1961 al 1965. La xifra obtinguda indirectament, restant del creixement absolut el creixement vegetatiu, ens donaria un saldo migratori negatiu de menys 441.682 habitants, és a dir, menys 88.336 habitants anuals, xifra no gaire allunyada dels menys 83.968 habitants que mostra la taula. Sí que és probable, per contra, que indirectament es produeixi un transvasament important de població d'unes regions a d'altres, pel fet que no sempre és la mateixa regió de la qual surten els emigrants cap a Europa aquella on s'estableixen quan tornen. Ens manquen dades per a dur a terme una verificació.

Pel que fa als anys 1966-1970, sembla que la tornada dels emigrants espanyols des d'Europa ha equilibrat pràcticament la xifra dels que se n'han anat de nou. (Vegeu Saldo migratori d'Espanya 1966-1970 a la taula 6). Això faria que l'elaboració per al període 1966-1970 d'unes dades equivalents a les que han servit per a confeccionar aquesta taula del període 1962-1965 donés un resultat molt menys representatiu encara de la migració neta total per al conjunt d'Espanya. És versemblant, a més que la incidència del fenomen de la tornada dels emigrants espanyols des d'Europa recaigués preponderantment en les regions més receptives a la immigració, incrementant considerablement el volum de la migració neta corresponent. Això mateix caldria dir dels efectes de la incipient immigració de nord-africans a Espanya. Totes aquestes limitacions cal tenir-les en compte per a interpretar adequadament el segon mapa del gràfic 6 corresponent a la migració neta parcial, per regions, l'any 1970. Pel que fa a Catalunya vegeu el que diem en el text (Cap. I, 4.2.2.).

L'*Anuario Estadístico 1971* de l'INE dona per a l'any 1970 una xifra de 2.201 com a migració neta transoceànica per la via marítima per al conjunt d'Espanya. De la migració a Europa únicament dona dades de l'emigració assistida que va suposar 97.657 emigrants amb caràcter permanent, a més de 106.230 de temporada.

Per a Catalunya la mateixa font donava per al 1970 una xifra de migració neta transoceànica equilibrada: 11. L'emigració assistida des de Catalunya a Europa: 2.627. Creiem que la immigració d'espanyols des d'Europa cap a Catalunya va ésser d'una magnitud bastant més considerable.

Font: Elaboració basada en INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968), p. 70.

TAULA 23

CATALUNYA I ESPANYA. ESTRUCTURACIÓ DE LA POBLACIÓ PER EDATS,
SEGONS ELS CENSOS DEL 1920, 1930, 1940, 1950, 1960, EN PERCENTATGES

Edats	1920		1930		1940		1950		1960	
	Catalunya	Espanya	Catalunya	Espanya	Catalunya	Espanya	Catalunya	Espanya	Catalunya	Espanya
0-14	26'0	32'2	25'7	32'3	22'8	29'9	19'7	26'2	23'2	27'3
15-44	48'5	44'9	48'7	45'2	48'2	46'3	48'8	47'8	44'8	44'3
45-65	19'3	17'3	19'3	16'9	21'6	17'2	22'9	18'7	22'4	20'0
Més de 65 anys	6'3	5'5	6'3	5'5	7'4	6'5	8'6	7'3	9'6	8'4
TOTAL	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0

Font: Elaboració basada en les dades de l'INE, reproduïdes per les Càmaras
Oficiales de Comercio, Industria y Navegación de la Región Catalana,
Memoria Económica de Cataluña, 1968 (Barcelona, junio 1969).

TAULA 24

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA. ESTRUCTURACIÓ
DE LA POBLACIÓ, PER EDATS, SEGONS EL CENS DEL 1960,
EN PERCENTATGES

<i>Edats Províncies</i>	0-14	15-44	45-65	<i>Més de 65 anys</i>	TOTAL
Província BARCELONA	23'3	45'6	22'1	9'0	100'0
Província TARRAGONA	23'2	41'1	23'1	12'6	100'0
Província GIRONA	22'6	43'1	23'2	11'1	100'0
Província LLEIDA	23'9	43'0	23'0	10'1	100'0
CATALUNYA	23'2	44'8	22'4	9'6	100'0
ESPANYA	27'3	44'3	20'0	8'4	100'0

Font: Elaboració basada en les dades de l'INE, reproduïdes per les Cámaras Oficiales de Comercio, Industria y Navegación de la Región Catalana, *Memoria Económica de Cataluña, 1968* (Barcelona, junio 1969).

TAULA 25

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
POBLACIÓ ACTIVA. ANYS 1965 I 1969

	<i>Població activa</i>		<i>% Població activa sobre Població Total</i>	
	1965	1969	1965	1969
Província BARCELONA	1.433.700	1.607.298	42'57	42'86
Província TARRAGONA	169.000	198.914	42'25	47'12
Província GIRONA	198.000	196.110	51'03	48'27
Província LLEIDA	163.000	152.742	48'27	44'67
CATALUNYA	1.963.700	2.155.064	43'70	43'80
ESPANYA	12.254.800 ¹	13.317.000	38'34 ¹	40'07

1. Les xifres de població activa d'Espanya, l'any 1965, que dona la Memòria Econòmica de Catalunya 1968 de les Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de la Regió Catalana, són respectivament 12.274.800 i 38'40 %. Vegeu la Taula 26.

Font: Elaboració basada en dades de: J. R. LASUEN SANCHO i L. RACIONERO GRAU, *Análisis espacio-temporal de la población activa en España 1860-1965*. Instituto de Economía de la Empresa. Banco de Bilbao, *Renta nacional de España y su distribución provincial 1969* (Bilbao, 1971).

TAULA 26

**CATALUNYA I ESPANYA. POBLACIÓ ACTIVA I PERCENTATGES
DE POBLACIÓ ACTIVA I PASSIVA. ANYS 1900, 1950, 1965, 1967 I 1969**

<i>Anys</i>	<i>1900</i>	<i>1950</i>	<i>1965</i>	<i>1967</i>	<i>1969</i>
CATALUNYA					
Població activa	753.900	1.464.100	1.963.900	2.094.200	2.165.064
% Població activa	40'74 %	45'74 %	43'70 %	44'51 %	43'80 %
% Població passiva	59'26 %	54'26 %	56'30 %	55'49 %	56'20 %
Total	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %
ESPANYA					
Població activa	7.117.400	10.621.100	12.274.800	12.564.300	13.317.809
% Població activa	40'53 %	38'58 %	38'40 %	38'33 %	40'07 %
% Població passiva	59'47 %	61'42 %	61'60 %	61'67 %	59'03 %
Total	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %

Font: Elaboració basada en dades de l'INE, Censos de població 1900-1960 i II Plan de Desarrollo, reproduïdes per la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de la Región Catalana. *Memoria Económica de Catalunya 1968*, p. 62. Banco de Bilbao, *Renta nacional de España y su distribución provincial 1969* (Bilbao, 1971).

TAULA 27

CATALUNYA, LES QUATRE PROVÍNCIES I ESPANYA.
POBLACIÓ ACTIVA. ANY 1971

Acabada ja la composició de les taules referents a la població activa ha estat publicat el tercer estudi de la sèrie Renta Nacional de España y su distribución provincial, que ens permet completar les taules 25, 26, 28 i 29 amb dades de l'any 1971.

	<i>Pob. activa en el sector primari</i>	<i>Pob. activa en el sector secundari</i>	<i>Pob. activa en el sector terciari</i>	<i>Total Població activa</i>	<i>Població absoluta</i>
Província BARCELONA	67.215	946.204	665.582	1.679.001	3.987.459
Província TARRAGONA	65.837	65.275	59.192	190.304	435.384
Província GIRONA	37.878	86.125	73.705	197.708	417.476
Província LLEIDA	65.605	39.370	44.894	149.869 ¹	347.396
CATALUNYA	236.535	1.136.974	843.373	2.216.882	5.187.715
ESPANYA	3.817.303	4.770.836	4.873.102	13.461.241 ²	34.003.178

	<i>Percentatges</i>				<i>Pob. activa sobre Pob. absoluta</i>
Província BARCELONA	4'0 %	56'4 %	39'6 %	100'0 %	42'11 %
Província TARRAGONA	34'6 %	34'3 %	31'1 %	100'0 %	43'71 %
Província GIRONA	19'2 %	43'5 %	37'3 %	100'0 %	47'36 %
Província LLEIDA	43'8 %	26'3 %	29'9 %	100'0 %	43'20 ² %
CATALUNYA	10'7 %	51'3 %	38'0 %	100'0 %	42'73 %
ESPANYA	28'4 %	35'4 %	36'2 %	100'0 %	39'59 ² %

1. A la plana 13 de l'estudi del Banco de Bilbao del qual fem ús aquí es troben unes interessants notes crítiques a les dades censals sobre població activa. Es fa palesa l'existència de notables discrepàncies que obliguen a carregar-se de prudència abans de fer-se forts en l'exactitud de les xifres de població activa.

2. A la plana 29 del mateix estudi citat aquí com a font es donen xifres una mica diferents per al total de la població activa de la província de Lleida —150.069— i per al d'Espanya —13.482.511—, i això repercuteix lògicament en els percentatges de població activa sobre població absoluta —43'14 % i 39'65 % respectivament. El fet que les xifres que es donen a la plana 127 que s'afegiran amb les addicions de la població ocupada en els sectors productius de les planes 124 i 126 i amb els de població assalariada i no assalariada, en han inclinat a donar preferència a les xifres de la taula 127 reproduïdes a la taula.

Font: Elaboració basada en dades de BANCO DE BILBAO, *Renta Nacional de España y su distribución provincial 1971* (Bilbao, noviembre 1973).

TAULA 28

CATALUNYA I ESPANYA. DISTRIBUCIÓ SECTORIAL DE LA POBLACIÓ ACTIVA,
ELS ANYS 1900, 1950, 1965 I 1969

	1900		1950		1965		1969	
	Catalunya	Espanya	Catalunya	Espanya	Catalunya	Espanya	Catalunya	Espanya
Sector primari	57 %	77 %	23 %	51 %	13 %	33 %	11 %	31 %
Sector secundari	29 %	13 %	46 %	23 %	50 %	33 %	50 %	34 %
Sector terciari	14 %	10 %	30 %	25 %	37 %	33 %	39 %	35 %
TOTAL POBLACIÓ ACTIVA	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Font: J. R. LASUEN SANCHO i L. RACIONERO GRAU, *Análisis espacio-temporal de la población activa en España 1860-1965*, Instituto de Economía de la Empresa (Barcelona, noviembre 1968). Banco de Bilbao, *Renta Nacional de España y su distribución provincial 1969* (Bilbao, 1971).

CATALUNYA, SUBMESETA SUD I CANTABRIC. PERCENTATGES DE POBLACIÓ ACTIVA I DE POBLACIÓ PER SECTORS D'ACTIVITAT, EN RELACIÓ AMB EL CONJUNT D'ESPANYA, ELS ANYS 1900, 1950 I 1965

	1900			1950			1965		
	Total població activa	Sectors d'act. I	Sectors d'act. II i III	Total població activa	Sectors d'act. I	Sectors d'act. II i III	Total població activa	Sectors d'act. I	Sectors d'act. II i III
CATALUNYA (províncies de Barcelona, Tarragona, Girona i Lleida)	11 %	8 %	23 %	14 %	6 %	27 %	16 %	6 %	24 %
SUBMESETA SUD (províncies de Madrid, Toledo, Ciudad Real, Cuenca, Guadalajara i Albacete)	10 %	9 %	11 %	14 %	10 %	13 %	15 %	8 %	15 %
CANTABRIC (províncies de Biscaia, Guipúscoa, Alaba. Santander i Oviedo)	10 %	10 %	10 %	9 %	7 %	13 %	11 %	10 %	14 %
TOTAL ESPANYA	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Font: Elaboració basada en dades de J. R. LASUEN SANCHÓ i L. RACIONERO GRAU, *Análisis espacio-temporal de la población activa en España 1860-1965*. Instituto de Economías de la Empresa (Barcelona, noviembre 1968).

TAULA 30

COMARQUES DE CATALUNYA.¹ POBLACIÓ DE FET. ANYS 1900, 1950, 1960, 1965, 1970

	Any 1900	Any 1950	Any 1960	Any 1965	Any 1970	Classificació Any 1970
PROV. BARCELONA						
Barcelonès	572.411	1.446.170	1.840.118	2.068.020	2.319.871	1
Baix Llobregat	46.191	96.625	155.361	235.626	351.279	3
Vallès Occidental	73.381	174.221	274.372	363.867	458.882	2
Vallès Oriental	42.352	67.581	86.842	109.170	147.137	6
Maresme	71.671	104.163	125.660	158.319	190.949	4
Garraf	21.382	33.230	41.579	48.174	56.238	17
Alt Penedès	38.885	44.301	45.571	49.751	54.716	18
Anoia ²	35.957	44.168	48.903	57.439	66.178	15
Bages	67.381	102.846	127.718	135.949	137.299	7
Berguedà	27.217	41.933	47.953	47.155	45.843	21
Osona ³	56.971	75.347	84.575	92.132	98.740	10
PROV. TARRAGONA						
Alt Camp	34.441	28.973	27.726	29.271	29.896	25
Baix Camp	57.547	63.044	68.673	83.770	92.710	11
Tarragonès	45.576	58.140	65.485	82.688	106.090	9
Baix Penedès	17.062	15.116	16.342	19.477	21.390	29
Conca de Barberà	27.520	22.348	20.131	19.532	18.824	30
Priorat	23.150	14.829	14.378	13.652	12.209	35
Ribera d'Ebre	29.891	26.050	27.647	28.047	24.774	26
Terra Alta	22.932	18.525	16.141	15.535	14.767	33
Baix Ebre	46.353	66.426	62.400	62.954	65.267	16
Montsià	33.027	42.988	43.484	44.789	45.854	20

TAULA 30 (continuació)

	Anys 1900	Anys 1950	Anys 1960	Anys 1965	Anys 1970	Classificació Any 1970
PROV. GIRONA						
Alt Empordà	66.266	63.594	63.743	72.765	72.111	12
Baix Empordà	55.397	52.103	58.799	66.260	71.198	13
Selva ⁴	45.803	50.602	54.617	62.938	71.145	14
Gironès	60.518	83.118	93.151	103.139	115.422	8
Garrotxa	37.349	40.342	41.098	42.435	44.001	22
Ripollès ⁵	28.244	32.700	34.468	34.348	33.851	24
Cerdanya (tota la part espanyola) ⁶	11.930	11.582	11.850	12.164	12.474	34
PROV. LLEIDA						
Cerdanya (vegeu Província Girona) ⁷						
Alt Urgell	18.898	22.002	20.844	19.759	18.757	30
Pallars Sobirà	13.125	10.355	10.344	9.267	7.747	37
Pallars Jussà	23.746	25.088	26.429	24.327	21.681	28
Vall d'Aran	6.389	6.555	6.525	6.096	4.174	38
Solsonès	9.817	12.482	12.116	11.189	10.734	36
Segarra ⁸	21.434	21.160	19.275	19.193	17.911	32
Urgell	33.630	38.276	36.900	36.995	37.432	23
Segrià	64.937	107.516	122.444	131.952	152.759	5
Noguera	47.544	47.743	48.325	49.980	47.961	19
Garrigues	30.058	28.100	26.661	26.028	24.355	27

1. Ens referim sempre a les comarques establertes per la Ponència de la Divisió Territorial de la Generalitat de Catalunya.

2. L'Anoia inclou el municipi de Molnosa —176 hab., l'any 1970—, de la província de Lleida.

3. Osona inclou els municipis de Viladrau —787 hab., l'any 1970— i Espinelves —296 hab.—, de la província de Girona.

4. La Selva inclou el municipi de Fogars de Tordera —244 hab., l'any 1970— de la província i de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

5. El Ripollès inclou els municipis de Montesquiú —1.069 hab., l'any 1970—, Santa Maria de Besora —259 hab.— i Sant Quirze de Besora —2.033 hab.—, tots els de la província de Barcelona.

6. Els 11 municipis de la Cerdanya inclosos a la província de Girona sumaven, l'any 1970, 9.191 habitants.

7. Els 10 municipis de la Cerdanya inclosos a la província de Lleida sumaven, l'any 1970, 3.274 habitants.

8. La Segarra inclou el municipi de Vallfogona de Riucorb —180 hab., l'any 1970— de la província de Tarragona.

Font: J. IGLÉSIES FORT, *El Movimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, núm. 680 (Barcelona, 1961). (Vegeu a la bibliografia altres publicacions del mateix autor.) SERVEI D'ESTUDIS DE BANCA CATALANA, *Localització i dinàmica de l'actualitat econòmica* (Barcelona, 1968). Id. CATALUNYA EN XIFRES, 1972 (vegeu a la bibliografia altres publicacions de la mateixa entitat que reproduïxen aquestes dades).

TAULA 31

COMARQUES DE CATALUNYA. POBLACIÓ RELATIVA, ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970.
SUPERFÍCIE TERRITORIAL I DENSITAT DE POBLACIÓ, ELS ANYS 1965 I 1970

	1900	% Població de Catalunya		1970	Superfície Km ²	Densitat hab./km ² 1965	Densitat hab./km ² 1970	Classifi- cació 1970 segons densitat	
	1950	1960	1965						
PROV. BARCELONA									
Barcelonès	29'11	44'63	46'87	46'03	45'29	140'5 ²	14.719'00 ²	16.511 ²	1
Baix Llobregat	2'35	2'98	3'96	5'24	6'87	467'5	504'01	751	3
Vallès Occidental	3'73	5'37	6'99	8'10	8'97	525'4	692'55	873	2
Vallès Oriental	2'15	2'08	2'14	2'43	2'88	731'0	149'34	201	7
Maresme	3'64	3'21	3'20	3'52	3'71	332'6	476'00	574	4
Garraf	1'09	1'02	1'06	1'07	1'10	226'5	212'69	248	6
Alt Penedès	1'98	1'36	1'16	1'11	1'07	466'2	106'72	117	11
Anoia ¹	1'83	1'36	1'25	1'28	1'29	919'6	62'46	72	16
Bages	3'43	3'17	3'25	3'02	2'69	1.178'1	115'40	116	12
Berguedà	1'38	1'29	1'22	1'05	0'90	1.159'9	40'65	39	24
Osona ¹	2'90	2'32	2'16	2'05	1'93	1.113'9	82'71	88	14
PROV. TARRAGONA									
Alt Camp	1'75	0'89	0'71	0'65	0'59	547'3	53'48	55	21
Baix Camp	2'93	1'94	1'75	1'87	1'80	689'9	121'42	134	9
Tarragonès	2'32	1'79	1'67	1'84	2'07	361'2	228'93	294	5
Baix Penedès	0'87	0'46	0'41	0'43	0'42	297'3	65'51	72	17
Conca de Barberà	1'40	0'68	0'51	0'44	0'37	715'2	27'31	26	29
Priorat	1'18	0'45	0'37	0'33	0'24	598'1	22'83	20	31
Ribera d'Ebre	1'57	0'80	0'70	0'62	0'48	751'1	37'32	33	26
Terra Alta	1'17	0'57	0'41	0'34	0'29	1.144'2	13'58	13	34
Baix Ebre	2'36	2'04	1'59	1'40	1'26	1.133'0	55'56	57	20
Montsià	1'68	1'32	1'11	1'00	0'90	1.037'8	43'16	44	23

TAULA 31 (continuació)

	1900	% Població de Catalunya 1950	1960	1965	1970	Superfície Km²	Densitat hab./km² 1965	1970	Classifi- cació 1970 segons densitat
PROV. GIRONA									
Alt Empordà	3'37	1'96	1'62	1'62	1'46	1.105'8	65'67	65	18
Baix Empordà	2'82	1'60	1'50	1'47	1'38	579'6	114'32	123	10
Selva ¹	2'33	1'56	1'39	1'40	1'37	811'8	77'53	87	15
Gironès	3'08	2'57	2'38	2'30	2'24	701'6	147'22	164	8
Garrotxa	1'90	1'24	1'04	0'95	0'84	693'5	61'19	63	19
Ripollès ¹	1'44	1'00	0'88	0'77	0'66	853'1	40'26	38	25
Cerdanya (tota la part espanyola) ¹	0'61	0'35	0'30	0'27	0'24	665'3	18'28	18	32
PROV. LLEIDA									
Cerdanya (vegeu Pro- víncia Girona) ¹									
Alt Urgell	0'96	0'67	0'53	0'44	0'37	1.447'6	13'68	13	33
Pallars Sobirà	0'67	0'31	0'26	0'21	0'15	1.442'2	6'42	5	38
Pallars Jussà	1'21	0'77	0'67	0'54	0'42	1.945'7	12'50	11	35
Vall d'Aran	0'32	0'20	0'17	0'13	0'08	713'9	8'54	6	37
Solsonès	0'50	0'38	0'31	0'25	0'20	1.088'0	10'28	10	36
Segarra ¹	1'09	0'65	0'49	0'43	0'35	560'2	34'26	32	27
Urgell	1'71	1'18	0'94	0'82	0'73	716'7	51'62	52	22
Segrià	3'30	3'31	3'12	2'94	2'98	1.551'7	85'04	98	13
Noguera	2'42	1'47	1'23	1'09	0'94	1.892'8	25'88	25	30
Garrigues	1'53	0'86	0'68	0'58	0'47	888'0	29'31	27	28
CATALUNYA	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	31.930'0	140'74	160	—

1. Vegeu les notes a la taula 30.

2. Altres fonts indiquen una superfície per al Barcelonès de 1671 km². Lògicament la densitat fóra aleshores inferior. Vegeu taula 60.

Font: J. IGLÉSIES FORT, *El Movimiento demogràfic en Cataluña durante los últimos años. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona*, núm. 680 (Barcelona, 1961). SERVEI D'ESTUDIS DE BANCA CATALANA, *Localització i dinàmica de l'activitat econòmica* (Barcelona, 1968). BANCA CATALANA, *Catalunya en xifres* (Barcelona, 1972).

COMARQUES DE CATALUNYA ORDENADES SEGONS ELS PERCENTATGES DE CREIXEMENT
ABSOLUT DE POBLACIÓ. PERIODES 1900-1950, 1950-1960 I 1960-1970

	% creixement 1900-1950	% creixement 1950-1960	% creixement 1960-1970
1. Barcelonès	152,65	60,85	126,11
2. Vallès Occidental	137,42	57,49	69,43
3. Baix Llobregat	109,19	27,24	67,25
4. Segrià	65,57	25,12	62,01
CATALUNYA CREIX. TOTAL	64,79	24,40	51,96
5. Vallès Oriental	59,57	21,15	35,26
6. Garraf	55,41	20,64	35,00
7. Berguedà	54,07	14,35	30,89
8. Bages	52,63	13,88	30,49
9. Maresme	45,33	13,03	30,26
10. Baix Ebre	43,30	12,63	26,07
11. Gironès	37,34	12,24	24,76
12. Osona	32,26	12,00	23,91
13. Montsià	30,16	10,72	21,09
14. Tarragonès	27,57	8,92	20,07
15. Solsonès	27,15	8,11	16,75
16. Anoia	22,84	7,73	13,13
CATALUNYA CREIX. NATURAL	16,95	7,58	12,15
17. Alt Urgell	16,43	6,13	7,83
18. Ripollès	15,78	5,40	7,50
19. Alt Penedès	13,93	5,34	7,06
20. Urgell	13,82	3,86	5,45
21. Selva	10,48	2,31	5,27
22. Baix Camp	9,55	2,31	5,27
CATALUNYA CREIX. NATURAL	16,95	7,58	12,15
18. Ribera	6,13	5,40	7,83
19. Ripollès	5,40	5,34	7,50
20. Pallars Jussà	5,34	3,86	7,06
21. Alt Penedès	3,86	2,31	5,45
22. Cerdanya	2,31	2,31	5,27

TAULA 32 (continuació)

	% creixement 1900-1950	% creixement 1950-1960	% creixement 1960-1970
23. Garrotxa	8,01	1,87	4,59
24. Pallars Jussà	5,65	1,53	1,44
25. Vall d'Aran	2,60	1,28	. . . . .
26. Noguera	0,42	0,02	. . . . .
CREIXEMENT TOTAL ZERO			
27. Segarra	-1,28	-0,10	-0,75
28. Cerdanya	-2,92	-0,45	-1,79
29. Alt Empordà	-4,04	-2,93	-4,40
30. Baix Empordà	-5,95	-3,03	-6,49
31. Garrigues	-6,51	-3,59	-7,08
32. Baix Penedès	-11,41	-4,30	-8,51
33. Ribera d'Ebre	-12,85	-5,12	-8,65
34. Alt Camp	-15,88	-5,26	-10,00
35. Conca de Barberà	-18,79	-6,06	-10,39
36. Terra Alta	-19,22	-8,90	-11,41
37. Pallars Sobirà	-21,10	-9,92	-15,09
38. Priorat	-35,94	-12,86	-17,97
CREIXEMENT TOTAL ZERO			
25. Noguera	. . . . .	. . . . .	. . . . .
26. Ripollès	. . . . .	. . . . .	. . . . .
27. Berguedà	. . . . .	. . . . .	. . . . .
28. Conca de Barberà	. . . . .	. . . . .	. . . . .
29. Segarra	. . . . .	. . . . .	. . . . .
30. Terra Alta	. . . . .	. . . . .	. . . . .
31. Garrigues	. . . . .	. . . . .	. . . . .
32. Alt Urgell	. . . . .	. . . . .	. . . . .
33. Ribera d'Ebre	. . . . .	. . . . .	. . . . .
34. Solsonès	. . . . .	. . . . .	. . . . .
35. Priorat	. . . . .	. . . . .	. . . . .
36. Pallars Jussà	. . . . .	. . . . .	. . . . .
37. Pallars Sobirà	. . . . .	. . . . .	. . . . .
38. Vall d'Aran	. . . . .	. . . . .	. . . . .

Nota: Han estat corregides algunes errades de càlcul en les xifres dels percentatges corresponents a 1900-1950 i 1950-1960, dels textos de J. Iglésies.

Font: Elaboració basada en taules 30, 15 i 6. J. IGLÉSIES FORT, *El crecimiento demográfico en Cataluña durante los últimos cien años*. Memoria de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, vol. 33, núm. 16 (Barcelona, 1961).
 Id. *La població de Catalunya en la dècada 1950-1960*, Ed. Rafael Dalmau (Barcelona, 1966). SERVEI D'ESTUDIS DE BANCA CATALANA, *Localització i dinàmica de l'activitat econòmica* (Barcelona, 1968). Id., *Catalunya en xifres*, 1970.

TAULA 33

ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRAFICA DE CATALUNYA. SUPERFICIE TERRITORIAL,
POBLACIÓ DE FET I DENSITAT. ANY 1970¹

	Superfície ³ Km ²	%	Població de fet Habitants	%	Densitat ³ Habit./Km ²
Zona Continuum urbà de Barcelona	195	5,9 %	2.440.011	68,2 %	12.522
Zona Litoral i conques de l'Àrea Metropolitana	1.052	31,9 %	985.838	27,5 %	937
Sant Sadurní d'Anoia ²	19	0,6 %	7.074	0,2 %	372
ZONES DE L'ÀREA METROPOLITANA	1.266	38,4 %	3.432.923	95,9 %	2.712
RESTA DE L'ÀREA METROPOLITANA	2.031	61,6 %	146.393	4,1 %	72
Total Àrea Metr. amb Barcelona capital	3.297	100,0 %	3.579.316	100,0 %	1.086
Zona Manresa-Berga	695	15,6 %	154.343	44,1 %	222
Zona Vic-Manlleu	292	6,6 %	79.515	22,7 %	272
Zona Igualada-Sant Sadurní ²	(203)	(4,6 %)	(58.201)	(16,6 %)	287
Id. sense Sant Sadurní ²	184	4,1 %	51.127	14,6 %	278
ZONES PROV. BARCELONA EXTERIOR ÀREA METR.	1.171	26,3 %	284.985	81,4 %	243
RESTA PROV. BARCELONA EXTERIOR ÀREA METR.	3.265	73,7 %	64.893	18,6 %	20
Total Prov. Barcelona exterior Àrea Metropolitana	4.436	100,0 %	349.878	100,0 %	79
ZONES DE LA PROVINCIA DE BARCELONA	2.437	31,5 %	3.717.908	94,6 %	1.526
RESTA PROVINCIA DE BARCELONA	5.296	68,5 %	211.286	5,4 %	40
Total Província Barcelona	7.733	100,0 %	3.929.194	100,0 %	508
Zona Tarragona-Reus-Valls	412	6,6 %	193.336	44,8 %	469
Zona Tortosa-Amposta	650	10,3 %	75.150	17,4 %	116
ZONES DE LA PROVINCIA DE TARRAGONA	1.062	16,9 %	268.486	62,2 %	253
RESTA PROVINCIA TARRAGONA	5.221	83,1 %	163.475	37,8 %	31
Total Província Tarragona	6.283	100,0 %	431.961	100,0 %	69

TAULA 33 (continuació)

	Km ²	Superfície ³ %	Població de fet Habitants	Densitat ³ Habit./Km ²
Zona Girona-Ter	235	4'0 %	86.099	20'8 %
Zona Costa Brava Sud	652	11'1 %	71.330	17'2 %
ZONES DE LA PROVÍNCIA DE GIRONA	887	15'1 %	157.429	38'0 %
RESTA PROVÍNCIA GIRONA	4.999	84'9 %	256.968	62'0 %
Total Província Girona	5.886	100'0 %	414.397	100'0 %
ZONA LLEIDA-SEGRE	419	3'5 %	115.410	33'3 %
RESTA PROVÍNCIA LLEIDA	11.609	96'5 %	231.605	66'7 %
Total Província Lleida	12.028	100'0 %	347.015	100'0 %
TOTAL ZONES DE CONCENTRACIÓ A CATALUNYA	4.805	15'0 %	4.259.233	83'1 %
TOTAL RESTA DE CATALUNYA	27.125	85'0 %	863.334	16'9 %
TOTAL CATALUNYA	31.930	100'0 %	5.122.567	100'0 %

1. L'ús que fem del terme «zona de concentració demogràfica» el trobarem exposat a la introducció, apartat 3.3. Els municipis de les diferents zones i la població de cada un els trobareu en aquestes taules: per a les zones de la província de Tarragona, taula 36; les de la província de Girona, taula 39; les de la província de Lleida, taula 42; les de la part de la província de Barcelona, exterior a l'Àrea Metropolitana, taula 52, i les de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, taules 60, 54, 55 i 56.

2. El municipi de Sant Sadurní d'Anoia, de la comarca de l'Alt Penedès, amb vuit municipis més de la comarca de l'Anoia, inclòs el d'Igualada, forma una zona de concentració demogràfica. Considerant, però, que Sant Sadurní pertany a l'Àrea Metropolitana i els municipis de l'Anoia a la part de la província de Barcelona exterior a l'Àrea Metropolitana, hem hagut de sumar per separat Sant Sadurní i els altres vuit municipis de la zona Igualada-Sant Sadurní, per a deixar-ho degudament enquadrat a la taula.

3. Les diferències que donen les fonts documentals pel que fa a la superfície d'alguns municipis ens fan advertir al lector que no concedeixi més que un valor aproximat a les superfícies i, lògicament, a les densitats que trobarà a la taula.

Font: Elaboració pròpia basada en les taules 1, 2, 43, 44, 36, 39, 42, 54, 55, 56 i 60.

TAULA 34

PROVINCIA DE TARRAGONA. POBLACIÓ ABSOLUTA I RELATIVA SEGONS EL VOLUM DEMOGRAFIC
DELS MUNICIPIS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

Municipis	Any 1900		Any 1950		Any 1960		Any 1965		Any 1970	
	Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%
Amb menys de 5.000 habitants	238.947	70'7	183.011	51'3	173.758	47'9	166.928	41'7	157.780	36'5
			100	76	72	69				66
De 5.000 a 10.000 habitants	11.836	3'3	30.289	8'5	36.698	10'1	52.543	13'1	62.641	14'5
			100	255	310	444				529
Amb més de 10.000 habitants	87.181	25'8	143.511	40'2	152.223	42'0	180.471	45'1	211.540	49'0
			100	164	174	207				243
Total Província sense la capital	314.541	93'0	317.160	89'1	319.160	88'0	342.514	85'6	353.723	81'9
			100	101	102	108				112
Capital	23.423	7'0	38.841	10'9	43.519	12'0	57.428	14'3	78.238	18'1
			100	165	185	245				334
TOTAL PROVINCIA	337.964	100'0	356.811	100'0	362.679	100'0	399.942	100'0	431.961	100'0
			100	105	107	118				128

Fonts: INE, *Reseña Estadística de la Provincia de Tarragona* (Madrid, 1962). INE, *Nomenclátor de las Ciudades, Villas, Lugares, Aldeas y demás entidades de población de España. Provincia de Iarragona. Con referencia al 31 de diciembre de 1950*. CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA, *Memoria 1965*. INE, *Anuario Estadístico de España 1968*. INE, *Censo de la población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 35

PROVÍNCIA DE TARRAGONA: POBLACIÓ DE FET DELS MUNICIPIS
DE 5.000 A 10.000 HABITANTS I DELS MUNICIPIS AMB MÉS
DE 10.000 HABITANTS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

<i>Municipis de 5.000 a 10.000 hab.</i>	<i>Any 1900</i>	<i>Any 1950</i>	<i>Any 1960</i>	<i>Any 1965</i>	<i>Any 1970</i>
Alcanar	(4.998)	5.749	6.944	6.363	7.070
Cambrils	(2.653)	(4.076)	(4.761)	6.310	7.295
Flix	(2.516)	(4.272)	5.418	5.061	5.116
Montblanc	5.243	(4.421)	(4.545)	(4.792)	5.021
Roquetes	(4.933)	5.813	5.706	5.636	5.617
Sant Carles de la Ràpita .	(3.901)	7.960	7.320	8.532	8.964
Ulldecona	6.593	5.543	5.186	5.447	5.494
El Vendrell	(4.782)	5.224	6.124	7.885	8.903
Vila-seca	(3.101)	(3.080)	(3.976)	7.309	9.161
TOTAL	11.836	30.289	36.698	52.543	62.641
<i>Municipis de més de 10.000 hab.</i>					
Ampostà	(4.226)	11.398	12.507	12.873	12.740
Reus	26.681	35.950	41.044	52.674	59.095
Tarragona	23.423	38.841	43.519	57.428	78.238
Tortosa	24.452	45.672	43.267	43.989	46.376
Valls	12.625	11.650	11.886	13.507	15.091
TOTAL	87.181	143.511	152.223	180.471	211.540

Fonts: CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA, *Memo-
ria 1965*, pp. 167-168. INE, *Reseña Estadística de la Provincia de Tarrago-
na* (Madrid, 1962), pp. 84-87. INE, *Censo de la población de España.
Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Ma-
drid, 1971).

TAULA 36

**PROVINCIA DE TARRAGONA. POBLACIÓ DE FET DELS MUNICIPIS
DE LES ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRAFICA. ANY 1970¹**

ZONA TARRAGONA-REUS-VALLS		ZONA TORTOSA-AMPOSTA	
<i>Municipis</i>	<i>Any 1970 Habitants</i>	<i>Municipis</i>	<i>Any 1970 Habitants</i>
Alcover	3.259	Alcanar	7.070
Altafulla	953	Amposta	12.740
Calafell	3.359	Sant Carles de la Ràpita	8.964
Cambrils	7.295	Tortosa	46.376
Reus	59.095		
Roda de Berà	1.034	TOTAL	75.150
La Selva	3.225		
Tarragona	78.238		
Torredembarra	3.753		
Valls	15.091		
El Vendrell	8.903		
Vila-seca	9.161		
TOTAL	193.366		

---

1. Per a més informació sobre les zones de concentració demogràfica, vegeu taula 33.

Font: Elaboració pròpia basada en dades d'INE, *Censo de la poblaci3n de Espa1a. A1o 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

PROVINCIA DE GIRONA. POBLACIÓ ABSOLUTA I RELATIVA SEGONS EL VOLUM DEMOGRAFIC
DELS MUNICIPIS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

Municipis	Any 1900		Any 1950		Any 1960		Any 1965		Any 1970	
	Pob. Abs.	%	Index Pop. Abs.	%	Index Pop. Abs.	%	Index Pop. Abs.	%	Index Pop. Abs.	%
Amb menys de 5.000 habitants	241.325	80'6	218.463	66'7	213.150	60'6	210.121	54'1	189.607	45'76
De 5.000 a 10.000 habitants	20.128	6'7	48.958	15'0	60.935	17'3	59.180	15'2	48.726	11'76
Amb més de 10.000 habitants	37.834	12'7	59.900	18'3	77.824	22'1	118.671	30'6	176.064	42'49
Total Província sense la capital	283.500	94'7	298.406	91'1	318.585	90'7	343.533	88'5	364.059	87'85
Capital	15.787	5'3	28.915	8'9	32.784	9'3	44.439	11'5	50.338	12'15
TOTAL PROVINCIA	299.287	100'0	327.321	100'0	351.369	100'0	387.972	100'0	414.397	100'00
		100	109	107	117	130	138			

Fonts: INE, *Reseña Estadística de la Provincia de Gerona* (Madrid, 1959), INE, *Nomenclátor de las Ciudades, Villas, Lugares, Aldeas y demás entidades de Población de España, Provincia de Gerona. Con referencia al 31 de diciembre de 1950*, CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA, *Memoria 1965*. INE, *Anuario Estadístico de España 1968*. INE, *Censo de la población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 38

PROVINCIA DE GIRONA: POBLACIÓ DELS MUNICIPIS
DE 5.000 A 10.000 HABITANTS I DELS MUNICIPIS AMB
MÉS DE 10.000 HABITANTS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

<i>Municipis de 5.000 a 10.000 hab.</i>	<i>Any 1900</i>	<i>Any 1950</i>	<i>Any 1960</i>	<i>Any 1965</i>	<i>Any 1970</i>
Banyoles	5.103	6.672	8.075	8.945	(10.023)
La Bisbal	(4.598)	(4.408)	5.275	5.849	6.432
Blanes	(4.969)	7.039	9.492	(12.370)	(16.020)
Caçà de la Selva	(4.969)	(4.665)	5.220	5.849	6.120
Lloret de Mar	(3.242)	(3.159)	(3.627)	(4.626)	7.064
Olot	7.938	(14.387)	(17.185)	(19.443)	(21.244)
Palafrugell	7.087	7.698	9.123	(11.145)	(12.256)
Palamós	(3.895)	5.836	7.639	9.000	(10.088)
Puigcerdà	(2.572)	(3.365)	(4.276)	(4.498)	5.526
Ripoll	(4.919)	7.451	9.034	9.662	(10.033)
Roses	(2.690)	(2.720)	(3.575)	6.119	6.186
Salt	(2.280)	5.956	7.077	8.647	(11.467)
Sant Feliu de Guíxols	(11.333)	8.306	(10.307)	(11.227)	(12.508)
Sant Gregori	(1.861)	(2.140)	(3.840)	(4.518)	6.469
Sta. Coloma de Farners	(4.666)	(4.472)	(4.583)	5.109	5.754
Torroella de Montgrí	(3.543)	(4.400)	(4.331)	(4.683)	5.175
TOTAL	20.128	48.958	60.935	59.180	48.726
<i>Municipis de més de 10.000 hab.</i>					
Blanes	(4.969)	(7.039)	(9.492)	12.370	16.020
Banyoles	(5.103)	(6.672)	(8.075)	(8.945)	10.023
Figueres	10.714	16.598	17.548	20.047	22.087
Girona	15.787	28.915	32.784	44.439	50.338
Olot	(7.938)	14.387	17.185	19.443	21.244
Palafrugell	(7.087)	(7.698)	(9.123)	11.145	12.256
Palamós	(3.895)	(5.836)	(7.639)	(9.000)	10.088
Ripoll	(4.919)	(7.451)	(9.034)	(9.662)	10.033
Salt	(2.280)	(5.956)	(7.077)	(8.647)	11.467
Sant Feliu de Guíxols	11.333	(8.306)	10.307	11.227	12.508
TOTAL	37.834	59.900	77.824	118.671	176.064

Fonts: CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA. *Memo-
ria 1965*, pp. 153-154. INE, *Reseña Estadística de la Provincia de Gerona*
(Madrid, 1959), pp. 75-80. INE, *Censo de la población de España. Año 1970.*
Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios (Madrid, 1971).

TAULA 39

PROVINCIA DE GIRONA. POBLACIÓ DE FET DELS MUNICIPIS
DE LES ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA. ANY 1970¹

ZONA GIRONA-TER		ZONA COSTA BRAVA SUD	
<i>Municipis</i>	<i>Any 1970 Habitants</i>	<i>Municipis</i>	<i>Any 1970 Habitants</i>
Amer	3.631	Begur	2.234
Anglès	4.788	Blanes	16.020
Bescanó	2.580	Calonge	3.941
Celrà	2.326	Castell d'Aro	2.473
Girona	50.338	Lloret de Mar	7.064
La Cellera de Ter	2.029	Mont-ras	1.040
Salt	11.467	Palafrugell	12.256
Sant Gregori	6.469	Palamós	10.088
Sarrià de Ter	2.471	Sant Feliu de Guíxols	12.508
		Santa Cristina d'Aro	980
		Tossa	2.515
		Vall-llobrega	211
TOTAL	86.099	TOTAL	71.330

1. Per a més informació sobre les zones de concentració demogràfica, vegeu taula 33.

Font: Elaboració pròpia basada en dades de INE, *Censo de la població de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 40

PROVINCIA DE LLEIDA. POBLACIÓ ABSOLUTA I RELATIVA SEGONS EL VOLUM DEMOGRAFIC DELS MUNICIPIS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

Municipis	Any 1900		Any 1950		Any 1960		Any 1965		Any 1970	
	Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%	Index Pob. Abs.	%
Amb menys de 5.000 habitants	253.158	92'2	246.050	75'9	236.645	70'9	218.138	64'6	203.286	58'6
De 5.000 a 10.000 habitants	—	—	25.163	7'8	33.270	10'0	37.840	11'2	30.888	8'9
Amb més de 10.000 habitants	21.432	7'8	52.849	16'3	63.850	19'1	81.702	24'2	112.841	32'5
Total província sense la capital	253.158	92'2	271.213	83'6	269.915	80'8	266.636	79'0	256.131	73'81
Capital	21.432	7'8	52.849	16'3	63.850	19'1	71.044	21'0	90.884	26'19
TOTAL PROVINCIA	274.590	100'0	324.062	100'0	333.765	100'0	337.680	100'0	347.015	100'0
					118	122	123	123	123	126

Fonts: INE, *Reseña Estadística de la Provincia de Lérida* (Madrid, 1958). INE, *Nomenclátor de las Ciudades, Villas, Lugares, Aldeas y demás entidades de Población de España. Provincia de Lérida. Con referencia al 31 de diciembre de 1950*. CAJA DE AHORROS DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA. *Memoria 1965*. INE, *Anuario Estadístico de España 1968*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 41

PROVINCIA DE LLEIDA: POBLACIÓ DE FET DELS MUNICIPIS
DE 5.000 A 10.000 HABITANTS I DELS MUNICIPIS AMB MÉS
DE 10.000 HABITANTS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

<i>Municipis de 5.000 a 10.000 hab.</i>	<i>Any 1900</i>	<i>Any 1950</i>	<i>Any 1960</i>	<i>Any 1965</i>	<i>Any 1970</i>
Balaguer	(4.938)	6.469	8.342	(10.658)	(11.676)
Les Borges Blanques	(4.254)	(4.849)	5.086	5.142	(4.991)
Cervera	(4.350)	5.216	5.330	6.127	5.773
Mollerussa	(1.759)	(3.705)	(4.484)	5.557	6.685
La Seu d'Urgell	(3.044)	6.543	7.195	7.942	8.007
Solsona	(2.304)	(4.038)	(4.956)	5.038	5.346
Tàrrrega	(4.552)	6.935	7.317	8.034	(10.281)
Tremp	(2.054)	(4.015)	(4.466)	(4.919)	5.077
TOTAL		25.163	33.270	37.840	30.888
<i>Municipis de més de 10.000 hab.</i>					
Balaguer	(4.938)	(6.469)	(8.342)	10.658	11.676
Lleida	21.432	52.849	63.850	71.044	90.884
Tàrrrega	(4.552)	(6.935)	(7.317)	(8.034)	10.281
TOTAL	21.432	52.849	63.850	81.702	112.841

Fcmts: CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA. *Memo-
ria 1965*, pp. 162-163. INE, *Reseña Estadística de la Provincia de Lérida*
(Madrid, 1958), pp. 71-78. INE, *Censo de la población de España.*
Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios (Ma-
drid, 1971).

TAULA 42

PROVINCIA DE LLEIDA. POBLACIÓ DE FET DELS MUNICIPIS
DE LA ZONA DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA. ANY 1970¹

<i>Municipis</i>	<i>Any 1970 Habitants</i>
ZONA LLEIDA-SEGRE	
Albatàrrec	1.050
Alcoletge	1.315
Almacelles	4.992
Bell-lloc	2.291
Benavent de Lleida	771
Fondarella	521
Golmés	1.251
Lleida	90.884
Mollerussa	6.685
El Palau d'Anglesola	1.673
Rosselló	1.385
Sonadell	801
Torrefarrera	1.485
Torre-serona	306
TOTAL	115.410

1. Per a més informació sobre les zones de concentració demogràfica, vegeu taula 33.

Font: Elaboració pròpia basada en dades del INE, *Censo de la població de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 43

PROVINCIA DE BARCELONA, CAPITAL, AREA METROPOLITANA,¹
 RESTA DE LA PROVINCIA. POBLACIÓ DE FET SEGONS
 ELS CENSOS DEL 1900, 1950, 1960, 1970, I EL PADRÓ DEL 1965

	1900	1950	1960	1965	1970
BARCELONA capital	533.000	1.280.179	1.557.863	1.655.603 ²	1.745.142
AREA METROPOLITANA ¹	328.463	687.820	1.009.238	1.378.787	1.834.174
PROVINCIA menys la ciutat i l'Area	193.078	264.120	310.865	333.715	349.878
TOTAL PROVINCIA	1.054.541	2.232.119	2.877.966	3.368.105	3.929.194
TOTAL CATALUNYA	1.966.382	3.240.313	3.925.779	4.493.669	5.122.567

1. Sempre que ens referim a l'Area Metropolitana es tracta del territori delimitat i estudiat per la COMISIÓN Y SERVICIOS COMUNES DE BARCELONA Y OTROS MUNICIPIOS, Comisión Técnica para la revisión del PC-53, *Memoria del Plan director del Area Metropolitana de Barcelona* (Barcelona, 1966). Sempre que no ho fem notar expressament, però, quan diem AREA METROPOLITANA, n'excloem Barcelona capital.

2. Malgrat que la xifra oficial d'habitants de Barcelona —segons el padró municipal del 1965— és d'1.655.603, sembla possible hi hagi una errada per defecte, de l'ordre, potser, del 3'8%, que, esmenada, donaria una població real d'1.718.516 habitants. Aquesta errada és constatada en la publicació: AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Gabinete de Programación, *La enseñanza en Barcelona* (Barcelona, 1969), p. 7.

Fonts: Elaboració basada en CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE BARCELONA «La población en Catalunya», *Memoria* (1965), p. 100. INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957), pp. 77-84. INE, *Anuarios Estadísticos de España*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 44

PROVÍNCIA DE BARCELONA, CAPITAL, ÀREA METROPOLITANA,
RESTA DE LA PROVÍNCIA I CATALUNYA. SUPERFÍCIE TERRITORIAL
I DENSITAT DE POBLACIÓ, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

	Superfície en km ²	Superfície respecte a Catalunya	Densitat hab./km ²				
			1900	1950	Anys 1960	1965	1970
BARCELONA capital	91 ¹	0,28	²	14.068	17.119	18.193	19.177
ÀREA METROPOLITANA	3.206	10'04	102	214	314	430	572
PROVÍNCIA menys la ciutat i l'Àrea	4.436	13'89	43	59	70	75	79
TOTAL PROVÍNCIA	7.733	24'22	136	289	372	436	508
TOTAL CATALUNYA	31.930	100'00	61	101	122	141	160

1. La superfície de Barcelona no està uniformement fixada. L'Institut Nacional de Estadística (INE), a l'*Anuario Estadístico de España*, dona la xifra de 91 km² que seguim en aquesta taula. L'Ajuntament de Barcelona, per contra, treballa amb la xifra de 97'62 km², probablement més ajustada a la realitat. Lògicament la densitat resultant és diferent segons la superfície considerada. A la taula 65 trobareu les densitats d'acord amb la superfície que dona l'Ajuntament de Barcelona.

2. Del 1900 al 1943, el municipi de Barcelona va estendre progressivament la seva superfície per annexions successives de territori (vegeu el text, Quarta Part, IX, 1).

Fonts: Elaboració basada en la taula 35. INE, *Anuario Estadístico 1967 (Edición Manual)*, pp. 11-16 i 31. COMISIÓN DE URBANISMO DE BARCELONA. *Plan director del Area Metropolitana de Barcelona*. Tomo 3.º

TAULA 45

PROVINCIA DE BARCELONA, CAPITAL, AREA METROPOLITANA
 RESTA DE LA PROVINCIA I CATALUNYA. POBLACIÓ RELATIVA
 A LA DE CATALUNYA, SEGONS ELS CENSOS DEL 1900, 1950, 1960, 1970,
 I EL PADRÓ DEL 1965

	1900	1950	1960	1965	1970
BARCELONA capital	27'11 %	39'51 %	39'68 %	36'84 %	34'07 %
AREA METROPOLITANA	16'70 %	21'23 %	25'71 %	30'68 %	35'81 %
PROVINCIA menys la ciutat i l'Àrea	9'82 %	8'15 %	7'92 %	7'43 %	6'83 %
TOTAL PROV. BARCELONA	53'63 %	68'89 %	73'31 %	74'95 %	76'70 %
CATALUNYA	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %

Font: Elaboració basada en la taula 43.

TAULA 46

PROVÍNCIA DE BARCELONA, CAPITAL, ÀREA METROPOLITANA
 RESTA DE LA PROVÍNCIA. POBLACIÓ RELATIVA A LA DEL TOTAL
 DE LA PROVÍNCIA, SEGONS ELS CENSOS DEL 1900, 1950, 1960, 1970,
 I EL PADRÓ DEL 1965

	1900	1950	1960	1965	1970
BARCELONA capital	50'57 %	57'36 %	54'14 %	49'15 %	44'41 %
ÀREA METROPOLITANA	31'15 %	30'76 %	34'86 %	40'90 %	46'68 %
PROVÍNCIA menys la ciutat i l'Àrea	18'28 %	11'88 %	11'00 %	9'95 %	8'90 %
TOTAL PROV. BARCELONA	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %	100'00 %

Font: Elaboració basada en la taula 43.

TAULA 47

PROVINCIA DE BARCELONA, CAPITAL, AREA METROPOLITANA I CATALUNYA.
 INDEX DE CREIXEMENT RELATIU DE LA POBLACIÓ, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

	1900	1950	1960	1965	1970
BARCELONA-capital	100	240	292	310	327
base 1900 = 100	100				
base 1950 = 100		100			
base 1960 = 100			10		
AREA METROPOLITANA	100	208	305	419	558
base 1900 = 100	100				
base 1950 = 100		100			
base 1960 = 100			146		
PROVINCIA menys la ciutat i l'Area	100	137	163	173	181
base 1900 = 100	100				
base 1950 = 100		100			
base 1960 = 100			119		
TOTAL PROVINCIA DE BARCELONA	100	212	273	319	373
base 1900 = 100	100				
base 1950 = 100		100			
base 1960 = 100			128		
CATALUNYA	100	165	200	229	261
base 1900 = 100	100				
base 1950 = 100		100			
base 1960 = 100			121		
				139	
					158
					130

Font: Elaboració basada en la taula 43.

TAULA 48

PROVINCIA DE BARCELONA, CAPITAL, AREA METROPOLITANA
 RESTA DE LA PROVINCIA, CATALUNYA I ESPANYA.
 CREIXEMENT ABSOLUT DE LA POBLACIÓ PER MIL HABITANTS,
 DEL 1901 AL 1970. COEFICIENT ANUAL (mitjana de cada període)¹

	1901-50	1951-60	1961-70	1961-65	1966-70
BARCELONA capital	19'55	19'63	11'35	(12'17) ²	(10'53) ²
AREA METROPOLITANA	14'78	38'34	59'74	62'40	57'08
PROVÍNCIA menys la ciutat i l'Area	6'27	16'29	11'80	14'18	9'42
TOTAL PROVINCIA	15'00	25'42	31'14	31'44	30'81
CATALUNYA	9'99	19'18	26'61	27'02	26'19
ESPANYA	8'17	8'41	10'58	9'84	11'33

1. Coeficients calculats per mitjà de la fórmula $k = \frac{\log. N_x - \log. N_y}{(x - y) \log. e} \cdot 1.000$, on N és el nombre total d'habitants els anys «x» i «y», anys que acaba i comença respectivament el període considerat.

2. Per als quinquennis 1961-1965 i 1966-1970 de Barcelona Capital, no gosem donar per bona cap xifra per la sospita que recau sobre la fiabilitat de la xifra de població del municipi de Barcelona que dona el padró municipal de 1965. Si fos veritat, per exemple, la xifra de 1.718.516 habitants de què es parla a la nota 2 de la taula 43, els coeficients anuals en lloc dels indicats a la taula foren de 19'57 per al quinquenni 1961-1965 i de 3'07 per al 1966-1970. L'única constant que trobem és la d'una baixada en el ritme d'increment de la població en el segon quinquenni respecte al primer. La quantificació, però, d'aquests coeficients ens resulta incerta.

Font: Elaboració pròpia basada en la taula 43.

TAULA 49

REGIONS DE PROCEDENCIA DELS IMMIGRANTS A LA PROVINCIA DE BARCELONA.
PERIODE 1962-1965 I ANY 1970¹ (no comptabilitzada la immigració des de l'estranger)

	Anys 1962-1965		Any 1970	
	Immigrants	%	Immigrants	%
Andalusia	189.666	49'2	30.104	48'3
Extremadura	42.425	11'0	6.991	11'2
Castella la Nova	35.185	9'1	4.403	7'1
Catalunya (excepte la Província de Barcelona)	22.953	6'0	5.996	9'6
Aragó	19.529	5'1	3.135	5'0
Castella la Vella	16.315	4'2	2.218	3'6
Múrcia	16.242	4'2	1.749	2'8
Galícia	15.683	4'1	2.330	3'7
Lleó	12.477	3'2	2.070	3'3
País Valencià	8.693	2'3	1.738	2'8
Astúries	1.952	0'5	327	0'5
País Basc	1.886	0'5	550	0'9
Navarra	954	0'3	262	0'4
Balears	754	0'2	218	0'3
Canàries	558	0'1	199	0'3
TOTAL IMMIGRACIÓ A LA PROVINCIA DE BARCELONA	385.272	100'0	62.290	100'0
Província de Barcelona (migració interna provincial)	124.812	32'4	44.142	70'9
TOTAL inclosa la migració interna provincial	510.084	132'4	106.432²	170'9

1. Per a una adequada avaluació d'aquestes xifres, cal tenir en compte el que dèiem a la nota 1 de la taula 15.

2. La xifra de 107.093 que dona l'*Anuario Estadístico 1971* com a total de la immigració nacional a la província de Barcelona, afegeix als 106.432 immigrants procedents de les províncies peninsulars, Balears i Canàries, 576 més procedents de Ceuta i Melilla i 85 del Sàhara.

Font: Elaboració basada en INE, *Migración y estructura regional* (Madrid, 1968), pp. 48 i 54, i en INE, *Anuario Estadístico 1971*.

TAULA 50

PART DE LA PROVINCIA DE BARCELONA EXTERIOR A L'ÀREA METROPOLITANA.
POBLACIÓ ABSOLUTA I RELATIVA, SEGONS EL VOLUM DEMOGRÀFIC DELS MUNICIPIS,
ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965, 1970

Municipis	1900		1950		1960		1965		1970	
	Pob. Abs.	% Índex	Pob. Abs.	% Índex	Pob. Abs.	% Índex	Pob. Abs.	% Índex	Pob. Abs.	% Índex
Amb menys de 5.000 habitants	136.468	70'7	148.890	56'4	151.673	48'8	157.134	47'1	142.101	40'6
		100		109		111		115		104
De 5.000 a 10.000 habitants	11.288	5'8	40.858	15'5	66.807	21'5	49.564	14'8	70.630	20'2
		100		361		591		439		625
Amb més de 10.000 habitants	45.322	23'5	74.372	28'1	92.385	29'7	127.017	38'1	137.147	39'2
		100		164		203		280		303
TOTAL	193.078	100'0	264.120	100'0	310.865	100'0	333.715	100'0	349.878	100'0
		100		136		161		172		181

Fonts: CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE LA DIPUTACIÓN DE BARCELONA, *Memoria 1965*, pp. 139-147. INE *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957), pp. 77-84. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Padrón provincial de 1965*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 51

PART DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, EXTERIOR A L'ÀREA
METROPOLITANA. POBLACIÓ DELS MUNICIPIS DE 5.000 A 10.000
HABITANTS I DELS MUNICIPIS AMB MÉS DE 10.000 HABITANTS,
ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

<i>Municipis de 5.000 a 10.000 hab.</i>	1900	1950	1960	1965	1970
Berga	5.465	8.023	9.822	(11.198)	(12.285)
Cardona	(3.855)	6.591	7.885	7.404	7.006
Gironella	(2.953)	(4.410)	5.638	5.827	5.703
Manlleu	5.823	7.294	9.410	(11.096)	(13.169)
Navars ¹	(1.795)	(3.514)	(4.068)	(4.803)	5.036
Puig-reig	(3.709)	5.745	6.279	6.260	5.748
Sallent	(4.602)	8.051	9.227	9.044	8.650
Sant Joan de Torroella ² . .	(1.706)	(1.652)	(2.632)	(3.846)	5.302
Sant Vicenç de Castellet . .	(1.429)	(4.008)	5.398	6.106	6.831
Santa Margarida de Montbui	(531)	(790)	(2.012)	(3.699)	5.229
Súria	(1.941)	(4.378)	6.689	7.310	6.869
Torelló	(3.806)	5.154	6.459	7.613	8.889
Vilanoveta del Camí	(446)	(626)	(1.696)	(3.300)	5.367
TOTAL	11.288	40.858	66.807	49.564	70.630
<i>Municipis de més de 10.000 hab.</i>					
Berga	(5.465)	(8.023)	(9.822)	11.198	12.285
Igualada	10.442	16.945	19.866	24.295	27.941
Manlleu	(5.823)	(7.294)	(9.410)	11.096	13.169
Manresa	23.252	40.452	52.216	57.179	57.846
Vic	11.628	16.975	20.303	23.249	25.906
TOTAL	45.322	74.372	92.385	127.017	137.147

1. Abans Castelladral —ara agregat— donava nom al municipi.

2. El juliol de 1963 el poblat de Sant Joan de Vilatorrada i el seu municipi —Sant Martí de Torroella— van ser refosos amb el nom oficial de Sant Joan de Torroella.

Fonts: Elaboració basada en CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE BARCELONA, *Memoria 1965*. INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957), pp. 77-84. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Padrón provincial de 1965*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 52

**PART DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA, EXTERIOR A L'ÀREA
METROPOLITANA. POBLACIÓ DE FET DELS MUNICIPIS DE LES ZONES
DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA. ANY 1970¹**

ZONA MANRESA-BERGA		ZONA VIC-MANLLEU	
<i>Municipis</i>	<i>Any 1970 Habitants</i>	<i>Municipis</i>	<i>Any 1970 Habitants</i>
Artés	3.232	Balenya	2.360
Avià	1.890	Calldetenes ²	987
Balsareny	4.024	Centelles	4.834
Berga	12.285	Gurb	1.630
Callús	1.623	Manlleu	13.169
Cardona	7.006	Les Masies de Voltregà	2.131
Casserres	1.981	Roda de Ter	4.155
Castellbell i el Vilar	3.527	Sant Hipòlit de Voltregà	3.144
Castellgalí	1.033	Sant Pere de Torelló	2.043
Castellnou de Bages	81	Sant Vicenç de Torelló	1.977
Cercs	3.669	Santa Eugènia de Berga	659
Gironella	5.703	Taradell	3.248
Manresa	57.846	Tona	4.383
Monistrol	3.002	Torelló	8.889
Navarres	3.384	Vic	25.906
Navars	5.036		
Puig-reig	5.748	TOTAL	79.515
Sallent	8.650		
Sant Fruitós de Bages	2.827	ZONA IGUALADA-SANT SADURNÍ	
Sant Joan de Torroella	5.302	Capellades	3.910
Santpedor	2.794	Igualada	27.941
Sant Vicenç de Castellet	6.831	Odena	2.525
Súria	6.869	Piera	3.813
TOTAL	154.343	La Pobra de Claramunt	1.518
		Sant Sadurní d'Anoia (de l'Àrea Metropolitana)	7.074
		Sta. Margarida de Montbui	5.229
		Vallbona d'Anoia	824
		Vilanoveta del Camí	5.367
		TOTAL	58.201
		TOTAL sense Sant Sadurní d'Anoia	51.127

1. Per a més informació sobre les zones de concentració demogràfica, vegeu taula 33.
2. Abans Sant Martí de Riudeperes.

Font: Elaboració pròpia basada en INE, *Censo de la població de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 53

AREA METROPOLITANA DE BARCELONA EXCLOSA LA CAPITAL. POBLACIO ABSOLUTA I RELATIVA, SEGONS EL VOLUM DEMOGRAFIC DELS MUNICIPIS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965, 1970

Municipis	1900 Pob. Abs. %	1950 Index Pob. Abs. %	1960 Index Pob. Abs. %	1965 Index Pob. Abs. %	1970 Index Pob. Abs. %
Amb menys de 5.000 habitants	212.022 64'6	214.007 31'1	180.797 17'9	178.385 13'0	155.352 8'5
De 5.000 a 10.000 habitants	26.391 8'0	91.239 13'3	125.625 12'4	138.929 10'0	181.076 9'9
Amb més de 10.000 habitants	90.050 27'4	382.574 55'6	702.816 69'7	1.061.473 77'0	1.497.746 81'7
TOTAL AREA METR. exclosa Capital	328.463 100'0	687.820 100'0	1.009.238 100'0	1.378.787 100'0	1.834.174 100'0
		100	209	307	420
				1.178	1.663

Fonts: Elaboració basada en CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE BARCELONA, *Memoria 1965*, pp. 139-147. INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957), pp. 77-84. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Padrón provincial de 1965*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 54

AREA METROPOLITANA DE BARCELONA. POBLACIÓ DE FET DELS MUNICIPIS AMB MENYS DE 5.000 HABITANTS, SEGONS EL PADRO DEL 1965 I EL CENS DEL 1970

Municipis	1965 Habitants de fet	Municipis	1970 Habitants de fet	1965 Habitants de fet
Abdera	805	El Papiol	1.645	2.347
Aiguafreda	1.516	Parets del Vallès	1.813	4.240 (5.626)
Alella	2.159	El Pla del Penedès	2.300	1.089
L'Ametlla del Vallès	1.188	Polinyà	1.432	543
Arenys de Munt	3.785	Pontons	4.023	293
Argentonà	3.688	Puigdàlber	4.058	381
Avinyonet del Penedès	1.160	Rellinars	1.161	366
Begues	1.106	La Roca	1.403	195
Bigues	1.078	Santa Coloma de Cervelló	1.214	3.283
Les Cabanyes	423	Santa Eulàlia de Ronçana	371	1.821
Cabrera de Mar (de Mataró)	1.619	Santa Fe del Penedès	1.705	1.377
Cabrils	937	Santa Margarida i els Monjos	913	233
Caldes d'Estrac	1.001	Santa Maria de Barberà	1.053	2.227
Campins	190	Santa Maria de Martorelles	174	4.315 (8.928)
Cànoves	584	Santa Maria de Palautordera	564	477
Canyelles	376	Sant Andreu de la Barca	405	2.460
Cardedeu	3.895	Sant Andreu de Llavaneres	(5.017)	2.394
Castellbisbal	2.243	Sant Antoni de Vilamajor	2.875	2.369
Castellcir	234	Santa Susanna	219	1.224
Castellet i Gornal	1.298	Sant Cebrià de Vallalta	1.327	592
Castellterçol	1.809	Sant Climent de Llobregat	1.903	484
Castellví de la Marca	1.539	Sant Cugat Sesgarrigues	1.525	1.639
Castellví de Rosanes	302	Sant Esteve de Palautordera	332	600
Cervelló	2.106	Sant Esteve Sesrovires	2.338	872
Collbató	382	Sant Fost de Campsentelles	451	875
Corbera de Llobregat	1.602	Sant Feliu de Codines	1.774	1.865
Cubelles	1.141	Sant Iscle de Vallalta	1.563	3.011
Dosrius	857	Sant Llorenç d'Hortons	767	609
				967

TAULA 54 (continuació)

Fogars de Montclús	460	360	Sant Llorenç Savall	1.732	1.759
Fogars de Tordera	343	244	Sant Martí Sarroca	2.372	2.348
Font-rubí	1.465	1.338	Sant Pere de Premià	2.232	3.037
Les Franqueses del Vallès	3.605	(5.539)	Sant Pere de Ribes	3.582	(5.291)
Gallifa	89	55	Sant Pere de Riudebitlles	1.695	1.892
Gelida	3.067	3.468	Sant Pere de Vilamajor	607	574
La Granada	1.245	1.232	Sant Pol de Mar	2.063	2.041
Granera	130	92	Sant Quintí de Mediona	1.391	1.421
Gualba	869	759	Sant Quirze Safaja	252	280
La Llagosta	3.597	(7.349)	Sant Quirze de Terrassa	3.340	4.053
Llinars del Vallès	3.085	3.528	Sant Vicenç de Montalt	952	939
Lliçà de Munt	1.331	1.577	Sentmenat	2.506	2.868
Lliçà de Vall	830	1.222	Subirats	2.609	2.522
Martorelles	2.361	3.188	Tagamanent	234	182
Matadepera	851	1.075	Teià	1.893	2.025
Mediona	1.219	1.132	Tiana	2.311	2.608
Montgat	4.765	(5.020)	Terrassola i Lavit (Torrelavid)	1.316	1.331
Montmany de Puiggraciós	710	732	Torrelles de Foix	1.087	1.193
Montmeló	2.426	4.384	Torrelles de Llobregat	793	872
Montornès del Vallès	3.994	(7.364)	Ullastrell	628	668
Montseny	329	307	Vacarisses	416	410
Olèrdola	1.521	1.564	Vallgorguina	504	429
Olesa de Bonesvalls	383	372	Vallirana	2.081	2.632
Olivella	144	115	Vallromanes	404	414
Orrius	227	218	Viladecavalls	676	1.006
Palafolls	1.657	2.270	Vilassar de Dalt (Sant Genís)	4.862	(5.257)
Palau de Plegamans	2.045	2.887	Vilassar de Mar (Sant Joan)	4.953	(5.736)
Pacs	503	574	Vilobí del Penedès	1.053	1.000
Pallejà	3.088	4.081	Vilalba Sasserra	227	179

Fonts: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Padrón provincial de 1965*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 55

AREA METROPOLITANA DE BARCELONA. POBLACIO DELS MUNICIPIS DE 5.000 A 10.000 HABITANTS,
ELS ANYS 1900,1950, 1960, 1965 I 1970

	1900	1950	1960	1965	1970
Arenys de Mar	(4.618)	6.477	6.665	8.017	8.325
Caldes de Montbui	(3.474)	(4.729)	5.986	7.120	8.161
Calella	(4.316)	7.642	7.947	8.910	9.696
Canet de Mar	(2.899)	(4.831)	5.067	5.679	6.556
Canovelles	(335)	(631)	(3.061)	5.875	8.100
Castellar del Vallès	(3.511)	(3.929)	(4.858)	6.103	7.683
Castelldefels	(289)	(2.039)	(3.920)	8.640	(13.219)
Cardedeu	. . . . .	(2.038)	(3.156)	(3.895)	5.017
Cerdanyola	(928)	(4.007)	6.455	(11.061)	(19.945)
Esparreguera	(4.209)	(4.740)	5.301	6.001	7.675
Les Franqueses del Vallès	. . . . .	(2.247)	(2.600)	(3.605)	5.539
La Garriga	(1.767)	(3.517)	(4.121)	5.028	6.558
La Llagosta	. . . . .	(681)	(1.368)	(3.597)	7.349
Gavà	(1.825)	6.860	(15.725)	(20.145)	(24.213)
Granollers	6.755	(15.840)	(20.194)	(24.494)	(30.066)
Malgrat	(3.738)	(4.859)	5.794	7.720	9.174
Martorell	(3.221)	5.887	7.926	(10.883)	(13.086)
El Masnou	(3.396)	5.098	6.091	8.166	(10.410)
Molins de Rei	(2.936)	8.024	(10.191)	(11.698)	(14.456)
Mollet	(2.130)	6.614	8.303	(10.644)	(20.212)
Montgat	. . . . .	(2.911)	(3.728)	(4.765)	5.020
Montcada i Reixac	(1.170)	8.656	(13.295)	(18.693)	(22.462)
Montornès del Vallès	. . . . .	(1.166)	(1.402)	(3.994)	7.364
Olesa de Montserrat	(3.554)	6.102	7.717	8.518	(10.092)
Parets	(2.325)	(2.325)	(2.950)	(4.240)	5.626
Pineda	(1.807)	(3.188)	(3.718)	5.094	7.776
Premià de Mar	(2.239)	(3.947)	5.513	6.903	(11.284)
Ripolllet	(1.501)	(3.736)	5.262	(11.307)	(20.197)

TAULA 55 (continuació)

(C)	Rubí	(4.400)	6.953	9.907	(16.052)	(25.461)
	Sant Boi de Llobregat	5.311	(10.811)	(19.968)	(29.191)	(50.051)
	Sant Celoni	(2.562)	(4.923)	6.764	7.691	9.297
(C)	Sant Cugat del Vallès	(2.120)	6.992	(11.884)	(15.727)	(20.669)
(C)	Sant Feliu de Llobregat	(3.314)	7.327	(10.201)	(12.945)	(21.751)
(C)	Sant Joan Despí	(1.172)	(2.274)	(4.771)	8.933	(16.055)
(C)	Sant Just Desvern	(1.101)	(2.931)	6.401	8.031	9.226
	Sant Pere de Ribes		(2.048)	(2.282)	(3.582)	5.291
	Sant Sadurní d'Anoia	(2.571)	(4.168)	5.268	6.110	7.074
(C)	Sant Vicenç dels Horts	(1.809)	(3.295)	5.750	(10.231)	(14.509)
	Santa Maria de Barberà		(3.328)	(2.660)	(4.315)	8.928
	Sarrià ¹	6.576	—	—	—	—
	Sitges	(3.162)	8.607	(10.491)	(11.234)	(11.451)
	Santa Perpètua de Mogoda	(1.742)	(2.552)	(3.618)	5.113	8.217
	Tordera	(2.714)	(3.593)	(4.483)	5.277	6.431
(C)	Viladecans	(1.194)	(4.294)	7.508	(13.765)	(24.483)
	Vilafranca del Penedès	7.749	(11.177)	(11.985)	(14.126)	(17.546)
	Vilassar de Dalt (Sant Genís)		(3.306)	(4.441)	(4.862)	5.257
	Vilassar de Mar (Sant Joan)		(3.875)	(4.500)	(4.953)	5.736
		26.391	91.239	125.625	138.929	181.076

1. Els municipis que porten aquest senyal (C) pertanyen, també, a la Comarca de Barcelona-Pià 1953.

2. Annexat al municipi de Barcelona.

Fonts: Elaboració basada en CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE BARCELONA, *Memoria 1965*, pp. 139-142. INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957), pp. 77-84. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Padrón provincial de 1965*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

AREA METROPOLITANA DE BARCELONA. POBLACIÓ DELS MUNICIPIS AMB MÉS
DE 10.000 HABITANTS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

	1900	1950	1960	1965	1970
(C) Badalona	19.240	61.654	92.257	125.002	162.888
(C) Castelldefels	(289)	(2.039)	(3.920)	(8.640)	13.219
(C) Cerdanyola	(928)	(4.007)	(6.455)	11.061	19.945
(C) Cornellà	(2.197)	11.473	24.714	53.049	77.314
(C) Esplugues de Llobregat	(1.057)	(4.318)	12.393	18.564	29.474
(C) Gavà	(1.825)	(6.860)	15.725	20.145	24.213
(C) Granollers	(6.755)	15.480	20.194	24.494	30.066
(C) L'Hospitalet de Llobregat	(4.948)	71.580	122.813	180.140	241.978
(C) Martorell	(3.221)	(5.887)	(7.926)	10.883	13.086
(C) El Masnou	(3.396)	(5.098)	(6.091)	(8.166)	10.410
(C) Mataró	19.704	31.642	41.128	58.566	73.129
(C) Molins de Rei	(2.936)	(8.024)	10.191	11.698	14.456
(C) Mollet	(2.130)	(6.614)	(8.303)	10.644	20.212
(C) Montcada i Reixac	(1.170)	(8.656)	13.295	18.693	22.462
(C) Olesa de Montserrat	(3.554)	(6.102)	(7.717)	(8.518)	10.092
(C) El Prat de Llobregat	(2.804)	10.401	14.131	20.286	36.363
(C) Premià de Mar	(2.239)	(3.947)	(5.513)	(6.903)	11.284
(C) Ripolllet	(1.501)	(3.736)	(5.262)	11.307	20.197
(C) Rubí	(4.400)	(6.953)	(9.903)	16.052	25.461
(C) Sabadell	23.294	54.494	105.152	135.052	159.408
(C) Sant Adrià de Besòs	(418)	10.227	15.801	22.515	24.452
(C) Sant Boi de Llobregat	(5.311)	10.811	19.968	29.191	50.051
(C) Sant Cugat del Vallès	(2.120)	(6.992)	11.884	15.727	20.669
(C) Sant Feliu de Llobregat	(3.314)	(7.327)	10.201	12.945	21.751
(C) Sant Joan Despi	(1.172)	(2.274)	(4.771)	(8.933)	16.055
(C) Sant Vicenç dels Horts	(1.809)	(3.295)	(5.750)	10.231	14.509
(C) Santa Coloma de Gramenet	(1.510)	15.281	32.590	58.165	106.711

TAULA 56 (continuació)

Sitges	(3.162)	10.491	11.234	11.451
Terrassa	15.956	92.234	117.922	138.697
(C) Viladecans	(1.194)	(7.508)	13.765	24.483
Vilafranca del Penedès	(7.749)	11.985	14.126	17.546
Vilanova i la Geltrú	11.856	25.669	30.016	35.714
TOTAL	90.050	702.816	1.061.473	1.497.746

1. Els municipis que porten aquest senyal (C) pertanyen, també, a la Comarca de Barcelona-Pià 1953.

Fonts: Elaboració basada en CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE BARCELONA, *Memoria 1965*, pp. 139-47. INE, *Reseña estadística de la provincia de Barcelona* (Madrid, 1957), pp. 77-84. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Padrón provincial de 1965*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

COMARCA DE BARCELONA-PLA 1953. POBLACIÓ I ÍNDEX DE CREIXEMENT DELS MUNICIPIS, ELS ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

	1900		1950		1960		1965		1970	
	Població	Índex	Població	Índex	Població	Índex	Població	Índex	Població	Índex
Badalona	19.240	100	61.654	320	92.257	479	125.002	649	162.888	847
Castelldefels	289	100	2.039	705	3.920	1.356	8.640	2.939	13.219	4.574
Cerdanyola	928	100	4.007	431	6.455	695	11.061	1.191	19.945	2.149
Cornellà de Llobregat	2.197	100	11.473	522	24.714	1.124	53.049	2.414	77.314	3.519
Espugues de Llobregat	1.057	100	4.318	408	12.393	1.172	18.564	1.756	29.474	2.788
Gavà	1.825	100	6.860	375	15.735	862	20.145	1.103	24.213	1.326
L'Hospitalet de Llobregat	4.948	100	71.580	1.446	122.813	2.482	180.140	3.640	241.978	4.890
Molins de Rei	2.936	100	8.024	273	10.191	347	11.698	398	14.456	492
Montgat	—	—	2.911	—	3.728	—	4.765	—	5.020	—
Montcada i Reixac	1.710	100	8.656	506	13.295	777	18.693	1.093	22.462	1.314
Pallejà	656	100	1.065	162	2.230	339	3.088	470	4.081	622
El Papiol	912	100	1.159	127	2.036	223	2.353	258	2.620	287
El Prat de Llobregat	2.804	100	10.401	370	14.131	503	20.286	723	36.363	1.297
Ripollet	1.501	100	3.736	248	5.262	350	11.307	753	20.197	1.346
Sant Adrià de Besòs	418	100	10.227	2.447	15.801	3.780	22.515	5.384	24.452	5.850
Sant Boi de Llobregat	5.311	100	10.811	203	19.968	375	29.191	549	50.051	942
Sant Climent de Llobregat	984	100	991	101	1.281	130	1.639	166	1.966	200
Sant Cugat del Vallès	2.120	100	6.992	329	11.884	560	15.727	741	20.669	975
Sant Feliu de Llobregat	3.314	100	7.327	221	10.201	307	12.945	390	21.751	656
Sant Joan Despi	1.172	100	2.274	194	4.771	407	8.933	762	16.055	1.370
Sant Just Desvern	1.101	100	2.931	266	6.401	581	8.031	729	9.226	838
Sant Vicenç dels Horts	1.809	100	3.295	182	5.750	317	10.231	565	14.509	802
Santa Coloma de Cervelló	542	100	1.227	226	1.582	291	1.821	335	1.944	359
Santa Coloma de Gramenet	1.510	100	15.281	1.011	32.590	2.158	58.165	3.851	106.711	7.067
Tiana	2.130	100	1.596	74	2.198	103	2.311	108	2.608	122
Viladecans	1.194	100	4.294	359	7.508	628	13.765	1.152	24.483	2.051
COMARCA SENSE LA CAPITAL *	62.608	100	265.120	423	449.095	717	674.065	1.077	968.655	1.547
BARCELONA	533.000	100	1.280.179	240	1.557.863	292	1.655.603	310	1.745.142	327
TOTAL COMARCA DEL PLA 1953 *	606.745	100	1.545.299	255	2.006.958	331	2.329.668	384	2.713.797	447

* Notes i Fontes com a la Taula 58.

BARCELONES I CONTINUUM URBA DE BARCELONA. POBLACIO I INDEX DE CREIXEMENT
DELS MUNICIPIS. ANYS 1900, 1950, 1960, 1965 I 1970

	1900	1950	1960	1965	1970
	Població	Població	Població	Població	Població
	Index	Index	Index	Index	Index
(B)' Badalona	19.240	61.654	92.257	125.002	162.888
Montgat	— ²	2.911	3.728	4.765	5.020
(B) Sant Adrià de Besòs	418	10.227	15.801	22.515	24.452
(B) Sta. Coloma de Gramenet	1.510	15.281	32.590	58.165	106.711
TOTAL Subàrea A	21.168	90.064	144.376	210.447	299.071
Cornellà	2.197	11.473	24.714	53.049	77.314
(B) Esplugues	1.057	4.318	12.393	18.564	29.474
(B) L'Hospitalet de Llobregat	4.948	71.580	122.813	180.140	241.978
Sant Feliu de Llobregat	3.314	7.327	10.201	12.945	21.751
Sant Joan Despi	1.172	2.274	4.771	8.933	16.055
(B) Sant Just Desvern	1.101	2.931	6.401	8.031	9.226
TOTAL Subàrea B	13.789	99.903	111.293	281.662	395.798
TOTAL CONTINUUM EXCLOSA LA CAPITAL	34.957	189.967	325.669	492.109	694.869
BARCELONA	533.000	1.280.179	1.557.863	1.655.603	1.745.142
CONTINUUM TOTAL ³	579.094	1.470.146	1.883.532	2.147.712	2.440.011
BARCELONES EXCLOSA LA CAPITAL	28.274	165.982	282.255	412.417	574.729
BARCELONES TOTAL ³	572.411	1.446.170	1.840.118	2.068.020	2.319.871

1. Els municipis que porten aquest senyal (B) pertanyen, també, a la comarca natural del Barcelonès.

2. Era annexat al municipi del Tiana.

3. A la població dels municipis que consten a la taula afegim per l'any 1900 la d'Horta (4.354 hab.), Sarrità (6.576 hab.) i ta. Creu d'Orlonda (207 hab.), annexats posteriorment al municipi de Barcelona (vegeu capítol IX. 1).

Fonts: Elaboració basada en CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE BARCELONA, *Memoria 1965*, pp. 139-147. INE, *Reseña estadística de la Provincia de Barcelona* (Madrid, 1957), p. 90. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Padrón provincial de 1965*. INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 59

**POBLACIÓ DE FET DEL MUNICIPI DE BARCELONA, BARCELONÈS,
CONTÍNUUM URBA, COMARCA PLA-1953, ISOCRONA-1 HORA,
ÀREA METROPOLITANA, I DE LES CORONES. ANY 1970¹**

	<i>Habitants inclosa la capital</i>	<i>Habitants exclosa la capital</i>	<i>Habitants en les corones</i>
Municipi de Barcelona	1.745.142	—	—
Barcelonès	2.319.871	574.729	574.729
Contínum urbà	2.440.011	694.869	120.140
Comarca-Pla 1953	2.713.797	968.655	273.786
Isocrona-1 hora	3.469.652	1.724.510	755.855
Àrea Metropolitana	3.579.316	1.834.174	106.301
Errada o omissió			3.363
TOTAL			1.834.174

1. Per a una definició dels conceptes emprats la Introducció (apartat 3.2).

Font: Elaboració pròpia basada en les dades de INE, *Censo de la Población de España. Año 1970. Poblaciones de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971) i en les demarcacions estudiades per la COMISIÓN DE URBANISMO DE BARCELONA, Comisión Técnica para la revisión del PC-53. Demografía. Datos correspondientes a las poblaciones en el Área Metropolitana de Barcelona (Barcelona, 1966).

TAULA 60

**SUPERFÍCIE I DENSITAT DEL MUNICIPI DE BARCELONA, BARCELONES,
CONTÍNUUM URBA, COMARCA PLA-1953, ISOCRONA-1 HORA,
ÀREA METROPOLITANA I DE LES CORONES. ANY 1970**

	<i>Demarcacions inclosa la capital</i>		<i>Demarcacions exclosa la capital</i>		<i>Corones</i>	
	<i>Superfície en km²(1)</i>	<i>Densitat hab/km²(1)</i>	<i>Superfície en km²(1)</i>	<i>Densitat hab/km²(1)</i>	<i>Superfície en km²(1)</i>	<i>Densitat hab/km²(1)</i>
Munic. de Barcelona	97'62	17.877	—	—	—	—
Barcelonès	167'71	13.833	70'09	8.200	70'09	8.200
Contínuum urbà	194'86	12.522	97'24	7.146	27'15	4.415
Comarca-Pla 1953	488'36	5.557	390'74	2.479	293'50	933
Isocrona-1 hora	1.827'70	1.898	1.730'08	977	1.339'34	564
Àrea Metropolitana	3.291'95	1.087	3.194'33	574	1.464'25	73

1. Les superfícies no quadren exactament en les diferents fonts: vegeu taula 44 per al municipi de Barcelona i l'Àrea Metropolitana taula 31, per al Barcelonès. Lògicament això, i les possibles errades o omissions en els càlculs de població (taula 59), repercuteixen en l'exactitud de les densitats, que cal interpretar-les, aquí, com de valor aproximat.

Font: Elaboració pròpia basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Servicio Técnico de Estadística. Avance del boletín de Estadística Municipal. Año XV, Núm. 208. Año 1970. I en les dades de la taula 59.

AREA METROPOLITANA DE BARCELONA. MUNICIPIS DE LES ZONES DE CONCENTRACIÓ DEMOGRÀFICA AGRUPATS PER COMARQUES. SUPERFÍCIE, POBLACIÓ DE FET I DENSITAT. ANY 1970

(Les xifres totals d'aquestes zones són a la taula 33.)

ZONA CONTÍNUUM URBÀ DE BARCELONA

— *Municipis que pertanyen a la comarca del Barcelonès*: Barcelona, Badalona, Esplugues de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià de Besòs, Sant Just Desvern, Santa Coloma de Gramenet.

Superfície: 168 km² — Població: 2.319.871 habitants.
Densitat: 13.833 hab/km².

— *Municipis que pertanyen a la comarca del Baix Llobregat*: Cornellà, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí.

Superfície: 24 km² — Població: 115.120 habitants.
Densitat: 4.797 hab/km².

— *Municipis que pertanyen a la comarca del Maresme*: Montgat.

Superfície: 3 km² — Població: 5.020 habitants.
Densitat: 1.673 hab/km².

— *Municipis que pertanyen a la comarca del Vallès Oriental*: Canovelles, Cardedeu, les Franqueses, la Garriga, Granollers, la Llagosta, Martorelles, Mollet, Montmeló, Montornès del Vallès, Parets, Sant Fost de Campsentelles, Sant Feliu de Codines.¹

Superfície: 165 km² — Població: 108.494 habitants.
Densitat: 658 hab/km².

— *Municipis que pertanyen a la comarca del Vallès Occidental*: Caldes de Montbui, Castellar del Vallès, Cerdanyola, Montcada i Reixac, Palau de Plegamans, Ripollet, Rubí, Sabadell, Sant Cugat del Vallès, Sant Quirze de Terrassa, Santa Maria de Barberà, Santa Perpètua de Mogoda, Terrassa.

Superfície: 382 km² — Població: 446.768 habitants.
Densitat: 1.170 hab/km².

— *Municipis que pertanyen a la comarca del Baix Llobregat*: Castelfelers, Gavà, Martorell, Molins

1. Hi manca el municipi de Santa Maria de Martorelles, de 4,49 km² i 410 habitants l'any 1970. Per una errada de comptabilització, aquest municipi no ha estat inclòs en els càlculs corresponents a les zones de concentració. La seva exiguïtat demogràfica i superficial fa que aquest defecte no suposi un canvi perceptible en les magnituds del conjunt.

TAULA 61 (continuació)

ZONA LITORAL I CONQUES DE L'ÀREA M.

— *Municipis que pertanyen a la comarca del Maresme*: Alella, Arenys de Mar, Arenys de Munt, Argenteona, Cabrera de Mar, Cabrils, Caldes d'Estrac, Calldes, Canet de Mar, Malgrat, el Masnou, Mataró, Palafolls, Pineda, Premià de Mar, Sant Andreu de Llavaneres, Sant Genís de Vilassar, Sant Joan de Vilassar, Sant Pere de Premià, Sant Pol de Mar, Santa Susanna, Sant Vicenç de Montalt, Teià, Tiana.

Superfície: 230 km² — Població: 177.455 habitants.
Densitat: 772 hab/km².

de Rei, Pallejà, el Papiol, el Prat de Llobregat, Sant Andreu de la Barca, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Santa Coloma de Cervelló, Sant Vicenç dels Horts, Viladecans.

Superfície: 196 km² — Població: 205.861 habitants.
Densitat: 1.050 hab/km².

— *Municipis que pertanyen a la comarca de Garraf*: Vilanova i la Geltrú, Sitges.

Superfície: 77 km² — Població: 47.255 habitants.
Densitat: 614 hab/km².

Font: Elaboració pròpia basada en dades de INE, *Censo de la població de España. Año 1970. Población de derecho y de hecho de los municipios* (Madrid, 1971).

TAULA 62

MUNICIPI DE BARCELONA. POBLACIÓ ABSOLUTA I RELATIVA DELS DISTRICTES MUNICIPALS, SEGONS ELS CENS DELS 1950, 1960, 1970 I PADRÓ DEL 1965

Districtes ↓	Expansió urbana Immigració		Zones Residencials								Eixample	Nucis Antic		Total Municipi de Barcelona
	IX	XII	X	III	XI	VIII	II	VII	VI	IV		I	V	
1950	103.127 8'05 %	109.646 8'56 %	110.442 8'62 %	84.829 6'62 %	73.944 5'77 %	136.955 10'74 %	123.047 9'63 %	111.206 8'68 %	98.671 7'70 %	117.177 9'15 %	103.662 8'09 %	107.473 8'39 %	1.280.179 100'00 %	
1960	219.488 14'08 %	170.671 11'00 %	135.101 8'67 %	113.105 7'26 %	91.189 5'85 %	151.443 9'74 %	137.704 8'83 %	116.802 7'49 %	98.894 6'34 %	115.557 7'41 %	102.787 6'59 %	105.122 6'74 %	1.557.863 100'00 %	
1965	290.626 17'60 %	203.585 12'29 %	149.353 9'02 %	129.941 7'84 %	93.648 5'65 %	156.886 9'47 %	134.618 8'13 %	117.720 7'11 %	93.161 5'62 %	107.155 6'47 %	90.644 5'47 %	88.266 5'33 %	1.655.603 100'00 %	
1970	357.880 20'51 %	236.738 13'57 %	166.790 9'56 %	139.902 8'02 %	101.928 5'84 %	159.631 9'15 %	127.253 7'29 %	120.452 6'90 %	89.355 5'12 %	95.433 5'47 %	77.423 4'44 %	72.357 4'15 %	1.745.142 100'00 %	

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística Municipal*. Resumen de los años 1950, 1960, 1965 i 1970.

MUNICIPI DE BARCELONA. AUGMENT I DISMINUCIÓ DE LA POBLACIÓ DELS DISTRICTES MUNICIPALS I LLUR RELACIÓ AMB L'AUGMENT DEL CONJUNT DEL MUNICIPI. PERIODES ENTRE 1950 I 1970

Districtes ↓	Expansió urbanística		Zones Residencials		Gràcia-Montjuïc-Sants			Eixample			Núci Antic			Total Municipi de Barcelona
	IX	XII	X	III	XI	VIII	II	VII	VI	IV	I	V		
1951-1960	116.361 41'9 %	61.025 22'0 %	24.659 8'9 %	28.276 10'2 %	17.245 6'2 %	14.488 5'2 %	14.657 5'3 %	5.596 2'0 %	223 0'1 %	223 -0'6 %	-1.620 -0'3 %	-875 -0'8 %	-2.351 -0'8 %	277.684 100'00 %
1961-1970	138.392 73'9 %	66.067 35'3 %	31.689 16'9 %	26.797 14'3 %	10.739 5'7 %	8.188 4'4 %	-10.451 -5'6 %	3.650 1'9 %	-9.539 -5'1 %	-20.124 -10'7 %	-25.364 -13'5 %	-32.765 -17'5 %	187.279 100'00 %	
1951-1965 ¹	187.499 49'9 %	93.939 25'0 %	38.911 10'4 %	45.112 12'0 %	19.704 5'2 %	19.931 5'3 %	11.571 3'1 %	6.514 1'7 %	-5.510 -1'5 %	-10.022 -2'7 %	-13.018 -3'5 %	-19.207 -5'1 %	375.424 100'00 %	
1966-1970 ¹	67.254 75'0 %	33.153 37'0 %	17.437 19'5 %	9.961 11'1 %	8.280 9'2 %	2.745 3'1 %	-7.365 -8'2 %	2.732 3'1 %	-3.806 -4'2 %	-11.722 -13'1 %	-13.221 -14'8 %	-15.909 -17'8 %	89.539 100'00 %	

1. Per als períodes 1951-1965 i 1966-1970 que terminen i comencen amb les dades del padró municipal de la població el 31 de desembre de 1965. tinguen en compte el que diu la nota 2 de la taula 43.

Font: Elaboració basada en les dades de la taula anterior (taula 62).

TAULA 64

MUNICIPI DE BARCELONA. DISTRICTES I BARRIS MUNICIPALS. POBLACIÓ ANYS 1945, 1960, 1965 I 1970.
CREIXEMENT EN ELS PERIODES 1945-1960 I 1961-1965¹

Districtes	Barris	1945	1960	1965	1970	Període 1945-1960		Diferència absoluta	Període 1961-1965	
						Índex de creixement Positiu	Negatiu		Índex de creixement Positiu	Negatiu
I	01	5.235	5.195	4.433	4.083		-0'80 %	-762		-14'66 %
	02	5.502	6.333	5.655	4.434	15'10 %		-678		-10'70 %
	03	4.103	5.336	4.639	3.878	30'05 %		-697		-13'06 %
	04	8.496	9.611	8.231	6.623	14'47 %		-1.380		-14'35 %
	05	9.147	8.898	8.728	7.632		-2'75 %	-170		-1'91 %
	06	3.510	3.137	3.017	3.288		-10'62 %	-120		-3'83 %
	07	5.617	5.304	4.641	4.111		-5'51 %	-663		-12'50 %
	08	4.763	4.668	4.127	3.445		-1'99 %	-541		-11'58 %
	09	3.980	4.150	4.159	3.129	4'27 %		9	0'22 %	
	10	4.425	4.326	3.666	2.975		-2'23 %	-660		-15'25 %
	11	5.781	5.675	5.018	3.950		-1'83 %	-653		-11'51 %
	12	2.888	2.119	2.057	1.798		-26'62 %	-62		-2'93 %
	13	5.751	5.473	3.936	4.022		-4'83 %	-1.537		-28'08 %
	14	3.530	3.615	3.215	2.922		2'40 %	-400		-11'06 %
	15	2.495	2.630	2.275	1.871		5'41 %	-355		-13'49 %
	16	2.446	2.353	2.199	1.811			-154		-6'54 %
	17	2.383	2.288	1.881	1.806		-3'80 %	-407		-17'78 %
	18	6.271	6.646	5.970	5.137		5'98 %	-676		-10'17 %
	19	6.117	6.817	6.572	5.408		11'44 %	-245		-3'59 %
	20	6.966	8.213	6.185	5.100		17'90 %	-2.028		-24'68 %
TOTAL		99.308	102.787	90.644	77.423			-12.143		-1'81 %

TAULA 64 (continuació)

Districtes	Barris	1945	1960	1965	1970	Període 1945-1960		Diferència absoluta	Període 1961-1965		
						Índex de creixement Positiu	Negatiu		Índex de creixement Positiu	Negatiu	
II	01	7.785	5.294	13.659	7.210	17'25 %	8.365	158'00 %			
	02	33.088	38.797	32.704	29.335	7'02 %	-6.093			-15'70 %	
	03	10.207	10.924	10.307	9.507	11'00 %	-659				
	04	12.209	13.553	12.894	12.776	20'56 %	1.546			14'77 %	
	05	11.780	10.462	12.008	14.689	20'25 %	3.184			10'06 %	
	06	26.234	31.628	34.812	33.019	753'61 %	8.465			148'37 %	
	07	4.744	5.705	14.170	18.133	577'36 %	-7.391			-78'14 %	
	08	1.108	9.458	2.067		113'89 %	-8.933			-84'10 %	
	09	1.568	10.621	1.688	2.584		-953			-75'51 %	
	10	590	1.262	309			-3.086				
TOTAL		109.313	137.704	134.618	127.253						
III	01	5.960	10.223	13.332	15.031	71'52 %	3.109	30'41 %			
	02	4.491	6.151	6.370	6.887	36'96 %	219				
	03	4.221	9.154	9.484	9.600	116'86 %	330				
	04	9.417	12.283	12.814	13.040	30'43 %	531				
	05	12.014	17.904	21.784	22.334	49'02 %	3.880			21'67 %	
	06			20.078	21.078						
	07	4.320	11.821	15.192	16.971	173'63 %	3.371			28'51 %	
	08	1.758	1.951	1.725	1.833	10'97 %	-226			-11'58 %	
	09	2.555	2.991	2.977	2.364	17'06 %	-14				
	10			4.740	6.641						
	11	4.306	8.735	10.696	11.876	102'85 %	1.961			22'44 %	
	12	2.478	2.930	2.442	2.821	18'24 %	-488			-16'65 %	
	13	1.234	4.057	4.978	4.443	228'76 %	921			27'70 %	
	14			1.391	3.080						
	15	1.916	3.006	1.338	1.093	56'88 %	-1.668			-55'48 %	
TOTAL		54.670	113.105	129.941	139.902						
TOTAL										16.836	

TAULA 64 (continuació)

Districtes	Barris	1945	1960	1965	1970	Període 1945-1960		Període 1961-1965	
						Índex de creixement Positiu	Índex de creixement Negatiu	Diferència absoluta	Índex de creixement Positiu
IV	01	4.987	6.531	6.469	6.964	30'96 %	—62		
	02	25.098	24.060	24.329	24.197		269	—4'13 %	—6'56 %
	03	20.590	20.869	19.499	17.503	1'35 %	—1.370		—11'78 %
	04	12.684	11.284	9.954	8.549		—1.330		—19'44 %
	05	9.623	9.299	7.491	5.971		—1.808		
	06	8.918	8.519	8.368	7.104		—151		—8'80 %
	07	9.096	7.649	6.970	5.595		—679		—6'20 %
	08	3.492	3.402	3.191	2.917		—211		—21'20 %
	09	11.616	11.262	8.874	7.749		—2.388		
	10	12.814	12.682	12.000	8.884		—682		
TOTAL		118.918	115.557	107.155	95.433		—8.402		7'27 %
V	01	6.106	4.819	3.939	2.953		—880	—21'07 %	—18'26 %
	02	11.652	11.924	9.594	6.512	2'33 %	—2.330		—19'54 %
	03	5.306	5.511	4.598	3.723	3'86 %	—913		—16'56 %
	04	5.057	6.207	4.991	3.988	22'74 %	—1.216		—19'59 %
	05	7.046	7.144	5.488	4.873	1'39 %	—1.656		—23'18 %
	06	3.423	3.266	2.961	2.505		—305	—4'58 %	—9'33 %
	07	5.911	7.083	6.297	5.426	19'82 %	—786		—11'09 %
	08	6.618	4.516	3.928	3.321		—588	—31'76 %	—13'02 %
	09	21.232	21.382	18.464	15.538	0'70 %	—2.918		—13'64 %
	10	12.742	12.437	11.744	9.040		—693	—2'39 %	
	11	7.954	6.819	7.013	5.898	30'66 %	194	—14'26 %	
	12		14.014	9.249	8.580		—4.765	—14'26 %	—34'00 %
TOTAL		105.122	88.266	72.357		—16.856		—16'03 %	

TAULA 64 (continuació)

Districtes	Barris	1945-1960					Període 1945-1960		Període 1961-1965	
		1945	1960	1965	1970	Índex de creixement Positiu	Índex de creixement Negatiu	Diferència absoluta	Índex de creixement Positiu	Índex de creixement Negatiu
VI	01	16.329	12.098	12.427	11.564	8'41 %	-25'91 %	329	-12'11 %	
	02	25.802	27.973	24.585	23.373			-3.388	-10'99 %	
	03	17.367	16.813	14.964	13.232		-3'18 %	-1.849		
	04	16.558	16.843	18.826	19.180	1'72 %		1.983	11'77 %	
	05	22.433	25.167	22.359	22.006	12'18 %		-2.808	-11'15 %	
TOTAL			98.894	93.161	89.355			-5.733	-5'79 %	
VII	01	10.556	9.633	8.896	8.517	8'74 %		-737	-7'65 %	
	02	9.860	8.638	8.107	7.254		-12'39 %	-531		
	03	14.748	14.214	13.196	12.773		-3'62 %	-1.018	-7'16 %	
	04	10.876	11.240	13.686	13.344	3'34 %		2.446	21'76 %	
	05	22.358	25.030	27.792	30.666	11'95 %		2.762	11'03 %	
	06	31.548	33.957	35.741	35.723	7'63 %		1.784		
	07	10.251	14.090	10.202	12.175	37'45 %		-3.888	-27'59 %	
TOTAL			116.802	117.720	120.452			918	0'77 %	

TAULA 64 (continuació)

Districtes	Barris	1945	1960	1965	1970	Període 1945-1960		Diferència absoluta	Període 1961-1965	
						Índex de creixement Positiu	Índex de creixement Negatiu		Índex de creixement Positiu	Índex de creixement Negatiu
VIII	01	5.365	4.749	4.599	3.959		-11'48 %	-150		
	02	4.669	4.387	4.312	3.351		-6'04 %	-75		
	03	4.128	4.062	4.039	3.210		-1'59 %	-23		
	04	2.022	2.326	1.905	1.894	15'03 %		-421		-18'09 %
	05	2.803	3.125	2.619	2.556	11'48 %		-506		-16'19 %
	06	2.916	2.943	2.676	2.208	0'92 %		-267		-9'07 %
	07	2.388	2.031	1.883	1.701		-14'95 %	-148		-7'28 %
	08	2.670	2.446	1.664	1.955		-8'38 %	-782		-31'97 %
	09	5.393	5.404	4.779	4.420			-625		-12'12 %
	10	4.687	4.784	4.816	4.652	0'20 %		32		
	11	4.411	5.065	4.430	5.359	2'06 %		-635		-12'53 %
	12	4.731	7.417	7.740	8.897	14'37 %		323		
	13	6.961	8.303	8.097	9.141	56'77 %		206		
	14	3.734	6.456	7.629	8.600	72'89 %		1.173	18'16 %	
	15	6.055	6.089	5.338	5.153	0'56 %		-751		12'48 %
	16	9.071	8.157	7.432	6.632		-10'07 %	-725		-8'88 %
	17	8.606	15.381	16.102	16.335	78'72 %		721		
	18	13.092	13.878	12.545	12.128	6'00 %		-1.333		-10'56 %
	19	11.996	12.097	12.410	11.730	0'84 %		313		
	20	13.975	15.240	13.818	12.180	9'05 %		-1.422		-9'33 %
21	9.410	17.123	28.053	33.570	81'96 %		10.930	68'83 %		
TOTAL		129.083	151.443	156.886	159.631		5.443		3'46 %	

TAULA 64 (continuació)

Districtes Barris	1945	1960	1965	1970	Període 1945-1960		Període 1961-1965	
					Índex de creixement Positiu	Negatiu	Diferència absoluta	Índex de creixement Positiu
IX								
01	7.717	16.620	19.695	20.563	115'36 %	5.315	31'97 %	
02	12.580	28.758	35.818	43.909	128'69 %	7.060	24'54 %	
03	5.679	10.057	11.088	11.818	5'79 %	916	9'85 %	
04	8.787	9.296	10.212	14.417	77'09 %	1.031	10'25 %	
05	5.317	5.261	5.125	5.034		-136		
06	11.895	46.892	68.574	83.435	294'21 %	21.682	46'24 %	
07	7.049	50.127	85.986	107.920	611'12 %	35.859	71'54 %	
08	10.864	16.675	18.647	21.460	53'48 %			
09			13.636	13.377				
10								
TOTAL		219.488	290.626	357.880		71.138	24'42 %	
X								
01	18.172	24.933	20.067	21.220	37'20 %	-4.866	-19'51 %	
02	7.444	8.426	8.157	8.672	13'19 %	-269		
03	9.797	12.689	6.394	5.162	29'51 %	-6.294	-49'60 %	
04	10.140	11.369	10.473	9.521	12'12 %	-896	-7'88 %	
05	2.357	2.717	2.399	2.636	15'27 %	-318	-11'70 %	
06	20.351	18.334	19.718	16.508		1.384	7'54 %	
07	7.297	8.552	8.195	8.519	17'19 %	-357		
08	12.301	11.620	10.193	9.528		-1.427	-5'53 %	
09	2.287	10.465	20.083	38.654	357'58 %	9.618	91'90 %	
10	11.941	22.415	40.022	43.314	87'71 %	17.607	78'55 %	
11-12	809	3.581	3.652	3.056	342'64 %	71		
TOTAL	102.896	135.101	149.353	166.790		14.252	9'54 %	

TAULA 64 (continuació)

Districtes Barris	1945	1960	1965	1970	Període 1945-1960		Diferència absoluta	Període 1961-1965		
					Índex de creixement Positiu	Negatiu		Índex de creixement Positiu	Negatiu	
XI	01	18.115	17.457	16.132	13.936		-1.325		-7'59 %	
	02	21.103	23.898	21.912	23.159		-1.986		-8'31 %	
	03	14.433	24.296	24.391	28.353		95			
	04	12.695	13.551	17.259	18.762		3.708		27'36 %	
	05			6.568	7.951					
	06			7.386	9.767					
TOTAL		91.189	93.648	101.928			2.459		2'62 %	
XII	01			66.827	71.012					
	02	24.797	40.840	53.951	61.871			13.111	32'10 %	
	03	5.348	17.539	15.226	19.006			-2.313		
	04	7.545	27.688	50.844	64.492			23.156	83'63 %	
	05	6.230	15.226	16.737	20.357			1.511	9'92 %	
	TOTAL		170.671	203.585	236.738			32.914		16'16 %
TOTAL BARCELONA		1.557.863	1.655.603	1.745.142			97.740		5'90 %	
CIUTAT										

1. Entre 1945 i 1960 els districtes i barris municipals van ésser reestructurats. En la taula els districtes i barris municipals del 1945 han estat assimilats en la mesura que ens ha estat possible a l'estructuració que es va fer el 1950. A causa d'aquests canvis, per exemple, els totals de la població dels districtes III, IX, XI i XII per a l'any 1960 no són els resultats de la població de les xifres parcials que donem dels barris. També entre 1960 i 1970 s'han produït alguns canvis parcials en la delimitació dels barris. No ens consta que fins a l'hora d'escriure aquest llibre s'hagi publicat documentació completa sobre aquests canvis, la notícia dels quals ha estat obtinguda oralement de l'Institut Municipal de Estadística.

Tot això —a més del que dètem a la nota 2 de la taula 45 sobre les dades de 1965— ens obliga a prevenir el lector sobre el valor de les dades que donem en aquesta taula i en els gràfics 27 i 28. Únicament perquè creiem que *la visió general* que es dedueix de la comparació d'aquestes xifres és substancialment vàlida i significativa, els publiquem. Per a una informació més certa i detallada de cada un dels barris municipals remetem el lector a l'Institut Municipal de Estadística de Barcelona.

Fonts: Elaboració basada en COMISIÓN DE URBANISMO DE BARCELONA, REVISIÓN 96-53, *Estudios del Area Metropolitana. Demografía*, Publicación n.º 10 (Barcelona, 1966), pp. 15 i 16, per a les dades del 1945 i del 1960. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística municipal. Resumen del año 1965*. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA: *Instituto Municipal de Estadística* per a les dades de 1965 i 1970.

TAULA 65

MUNICIPI DE BARCELONA, SUPERFÍCIE TERRITORIAL I DENSITAT DE POBLACIÓ DELS DISTRICTES MUNICIPALS, SEGONS ELS CENSOS DEL 1950 I 1960, EL PADRÓ DEL 1965 I LA RECTIFICACIÓ DEL PADRÓ DEL 1970

<i>Districtes</i>	<i>Superfície en Ha (1 km² = 100 Ha)</i>	<i>1950</i>	<i>Densitat hab/km²</i>		<i>1970</i>
			<i>1960</i>	<i>1965</i>	
EXPANSIÓ URBANÍSTICA					
IMMIGRACIÓ	3.515'06	9.195	14.943	18.309	21.775
IX	1.568'40	6.575	13.994	18.530	22.818
XII	1.128'26	9.718	15.127	18.044	20.983
X	818'40	10.564	16.508	18.249	20.380
ZONES RESIDENCIALS	2.632'80	6.030	7.759	8.492	9.185
III	2.080'08	4.078	5.437	6.246	6.725
XI	552'72	13.378	16.498	16.943	18.441
GRACIA-MONTJUIC-SANTS	2.816'46	13.180	14.413	14.529	14.463
VIII	592'36	23.120	25.566	26.485	26.948
II	1.924'70	6.393	7.154	6.994	6.612
VII	299'40	37.142	39.012	39.319	40.231
EIXAMPLE	458'88	47.038	46.733	43.653	40.269
VI	201'48	48.973	49.083	46.238	44.349
IV	257'40	45.523	44.893	41.630	37.076
NUCLI ANTIC	338'80	62.318	61.366	52.806	44.209
I	246'00	42.139	41.783	36.847	31.473
V	92'80	115.811	113.278	95.114	77.791
TOTAL MUNICIPI¹	9.762'00	13.114	15.958	16.960	17.877

1. La superfície del municipi de Barcelona no està uniformement fixada. L'Institut Nacional de Estadística (INE) continua donant la xifra de 91 km². Lògicament la densitat restant és diferent segons la superfície considerada. A la taula 44 trobareu les xifres concordants amb la superfície que dona l'INE per al conjunt del municipi.

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística Municipal*, Resúmenes años 1950 y 1960 y 1965 y 1970.

TAULA 66

**MUNICIPI DE BARCELONA. CREIXEMENT VEGETATIU,
SALDO MIGRATORI I CREIXEMENT ABSOLUT,
DEL 1901 AL 1970, PER PERIODES**

	<i>Creixement vegetatiu</i>	<i>Saldo migratori</i>	<i>Creixement absolut</i>
1901-1910	382	49.675	50.057
1911-1920	-14.767	137.691	122.924
1921-1930	30.982	264.248	295.230
1931-1940	-9.077	84.687	75.610
1941-1950	42.175	156.829	199.004
1951-1960	91.345	186.339	277.684
1961-1970	151.773	35.506	187.279
— — —	— — —	— — —	— — —
1901-1970	292.813	914.975	1.207.788
1901-1950	49.695	693.130	742.825
1951-1970	243.118	221.845	464.963
1961-1965	72.955	24.785	97.740
1966-1970	78.818	10.721	89.539

1. Els saldos migratoris han estat obtinguts restant del creixement absolut el creixement vegetatiu.

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Estadística Municipal, Resumen 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970.

TAULA 67

MUNICIPI DE BARCELONA. NATALITAT, MORTALITAT I CREIXEMENT
VEGETATIU, PER MIL HABITANTS, DEL 1900 AL 1970.
COEFICIENT ANUAL

<i>Anys</i>	<i>Natalitat</i>	<i>Per 1.000 habitants</i> <i>Mortalitat</i>	<i>Creixement vegetatiu</i>
1900	24'98	26'53	—1'55
1901	24'61	27'58	—2'97
1902	24'98	23'13	1'85
1903	25'24	23'39	1'85
1904	25'10	23'43	1'67
1905	23'97	24'97	—1'00
1906	24'89	24'71	0'18
1907	23'64	23'23	0'41
1908	24'15	23'14	1'01
1909	23'19	25'19	—2'00
1910	22'89	23'17	—0'28
1911	22'96	23'47	—0'51
1912	23'07	22'11	0'96
1913	23'36	24'38	—1'02
1914	23'27	27'39	—4'12
1915	23'01	23'60	—0'59
1916	23'48	23'06	0'42
1917	23'37	25'97	—2'60
1918	23'29	35'88	—12'59
1919	23'78	27'12	—3'34
1920	24'10	24'17	—0'07
1921	24'72	20'61	4'11
1922	24'28	21'55	2'73
1923	25'20	22'40	2'80
1924	23'52	19'91	3'61
1925	23'08	18'53	4'55
1926	22'69	17'94	4'75
1927	21'47	17'76	3'71
1928	21'21	16'82	4'39
1929	20'79	18'70	2'09
1930	19'88	14'59	5'29
1931	17'81	15'81	2'00
1932	17'94	14'76	3'18
1933	16'75	14'50	2'25
1934	15'96	13'87	2'09
1935	15'75	14'04	1'71
1936	16'03	14'22	1'81
1937	15'18	16'27	—1'09
1938	12'59	26'10	—13'51

TAULA 67 (continuació)

Anys	Natalitat	Per 1.000 habitants Mortalitat	Creixement vegetatiu
1939	8'22	18'69	—10'47
1940	16'96	12'63	4'33
1941	13'77	12'96	0'81
1942	12'67	14'46	—1'79
1943	14'90	11'01	3'89
1944	15'54	12'07	3'47
1945	15'73	10'91	4'82
1946	15'16	10'83	4'33
1947	15'03	11'41	3'62
1948	16'15	9'66	6'49
1949	15'38	10'73	4'65
1950	13'99	9'61	4'38
1951	13'68	11'29	2'39
1952	14'77	8'98	5'79
1953	14'78	8'55	6'23
1954	15'00	8'30	6'70
1955	14'49	8'44	6'05
1956	14'48	9'51	4'97
1957	15'28	8'84	6'44
1958	15'49	8'18	7'31
1959	15'84	8'25	7'59
1960	15'37	7'89	7'48
1961	15'33	7'58	7'75
1962	16'18	7'96	8'22
1963	16'65	8'25	8'40
1964	17'92	7'85	10'07
1965	18'45	8'23	10'22
1966	18'16	8'20	9'96
1967	17'97	8'23	9'74
1968	17'55	8'00	9'55
1969	17'07	8'78	8'29
1970	17'28	8'55	8'73
<i>Coefficient anual mitj. per períodes</i>			
1900-1950	20'09	19'25	0'84
1951-1960	14'92	8'82	6'10
1961-1965	16'91	7'98	8'93
1966-1970	17'61	8'35	9'25

Nota: Del 1950 endavant, en els naixements i defuncions s'exclouen els dels transeünts. El càlcul s'ha fet per a la població a 30 de juny de cada any.

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística Municipal*, Resumen del año 1970, p. 8.

MUNICIPI DE BARCELONA, IMMIGRANTS SEGONS REGIÓ DE PROCEDÈNCIA,
DEL 1936 AL 1970, EN PERCENTATGES

Regions	Abans del 1936										Mitjana del període 1940-1964										1969	1970
	1936-39	1940-44	1945-49	1950-54	1955-59	1960-64	1965	1966	1967	1968	1969											
Andalusia	12'90	15'01	15'89	28'11	31'92	30'23	32'99	27'82	29'96	29'71	24'68	22'50	21'00	22'80								
Catalunya ¹	26'47	27'87	21'92	15'00	13'58	15'44	11'34	15'50	21'76	23'55	30'03	34'36	37'14	34'45								
Aragó	13'94	10'42	10'46	9'68	9'63	9'99	7'92	9'53	6'58	7'03	6'11	6'20	6'06	6'28								
Castella la Nova	4'46	7'06	8'29	7'37	7'54	6'82	9'58	7'92	6'98	6'73	6'09	5'74	5'31	5'35								
Galícia	2'45	3'81	5'16	5'00	5'36	5'60	6'09	5'44	6'07	5'95	5'13	5'52	4'97	5'55								
Múrcia	9'91	7'07	7'18	6'31	6'94	5'34	3'33	5'82	2'69	2'28	1'88	1'99	1'94	2'03								
País Valencià	12'45	5'99	6'81	6'20	5'80	5'63	3'86	5'66	2'47	2'75	2'34	2'68	2'44	2'59								
Extremadura	0'87	1'58	1'70	2'53	3'01	2'83	5'88	3'19	6'67	5'58	5'70	4'74	3'90	4'75								
Lleó ²	3'04	5'15	6'15	5'07	4'38	5'43	5'54	5'31	5'53	5'21	4'38	4'68	4'81	5'13								
Castella la Vella	3'87	6'66	5'75	5'80	5'60	6'07	5'13	5'67	4'48	3'95	3'57	3'23	3'87	3'17								
País Basc	1'26	2'41	2'21	1'51	1'05	0'73	1'03	1'30	0'60	0'61	0'89	0'63	0'88	0'95								
Astúries	0'69	1'33	1'24	0'89	0'56	0'57	1'13	0'87	0'48	0'49	0'71	0'62	0'54	0'56								
Navarra	1'09	2'23	1'83	1'56	1'06	1'06	0'57	1'21	0'28	0'35	0'31	0'40	0'42	0'51								
Balears	1'63	0'95	0'99	1'29	0'41	0'76	0'55	0'80	0'37	0'19	0'50	0'41	0'46	0'49								
Canàries	0'15	0'38	0'53	0'41	0'23	0'28	0'37	0'36	0'30	0'42	0'32	0'51	0'42	0'46								
Places i províncies africanes ³	4'82	4'08	3'89	3'27	2'93	3'22	4'69	3'60	0'19	0'54	0'28	1'12	1'20	1'18								
Estrangers ³	—	—	—	—	—	—	—	—	4'95	5'66	7'08	4'67	4'62	3'77								
Total d'immigrants al municipi de Barcelona ³	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00								

1. Tot Catalunya, exclos el municipi de Barcelona.

2. Hem considerat la regió de Lleó integrada per les províncies de Lleó, Zamora, Salamanca, Valladolid i Palència.

3. Del 1936 al 1964 no hi ha dades sobre els immigrants estrangers. Cal tenir-ho present quan es valori el 100'00 % de cada any.

Fonts: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Gabinete de Programación, Población y Vivienda (Barcelona, 1965), pp. 286-289). AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Estadística municipal, Resumen del año 1965 a 1970.

TAULA 69

MUNICIPI DE BARCELONA. MIGRACIÓ ENTRE ELS DISTRICTES MUNICIPALS,
EN ELS QUINQUENNIS 1963-1967 I 1966-1970

QUINQUENNI 1963-1967

Habitants que: immigren d'un altre districte emigren a un altre districte MIGRACIÓ NETA	Districtes amb migració neta positiva			TOTAL MUNICIPI	Districtes amb migració neta negativa							
	IX	X	XI		III	VII	II	VI	VIII	IV	V	I
	7.087	4.403	4.727	1.428	29.082	1.560	1.612	1.928	1.242	2.284	1.167	758
	2.842	2.511	3.550	1.415	29.082	1.601	1.967	2.609	1.981	3.065	2.359	2.273
	4.245	1.892	1.177	13	—	-41	-355	-681	-739	-781	-1.192	-2.023

QUINQUENNI 1966-1970

Habitants que: immigren d'un altre districte emigren a un altre districte MIGRACIÓ NETA	Districtes amb migració neta positiva			TOTAL MUNICIPI	Districtes amb migració neta negativa							
	IX	X	XI		III	VII	VI	IV	II	V	VIII	I
	4.902	4.083	2.773	1.128	20.887	941	1.221	871	987	1.664	413	1.394
	2.238	1.990	2.600	1.017	20.887	1.123	1.467	1.198	1.440	2.308	1.208	2.253
	2.664	2.093	173	111	—	-182	-246	-327	-453	-644	-795	-859

Nota. Pel que fa al valor d'aquestes xifres, vegeu el que dèiem a la nota 1 de la taula 15, respecte als canvis de municipi, i que val també per als canvis de districte.

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística municipal*, Resumen de 1967, pp. 64-65. Id. Resumen de 1970.

TAULA 70

MUNICIPI DE BARCELONA. MIGRACIONS DELS DISTRICTES MUNICIPALS AMB D'ALTRES MUNICIPIS,
EN ELS QUINQUENNIS 1963-1967 I 1966-1970

	QUINQUENNI 1963-1967											
	TOTAL MUNICIPI											
	IX	XII	X	VIII	I	V	IV	VI	XI	III	VII	II
Habitants que: immigren d'un altre districte	49.305	29.976	19.180	12.965	9.966	9.164	180.460	7.767	6.482	6.753	10.935	12.041
emigren a un altre districte	16.090	10.553	11.247	5.835	6.185	6.271	95.795	5.017	3.860	4.712	8.967	13.441
MIGRACIO NETA	33.215	19.423	7.933	7.130	3.781	2.893	84.665	2.750	2.622	2.041	1.968	-1.400

	QUINQUENNI 1966-1970											
	TOTAL MUNICIPI											
	IX	XII	X	VIII	IV	XI	VI	I	VII	III	V	II
Habitants que: immigren d'un altre districte	31.129	16.725	13.544	8.460	4.944	4.414	112.563	4.133	5.386	4.315	3.921	8.187
emigren a un altre districte	15.231	8.527	9.175	4.518	3.447	3.120	83.782	3.001	4.399	3.731	4.517	17.512
MIGRACIO NETA	15.898	8.198	4.369	3.942	1.497	1.294	28.781	1.132	987	584	-596	-9.325

Nota: Fel que fa al valor d'aquestes xifres, veieu el que dèiem a la nota 1 de la taula 15.

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística municipal*, Resumen de 1967, pp. 64-65. Id. Resumen de 1970.

TAULA 71

MUNICIPI DE BARCELONA I DISTRICTES MUNICIPALS
PERCENTATGES SEGONS L'EDAT DE LLUR POBLACIÓ. ANY 1965

Edats	DISTRICTES MUNICIPALS amb més població infantil							Municipi de BARCELONA				DISTRICTES MUNICIPALS amb més població anciana			
	IX	XII	X	III	XI	II	VII	VIII	V	I	VI	IV			
0-5 anys	12,17	11'37	10'82	10'59	10'23	9'94	9'31	9'09	7'76	7'71	7'43	7'11			
35-44 anys	16'30	15'42	15'85	14'26	14'61	15'13	15'04	14'49	15'29	14'71	14'00	13'31			
65 i més anys	6'43	7'83	8'55	8'61	10'61	9'86	10'38	11'74	12'03	12'07	14'21	14'60			

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Gabinete de Programación, *Población y Vivienda* (Barcelona, 1965). Posteriorment ha estat publicat per AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Servicio Técnico de Estadística, Gabinete de Programación, *Estadística Municipal. Población 1965* (Barcelona, 1971) amb informació molt detallada, edats, any per any, barris, estat civil, lloc de naixement, etc. Si es compara aquesta taula amb les dades d'aquesta publicació cal tenir en compte, pel que fa al primer grup d'edat, que aquí incloem els habitants de 5 anys d'edat. Per contra, allà es fa servir el de menors de 5 anys, excloent aquests últims.

MUNICIPI DE BARCELONA I DISTRICTES MUNICIPALS.
 PERCENTATGES DE POBLACIÓ MASCULINA I FEMENINA. ANYS 1965 I 1970

	ANY 1965 Municipi de BARCELONA			DISTRICTES MUNICIPALS amb més població femenina					DISTRICTES MUNICIPALS amb més població masculina				
	III	IV	XI	VIII	VI	VII	I	II	XII	V	X	IX	
POBLACIÓ MASCULINA	44'17	44'62	45'14	45'56	46'03	47'21	47'31	47'77	47'97	48'00	48'45	48'55	49'08
POBLACIÓ FEMENINA	55'83	55'38	54'86	54'44	53'97	52'79	52'69	52'23	52'03	52'00	51'55	51'45	50'92
TOTAL POBLACIÓ	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00
	III	IV	VI	XI	VIII	ANY 1970 BARCELONA	II	I	VII	V	XII	X	IX
POBLACIÓ MASCULINA	44'38	44'42	45'10	45'51	46'30	47'13	47'20	47'23	47'49	47'59	47'88	48'27	48'98
POBLACIÓ FEMENINA	55'62	55'58	54'90	54'49	53'70	52'87	52'80	52'77	52'51	52'41	52'12	51'73	51'02
TOTAL POBLACIÓ	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Estadística Municipal. Resumen del año 1965. Id. Resumen del año 1970.

MUNICIPI DE BARCELONA. CLASSIFICACIÓ PROFESSIONAL
DE LA POBLACIÓ ACTIVA, PER SEXES. ANY 1965

Grups d'activitat	Població masculina activa		Població femenina activa	
	Nombre	%	Nombre	%
A. Professionals, tècnics i assimilats	46.916	9'55 %	18.666	11'28 %
B. Alts funcionaris de l'Administració pública, gerents i directors	17.215	3'50 %	4.199	2'49 %
C. Oficinistes	50.224	10'22 %	29.020	17'54 %
D. Venedors	78.820	16'08 %	19.898	12'02 %
E. Agricultors, pescadors, caçadors, treballadors forestals i assimilats	3.610	0'73 %	689	0'42 %
F. Minaires, picapedrers i assimilats	365	0'07 %	9	0'00 %
G. Treballadors dels transports i comunicacions	36.125	7'35 %	2.050	1'24 %
H. Artesans, treballadors dedicats als diversos processos de la producció i peons no classificats en aquests epígrafs	225.102	45'82 %	45.120	27'28 %
I. Treballadors dels serveis, els esports i el esbarjos	32.846	6'68 %	45.836	27'71 %
TOTAL POBLACIÓ ACTIVA CLASSIFICADA	491.223	100'00 %	165.407	100'00 %
Treballadors que no poden classificar-se segons la professió	30.371	(6'18 %)	7.521	(4'55 %)
TOTAL POBLACIÓ ACTIVA	521.594	(106'18 %)	172.928	(104'55 %)

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Servicio Técnico de Estadística, *Estadística Municipal. Población 1965. Profesiones* (Barcelona, 1972).

DISTRICTES MUNICIPALS. CLASSIFICACIÓ PROFESSIONAL MASCULINA.
ANY 1965. (Cal llegir aquesta taula en relació amb l'anterior, taula 73)

GRUPS D'ACTIVITAT	DISTRICTES MUNICIPALS amb alta proporció dels grups A, B, C, D VIII				Municipi de BARCELONA	DISTRICTES MUNICIPALS amb alta proporció dels grups E, F, G, H, I IX							
	XI	VI	IV	VIII		XII	II	VII	I				
A } B }	31'72	25'94	19'55	19'82	14'54	13'05	11'99	9'68	8'49	8'45	8'34	7'89	6'27
C } D }	36'98	36'33	37'77	35'51	32'78	26'30	24'86	24'37	23'58	26'67	17'00	19'96	22'53
E } F } G } H } I }	31'30	37'73	42'68	44'67	52'68	60'65	63'15	65'95	67'93	64'88	74'66	72'15	71'20
TOTAL POBLACIÓ MASCULINA ACTIVA	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00
CLASSIFICADA	31.267	24.949	27.267	30.772	44.764	491.223	61.476	40.753	37.660	28.794	88.850	45.889	28.782
Pob. M. A. NO CLASSIFICADA	1.828	2.078	2.071	1.657	3.925	30.371	3.041	2.756	2.239	1.608	4.722	2.663	1.783
TOTAL POBLACIÓ MASCULINA ACTIVA	33.095	27.027	29.338	32.429	48.689	521.594	64.517	43.509	39.899	30.402	93.572	48.552	30.565

1. Vegeu la taula anterior, taula 73.

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, *Estadística Municipal. Resumen de 1967*, pp. 116-117. També es poden trobar les dades originàries amb moltes més de grups i subgrups d'activitat, distribuïts per edats, sexe i districtes a AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. Servicio Técnico de Estadística. *Estadística Municipal. Población 1965* (Barcelona, 1972).

TAULA 75

MUNICIPI DE BARCELONA. POBLACIÓ DITA ECONOMICAMENT NO ACTIVA,
PER GRUPS I SEXES. ANY 1965

<i>Grups de població dits no actius</i>	<i>Població masculina</i>	<i>Població femenina</i>
Jubilats, retirats, rendistes i pensionistes	38.170	11.674
Escolars, estudiants, menors sense declaració de professió o situació	215.664	193.380
Dones que declaren estar dedicades a la seva feina («Sus labores»)	—	491.350
Ancians impedits i acollits en Institucions	6.191	4.652
TOTAL POBLACIÓ DITA NO ACTIVA	260.025	701.056
TOTAL POBLACIÓ ACTIVA	521.594	172.928
TOTAL POBLACIÓ	781.619	873.984

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Servicio Técnico de Estadística, *Estadística Municipal. Población 1965. Profesiones* (Barcelona, 1972).

TAULA 76

MUNICIPIS DE BARCELONA I DISTRICTES MUNICIPALS.
POBLACIÓ MASCULINA ACTIVA I NO ACTIVA. ANY 1965

	DISTRICTES MUNICIPALS amb baixa «activitat» masculina III	IX	XII	Municipi de BARCELONA	X	VIII	II	IV	V	VII	I	V
							amb alta «activitat» masculina					
POBLACIÓ MASCULINA ACTIVA	57'66	63'93	65'59	66'06	66'73	67'42	67'66	67'82	69'12	69'95	70'88	72'14
POBLACIÓ MASCULINA NO ACTIVA	42'34	36'07	34'41	33'94	33'26	33'05	32'34	32'18	30'88	30'05	29'12	27'86
POBLACIÓ MASCULINA TOTAL	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Servicio Técnico de Estadística. *Estadística Municipal. Población 1965. Profesiones* (Barcelona, 1972).

TAULA 77

MUNICIPI DE BARCELONA. DISTRICTES MUNICIPALS.
 PERCENTATGES DE POBLACIÓ FEMENINA ACTIVA I —AIXÍ DITA —NO ACTIVA

	III	IV	DISTRICTES MUNICIPALS amb alta «activitat» femenina		I	V	Municipi de BARCELONA	DISTRICTES MUNICIPALS amb baixa «activitat» femenina		IX
			XI	VI	VII			XII	X	II
POBLACIÓ FEMENINA ACTIVA	26'63	24'83	2347	2339	21'26	20'52	19'79	18'36	17'87	16'82
POBLACIÓ FEMENINA «NO ACTIVA»	73'37	75'17	76'53	76'61	78'74	79'48	80'21	81'64	82'13	82'80
POBLACIÓ FEMENINA TOTAL	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00

Font: Elaboració basada en AYUNTAMIENTO DE BARCELONA, Servicio Técnico de Estadística. *Estadística Municipal. Población 1965. Profesiones* (Barcelona, 1972).

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	7
1. Objectiu i gènesi	7
2. Estructura metodològica	8
3. Terminologia	9
3.1. Termes que indiquen territoris geogràficament i històricament delimitats, 9. — 3.2. Demarcacions a l'interior de la província de Barcelona, 12. — 3.3. Zones de concentració demogràfica, 14. — 3.4. Altres termes emprats, 14.	
4. Cronologia	15
5. Fonts	16
6. Consultes tècniques	16
7. Realitzadors	17

Primera part

I. CATALUNYA DINS ESPANYA	21
1. Superfície	21
2. Població absoluta	21
3. Densitat	21
4. Creixement de la població	21
4.1. Creixement vegetatiu: Natalitat i mortalitat, 22. — 4.2. Creixement migratori, 23.	
4.2.1. Migració interior espanyola, 24. — 4.2.2. Migració amb l'estranger, 27.	
5. Estructura per edats	28
6. Activitat de la població	29
6.1. Població activa i població passiva, 29. — 6.2. Distribució sectorial de la població activa, 30.	
II. GRANS UNITATS DEMOGRAFIQUES DE CATALUNYA	33
1. Metodologia	33
2. Superfície	35
3. Població l'any 1970	35

4. Densitat	36
5. Creixement de població del 1960 al 1970	37
5.1. Creixement vegetatiu, 38. — 5.2. Creixement migratori, 39. — 5.3. Regions de procedència dels immigrants a la província de Barcelona, 41.	
6. Estructura per edats	42
7. Activitat de la població	43
7.1. Població activa i població passiva, 43. — 7.2. Distribució sectorial de la població activa, l'any 1971, 43.	
III. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DEL 1900 AL 1970	49
1. Evolució de la distribució de la població de Catalunya	49
2. Evolució de les densitats de població	51
3. Evolució dels increments de població	52
3.1. Evolució dels increments de població del conjunt de Catalunya, 52.	
3.1.1. Primera meitat del segle: Creixement absolut (1901-1950), 52.	
3.1.2. Primera meitat del segle: Creixement migratori (1901-1950), 52.	
3.1.3. Primera meitat del segle: Creixement vegetatiu (1901-1950), 52.	
3.1.4. Segona meitat del segle: Creixement absolut (1951-1970), 53.	
3.1.5. Segona meitat del segle: Creixement migratori (1951-1970), 54.	
3.1.6. Segona meitat del segle: Creixement vegetatiu (1951-1970), 54.	
3.1.7. Evolució de la mortalitat a Catalunya i Espanya (1901-1970), 54.	
3.1.8. Evolució de la natalitat a Catalunya i Espanya (1901-1970), 55.	
3.2. Evolució dels increments de població de les províncies catalanes, 56.	
3.2.1. Visió global comparada dels creixements absolut i migratori, 56. — 3.2.2. Creixement vegetatiu, 57. — 3.2.3. Mortalitat, 58. — 3.2.4. Natalitat, 58.	
4. Evolució de l'activitat de la població	59
4.1. Evolució de la població activa i de la població passiva, 59. — 4.2. Evolució de la distribució sectorial de la població activa, 59.	

Segona part

IV. PROVÍNCIA DE TARRAGONA	71
1. Comarques	71
2. Municipis	72
3. Zones de concentració demogràfica l'any 1970	73
3.1. Zona Tarragona-Reus-Valls, 73. — 3.2. Zona Tortosa-Amposta, 74.	
4. Resta de la província	75
V. PROVÍNCIA DE GIRONA	79
1. Comarques	79
2. Municipis	80
3. Zones de concentració demogràfica l'any 1970	81
3.1. Zona Girona-Ter, 81. — 3.2. Zona Costa Brava Sud, 81.	
4. Resta de la província	82
VI. PROVÍNCIA DE LLEIDA	85
1. Comarques	85

2. Municipis	87
3. Zones de concentració demogràfica l'any 1970	87
3.1. Zona Lleida-Segre, 87.	
4. Resta de la província	88

VII. PART DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA EXTERIOR A L'ÀREA METROPOLITANA 91

1. Comarques	92
2. Municipis	93
3. Zones de concentració demogràfica l'any 1970	95
3.1. Zona Manresa-Berga, 96. — 3.2. Zona Vic-Manlleu, 96. — 3.3. Zona Igualada-Sant Sadurní, 97.	
4. Resta de l'Anoia, Bages, Berguedà i Osona	97

Tercera part

VIII. ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA 101

1. Comarques, municipis, zones de concentració i zona menys poblada	102
1.1. Comarques, 102. — 1.2. Municipis, 104. — 1.3. Zones de concentració demogràfica l'any 1970, 106.	
1.3.1. Zona Contínuum urbà de Barcelona, 106. — 1.3.2. Litoral i conques de l'Àrea Metropolitana, 106. — 1.3.3. Conjunt de zones de concentració demogràfica de l'Àrea Metropolitana, 108.	
1.4. Resta de l'Àrea Metropolitana, 108.	
2. Demarcacions influïdes pel municipi de Barcelona	109
2.1. Descripció de les demarcacions, 110.	
2.1.1. Demarcació delimitada per la isòcrona no ponderada d'una hora, 110. — 2.1.2. Comarca de Barcelona del Pla 1953, 110. — 2.1.3. Contínuum urbà de Barcelona, 111. — 2.1.4. El Barcelonès, 112.	
2.2. Comparació entre les demarcacions influïdes pel municipi de Barcelona, 112.	
2.2.1. Superfícies, 112. — 2.2.2. Nombre i distribució per habitants dels municipis, 113. — 2.2.3. Població total de les demarcacions i corones, 114. — 2.2.4. Densitats, 115. — 2.2.5. Evolució dels increments de població de l'any 1900 al 1970, 115.	
2.3. Conclusions, 116. — 2.4. Nota complementària: la ciutat pròpiament dita i l'aglomeració urbana, 117.	

Quarta part

IX. MUNICIPI DE BARCELONA 127

1. Desenvolupament històric del municipi de Barcelona	127
2. Àmbit geogràfic del municipi de Barcelona	129
3. Divisió administrativa: Descripció dels districtes municipals	129
3.1. Districtes d'Expansió urbanística-Immigració: IX, XII, X, 129. — 3.2. Districtes de Zones Residencials: III, XI, 129. — 3.3. Districtes de Gràcia, Montjuïc, Sants: VIII, II, VII, 130. — 3.4. Districtes de l'Eixample: VI, IV, 130. — 3.5. Districtes del Nucli Antic: I, V, 130.	

4. Evolució demogràfica del conjunt del municipi (1900-1970)	131
5. Evolució demogràfica dels districtes municipals (1950-1960-1970)	132
5.1. Panoràmica global, 132. — 5.2. Evolució dels districtes d'Expansió urbanística-Immigració: IX, XII, X, 134. — 5.3. Evolució dels districtes de Zones Residencials: III i XI, 134. — 5.4. Evolució dels districtes de Gràcia, Montjuïc, Sants: VIII, II i VII, 135. — 5.5. Evolució dels districtes de l'Eixample: VI, IV, 135. — 5.6. Evolució dels districtes del Nucli Antic: I, V, 136. — 5.7. Evolució demogràfica per districtes i barris municipals (1945-1965-1970), 136.	
6. Densitat demogràfica del municipi de Barcelona i els seus districtes	137
7. Creixement natural i saldo migratori en conjunt del municipi (1900-1970)	138
7.1. Saldo migratori, 139. — 7.2. Creixement natural, 139.	
7.2.1. Nascuts vius en el municipi de Barcelona, segons la natura dels pares, el 1960, 1965 i 1970, 140. — 7.2.2. Coeficients de natalitat, mortalitat i creixement natural del municipi de Barcelona (1901-1970), 140.	
8. Composició de la població del municipi de Barcelona segons la regió de procedència	141
8.1. Immigrants al municipi de Barcelona segons la regió de procedència, del 1936 al 1970, 142. — 8.2. Paper dels districtes en les migracions. Quinquenni 1963-1967, 143.	
8.2.1. Paper dels districtes en les migracions interiors de Barcelona, 143. — 8.2.2. Paper dels districtes en les migracions amb altres municipis, 145. — 8.2.3. Creixement migratori total dels districtes, 146.	
9. Classificacions de la població per edat, sexe, activitat i professió al municipi de Barcelona i als districtes municipals l'any 1965	148
10. Edat, sexe, activitat i professions de la població dels districtes municipals el 1965	150
BIBLIOGRAFIA	159
TAULES	167

**ACABAT D'IMPRIMIR
A GRÀFIQUES UNIVERSITAT,
DE SANT ADRIÀ DE BESÒS,
EL DIA 22 D'ABRIL DE 1976.**

